هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

82

سالّی/ 2012 – بەرگی هەشتاو دوو

چاپی یەکەم/ سالّی 2013

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە 2012/9/5 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (1) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2012/9/11 ل 11

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (2) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2012/9/12 ل 67

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (3) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2012/9/17 ل 115

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (4) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2012/9/18 ل 181

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (5) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2012/9/19 ل 245

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (6) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2012/9/24 ل 295

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (7) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2012/9/25 ل 365

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس و پێزانینی خۆم ئاراستەی سەرجەم لیژنە پەیوەندیدارەکان و سەرجەم ئەندامە بەڕێزەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەم، داواکارم کە لە رۆژی یەکەم دا ئەو تێبینیانەی کە خستمە بەردەمی ئەندامانی بەڕێز، دارێژراوە بە شێوەی نووسراوێك لێم وەرگرن بۆ ئەرشیفی پەرلەمانی کوردستان، ئەگەر مومکین بێت.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەموو ئەو قسانەی کە جەنابت و سەرجەم پەرلەمانتارە بەڕێزەکان کردیان، لەو دوو، سێ رۆژەی ڕابردوو قسەیان کردووەو ڕای جیاوازیان داوە یان ڕای وەك یەکیان داوە هەموو لە پرۆتۆکۆلی پەرلەمان تۆمار کراوە لە ئایندەدا حەتمەن چاپ دەکرێت و دەخرێتە بەردەستی هەموو خوێنەرانی کوردستان، دەست خۆشیش لە پەرلەمانتارە بەڕێزەکان دەکەین، کە لەو چەند رۆژەی ڕابردوو ماندوو بوون، ئێستا دێینە سەر خاڵی دووەم: خاڵی خستنەڕوو گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای پاراستنی دارستان لە هەرێمی کوردستان، ئێمە سوپاسی لیژنەی پێشوو دەکەین، خوێندنی بالاّ کە ئیشەکەیان تەواو بوو، ئێستا لیژنەی تایبەت بە خاڵی دووەم لەگەڵ لیژنەی یاسایی بفەرموون بۆ سەکۆی لیژنەکان، لیژنەی تەندروستی، لیژنەی کشتوکاڵ با بفەرموێت.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای پاراستنی دارستان ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی، بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان، ڕاپۆرت سەبارەت بە پرۆژە یاسای پاراستنی دارستان، لیژنەی کاروباری یاسایی ڕۆژی 19/خەرمانان/2712ی کوردی بەرامبەر 2012/7/30ی زایینی کۆبوونەوە بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای پاراستنی دارستان، کە لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران پێشکەش کرا بوو، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان، لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (4) ڕۆژی 2011/10/3 بۆ لیژنەکەمان نێردرا، دوای گفتوگۆ و تاوتوێ کردن لیژنەکەمان گەیشتە ئەمانەی خوارەوە:

1- لیژنە لەڕووی مەبدەئیەوە پشتگیری لە پرۆژەکە دەکات.

2- پرۆژەکە هەندێك هەڵەی زمانەوانی و چاپی تێدایە لە ڕووی ڕیزبەندی ماددەو بڕگەو ناوەڕۆکەکەی، هەروەك لەکاتی خوێندنەوە دا دەردەکەوێت، لیژنە پێشنیاز دەکات کە چاك بکرێتەوە.

3- لیژنە پێشنیاز دەکات پێشەکی و دەست پێکەکەی بگۆڕدرێت بۆ ئەو پێشەکیەی کە پەرلەمان داینناوە، چونکە ئەو پێشەکیە بۆ سەرۆکایەتی هەرێمە نەك بۆ پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی یەکەم دارشتنی پێشەکی ماددەکە بەو شێوەیە دەبێت:

مەبەست لەو دەستەواژەو دەربڕینانەی خوارەوە ئەوەیە کە ماناکانی بەرمبەریان، بەرامبەریان دیاریکراوە بۆ مەبەستی ئەو یاسایە، سەبارەت بە بڕگەی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم هیچ تێبینیەکی لەسەری نیە، سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم: پێشنیار دەکەین داڕشتنەکەی بەو شێوەیەی خوارەوە بێت:

بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی پاراستنی دارستان و ژینگە لە هەرێمدا، بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی سەر بە وەزارەتی ناوخۆ، کە ئەرکی پاراستنی دارستان و بەروبوومەکانی پێ سپێردراوە، سەبارەت بە بڕگەی شەشەم: پێشنیار دەکەین بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە: پۆلیسی دارستان هەموو پۆلیسێك، ئەفسەرێك کە سەر بە بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی دارستان و ژینگە بێت، سەبارەت بە بڕگەی حەفتەم: پشتگیری ڕای لیژنەی کشتوکاڵ دەکەین، کە داڕشتنەکەی بەو شێوەیە بێت: یەکگرتنەکی ژیانی تەواوە لە نەمامەکان و پاوان و پووش و پەڵاش و چیلکە و باقی ڕوەکەکانی تر پێکدێ، هەروەها ئاژەڵی کێوی و ئاوی و زیندەوەرە وردیلەکان، چ ئەوانەی کە بەخۆرسك دەڕوێن یان ئەوانەی دەستکردن، بڕگەکانی هەشتەم تا چواردەم هیچ تێبینی لەسەر نییە، بڕگەی پانزدەم لیژنە پێشنیار دەکا بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (مەر و ماڵات هەموو جۆرە ئاژەڵێکی بەخێوکراو یان ماڵی)، بڕگەی شازدەم هیچ تێبینی لەسەر نییە، ماددەی دووەم: سەبارەت بە بڕگەی یەکەم پێشنیار دەکەین بەم شێوەیە دابڕێژێ (ڕێکخستن و بەڕێوەبردن و پاراستنی دارستان و چاککردن و زیادکردنی ڕووبەر و پارێزگاری لەجێگیری و هاوسەنگییە سروشتییەکەی و درێژە پێدانی)، بڕگەی دووەم هیچ تێبینی لەسەر نییە، بڕگەی سێیەم پشتگیری لە پێشنیاری لیژنەی کشتوکاڵ دەکەین، کە بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (پاراستنی دارستان وەکو سامانەکی نەتەوەیی و نیشتیمانی و پارێزگاری لە جۆرە سروشتیە گونجاوەکانی و چاککردنی و هەوڵدان بۆ مانەوەی بنچینە بۆ ماوەکانی لەکوردستاندا)، بڕگەی چوارەم پێشنیار دەکەین دابڕێژێتەوە بەم شێوەیە (پارێزگاری کردن لەجوانی سروشتی و ژینگەی و بەدەستهێنانی ناوچەی گەشتیاری و ڕابواردن بەمەبەستی هاندان و بووژانەوەی جوولەی گەشتیاری لەهەرێمدا)، پێشنیاری زیادکردنی برگەیەك دەکەین بە ریزبەندی بڕگەی پێنجەم بەم شێوەیە (ڕووپێوکردن و ڕووماڵکردنی دارستانەکان بە مەبەستی دارشتنی بەرنامە بۆپەرەپێدان و پارێزگاری کردنیان بەهاوکاری و هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، سەبارەت بە ماددەی سێیەم بڕگەی یەکەم، هیچ تێبینی لەسەر نییە، بڕگەی دووەم وشەی بەندی یەکەم لە ناوەڕۆك دا بگۆڕێ و بکرێتە بڕگەی یەکەم، هەروەها لەهەر ماددەیەکی تردا هاتبێ بە هەمان شێوە بگۆڕدرێ، چونکە ئەوەی باوە لە دابەشکردنی وشەکان بڕگە بەکاردێ، داڕشتنەکەشی بەم شێوەیە بێ (تەرخانکردنی ئەو زەویانەی کە لەبڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دا هاتوون بەگوێرەی یاسا)، بڕگەی سێیەم هیچ تێبینی لەسەر نییە، بڕگەی چوارەم لیژنە پێشنیار دەکات بڕگەی چوارەم بکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، ریزبەندی ماددەکان بگۆڕدرێن، بڕگەی چوارەم بکرێتە ماددەی سەربەخۆ، زەوییەکانی دارستان و پاوان ئەوانەی تەوسییە نەکراون بە ناوی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاوەوە تۆمار بکرێن، سەبارەت بەماددەی چوارەم، یەك: دەستەواژەی سامانی نەتەوەیی بخرێتە پاش وشەی هەرێم، دوو: داڕشتنی بڕگەی یەکەم بەم شێوەیە

بێ، (نابێ خاوەندارێەتی زەوییەکانی دارستان بگوازرێتەوە بۆ هیچ کەسێك و لایەنێك، ئەگەر هاتو بۆ پرۆژەیەکی ستراتیژی نەبوو کە نەتواندرێ ئەم پرۆژەیە بگوازرێتەوە شوێنی تری گونجاو بۆ جێ بەجێکردنی، ئەمەش بەبڕیاری ئەنجومەنی وەزیران دەبێ و دەبێ پاساویشی تێدا دیاری بکرێ، سەبارەت بەبڕگەی دووەم، خاڵی سێ وشەی دامەزراوە بکرێ بەشوێنەکانی خزمەتگوزاری و بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە (دروستکردنی شوێنی خزمەتگوزاری گشتی یان تایبەت لەناو زەوییەکانی دارستان دا بە شێوەی کاتی یان بەردەوام، سەبارەت بە هەمان بڕگە، بڕگەی دووەم خاڵی هەشت، بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە (لەوەڕاندن لەناو شوێنەکانی نەمام تازە)، سەبارەت بە ماددەی پێنجەم ڕستەی (بۆ هیچ کەسێك نییە بچێتە ناویەوە لابدرێ) ، لەکۆتایی پێشەکی ماددەکەدا، سەبارەت بە ماددەی شەش و حەوت و هەشت و نۆ، هیچ تێبینی لەسەر نییە، سەبارەت بە ماددەی دەیەم، تەنها دەستەواژەی فەرمانگەکانی دەوڵەت بگۆڕدرێ بۆ فەرمانگەکانی هەرێم، ماددەی یازدە و دوانزدە و سیانزدە، تێبینی لەسەر نییە، ماددەی چواردەم لەدەقە عەرەبییەکە (غیاب الشمس) بکرێ بە (غروب الشمس)، خۆر ئاوا بوون تەنیا ئەو دەستەواژەیە بگۆردرێ، ماددەی پازدەم تێبینی لەسەر نییە، ماددەی شانزدەم، لیژنە پێشنیار دەکا ڕەت بکرێتەوە، چونکە پێچەوانەی دەستوور و یاساکان و بنەماکانی مافی مرۆڤە، ماددەی حەڤدە و هەژدە و نۆزدە و بیست، هیچ تێبینی لەسەر نییە، بیست و یەك وشەی دەست درێژی بکرێتە زێدە ڕۆیی، ماددەی بیست و دوو و بیست و سێ، هیچ تێبینی لەسەر نییە، ماددەی بیست و چوار، خاڵی یەك یاخود برگەی یەکەم تێبینی لەسەر نییە، بڕگە دوو پشتگیری ڕای لیژنەی کشتوکاڵ دەکەین کە بڕگەیەك بەریزبەندی پێنجەم زیاد بکرێ، سەبارەت بەماددەی بیست و پێنج، پشتگیری پێشنیارەکەی لیژنەی کشتوکاڵ دەکەین بەزیادکردنی بڕگەیەك بۆماددەکە و بڕگەی یەك، بکرێتە بڕگەی یەکەم لەماددەکە، دەقی ماددەکە بکرێتە بڕگەکانی دووەم و سێیەم، وەزارەت دەبێ کەل و پەل و پێداویستی میکانیکی و هی دەستی و بەرەنگار بوونەوە و کوژانەوەی ئاگر دەستەبەر بکات و چاودێری و بەرەنگار بوونەوەی ئاگر لەو شوێنانە دروست بکات کە دارستانەکەی تێدا زۆر چڕە، سەبارەت بەماددەی بیست و شەش هیچ تێبینی لەسەر نییە، تەنها لەرووی داڕشتنەوە، سزای گرتنی لەسێ مانگ کەمتر نەبێ وە لەسالێك زیاتر نەبێ یان بەغەرامەیەك کەمتر نەبێ لە (250) هەزار دینار و زیاتر نەبێ لە (3) ملیۆن دینار، ئەو سزایە دەسەپێ بەسەر هەرکەسێك کە سەرپێچی حوکمەکانی یەك و دوو و چوار و پێنج، شەش، حەوت، هەشتەی بڕگەی دووەمی ماددەی چوارەمی ئەو یاسایەی کرد، خاڵی دووەمی ماددەی بیست و شەش سزای گرتن لە سالێك کەمتر نەبێ و لە دوو سال زیاتر نەبێ یان بەغەرامەیەك کەمتر نەبێ لە (5) ملیۆن دینار و زیاتر نەبێ لە (10) ملیۆن دینار، یان بە هەردوو سزاکە سزادەدرێ، هەرکەسێ سەرپێچی لە خاڵی سێ، نۆ، دەی بڕگەی دووەمی خاڵی چوارەمی ئەو یاسایە کرد، ماددەی بیست و حەوت پێشنیار دەکەین بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە (سزای گرتن ماوەی لەسێ مانگ کەمتر نەبێ و لەسالێك زیاتر نەبێ، یان غەرامە لە (2) ملیۆن کەمتر نەبێ، بەسەر هەرکەسێ دەسەپێندرێ یەکەم: هەرکەسێك هەر درەختێکی دارستانە بەتەمەنەکان یان دار لقەکانی بڕیەوە، یان

رۆکە کێوییە سروشتییەکان، ئەوانەی لەبەردەم هەڕەشەی لەناوچوون دان یان زێدەڕۆیی کردە سەریان بە هەر شێوەیەك لە شێوەیەکان، دووەم هەرکەسێك ببێتە مایەی ئاگر کەوتنەوە لە دارستانەکان و زەوییە دارستانییەکان و دارستانە پارێزراوەکان و شوێنەکانی خۆپارێزی و پاوان، لەئەنجامی کەمتەرخەمی و پشتگوێخستن، ناچار دەکرێ کە قەرەبووی ئەو زیانانەش بکاتەوە کە رووبان داوە بەگوێرەی یاسا پیادە کراوەکان، سەبارەت بەماددەی بیست و هەشت تەنها لەرووی داڕشتنەوە سزایەکە دابڕێژێتەوە، باس لە سزا دەکا، (سزای گرتن کەمتر نەبێ لە مانگێك و زیاتر نەبێ لەسێ مانگ یان غەرامە لە(500) هەزار دینار کەمتر نەبێ، هەرکەسێك کە لەبڕگەکانی سەرەوەی ئاماژە پێکراو ئەو جۆرە کارانەی ئەنجامدا، ماددەی بیست و نۆ، سی، سی و یەك، سی و دوو، سی وسێ، تێبینی لەسەر نییە، ماددەی سی و چوار بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (وەزیر ڕێنمایی پێویست دەربکات، دەبێ وەزیر ڕێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکاری جێ بەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایانە، ماددەی سی و پێنج لێژنە پێشنیار دەکات کە ماددەکە لابدرێت، ڕەتی دەکەینەوە، چونکە ئەم یاسایە لەعێراقدا بەپێی ماددەی بیست و شەشی یاسای دارستان و باخەکان، ژمارە (30)ی ساڵی 2009 ڕەت کرایتەوە، هەروەها لێژنە پێشنیاز دەکا دوو ماددە زیاد بکرێ بۆ پرۆژەکە، ماددەیەك بەو شێوەیە بێ (کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیار ناکرێ کە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت، ماددەکەی تریش لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکانە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن، سەبارەت بەماددەی سی و شەش بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان جێ بەجێ بکرێت)، سەبارەت بە هۆیە پێویستییەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە لیژنە پیشنیار دەکات کە ئەم یاسایانەی لەهەرێمی کوردستاندا بەرکارن سەبارەت بە دارستانەکان لەگەڵ پێویستییەکانی پارستنی دارستانەکاندا ناگونجێن بەمەبەستی ڕێکخستنی ئیداری و پاراستن و پارێزگاری و چاککردنی دارستانەکان و زیادکردنی ڕووبەری سەوزایی و بەشداری کردن لە چاککردنی ژینگە و بەدەستهێنانی شوێنی گەشتیاری کە لەکاتی ئێستادا بۆتە پێویستییەکانی ژیان و بۆخۆ گونجاندن لەگەڵ بارودۆخ و سیاسەتی دارستان کە پێویستە پەیڕەو بکرێ بۆ پاراستنی دارستانەکان وەکو سامانی نەتەوەیی و نیشتیمانی پارێزگاری لە جۆرە سروشتە گونجاوەکان لەگەڵ ژینگەی ئێمە، مانەوەی بنچینەی بۆ ماوەییەکان لەکوردستاندا ئەم یاسایە دەرچوێندرا، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك جلال.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئێمەش ڕاو بۆچوونی خۆمان هەیە سەبارەت بەلیژنەی کشتوکاڵ و ئاودیری، ئەمەش دەقی نووسراوەکەمانە کە بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانمان بەرز کردۆتەوە، نیشانە بەنووسراوی سەرۆکایەتی پەرلەمان ژمارە (1234) لە 2011/10/5 لیژنەکەمان کۆبوونەوەی خۆی ئەنجامدا بە ئامادەبوونی

بەرێزان ئەندامانی پەرلەمان کە لەهاوپێچدا واژوو کراوە، تێبینی و ڕای خۆمان تێدا دیاری کردووە و هاوپێچ لەگەڵ نووسراوماندا دەینێرینە لای بەڕێزتان بۆ کاری پێویست، تکایە لەگەڵ ڕێزدا، ئێستا دەقی تێبینی و مولاحەزەکان دەخوێنینەوە:

یاسای ژمارە ( ) ساڵی 2011 دەروازەی یەکەم

پێناسە و ئامانجەکان.

بەشی یەکەم

پێناسەکان

بەنیسبەت خاڵی (1 و 2 و 3 و 4) تێبینیمان نییە کە یاساکە وەکو خۆی بمینێتەوە کە هاتووە.

پێنجەم: بەرێوەبەرایەتی پۆلیس و دارستان کەراسپێردراوە بەپاراستنی دارستان و بەروبوومەکانی پێکهاتەکان، وای لێبێ.

شەشەم: تێبینیمان نییە، لیژنە پێشنیاری ئەوەی خوارەوە دەکات بۆ حەوتەم (دارستان یەکەیەکی ژیانی تەواوکارە کە پێك دێت لەدار و درەخت و پووش و پەڵاش و گژوگیا و ڕووەکی دیکە و ئاژەڵی کێوی و ئاوی و زەیندەوەری ورد جا سروشتی بێت یان دەستکرد کە گەشەیان کردبێت).

ماددەی هەشتەم: تێبینیمان نییە، بۆ ماددەی نۆیەم لیژنە پێشنیاری ئەوەی خوارەوە دەکات، دارستانی تایبەت بریتیە لەو دارستانانەی کە لەلایەن کەسانی ئاسایی یان مەعنەوی یەوە دروست کرابن کە مولکایەتی یان مافی بەکاربردنیان بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە یان زەوییە بەردەڵانییەکان کە کشتوکاڵیان تێدا ناکرێت.

دەیەم: زەوی دارستان ئەوزەویانەیە کە بەدارو درەختی ڕووەکی سروشتی و لەوەڕگا داپۆشرابن، بەنیسبەت ماددەی یانزدە و دوانزدە و سێزدە و چواردە و پانزدە و شانزدە، تێبینیمان لەسەر نییە.

بەشی دووەم

ئامانجەکان

ماددەی دوو: لیژنەکەمان پێشنیاری ئەوەی خوارەوە دەکات:

ئامانجی ئەو یاسایە ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم: پاراستنی ئارامی ژینگەی بڵانسی سروشتی، چاککردنی دارستانەکان و زیاد کردنی ڕووبەرەکانی.

دووەم: بەشداری کردن لە:

1- چاککردنی ژینگە و فەراهم کردنی شوێنێکی پارێزراو بۆگیانلەبەر و پەلەوەرە کێوییەکان و پاراستنی هەمە جۆرە ژینگە.
2- فەراهم کردنی هەندێ کەرستەی پێویست بۆ پیشەسازی، ئەوەش بەچالاکردنی وەبەرهێنان لەسەرچاوە دارستانییەکان.
3- کەم کردنەوەی داروخانی خاك و ڕاماڵینی ئەمەش سەرچاوەی هەڕەشەن بۆ ئاوڕێژی رووبار و دەریاچەکان بۆ خەزێنی ئاو بۆ پاراستنی سەرچاوە ئاوییەکان کە شادەماری ژیانن بۆ دانیشتوانی کوردستان.

سێیەم: پاراستنی دارستانەکان کەسامانی نەتەوەیی و نیشتیمانییە، هەروەها پاراستنی جۆرە خۆرسکەکانی کە گونجاون و چاککردنیان و هێشتنەوەی خۆرسك و ڕەچەڵەکردنی لە هەرێم.

چوارەم: هێشتنەوەی جوانی ئیزافە بکرێ،

بەشی سێیەم

کار پێکردن

ماددەی سێیەم

یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم تێبینی نییە.

دەروازەی دووەم

ڕێ و شوێنی پاراستنی دارستان و ڕێکخستنی لایەنەکان و سوودمەند بوونیان

بەشی یەکەم

ڕێ و شوێنی پاراستنی دارستان

ماددەی چوارەم: دارستانەکانی هەرێم، ئەمە ئیزافە بکرێت دارستانەکانی هەرێم سامانێکی نەتەوەیی و نیشتیمانییە، (1 و 2 و 3 و 4) تێبینی لەسەر نییە، پێنج ئەو ئیزافەیەی بۆ بکرێ (سووککردن و هەڵپاچینی دار و دەرەخت)، (6 و 7 و8 و9) تێبینی لەسەر نییە، دە: دامەزراندنی پڕۆژەی بەرد هەڵکەندن و دەرهێنان و گواستنەوەی لە ناوچە دارستانییەکان یان هەڵکەندنی زەوییەکەی تا دوای ئەم عیبارەتەی بۆ ئیزافە بکرێ، لیژنەکەمان پێشنیار دەکا لە (11)لەکاتی وەرگرتنی موافەقاتی یاسای کار پێکراو بۆ دروست کردنی پڕۆژەیەك لەناوچە دارستانییەکان، پێویستە لەسەر لایەنی تایبەتمەند لە 30٪ ی دارو درەختەکان بهێلێتەوە بەلایەنی کەمەوە، ماددەی پێنج و شەش تێبینمان نییە.

بەشی دووەم

سوود وەرگرتن لەدارستانەکان

یەکەم: سوود وەرگرتن لەگشت دار و کۆتەرە وشکەکان کەبەکاردێت لەپیشەسازییە خۆ جێیەکاندا.

دووەم: لەوەڕاندنی مااڵت باشتر وایە ژمارەی بزن کەم بکرێتەوە لە ئیزافەکەدا، لەدووەم تێبینی هەیە، لەماددەی (8 و 9)ش تێبینیمان هەیە.

ماددەی دە

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە وەرز و رۆژی دارچاندن دیاری بکات لەسااڵدا.

دووەم: بۆ بەرژەوەبەریەتی گشتی هەیە نەمام بەخۆڕایی دابەش بکات بەشارەوانییەکان و ڕێکخراوەکان و فەرمانگەکانی دەوڵەت، بۆ هەستان بەهەڵمەتی دار چاندن لەبۆنە نیشتیمانییە میللەکاندا.

بەشی سێیەم

وەبەرهێنان لەدارستاندا

ماددەی یانزدە: تێبینیمان نییە.

ماددەی دوانزدە: ڕێگە بەخاوەن دارستانی تایبەت دەدرێت بەپێی ئەو مەرج و پێوەرە هونەریانەی وەزارەت دیاری دەکات بۆ وەبەرهێنانی دارستانەکان بەهەڵپاچین و سووککردنی یان گۆڕینی داری دارستانەکان بە دار و درەختی بەردای گونجاو بەو مەرجەی مۆڵەتی یاسایی لە وەزارەت وەربگرن.

ماددەی سێزدە: تێبینیمان نییە، دووەم بڕینەوەی دار و درەختی ناو باخچەی ماڵان، هەروەها دارەکان بەر بەستی یا ملکەچ دەبێ بە مۆڵەتی یاسایی بێ بەرامبەر، ماددەی (15 و 16 و 17 و 18 و19 و20) تێبینیمان نییە، ماددەی (21) نابێت دەست درێژی لە بەکارهێنانی زەوی دارستان بکرێت، بە فەڕێدانی پاشماوە و پاشەڕۆی ڕەق و شل یان تیشکدەر یان هەرماددەیەکی تر کە زەرەر مەند بن، ماددەی (22 و23) تێبینیمان نییە، لە دەروازەی چوارەمدا خۆ پاراستن لەئاگر کەوتنەوە و ڕێگە لێگرتنی بۆ ئیزافە بکرێ، بەشی یەکەم لەخۆ پاراستن لەئاگرکەوتنەوە ماددەی (24) تێبینی نییە، ماددەی (25) یەکەم و دووەم تێبینی نییە، لیژنە پێشنیار دەکات بۆ سێیەم، لەسەر وەزارەت و لایەنە پەیوەندیدارەکان پێویستە بەفەراهەم کردنی پێداویستی ئاگر کوژانەوەی میکانیکی یان دەستی لەگەڵ پێداویستییەکانی تر بۆ ئاگر کوژانەوە، هەروەها دروست کردنی پەیژە یان ئامرازی ئاگر کوژانەوە بۆ چاودێری ئاگر کوژانەوە لەو ناوچانەی دارستان و لەوەڕگاکان بڕی بەرزە یان مامناوەندییە، دەروازەی پێنجەم حوکمەکانی یاسا ماددەی (26 و27 و28 و29 و30 و31) تێبینی نییە، ماددەی (23) لیژنە پێشنیار دەکات مەعامەلەی زەوتکەر بۆ زەوی دارستانی میری ملکەچە بە یاسا کار پێکراوەکان، ماددەی (34 و35) تێبیینیمان نییە، لەسەر پاساوی یاساکانیش یەك مولاحەزەمان هەیە ئەویش کە لەلایەڕەیەك دایە، یەك کەلیمەیە، ئەگەرنا لەگەڵ هۆی دەرچوونی یاساکەین کە لەوەزارەت و ئەنجومەنی وەزیرانەوە هاتووە، لەگەڵ مولاحەزەی ئەوەی هەندێ هەڵەی چاپ و ئەوە هەیە لەتەقریرەکە کەنووسراوە لەکاتی خوێندنەوە چاکیان دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو تارا خان.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە چەند تێبینیەکمان هەبوو لەسەر ئەم یاسایە، ئێستا دەقی ڕاپۆرتەکە دەیخوێنمەوە

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان – عێراق

بابەت/ ڕاپۆرت

لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە ڕۆژی چوارشەمە ڕێکەوتی 2011/12/28 کۆبۆوە، کە لەکۆنووسی ژمارە (48)ی لیژنەمان ئاماژەی پێکراوە بە ژمارە (103) لە 2011/12/29 ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کراوە بۆ دیراسەت کردنی پڕۆژە یاسای پاراستنی دارستان لەهەرێمی کردستانی عێراق، کە لەلایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشنیار کراوە، لەدانیشتنی ژمارە (4)ی ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی 2011/10/3 پەرلەمانی کوردستان خوێندنەوەی بۆ کراوە، بەنووسراوی ژمارە (1234) لە 2011/10/5 ئاراستەی لیژنە کراوە، ئەمەی خوارەوە ڕای لیژنەمانە لەسەری: دەربارەی ماددەی یەکەم بڕگەکانی یەکەم تا نۆیەم هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، بڕگەی دەیەم دابڕێژێتەوە وەك ئەوەی کە لە ڕاپۆرتی کشتوکاڵ و ئاودێری دا هاتووە، دەیەم: زەوی دارستان ئەو زەوییە کە دار و درەختی دارستان و ڕووەکی سروشتی لێدەڕوێت و بەلەوەڕگا داپۆشراون، بڕگەی یازدە تا شازدەم هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، دەربارەی ماددەی دووەم ئەم تێبینیانەمان هەیە لەسەری، بڕگەی دووەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە: یەکەم/ چاککردنی ژینگە و فەراهم کردنی شوێنی پارێزراو و نەهێشتنی بەبیابان بوون و هۆکارەکانی داڕووخانی خاك و ڕامالّین.

دووەم/ دابین کردنی هەندێ کەرەستەی خاو کە لەپیشەسازی پێویستی پێیەتی، بڕگەی سێیەم وەك خۆی، بڕگەی چوارەم دابڕێژێتەوە بەم شێوەیە (دابین کردنی ناوچەی گەشتیاری و حەوانەوە)، بڕگەی پێنجەم زیاد بکرێ بەم شێوەیەی کە لە ڕاپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری دا هاتووە، پێنجەم هێشتنەوەی جوانی دەربارەی ماددەی سێیەم بڕگەی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، بڕگەی پێنجەم زیادبکرێت بەم شێوەیە (الغابات المحمية المحظورة) دەربارەی ماددەی چوارەم، یەکەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (نابێ مولکایەتی زەوی دارستان بۆ هیچ کەس و لایەنێك بگوازرێتەوە مەگەر بۆ پڕۆژەیەکی ستراتیژی ئەوتۆ بێت کە نەتواندرێت جێگایەکی لەباری تری بۆ بدۆزرێتەوە، لەم حاڵەتەدا تەنها بەبڕیاری ئەنجومەنی وەزیران دەبێت و دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی سەرۆکایەتی هەرێمی)، بە عەرەبییەکەشی (لا يجوز نقل ملكية اراضي الغابات لاي شخص او جهة مالم يكن للمشروع استراتجية يتعذر ايجاد موقع اخر اكثر ملائمة لتنفيذه، في هذه الحالة يكون بقرار من مجلس الوزراء بعد موافقة رئاسة اقليم كوردستان).

دووەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە (نابێ هیچ هەڵس و کەوت و ئەم چالاکیانەی خوارەوە ئەنجام بدرێت تەنها لە چوار چێوەی دەستەڵاتێکی سنووردار مەرجدار بەکارکردن لە چوارچێوەی بەرژەوەندی گشتی و زیان نەگەیاندن بە دارستان و بەڕەزامەندی وەزیر دەبێت، بەعەرەبییەکەشی (لايجوز القيام باي من التصرفات

والنشاطات الاتية الا ضمن الصلاحيات المحدودة المشروطة بالعمل ضمن اطار المصلحة العامة وعدم الاضرار بالغابات بموافقة الوزير).

دەربارەی ماددەی (5، 6، 7، 8، 9) هیچ تێبینیەکمان نییە لەسەری، دەربارەی ماددەی دەیەم: یەکەم بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە(وەزیر بۆی هەیە وەرز و رۆژ و دارچاندن دیاری بکات لەسااڵدا، بەعەرەبییەکەی (اولا: للوزیر تحدید فصل وایام التشجیر خلال السنة)، دەربارەی ماددەی یازدەم تاوەکو کۆتایی ماددەی بیست و شەش هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، دەربارەی ماددەی بیست و حەوت (سزادان تونـد بکرێت ماوەی بەندکردنە زیاد بکرێت، یان غەرامە زیاد بکرێت، یان هەردووکیان زیاد بکرێن، دەربارەی ماددەی بیست و هەشت، بڕگەی دووەم بەقەرەبوو کردنەوەیەکی گونجاو (بالتعویض المناسب) دیاری بکرێت بەچی؟ دەربارەی ماددەی (29 و 30) هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، دەربارەی (31) بڕگەی دووەم ئەم بڕگەیەی خوارەوە بخرێتە سەر یان بە بڕگەیەکی جیاواز زیاد بکرێت لەسەر ماددەکە، رووەکەکانی ماددەی هۆشبەر بەپێی یاسای نەهێشتنی ماددە هۆشبەرەکان مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت. بەعەرەبییەکەی (النباتات المخدرة تسری علیها قانون مکافحه المواد المخدره)، دەربارەی ماددەی (32 و 33 و34 و35 و36) هیچ تێبینییەك نییە لەسەری، دەربارەی هۆیەکانی دەرچوون (الاسباب الموجبة) هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، لەگەڵ رێزمان دا.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ماددە، ماددە بیخوێنەوە، بۆ ئەوەی موناقەشەی لەسەر بکرێ، فەرموو.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانون حماية الغابات لاقليم كوردستان_العراق

الباب الاول

التعاريف والاهداف والسريان

الفصل الاول

التعاريف

المادة (1):

يقصد بالتعابير و المصطلحات الاتية لاغراض هدا القانون المعانى المبنية ازاء كل منها:

اولا - الوزارة: وزارة الزراعة والموارد المائية فى اقليم كوردستان _ العراق.

ثانيا - الوزير: وزير الزراعة والموارد المائية في اقليم كوردستان _ العراق.

ثالثا - المديرية العامة: المديرية العامة للبستنة والغابات و المراعي.

رابعا - المدير العام: المدير العام للبستنة والغابات والمراعي.

خامسا - مديرية شرطة الغابات: مدير الشرطة المكلفة بحماية الغابات و منتجاتها.

سادسا - شرطى الغابات: كل شرطى او ضابط ينتسب الي مديرية شرطة الغابات.

سابعا - الغابات: هي الوحدة الحياتية المتكاملة التى تتكون من الاشجار و الشجيرات و الاعشاب والادغال و النباتات الاخرى و الحيوانات البرية و المائية و الاحياء الدقيقة سواء اكانت نابتة بصورة طبيعية او اصطناعية.

ثامنا - الغابات الاميرية(غابات الاقليم): هي الغابات بنوعيها (الطبيعية و الاصطناعية) و اراضي الغابات العائدة ملكيتها للاقليم سواء اكان عليها حق الانتفاع للغير ام لم يكن.

(كو نووسرايه ئەوها دەيخوێنمەوە، چونكه هەڵەی چاپ و زمانەوانی زۆر تێدایە، ببورن) تاسعا - الغابات الخاصة: هي الغابات المنشاة من قبل اشخاص طبيعين او معنويين و التي تعود ملكيتها اويعود حق التصرف فيها لهولاء الاشخاص.

عاشرا - اراضي الغابات: هي الاراضي التي تنمو عليها اشجار الغابات والشجيرات و النباتات الطبيعية و التي كانت مكسوة بالغابات.

حادي عشر - نتاج الغابة: كل مادة في الغابات ثابتة او منقولة كالخشب الصناعي و خشب الوقود وفحم الخشب و الراتنج والعفص و الاصماغ و المواد الدباغية و الثمار و البذور و الجذور و الالياف و اللحاء و العسل و من السماء و الدبال و التراب والصخور و الاعشاب و النباتات الطبيعية والفطر بانواعه و لحوم وفراء الحيوانات البرية و الطيور و البيض والازهار و ابصال الزينة و غيرها من المنتجات.

ثاني عشر - الشجرة: كل نبت ذي ساق خشبي بجميع ادوار نموه.

ثالثة عشر – الخشب: هي الاشجار بجميع ادوار نموها قائمة كانت ام ساقطة باي شكل و لاية غابة.

رابعة عشر – المشتل: الارض المخصصة لانتاج وتربية الاشجار و شجيرات الغابات والمشاجر.

خامسة عشر – المواشي: كل الحيوانات الرعوية الداجنة كالثيران و البقر والماعز و الصخول و الجاموس و الخيل و الامهار والحمير و الاغنام والخراف وغيرها.

سادسة عشر – الراعي: كل شخص يتولي رعي المواشي بجميع انواعها.

بەڕێز د.ارسلان بايز/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی یەكەم مەبەست لەو دەستە واژەو زاراوانەی دادێن، واتا دیاری كراوەكانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەكەم - وەزارەت : وەزارەتی كشتوكال و سەرچاوەكانی ئاو لەهەرێمی كوردستان_عێراق.

دووەم- وەزیر: وەزیری كشتوكاڵ و سەرچاوەكانی ئاو لەهەرێمی كوردستان_عێراق.

سێیەم- بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی باغداری و دارستان، پاوان.

چوارەم- بەڕێوبەری گشتی: بەڕێوبەری گشتی باغداری و دارستان، پاوان.

پێنجەم- بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی دارستان: بەڕێوەبەرایەتی پۆلیس، پۆلیس کەراسپێردراوە بە پاراستنی دارستان و بەروبوومەکانی.

شەشەم- پۆلیسی دارستان: هەر پۆلیسێك یان هەر ئەفسەرێك سەر بە بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی دارستان بێت.

حەوتەم- دارستان: بریتییە لە یەکەیەکی ژیانی تەواو کار کە پێك دێ لە دارو درەخت و پووش و پەڵاش و گژوگیا و رووەکی دیکە و ئاژەڵی کێوی و ئاوی و زیندەوەری ورد جا یا بەسروشتی یا بەدەستکرد گەشەیان کردبێت.

هەشتەم- دارستانی میری (دارستانی هەرێم): بریتییە لە دارستان بە هەردوو جۆرێوە (سروشتی و دەستکرد) زەوی و دارستان کە مولکی هەرێمە جا مافی سوود لێوەرگرتنیان لەلایەن کەسێك یان لەسەر کەسێك هەبێت یان نا.

نۆیەم- دارستانی تایبەت: بریتییە لەو دارستانەی لەلایەن کەسانی ئاسایی یان مەعنەوییەوە دروست کرابن، مولکایەتی یان مافی بەکاربردنیان بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە.

دەیەم- زەوی دارستان: ئەو زەوییانەی کە داری دارستان و درەخت و رووەکی سروشتییان لێ دەڕوێت کەپێشتر بەدارستان داپۆشرابن.

یانزدە- بەری دارستان: هەر ماددەیەك لەدارستان جێگیر بێ یا گوازراوە وەکو تەختەی پیشەسازی و تەختەی سووتەمەنی و خەڵوزی تەختە و راتنج و مازو و کەتیرە و کەرەستەی پێستە خۆشکردن، بەر و تۆ و ڕگ و ڕیشاڵ و تویکلە دار و هەنگوین و گەزۆ و پاشماوەی گەڵا و گوڵ و بەرد و گژوگیا و رووەکی سروشتی و قارچك بە هەموو جۆرە کانییەوە، گۆشت و پێستی ئاژەڵی کێوی و باڵندە و هێلکە و ماسی و گوڵ و پیازی جوانی و بەروبوومی دیکە.

دوانزدەم- دار: هەموو رووەکێکە قەدی هەبێ بەهەموو قۆناغەکانی گەشەکردنیەوە.

سێزدە- تەختە: دارە بەهەموو قۆناغەکانی گەشەکردنییەوە چ راوەستاو بێ یان کەوتبێ بەهەر شێوەیەك و بۆ هەموو مەبەستێك.

چواردەم- نەمامگە: زەوی تەرخانکراو بۆ بەرهەمهێنان و پەروەردەکردنی دارو درەختی دارستان و دارستانی دەستکرد(مشاجر).

پازدە- مااڵت: هەموو ئاژەڵێکی لەوەڕاندنی ماڵی وەك گاو مانگا و بزن و گیسك و گامێش و ئەسپ و مایین و گوێدرێژ و مەر و بەرخ و هی دیکە.

شازدە- شوان: ئەو کەسەی مااڵت دەلەوەڕێنێت بە هەموو جۆرەکانییەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی تێبینیتان، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی تێبینی و ڕاو سەرەنجمان لەسەر ماددەی یەك بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

صياغة مقدمة المادة كالاتي:

يقصد بالتعابير و المصطلحات الاتية المعانى المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

بالنسبة للفقرات (اولا وثانيا و ثالثا و رابعا): لا توجد عليها اية ملاحظة.

الفقرة (خامسا): نقترح صياغتها بالشكل الاتي:

مديرية شرطة حماية الغابات و البيئة في الاقليم: مديرية الشرطة التابعة لوزارة الداخلية و المكلفة بحماية الغابات و منتجاتها.

الفقرة (سادسا): تقترح صياغتها كالاتي:

شرطي الغابات: كل شرطي او ضباط ينتسب الى مديرية شرطة حماية الغابات و البيئة.

سابعا: نؤيد رأي لجنة الزراعة وصياغتها كالاتي:

الغابة: هي الوحدة الحياتية المتكاملة التي تتكون من الاشجار و الشجيرات و المراعي و الاعشاب و الادغال و النباتات الاخرى والحيوانات البرية و المائية و الاحياء الدقيقة سواءا كانت نابتة بصور طبيعية او اصطناعية.

الفقرات من (ثامنا الى رابع عشر): لا توجد عليها اية ملاحظة:

الفقرة (خامس عشر): تقترح اللجنة صياغتها كالاتي:

المواشي: كل الحيوانات الداجنة والاليفة.

الفقرة (سادس عشر): لا توجد عليها اية ملاحظة، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی کشتوکاڵ.

بەڕێز جلال على:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منيش بەعەرەبی دەیخوێنمەوە بۆ ئەوەی تۆ بەکوردی....

التعاريف ولاهداف والسريان

والتعاريف المادة (1): (اولا و ثانيا و ثالثا و رابعا) لايوجد عليها ملاحظة.

خامسا: اقتراح للجنة يكون كالاتي:

مدير شرطة الغابات: مديرية الشرطة المكلفة لحماية الغابات و مكوناتها و منتجاتها.

سادسا: لايوجد ملاحظة.

سابعا: اقتراح اللجنة يكون كالاتي:

هي الوحدة الحياتية المتكاملة التي تتكون من الاشجار و الشجيرات و المراعي و الاعشاب و الادغال و النباتات الاخرى والحيوانات البرية و المائية و الاحياء الدقيقة بصورة طبيعية او اصطناعية.

ثامنا: لايوجد ملاحظة.

تاسعا: اقتراح اللجنة يكون كالاتي:

الغابات الخاصة: هي الغابات المنشاة من قبل اشخاص طبيعين او معنوين و التي تعود ملكيتها او حق التصرف فيها لهؤلاء الاشخاص او في الاراضي الصخرية الغير القابلة للزراعة.

عاشرا: اقتراح اللجنة يكون كالاتي:

اراضي الغابات هي الاراضي التي تنمو عليها الاشجار و الغابات و الشجرات و المراعي و النباتات الطبيعية.

الحادي عشر : لايوجد ملاحظة.

الثاني عشر : لايوجد ملاحظة.

الثالث عشر : لايوجد ملاحظة.

الرابع عشر : لايوجد ملاحظة.

الخامس عشر: لايوجد ملاحظة.

السادس عشر : لايوجد ملاحظة.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێژنەی تەندروستی و ژینگە فەرموون.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتەکەی ئێمە بە زمانی کوردییە، بە زمانی کوردی دەیخوێنمەوە.

ماددەی یەکەم: بڕگەی یەکەم تا نۆیەم هیچ تێبینیەك نییە لەسەری، لەبڕگەی دەیەم دابڕێژێتەوە وەك ئەوەی کە لەڕاپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری دا هاتووە.

دەیەم- زەوی دارستان: ئەو زەوییانەیە کە دارو درەختی دارستان و رووەکی سروشتی لێدەڕوێت و بە لەوەڕگا داپۆشرابن، لە بڕگەی یازدە تا شازدە هیچ تێبینیەك نییە لەسەری.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر تێبینیت، ببورە جەنابی وەزیر با ئەوە کوردییەکەی بخوێنێتەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەکەمان بەنیسبەت خاڵی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم تێبینی نییە، بۆ خاڵی پێنجەم بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی دارستان کە راسپێردراوە بە پاراستنی دارستان و بەروبوومە کانی و پێکهاتەکان، لەخاڵی شەشەم تێبینیمان نییە، بۆ حەوتەم پێشنیار دەکەین یەکەیەکی ژیانی تەواوکارە کە پێك دێت لە

دار و درەخت و لەوەڕگا و پووش و گژوگیا و ڕووەکی دیکە و ئاژەڵی کێوی و ئاوی و زیندەوەری ورد جا سروشتی بێت یان دەستکرد، کە گەشەیان کردبێت، خاڵی هەشتەم تێبینیمان نیە، خاڵی نۆیەم دارستانی تایبەت بریتیە لەو دارستانانەی کە لە لایەن کەسانی ئاسایی یان مەعنەوی دروست کرابن، کە مولکیەت یان مافی بەکاربردنیان بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە یان ئەو زەویانەی بەردەڵانین کە کشتوکاڵیان تیا ناکرێ، دەیان زەوی دارستان ئەو زەویانەیە کە بە دار و درەخت و ڕووەکی سروشتی و لەوەڕگا داپۆشرابن و 11 و 12 و 13 و 14 و 15 و 16 تێبینیمان نیە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەوەڵدا قانونەکە حەز دەکەم پێشنیار بکەن کە ناوەکەی ببێ بە (قانون حماية وادارة الغابات) لە جیاتی (قانون حمایە الغابات)، چونکە زۆربەی ئیشەکانی ناوی باسی ئیدارە دەکات، لە ژێر (سابعا) کە نەسە عەرەبیەکەم پێیە کە دەڵێ (بصورة طبيعية أو اصطناعية) حەز دەکەم لە پێش ئیستناعیەکە لە عەرەبیەکە کە (كمشاجر) بنووسرێ دەبێ (بصورة طبيعية أو مشاجر اصطناعية)، (ثالث عشر) کە تەعریفی خەشەب دەکات و دەڵێت و حەز دەکەین بەو شێوەیە بێت: (الخشب/ هى مادة الاجار الرئيسة بجميع ادوار نموها))، رابع عشر: الاغراض المخصة لانتاج وتربية شتلات اشجار و شجيرات الغابات) مەشاجرەکە لابەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە بۆ موناقەشە کردن؟ ئەم بەڕێزانە ناویان نووسراوە ، م.عمر، بەفرین خان، هاژە خان، كاك جمال، بێریڤان خان، د.بشیر، كاك عبدالله حمدامین، كاك دڵشاد، سیوەیل خان، م.كاوە، كاك شوان، شلێر خان، كاك صباح بیت الله، كاك عبدالرحمن، كاك قادر حسن، كاك فاضل، شەونم خان، مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی دا ئەم پرۆژە یاسایە ئیختساسی من نیە، بەس من دوو، سێ تێبینی زمانەوانیم هەیە ئەگەر ئیجازە ببێ، یەکێکیان بە نیسبەت ناوەکە لە عەرەبیەکە ناو نراوە (حمایە الغابات) کوردیەکە ناونراوە (پاراستنی دارستان)، تەبعەن دارستان بە تەئکید وەرگیڕانی غابات نیە، چونکە ئەگەر قەرار بێ غابە بکەینە کوردی یان دەبێ بڵێین بێشە یان دەبێ بڵێین جەنگەڵ، ڕەنگە وشەی جەنگەڵەکە دەستەواژەیەك و ئیحایەکی جوان ناگەیەنێ، لەبەرئەوە یاساکە ئەو یاسای عیراقیش ناونراوە (حمایە المشاجر والغابات) لێرە لە عەرەبیەکە و لە کوردیەکەش خۆیان پاراستووە لە وشەی دارستان، من پێم باشە یاسایەکە یان ناوبنرێ

و عەینی ئەوەی عیراق یان ناوی بنێینن (قانون حمایه البساتین و المشاجر) چونکه ئێمه له کوردستان دا ئەگەر بە هەڵە نەچووبم ئێمە بێشە و جەنگەڵ و غابەشمان نیە لە کوردستان دا، شەرت نیە ئێمە دەقێك بێنین و ئیتر دەبێ واقعی ژینگەیی کوردستانمان لەبەرچاو بێت ئایا لە کوردستان دا بەو مەفهومەی کە هەیە عیلمیەن بۆ غابە غابەمان هەیە؟ یەعنی جەنگەڵ و بێشەمان هەیە؟ ئەوە بۆ ئیختساسیەکان بەجێ دەهێڵم، بەڵام ئەگەر هەر قەرار بێ داینێن ئێمە ناوەکە بگۆڕین بە وشەی بێستان یان باخ و دارستانەکان، چونکە باخ و دارستانمان هەیە، کە ڕەنگە دارستان مەقسودەکە ئەوە بێ کە ئیستناعیە و دروست دەکرێت، باخ و بێستانەکانیش ئیتر هەمووی بگرێتەوە، بە هەرحاڵ من وادەزانم غابەمان نیە و ئەوە تێبینی یەکەممە، بە نیسبەت وەرگێڕانی وەزارەتەکەش ئەوەی کاك عمر خوێندیەوە، هەمووی بە هەڵە دەبینم، وەزارەتی ئێمە ناوی (وزاره الزراعه والموارد المائیه) دەبێتە وەزارەتی (کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاویەکان یان داهاته ئاویەکان) دەقیق تریشە لەسەرچاوە ئاویەکان، نەك سەرچاوەکانی ئاو، چونکە وەزارەتەکە ناوی وەزارەتی مەسادری میاه نیە، (المصادر المائیه) یان (الموارد المائیه) لەبەرئەوە یان دەبێ بکرێتە سەرچاوە ئاویەکان، یان دەبێ بکرێتە داهاته ئاویەکان، وەزارەتی کشتوکاڵ و داهاته ئاویەکان، چونکە لە سێ، چوار شوێن دا دووبارە بووەتەوە و با ئەو هەڵەیەمان بەسەر دا نەچێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی جێگەی ئاماژە بۆ کردنە من لە زاراوەکان من یەك، دوو تێبینیم هەیە، لە دوای ماددەی 5 بەدواوە زۆر وشەی ناوچەی پاراستن یان دارستانی پارێزراو هاتووە، بەڵام لە زاراوەکان نەهاتووەتە پێناسە کردن، هەرچەندە لە ماددەی 5 باس کراوە، بەڵام باشتر وایە لەنێو زارەوەکان دا ئەو دوو وشەیە و ئەو دوو دەستەواژەیە بێتە پێناسە کردن، خاڵێکی دیکە دەستەی پاراستن و چاککردنی ژینگەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، زۆرێك لە ئامانجەکانی ئەو رستەیە لەگەڵ ناوەڕۆکی ئەو یاسایە یەك دەگرێتەوە، بۆیە باشترواید بەشێك لە بەرپرسیاریەتی ئەم یاسایە لە ئەستۆی وەزارەت یان با بڵێین بەڕێوبەرایەتی گشتی باخداری و پۆلیسی دارستانە، بەشێك لەو ئەرکە بسپێردرێ بە دەستەی پاراستن و چاك کردنی ژینگە بەو پێیەی کە هەم لە ئامانج و ناوەڕۆکەوە لە یەکەوە نزیکن و هەمیش مەبەست لەو پاراستن و چاککردنی ژینگە و بە تایبەت لە بابەتە مەترسیدارەکان و جوان کردنی ژینگە، بۆیە واباشترە لە پێناسەکان ناوی ئەو دەستیەش بهێندرێت و بەرپرسیاریەتێکی پێ بدرێت، خاڵی تر دیارە ماڵات هاتووەتە پێناسە کردن، بەڵام ئاژەڵە کێویەکان لە یاد کراوەو ئێمە دەزانین ڕۆژانە دەبینین ئاژەڵە کێویەکان ڕووبەڕووی مەترسی لەناو چوون دەبنەوە بە تایبەتی ئەوانەی کە لە ڕووی ڕاوشکارەوە بەکاردەهێندرێت و بەر ئەو مەترسیە کەوتوون بۆیە باشتر وایە هەم سزا دابندرێت و هەم لە دوای ماڵات

ئاژەڵە کێوییەکان پێناسەی بۆ بکرێت و دەست نیشان بکرێ، چونکە لە ناوەڕۆکی یاسایەکە دا چەند جارێک ئاژەڵی کێوی هاتووە و باشتر وایە وەکو دەستەواژە و وەکو زاراوەیەک پێناسەی بۆ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

هاژە خان فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنمان بۆ ئەو پرۆژە یاسایە، چونکە بەڕاستی زۆر گرنگە کە ئێمە یاسایەکمان هەبێ بۆ پاراستنی دارستانەکان، بە مەبەستی زیاتر پاراستنی ژینگە لە هەرێمی کوردستان دا من تێبینیم لەسەر پێناسەکان لەوەیە کە زۆر یەعنی زۆر شتەکان پێناسە کراون دەتوانین ئێمە کورتیان بکەینەوە و ئەویش بە ئەوەی کە دەمجیان بکەین، لەوانە حەوتەم و هەشتەم و نۆیەم دەتوانین کە دەمج بکرێت، حەوتەم دارستان من تێبینیم لەسەر ئەوەش هەیە کە بریتیە لە یەکە، من پێموایە یەکە، یەعنی دەستەواژەیەکی گونجاو نیە بۆ دارستان، چونکە دارستان پێك دێت لە مەساحەیەك لە زەوی، بۆیە من پێموایە کە یەکە گونجاو نابێ بۆ دارستان، ئەگەر بیکەینە مەساحەیەك کە لە زەوی ئەو شتانە لەخۆ دەگرێت، هەشتەم و نۆیەمی لەگەڵ دەمج بکەین بەوەی کە دارستانی میری و تایبەتیش دەگرێتەوە، دارستانی میری و تایبەت ئەوە خۆی دیارە، یەعنی میری ئەوە سەر بە حکومەتە و تایبەتەکانیش ئەوەی کە سەر بە خەڵکە و یان بە کەرتی تایبەتە، ئەوەی دەیەم ئەگەر ئێمە لێرە باسی بکەین و بیکەینە مەساحەیەك لە زەوی و ئەو زەوی دارستانەش پێویست ناکات کە هەبێ لە پێناسەکە دا، چونکە لە دارستانەکە تەعریفی دەکەین بە زەوی، دەربارەی 15 مالاّت واباشە بانّدەشی لەگەڵ دابێت، چونکە لە زۆربەی لە ناو یاسایەکە دا بانّدەش هاتووە، بۆیە وا پێویست دەکات مالاّت و بانّدە بێت، لە خانّی 15 و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من تەئکید لەسەر عینوانی پرۆژەکە دەکەم، ئەگەر بێتو سەیری مەشروعەکە بکەین دوو عینوانمان لەبەردەستە، لە پێشەکی دەڵێت (قانون حمایە الغابات) لە خوارەوە نووسراوە (قانون حمایە الغابات لاقلیم کوردستان – العراق) ئەوە دوو عینوانە، عینوانی یەکەم، سیفەتی ئیتلاقە، یەعنی (الغابات) بە گشتی تەحدید نەکریە، هی دووەم هاتیە و تەحدید کریە، من پێم باشە ئەگەر بێتو مولاحەزەی جەنابی وەزیریش بدەین، قانونەکە بەم ناوە بێت (قانون حمایە وادارات غابات اقلیم کوردستان – العراق) دەبێت و یەعنی سیفەتی خسوسیەت بە ئیقلیمی کوردستان دەدرێت (حمایە واداره غابات اقلیم کوردستان ـ العراق، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر دڵخۆشم بەوەی پرۆژەیە یاسایەك هەبێ بەناوی دارستان، بەڵام بە نیسبەت ناوەکەی داوا دەکەم ناوی ئەو پرۆژەیە تەنها یاسای دارستان بێت، چونکە سامانێکی نەتەوەییە وەکو یاسای نەوت و غاز و یاسای هاتوچۆ پێویست ناکات وشەی پاراستنی لەگەڵ بێت، چونکە ئەو دارستانانەی کە سروشتین وخۆیان هەنە، هەر بە پێی ئەو یاسایە دەتوانین بیپارێزین، بەڵام ئەو دارستانانەی کە نیە و دەستکردە هێشتا دروستمان نەکردووە چۆن بیپارێزین، لە هەموو ئەو وڵاتانەی کە دارستانی لێیە و چووم سەردانیم کردووە و یەعنی دیتوومە ناوی یاساکەیان تەنها یاسای دارستانە، بۆیە پاراستن وشەیەکی زیادە لەگەڵی بێت، ئێمە لەگەڵ هەموو یاسایەك دائیمەن پاراستنی بەکاردێنین، بۆ ناوی یاسایەکە وا دوورودرێژ بێت، هەتا ئەو پۆلیسەی کە دارستان دەپارێزێ پێی دەڵێن پۆلیسی دارستان، پێی نالێن پۆلیسی پاراستنی دارستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.بشیر فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موقەدیمە و مەنتوقی ماددەی یەکەم کە جەنابی وەزیر پێی باش بوو ئیدارەشی بۆ زیاد بکرێت، من پێم وایە هەر مەسەلەکە لە زمانی عەرەبی دا دوو موزاف بەیەکەوە نایەت و نابێ قانون حمایە و ادارە، بەڵکو ڕاست تر وایە بڵێین (قانون حمایە الغابات وادارتها) ئیدارەتەکە بکەوێتە دواوە، لە مەنتوقی ماددەکە دیسانەوە ئەوە ناوی قانونەکە بوو، ئەوە کە باسم کرد ئێستا، مەنتوقی ماددەی یەکەم، (یقصد بالتعابیر و المصطلحات الاتیة المعانی المبینة ازاءها لاغراض هذا القانون) لە هەموو یاسایەکانی دیکە، وابزانم وا هاتووە، (یقصد بالتعابیر والمصطلحات الاتیة لاغراض هذا القانون و یقصد بالتعابیر والمصطلحات)، یەکەم جار وا خوێندرایەوە، ئەگەر وابکرێت باشترە (المعانی المبینة ازاءها) بکەوێتە دوای باشترە، لە فەقەرەی (سابعا) کە تەعریفەکە دەکات دەڵێ (وحدە الحیاە المتکاملە) هەتا دەگاتە (والاعشاب والادغال والنباتات الاخری والحیوانات البریة والمائیة والاحیاء الدقیقة سواءا کانت نابتة بشرط الطبیعیة أو الاصطناعیة) من دەپرسم ئایا حەیواناتی بەری بە سوورەی ئیستناعی نابت دەکات؟ ناکرێ، کەواتە (بصورة طبیعیة أو اططناعیة) بخرێتە دوای نەباتاتی ئوخرا لە ئەخیریش بڵێین (والحیوانات البریة والمائیة وألاحیاء الدقیقة) یەعنی ئیستناعیەکە ئەو حەیواناتانە نەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالله فەرموو.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پابەندم بە ئیمزایەکەم کە لەلیژنەی یاساییەوە کردوومە، روخسەتیان لێ دەخوازم و ڕەئیەکم هەیە لەسەر ناوەکە، ناوەکە من لەگەڵ ئەوە دانیم ناوی ئیداری، لەبەرئەوەی ئیداریە وەسیلەیە، نەك ناو، بەڵکو باشترواية گەشەپێدانی لەگەڵ بێت، پەرەپێدانە و تەنمیە و حیمایەی غابات و تەنمیەی غابات و حیمایەت، لەبەرئەوەی ئێمە لە هۆیەکانی دەرچوون دا باسی ئەوەمان کردووە مەساحەکەی زیاد بکرێت، حیمایە زیاتر لەڕووی زمانەوانیەوە بۆ ئەوەیە کە شتێك بەو حەجمەی کە هەیەتی کەم نەکرێت یاخود نەفەوتێ، بەڵام ئێمە لە کوردستان هەدەفی ئەوەمان هەیە و لە قانونەکەش دا هەدەفەکە موەجەهە بەرەو ئەوەی کە مەساحەکەی زیاد بکرێت، لەبەرئەوە باشترواية ناوەکەی وشەی تەنمیەی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بۆ ئەم یاسایە من پرسیارێکم لە بەڕێزان لیژنەی یاسایی هەیە، ئێمە بڕیاری ژمارە 3 ی 2009 ی یاسای غابات و مەشاجری عیراقیمان هەیە و لەگەڵ یاسایەکەی هەرێمی کوردستان موقارەنەمان کردووە شتێکی وا جیاواز نیە، پرسیارەکە ئەوەیە، ئێمە بە مەرجێك عیراقیش بەشێکە لەوەی کە ئیتفاقیەی دەوڵی و لە ئومەمی موتەحیدە کە ئیمزای کردووە، بۆ پاراستنی بیئە و ژینگە، بۆیە عیراق وەك دەوڵەت پابەندە بەو ڕێنماییانەی کە لە ئاستی دەوڵی و ئومەمی موتەحیدە دەرئەچن بۆ پاراستنی ژینگە و بیئە، بۆیە پێموایە، ئێمە ئێستا یاسایەکی تر دەردەکەین و یاسایەکی ترمان لەبەردەست دایە، پرسیارەکەم ئەوەیە لە بەڕێزان لیژنەی یاسایی، ناکرێ ئینفازی یاسای ژمارە 30 عیراقی بکرێ لە باتی ئەم یاسایە؟ کە ئەم یاسایە جیاوازیەکی وای نیە لەگەڵ یاساکانی تردا و زۆر شتی لەیەکتر دەچێ و زۆر جار من موقارەنەم کردووە، ئەو ماددانەی کە لە یاسا عیراقیەکە هاتووە زیاتر پابەندی بنەما دەولیەکانی پێوەیە، بۆ نموونە کاتێك کە شوان یان مەڕ و ماڵات لە شوێنێکی سووتاو دەلەوەڕێ لە یاسا دەوڵەتیەکان دا زۆرینەی دەوڵەت دە ساڵی بۆ داناوە کە تا دە ساڵ نابێ بلەوەڕێ، بەڵام لەمەی هەرێمی کوردستان دا بۆی دانەنراوە، بۆ نموونە پێچەوانەی یاسا عیراقیەکە پابەند بوونێکی گەورەتری تیا بێ و مەسەلەی بیئە و مەسەلەی غابات مەسەلەیەکی ناوچەیی بچووك نیە، مەسەلەیەکی جیهانیە، ئەوە ئێمە لەگەڵ عەرەب و عیراق یەك بیئە تەئسیرمان لەسەر یەکتری هەیە و لەگەڵ ناوچەکەش دا، بۆیە من پێشنیار دەکەم بۆ ئەوە هەم کاتی پەرلەمان، هەم ئەگەر پێیان باش بێت، پێشنیازی ئەو پرسیارە دەکەم ئینفازی یاسای ژمارە 3ی 2009 بکەین، بۆ ئەوەی ئینفاز بکرێ لە هەرێمی کوردستانەوە ئالیەتەکەی بەڕێنمایی لە وەزارەتی مەعنیەوە جێ بەجێ بکرێ، ئەوە تەنها پێشنیارە، بۆ مەسەلەی ناوەکەشی ئەگەر مایەوە یاسایەکە پێموایە ناوەکەی

معیارێکی گشتیمان هەیە لە جیهانـدا کـە بـەکاردێت، یاسـای خدمـەی غابـات بـەکاردێت، یاسـای غابـات و مەشاجر بەکاردێت، ئەو کۆمەڵە بۆیە پاشگری کەی بۆ دائەنرێ جۆرێك لـە یاساکە بڵێین مانـای یاسـایەکە مانا گشتیەکەی لەدەست دەدا، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـە نیسـبەتی ئـەو ماددەیـە، بـا بڵـێین بڕگـەی 2 نووسـراوە، وەزیـر: وەزیـری کشـتوکاڵ و ئـاودێری و سەرچاوەکانی ئـاو لـە هـەرێمی کوردسـتان ئەگـەر ڕەش بکرێتـەوە، پـێم باشـە، لەبەرئـەوەی دووجـار نـاوی هەرێم هاتووە، یەك لە ناونیشانی یاسایەکە، دوو/ لـە وەزارەتـی کشـتوکاڵ، واتـە ئەگـەر هـی وەزیـری تـەنها ناوی وەزیرەکە بێت، وابزانم باشترە، بڕگەی 7 نووسراوە دارستان لـە دوای گـژوگیا ڕووەکـی دیکـە وئـاژەڵی کێـوی ئەگـەر بنووسـرێ ئـاژەڵ و باڵنـدەی کێـوی باشـترە، باڵندەشـی تێـدا بـێ پـێم باشـە، بـە نیسـبەت 15 پێناسەی مااڵت لێرە کراوە، زۆر بەدرێژی دیاری کردووە، یـەعنی گـا و مـەڕو مـااڵت و گیسـك و بـزن نـازانم چی و چی واتە هاوڕام لەگەڵ لیژنەی یاسایی، مـەڕو مـااڵت هـەموو جـۆرە ئـاژەڵێکی بـەخێوکراو یـان مـاڵی بگرێتەوە، باڵندەش دەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڕۆژان پرسیاری کاك دڵشاد وەاڵمی هەبوو؟، فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، پرسیارێك ئاراستەی لیژنەی یاسایی کرا کـە بـە ئینفـازی یاسـای عیراقـی، ئینفـاز کردنـی هـەر یاسایەکی عیراقی پێویستی بەوە هەیە کە پرۆژە یاسایەك پێشکەش بکرێت، یان لە لایـەن حکومەتـەوە یـان لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانیپەرلەمان و دواتر خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێ و هەمان ڕێکاری هەر پرۆژە یاسایەك، ئێستا ئەو پرۆژە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە و ڕاستە ئێمەش تێبـینی ئەوەمان کردووە، بڕگە و بەندەکانی هەندێکی لە یاسای عیراقی دەرچێت، بەاڵم پرۆژەیە و بـە پێـی ڕێکـارە یاساییەکان خوێندنەوەی یەکەمی بـۆ کـراوە و ئاڕاسـتەی لیژنـەکان کـراوە و هـیچ لیژنـەیـەکیش داوای ڕەت کردنەوەی نەکردووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەفو ئەگەر ڕێگەم بدەن من وەڵامم هەیە بۆ کاك دڵشاد، بە نیسبەتی قانونی عیراقیەوە، حەز دەکەم کاك دڵشاد مولاحەزەی ئەوە بکات بە هیچ جۆرێك لە خواروی عیراق و ناوەڕاستی عیراق غاباتی تەبیعی نیە، کە لە کوردستان دا نزیکەی یەك ملیۆن هێکتار غاباتی تەبیعی و مەراعی تەبیعی هەیە، یەك داری تەبیعیش لە خواروونییە، مەگەر شوجەیرات هەبێ، لەبەرئەوە زۆری فەرقە ئەم قانونەی هەرێمی کوردستان لەگەڵ قانونی عیراقی دا، زۆر وردەکاری هەیە بۆ پاراستنی غاباتی تەبیعی کە هەمانە و لە عیراق دا نیە، لەبەرئەوە پێویست دەکات ئەم یاسایە لە کوردستان دا هەموار بکرێ، لەبەرئەوەی تەبیعەتی تۆبۆگۆافی و تەبیعەتی نەباتی و هەتا ئەحیائی نەباتی و حەیوانیش لەگەڵ وەسەت و جنوب دا جیایە و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموستا کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم زیاتر پێناسەیە، بۆیە تۆزێك دەبێ وردتر سەیری بکەین، لە بڕگەی 7 و 10 لەوەڕگا هاتووە، لەوەڕگا و پووش و گژوگیا، بە قەناعەتی من لەوەڕگا زیادە و پووش و گژوگیا بەسە، خۆی پووش و گژوگیا لەوەڕگاش دەگرێتەوە، ئەگەر لەوەڕگای تێدا نەبێ لە ماددەی 7 و 10 هەمان شتە، چونکە تەعریفە، پووش و گژوگیا بێت پێمواید باشترە، بڕگەی 9 دیسانەوە هەر پێناسەیە، لە نیهایەتی بڕگەکە باسی ئەوە دەکات بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە کە زەویە بەردەڵانەکانیان کە کشتوکاڵیان تیا ناکرێت، ئەو زەویانەی کە کشتوکاڵی تیا ناکرێ و بەردەڵانە و لەو پێناسەیە جێگای نابێتەوە، لەبەرئەوەی ئەو غاباتەی کە بووەتە غابات کراوە، ئیتر بەردەڵان بێ و بەردەڵان نەبێت، لێرە وەکو ئەوەیە داوای مۆڵەت و ڕێگەپێدان بکات، لێرە پێمواید وەکو تەعریف لێرە جێی نابێتەوە، بۆیە پێمواید ئەو دوو، سێ وشەی ئەخیری زەوی بەردەڵان کە بە کەڵکی کشتوکاڵ نایەت زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان کریم کابان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سێ تێبینیم هەیە، یەکەم/ پشتگیری لەو ڕایەی بەڕێز وەزیری کشتوکاڵ دەکەم لەسەرناوەکەی، جا یان ئیدارەی بۆ ئیزافە بکرێ یان تەنمیەی غابات وەکو کاك عبدالله گوتی، ئەگەر تەنمیە بێت باشترە، ئەوەش یەکلا بکرێتەوە بەڕاستی ئەو یاسایە (فی اقلیم کوردستان یان لاقلیم کوردستان)ە ئەگەر (فی اقلیم

کوردستان) بێ دەگەڕێتەوە بۆ قانونەکە، ئەگەر (لاقلیم کوردستان) بێ مەبەستمان دارستانەکانە، لەبەرئەوە باشتر وایە (لاقلیم کوردستان) بێ لە تەسمیەکە، دووەم/ من لەبۆ 7 لە پێناسەکان دا پشتگیری ئەو تەعریفە دەکەم کە لیژنەی کشتوکاڵ داینـاوە، بەڵام لە تەرجەمەی عەرەبی بۆ کوردیەکە یەک، دوو هەڵەی وردی تیایە لەوانەیە تێبینان نەکردبێ، لە عەرەبیەکە موعەرەفە، یەعنی ناسراوە کە دەڵێ (هی الوحدە الحیاتیە المتکاملە) ئەوە ناسراوە لەوێ، لە کوردیەکە نەناسراوە، دەڵێ (یەکەیەکی ژیانیە) ئەوە یەک، لەبەرئەوە پێویست وایە بکرێ بە (ئەو یەکە ژیانیەیە) لە کوردیەکە نووسراوە (تەواکار) تەواوکار موکەمیلە، موتەکامل نیە، موتەکامل تەواوە و باشترواید ئەگەر ئێمە پشت بە کوردیەکە ببەستین ئەوە موعالەجە بکەین بۆ ئەوەی تووشی هەڵە نەبین، بە نیسبەتی تێبینی سێیەمەوە ئەوەیە کە ئێمە ئێستا لە هەرێمی کوردستان ناشنالێ پارکمان دیاری کردووە کە مەنتیقەی سەکرانە، بڵێین پارکی میللی یان پارکی نیشتمانی، پێویست دەکات بەڕاستی لە پێناسەکان دا هەبێ بۆ ئەوەش بچێتە ناو یاسایەکەوە و وەکو پێویست گرنگی خۆی پێ بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ئەم ماددەیە لە 9 دا (الغابات الخاصة: هی الغابات المنشئة من قبل اشخاص الطبیعین أو المعنویین والتی تعود ملکیتها) پێم باشە (أو حیازتها أو یعود حق التصرف فیها لهؤلاء الاشخاص) خەڵکێکی زۆر چاوەڕێی ئەم یاسایە دەکەن، ئێمە تەجاوزاتی زۆرمان بینی لە غابات دا، لەبەرئەوە کە بوو بە واقعی حال دەبێ قانون یاسایەکە بەڕاستی شتێکی بۆ بکەی کە ئەو خەڵکە ئیتر ئەوەندە بە موتەجاوز دانەنرێن، دوو شت هەیە ئێمە لەم یاسایە بۆ باسی نەکراوە لە تەعاریف دا باس نەکراوە، یەکێك لەوانە ئاگربڕە کە بەڕاستی لە یاسای زۆر لە دەوڵەتانی دراوسێ تیایەتی کە دەتوانی پێی بڵێی ئەو مەساحەیەیە لەو زەویانەی کە نەباتاتی تیا لادەبرێت بۆ ئەوەی ئینتشاری ئەو سووتاندنە مەنع بکات، ئەوە زۆر گرنگە هەتا وەختێ کە حەریقێك ڕوو دەدات سەیر دەکەی کەس خۆی بە مەسئول دانانێ، لەبەرئەوە ئەگەر ئێمە ئەو ختوتی ناری یان ئاگربڕ دابنێین ئەوە کارێکی باشە، دوای ئەوە یەك تەعبیری تر بۆ مەعابر وەکو ڕاڕاو نەوەکو ڕۆژێ لەڕۆژان ئەو شوێنانە یان تروقی مروری سەریع بێت یان سکەیەکی حەدیدی پیا بڕوات، لەبەرئەوە هەتا بۆ حەیواناتیش کە دەلەوەڕێت مەعابری خۆی هەبێت، ئەگەر ئەو پێناسانە ختوتی یەعنی هینی ئاگربڕ و ئەوەش زیاد بکرێت، ئەو حیازەیەش لەگەڵ مولکیەتەکە هەبێ، کێشەی زۆرمان بۆ حەل دەکات و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بيت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا مولاحەزەم لەسەر پێناسەی ئەم یاسایەیە کە دەڵێ (قانون حمایه الغابات) من پێنشنیار دەکەم (قانون حمایه الغابات و المشاجر) بێت، ئەوەشی بۆ ئیزافه بکرێت، دەربارەی ماددەی 7 کە پێناسەی غابەیە من پشتگیری لە سیاغەی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری دەکەم کە بەو شێوەیە باسیان کردووە و بەو شێوەیە دووبارە سیاغەی بکرێتەوە، هەروەها ئەوەی تریش ئیزافه بکرێ، (ثامنا/ المشاجر) کە تەعریفی مەشاجر بەو شێوەیە بکرێت (هی المساحات المجریة الصناعیة بالاشجار الملائمة السریعة النمو وقصیرة العمر)، لە (عاشرا/ اراضی الغابات هي الاراضی التی تنمو علیها اشجار الغابات والشجیرات (المراعی) یشی بۆ ئیزافه بکرێت، داوا دەکەم لە پاشی (سادس عشر، سابع عشر)ی بۆ ئیزافه بکرێت، (اراضی المشاجر) (الاراضی الزراعیة التی تلائم لانشاء مشاجر النقیة أو مختلطة) سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستی لەگەڵ ئەوەم ناوەکە ببێتە ئیدارەی دارستانی هەرێمی کوردستان، بە نیسبەتی ئەم پرۆژەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە ڕای من بۆ ئێمە ئەگەر ئێمە دەرچوێنرا بۆمان مەشاکلی زۆر لەدوای دێت، بۆ نموونە مەسەلەن، ئێمەلە کوردستان دارستان نیە کە دارستانێکی سەر بە کەسێك نەبێ، لە هەر جێیەکی کوردستان دێیەکی لەسەرە، ئەو زەویانە هەمووی دابەش کراون لەسەر خاوەنی ئەو دێیانە، هەر کەس دەزانێ حدودەکەی لێرە بۆ ئێرە هی کەسێکە، چ دار بێ و چ بەرد بێ و چ خاك بێت، چ هەر شتێکی تر بێت، دابەش کراوە، یەعنی چ ئاوەدانی بێ چ وشکی بێت، هەموو دەیزانین، ئیتر ئێمە لێرە ئەو پرۆژە دابڕێژین ئێستا لە کوردستان کێشەیەکی تر هەیە، نایەڵن 26...30، مەڕێکە بە چ بەخێوی بکەن؟ یەعنی ئەمە کێشەیە بۆ خەڵکی لەناو دێیە، دێیەکان گەشەی نەکردووە، ئەوە کێشەیەکی سەرەکیە بۆ ئەوان، دوای ئەوە ئەم پرۆژەیە ئەگەر دایڕێژینەوە یەعنی جێ بەجێ بکرێ بەڕەئی من کێشەیەکی زۆر گەورەیە و هەڵەیە بۆ ئەو خەڵکەی هەڵدەستێ، مەسەلەن ئەو ئەرزانە لە هەموو جێیەکی هەر وایە، دەبێ تاپۆ بکرێ لەسەر ئەو خەڵکانە هەموویان عەردی خۆیان دەزانن، بەڵام دەبێ ئەم ئیدارەی دارستانە بە گوێرەی دارستان جێ بەجێ دەکرێ، ئەگەر دار نەبڕێ سااڵنە وشك دەبێ، چار، پێنج ساڵ وشك دەبێ و دەکەوێتە ئەرزی، ئەگەر بیبڕێ نۆژەن دەبێ و تازە دەبێ و گەورە دەبێ و قوەت دەکا و ساڵ بە ساڵ نموەکەی زیاتر دەبێ، ئەمە لێرە بەڕەئی من ئەم پرۆژەیە دەبێ دارستانی تایبەت لە دارستانی یەعنی وەکو بڵێین حکومەت دروستی کردووە جیا بکەینەوە، دارستانی حکومەت دەبێ حیمایەی بکرێ و حکومەت دابنێ دارستانەکە، ئەمە شتێکی زۆر باشە و جوانی دەداتە کوردستان، هەوایەکەی جوان دەبێ و بەڵام ئەمەی کە

ئێمە قسە لەسەری دەکەین، ئەم دارستانانە لە شاخە و لە دێیە و لە کوردستان هەموو دێیەك بۆ ئێمە بەڕەئی من کێشە دروست دەبێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی بەڕێز وەزیر دەکەم کە دەڵێ ئیدارە بۆ وشەی ئەو قانونە زیاد بکرێت، چونکە ئیدارە بە تەبیعەتی خۆی تایتڵی هەر مەشروعەکی یان هەر قانونەکی شتێکی زۆر موهیمە بۆ ئیش کردن لەسەری، کە ئێمە دەڵێین غابات هەتا ئێستا و یان زراعەت سێکتەر و قتاعی زراعی لە وڵاتی ئێمە ئیهمال کراوە و بەرهەمهێنانی لەسەر نابێت ئەو تەتەوری نەکردووە بەو مەعنایەی پێویست کە خۆمان دەمانەوێ، ئەو تایتڵە ئەگەر بگۆڕی ئیدارەکە حەتمەن وەزیفەی ئەو قانونەش دەگۆڕێ، بەرهەمهێنانی مەشاریعی دێتە سەر، ئەو تایتڵەی کە ئیدارەکەی بۆ ئیزافە بکرێ، زۆر زۆر موهیمە، لە نوقتەی 5 یش ئەوەی کە دەڵێ شورتەی حیمایەی غابات، شورتەی حیمایەی غابات عادەتەن لە هەموو دنیا وەزائیفی خۆی هەیە، ئەو فەقەرەیە ئەو قانونە سیغەیەکی کەمە، ئەگەر خسوسیەتێکی بدرێتێ، ئەوەی کە لە لیژنەی یاسایش هاتووە و کە دەڵێ تابع بە وەزارەتی داخلیە بن، موحالە ئەو دوو وەزیفەیە لێك بدرێ، چونکە سایکۆلۆجیەت و ئیش و ڕەنگ و سەیارە و هەتا هەلگرتنی سیلاح، هەتا ڕەنگی جل و بەرگی شورتەی غابات زۆری فەرقە لەگەڵ سیستم و سایکۆلۆجیەتی ئیشی وەزارەتی داخلیە، بۆیە لە فەقەرەی 5 من ئەو فەقەرە لە قانونەکە و لە ئەسڵی قانونەکە بە کورتی دەزانم و دەبێ خسوسیەتێکی خاس بدرێتە پۆلیسی غابات و ئەو ئیدارەیە زیاد بکرێ، چونکە ئیدارە ئەو تایتڵە زۆر موهیمە بۆ تەتویر و بۆ ئیش کردن لەسەری موستەقبەلەن، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم یاسایە من سەرەتا پشتگیری دەکەم، چونکە بەڕاستی پاراستنی ژینگە و دارستان و سروشت لە ژیانی هەر کۆمەڵێك دا ڕۆکنێکی زۆر ئەساسە، سەبارەت بە مادەی یەکەم بە تەسەوری من پێناسەی ناوەڕۆکی یاسایەکە دەکات، پێناسەی جۆری دارستان و ڕووەك و ژینگە دەکات بە پێویستی دەزانم کە

ئاماژەیەك بە ناشنالێ پارك بكرێت كە چەند سالێكە هەوڵی بۆ دەدرێت لە سنووری سەكران و تاكو هەڵگورد لە مەرحەلەی یەكەم، تەئیدی ڕەئی برای هاوكارم كاك شوان دەكەم، چەندین وۆرك شۆپی بۆ كراوە، لە مەیدانیشەوە چەندین سەردانی كراوە، فەحسی زەوی و زارو دارو درەختەكانیشی كراوە، تەنسیقیش لەگەڵ ولاتانی ئەوروپی و ولاتانی عەرەبی كراوە لەم ڕووەوە، چەند ڕۆژی ڕابردوو خۆشبەختانە وۆرك شۆپێكی زۆر گرنگ لە سەنتەری قەزای چۆمان لەم بارەیەوە كراوە، كە هەموو ئەو پسپۆرانە لە ناوەوەو لە دەرەوە بەشداریان تیا كرد، خەریكە لەمەراحلی كۆتاییە بۆ ئەوەی كە لە لایەن نەتەوە یەكگرتووەكانەوە ئەمە بە ڕەسمی بە ناشنال پارك بناسرێ، ئەو كاتیش كە ناسرا هەتا پاراستنیشی لە ڕووی ماددی و مەعنەویەوە لە ئەستۆی ئەوان دەبێ، بە تەسەوری من نەوەك هەر لە ڕووی سروشتی لە ڕووی سیاسیش كاریگەریەكی ئەرێی لەسەر هەرێمەكەمان دەبێ، تەسەور دەكەم بێجگە لەوە بۆردێكی هەیە ئەو ناشنالێ پاركە، چەندین كەسایەتی شارەزاو پسپۆرو چالاك وان لە بواری ژینگە پارێزی لە خۆ دەگرێت، پڕۆژەیەكیشیان ئامادە كردووە، لەو ڕۆژانە قەرارە بدرێتە سەرۆكایەتی پەرلەمان و حكومەتی هەرێمیش، من پرسیارێك ئاراستەی جەنابی وەزیر دەكەم، تا چەند لەم بابەتە ئاگادارە پێشنیاریش دەكەم كە ئەم بابەتە لەم پڕۆژەیەدا ئاماژەیەكی پێ بكرێت، جێگای بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر(بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لە ماددەی یەك تێبینیم لەسەر دوو بڕگە هەیە، بڕگەی نۆ و لەگەڵ بڕگەی یانزە، باس لە مەسەلەی ژینگە دەكات، لە بڕگەی نۆ هاتووە دەڵێ دارستانانی تایبەت بریتیە لەو دارستانانەی كە لە لایەن كەسانی ئاسایی یان مەعنەوی دروست كرابن، مولكایەتیان مافی بەكار بردنیان بۆ ئەو كەسانە دەگەڕێتەوە، من هەر چەندە لەكاتی موناقەشە كردنی ئەم قسە كردنەی ئەندامانی بەڕێز لە ژووروە نەبووم، تەنها گوێم لە چەند قسەیەكی كاك عبدالرحمن بوو، لێرە یەك نوقتە هەیە، پێویستە بەڕاستی وەكو ئەڵێ سنوور بەندی بۆ بكرێ، بە تەئكید لە كوردستان پێموانیە هیچ جێگایەك هەبێ كە دەستی مولكایەتی خەڵكی نەخرابێتە سەر، بۆیە مەسەلەی دارستان یەكێكە لەو خاڵە زۆر گرنگانەی كە عیلاقەی بە جوانی و ژینگە و بە ڕازاندنەوەی ولاّت هەیە، بۆیە بە بڕوای من دارستانەكانی كوێستانەكان زیاتر كە لەخوا بەزیاد بێ كوردستان دارستانێكی زۆر باشی هەیە، من پێشنیار دەكەم ئەو دارستانانە حكومەتی هەرێمی كوردستان مولكایەتی بخاتەسەر، پاشان بە مۆڵەت لە لایەن هاوولاّتیانەوە بەكاربێت بەپێی پێویست، یان كە زیان بە دارستانەكان نەگەیەنێ، كە ئەمە پێموایە باشترە لەوەی كە بەو شكلە، چونكە لێرە هەر لە بڕگەیەكی تری ئەو خاڵەدا سنوور نایەڵێ كە پارێزگاری لە دارستان بكرێ، چونكە ئەڵێت مافی بەكاربردنی هەیە، ئەگەر نەبێتە مولكی دەوڵەت و بە ئیجازەی حكومەت بەكارنەهێندرێت، بەڕاستیەكەی سنوور وەكو ئەو سالاّنەی

ڕابردوو زیانێکی گەورە بەدارستانەکان دەگەیەندرێت، بۆیە داوا کارم حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو ناوچانەی کە دارستانن، چونکە هەموومان دەزانین لە گوندەکان پێی دەڵێن قەدەغە، یەعنی ئەو قەدەغانە بەکاردێن، سالانە ئەیبڕن و بەکاری دێنن بۆ مەڕو مالات، بەڵام ئەگەر حکومەت کردی بە مولکی خۆی و بە ئیجازە خەڵك توانی سوودی لێ وەربگرێت، هەم خەڵك سوود دەبینێ و زیانیش بە دارستانەکان ناگەیەندرێت، لە بڕگەی یانزەشدا باس لەو زیندەوەرانەی یان لەو گیانلەبەرانە دەکات کە سوود لە پووش و پەلاش دەبینن، بەڵام لێرە بە بڕوای من بە تەواوەتی ئیشارەتی بە هەموو ئەو گیانلەبەرانە نەداوە، چونکە یەکێك لەوانە مەسەلەی باڵندە کە هەموومان دەزانین شتێکی زۆر عەجیبە لەهەر کوێیەکی دونیا کە هەبێ، بەڵام بەداخەوە سالانە بەهۆی سووتاندنی دارستانەکان و کەژو کێوەکان لە کوردستان، بە هەزارەها گیانلەبەری کێوی دەسووتێ، لە مارو باڵندە، بۆیە ڕاستیەکەی دەبێ حکومەتی کوردستان ڕێ و شوێنی....، هەر کەس مەزرەعەی خۆی هەیە گیانەوەری مالی لەو مەزرەعەیە سوود وەردەگرێ، گیانەوەرە کێویەکانیش لەناو دارستانە گشتیەکان حەیاتیان پارێزراوە نە ئەسووتێن نە ڕەنجیشیان بە زایەع دەچێ، بۆیە هیوادارم ئەو دوو مولاحەزەیەی کە من دام حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەرچاوی بگرێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەرچی هیچی بۆنەماوەتەوە، بەڵام شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەمەوێ لە بیدایەت لە ناونیشانەکەوە دەست پێ بکەم، ئێمە کاتێ باسی غابە ئەکەین، واتە دارستان، دارستان بەبێ ئەو حەیوان و ئاژەڵ و باڵندانەی کە تیایدا وابزانم وەسفێکی تایبەتی نامێنێ، بێ بنەما دەرئەچێت ئەگەر ئەو شتانەی لەگەڵ نەبێ، من پێم باشە هەر لە ناونیشانەکەوە بگۆڕێت، (قانون حماية الغابات لاقليم كوردستان) بکرێت بە (قانون حماية الغابات والحياة البرية) حەیاتی بەری بە حەیوانات بە تیور هەتاوەکو بە حەشەراتی کە لە ناو دارستانەکانیش ئەگرێتەوە، بەنیسبەتی ماددەی یەکەم، بڕگەی سێهەم، (المديرية العامة للبستنة والغابات والمراعي) من پێم باشە ئەگەر ئەو ناونیشانەمان گۆڕی ئەمە ببێ (المديرية عامة للغابة والحياة البرية) پێنجەم (مديرية شرطة الغابات/ مديرية الشرطة المكلفة بحماية الغابات ومنتجاتها)، (بحماية الغابات والبرية ومنتجاتها) چونکە بەتەنیا شورتەی غابات ئیشی ئەوە نیە ئاگای لە درەختەکان بێ، ئەی ئەو حەیواناتەی کە لەناو دارستانەکان بە بەرچاومانەوە ڕۆژانە ئەکوژرێن، ڕاوچیەکان ئەیان کوژن دەبێ ئەمان داکۆکیان لێ بکەن، فیعلەن ئێستاش دیفاع لەوە ئەکەن و داکۆکی لێ ئەکەن، بەڵام پێویستە ئەوە بکرێت بە قانون، (الغابات الخاصة) بڕگەی نۆ، غاباتی خاسە بەڕاستی تەعریفەکەی لێرە وازح نیە، لە لایەن خەڵکێکەوە غاباتی خاس دروست ئەکرێت لەناوچەیەکە کە ئەو ناوچەیە حەیاتی بەڕی تیایەو غاباتیشی تیایە، دەبێ شەرت و شروت دابندرێت بۆ ئەو بابەتە وەها

نەڕوات، چونکە ئێمە خۆمان ئەزانین لە کوردستان دەرگا کردنەوەی دەرگایەکی ئاوا، بڕگەی قانونی ئاوا دەرگا ئەکاتەوە بۆ خەڵك کە بە ئارەزووی خۆیان لە دارستانەکان، لە شاخەکان، دەستکاری ئەرزو دەستکاری تەبعەت بکەن، هەتاوەکو زۆرجار دێتەسەر ئەوەی کە زۆر جێگە ئەسووتێندرێت، بۆ ئەوەی ئەرزی لێ دروست بکرێت، ئەرزەکە بکرێت بە زراعەت، یاخود بکرێت بە باخێك لەو ناوەڕاستە، لەبەر ئەوە بەڕاستی ئەبێ شەرت و شروتێکی تایبەتی بۆ دابندرێت، بنووسرێ (حسب التعليمات التي تصدرها وزارة الزراعة) یاخود ئەنجومەنی وەزیران ئەبێ لێرە شەرتێکی بۆ دابندرێت، (دهام اراضى غابات) لەگەڵ تەعریفەکەی خۆی پێویستە ئیزافەیەکی بۆ بکرێت لە ئەخیر(وتعيش عليها الحيوانات البرية) چونکە تەعریفی غابات گژو گیاو شوجەیراتی تیایە (وتعيش عليها الحيوانات البرية) بڕگەی سێزدە تەعریفی خەشەب، (اشجار بجميع ادوار نموها قائمة او ساقطة)، پێم باشە ئەو تەعریفە بەم شێوەیەی لێ بێت (هي المادة النباتية طبيعية ناتجة من الاشجار وبجميع ادوار نموها قائمة ام كان ساقطة وباي شكل ولاى غاية تستعمل) لێرە لە دوو جێگا باسی لە ماددەی پانزە و شانزە باسی (مواشی) کراوە لەگەڵ (راعي) بەڵام لە هەمان کاتدا باسی (مرعى) نەکراوە، مەرعا جێگایەکی زۆر گرنگە کە ئەبێ دەستنیشان بکرێت، مەرعا مواسەفاتی چیە؟ لەکوێ بۆچی بەکاردێت؟، چونکە ئێمە خۆمان دەزانین لە دێهاتەکانی کوردستان کەکاتێك حەیواناتەکان بەڕەڵاڵ ئەکرێت، جاری وا هەیە بەشەو ناهێندرێنەوە، یەعنی هەموو غاباتەکان ئەو نەباتە تەبیعیانەی کە تیایەتی، ئەو نەباتە توبیانەی کە لەناو غاباتەکە بەڕاستی بکەوێتە بەردەم ئەو حەیواناتانە، زۆربەی زۆری کۆتایی پێ دێت، لەبەر ئەوەی تەعریفی مەرعا زۆر گرنگە لێرە دەست نیشانی بکرێت، بڕگەیەکی تریش کە هاوڕێکانم باسیان لەسەر کرد، لەسەر غاباتی خاسە ئەمیری، بەڕاستی لە کوردستان ئێمە ئەگەر سەیر بکەین لە دێهاتەکان، چوار دەوری دێهاتەکان دابەش کراوە، مولکی خاوەن دێهاتەکانە، خەڵکی دێهاتەکانە، ئایا ئەو غاباتە خاسانە دروست ئەکرێت خەڵکی دێهاتەکان ئەیفرۆشێتەوە بەو خەڵکە، لەبەر ئەوە ئەمە بە تەواوەتی تەئکید لەسەر ئەمە دەکەمەوە ئەبێ تەعلیماتێکی زۆر تۆندی بۆ دابندرێت، چونکە بەڕاستی ئەگەر وانەبێ ئێمە بەتامای غابات نەبین لە کوردستان، پشتیگری هاوڕێکانیشم ئەکەم لە تەعریفەکان، تەعریفی ناشنالڵ پارك ئەبێت، بەڕاستی ئەوەش حاڵەتێکی زۆر گرنگە لە کوردستان، ئێستاش سەرەتای دەست پێ کردنەکەی و ئیش کردن تیایە دەستی پێ کردووە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بايز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە هاوبەشەکان نەك وەلأمدانەوە ئەگەر، فەرموو كاك كاردۆ.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك دڵشاد پێشنیارێکی کرد، ئێمە ئێستا لە ماددەی یەکەمین، کاتی خۆشی ئێمە سەبارەت بەو یاسایە لە لیژنەی یاسایی، برادەران لێرەن موناقشەی ئەوەمان کرد بەڕاستی ئەوەی عیراق زۆر باشەو پێویستە ئینفاز بکرێت، هیچ جیاوازی نیە، ئەگەر جیاوازیەك هەیە، برادەران دەڵێن یاساکەی ئێمە تایبەتمەندی

هەیە، با ئەو پێشنیارە بکەن لەکاتی ئینفازەکە هەمواری بکەین، ئەم هەموو کات کوشتنە ئەو هەموو موناقەشەیە ئێمە ئێستا لە ماددەی یەکین، بۆچی بۆ یاسایەك بکەین کە لەئاستی عیراق هەیە، باشتریشە، دەتوانین ئەو بنەما نێودەوڵەتیەکانیشی تیایە، بۆ بێین موناقەشەیەکی چەند ڕۆژە بکەین بۆ یاسایەك کە هەر دووبارە کردنەوەی ئەوەی عیراقە، بەخرابتر نەوەك چاکتر، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. ڕۆژان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باسی ئەوەمان کرد کە ئەو پڕۆژەیە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیران پێشکەش کراوە، ئینفازی قانونەکی عیراقی پێویست بەوەیە کە پڕۆژە یاسایەك پێشکەش بکرێ، بەپێی ڕێکارە یاساییەکانی ناوخۆی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کشتوکاڵ دەڵێن چی؟.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ڕێزم بۆ پێشنیارەکەی کاك کاردۆ، واتێئەگەم سێ ساڵە وەزارەتی کشتوکاڵ یاساکانی عیراقی، یاساکانی دەوروبەر، یاساکانی کە کاری پێ ئەکرێت، لە زۆربەی ولاتەکانی دەرو دراوسێدا دیراسەی ئەکەن بۆ ئەوەی بەڕاستی فۆرمەلەی یاسایەك بکەن بۆ هەرێمی کوردستان، من قەناعەتم وایە ئەو یاسایەی کە جەنابتان ئەیڵێن من بینیومە و مەعنیەکان لە وەزارەتی کشتوکاڵیش بینیویانە، ئەو کەسانەی کە لە غاباتیش چەندین ساڵ ئیشیان کردووە، کە ئێستا خانەنشینن، دکتۆرایان هەیە، یان ماستەریان هەیە، من یەکێك لەوانەی کە پرسم پێ کردوون دکتۆراو ماستەرەکانی جامیعەکانی دهۆکیش و سەلاحەدین و سلێمانی، کە زۆریان لا گرنگ بووە، زۆر ستراتیژی بووە کە ئەم یاسایە لە پەرلەمانی کوردستان هەموار بکرێ، جیاوازی زۆرە لەگەڵ یاساکەی لەعیراق باس کرا، لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد خۆت پێشنیارت کرد، فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، من پێشنیارم کرد، من پێم خۆشە لیژنەی کشتوکاڵ کە پێی وایە جیاوازی هەیە، پێم خۆشە کە جیاوازیەکانی زۆر گرنگ بەلای ئێمەو بۆ هەرێمی کورستان بۆمان دیاری بکات، بزانین کامەیە

جیاوازیەکان، بە پێچەوانەوە من هەندێ شت هەیە حەز ئەکەم تەوزیحی بکەم، لە هەموو دونیا لە یاسای غابات چەند مانگێك مەنعی حەریق دەکات لە مەنتیقەی غابات، ئەسلەن لە یاساکەی کوردستان تیای نیە، زۆر جار لە هەندێ ولاّت لە یەکی تەمووز دەست پێ ئەکات تا 9/1، ئەمە لە یاساکەی کوردستان تیای نیە، بەپێچەوانەوە یاساکە زۆر نزیکە لە یەك، ئەگەر شتێکی ئیزافەی تیایە بۆ هەرێمی کوردستان تایبەتمەندیەکە دیاری ئەکات لە ناو یاساکە، بۆمان دیاری بکەن بۆ ئەوەی ئێمەش بگەینە ئەو ڕایەی کە پێویستە موناقەشە بەردەوام بکەین، یان ئەوەتا بڵێین گفتوگۆکان زۆر نەکوژێ لەکاتەکانی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر رەئی چیە؟، فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاویەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێگەیشتنەکەی ئێمە ئەوەیە کە بەڕاستی تایبەتمەندی خۆمان هەیە، ئێمە غاباتی تەبیعیمان هەیە کە لە عیراق نیە، کێشەی مەراعیمان هەیە، کێشەی ئەوانەی کە مەڕو مالاّت دێتە ئێرە کە ناچێتە خوارەوە، ئەمە هەمووی ئەبێ بە قانون تەنزیم بکرێ، دەربارەی ئاگرو حەرائیق ئەوە بەشێکە ئێمە پێشنیاری خۆمان هەیە، کە ئەچینە ناو ماددەکان یەك بە یەك، ئێمە داوا ئەکەین بۆئەوەی ئیزافە بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کشتوکاڵ بزانین جەنابت ئاخیر رەئی.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من بەعام لەگەڵ مولاحەزەکان ئەوەی ئەو خوشك و برایانە وتیانە ئەوە جواب درایەوە و پاساوی نەبوو، بەڵاّم بەعام لەسەر ناونانی یاساکە ڕەئی هەبوو کە هەر یاسای دارستان بێ، ڕەئی هەیە کە یاسای دارستان و ئیدارە کردنی بێ لەگەڵ پارێزگاری کردنی، ئەوە ئەتوانین کە هەر سێ لیژنەکە دانیشتین لەگەڵ ڕەئی خوشك و برا پەرلەمانتارەکان ڕەئیەکان سابت بکەین، بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدرێت، بۆ ئەوەی چ ناوێکی لێ بندرێت، بەڵاّم بەعام بانەڵێین لەهەموو دونیا، لە زۆر ولاّتاندا کە ئەڵێی یاسا، یاسای دارستانە، چونکە مولاحەزاتەکانی تر لەماددەکانا دێت، ئەو مولاحەزەیەی کە وترا لە کوردستان غابات نیە، لە کوردستان غاباتی تەبیعی هەیە، زیاتر لە یەك ملیۆن هێکتار غاباتی تەبیعی هەیە، بێجگە لە چەند ملیۆن هێکتاری مەراعی تەبیعی، ئەوە مولاحەزەیە، بەنیسبەتی ئەوەی کە وتیان وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو غەڵەتە، وا تێدەگەم لە عیراقیش وەزارەتی کشتوکاڵ و مەواردی مائیە لەبەر ئەوەی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاوە، بەنیسبەت مالاّتەوە کە هەقە زۆر ناو وتراوە، من بۆخۆم لەگەڵ ڕەئی لیژنەی یاسایم کە بوترێ، هەندێ مولاحەزاتی تر هەیە دەربارەی احیائی مائی کە د.بشیر باسی کرد، هەندێ شت هەیە

لەوانەیە لە دارستان ئیحیائی مائی پێویست بکات تۆ زیادی بکەی ، لەبەر ئەوە یاساکە جیای نەکردۆتەوە ناتوانی بۆی زیاد بکەی، باسی ئاژەڵ و باڵندەی کێوی کرا، ئەوە لەمولاحەزەکانی تر و لە ماددەکانی تر هەمووی باس کراوە، باسی مەسەلەی ئاگر بڕو مەسەلەی حەرائق کراوە، ئەوە لە یەکێك لەماددەکانی کە داوامان کردووە ئیزافە بکرێ، داوا دەکەین ئەوە مەسەلەی ئاگر بڕو حەرائیقەش ئیزافە بکرێ، مەسەلەی ناشنالڵ پارکیش ئەتوانین بەزەوی دارستان ئیزافە بکەین، ئەوە مولاحەزەیەکی باشە، بەنیسبەتی غاباتی تەبیعی کە ئەڵێن بۆ ئەشخاس و یان هینی مەعنەوی یان کەسێکی بە تەنیا کردبێتی، هەندێ غابات هەیە، غاباتی وەقفە، یان غاباتی یەکی تری، لەبەر ئەوە ئەوانە هی مەعنەویە، هەندێ غاباتیش هەیە بەڕاستی خەڵك ئیشی تیا کردووە، لە زەمەنێکی زۆرەوە لەوانەیە لە دەیان ساڵەوە تاپۆی خۆی هەبێ، ئەرازی هەرچی زەویەك غابات بێ یان کشتوکاڵی بێ، کە تاپۆی هەبوو سەر بە وەزارەتی عەدلە، ئێمە ناتوانین ئەو تاپۆیانە بسڕینەوە، چونکە بە یاسا دانراوە و سەر بە وەزارەتی عەدلە، ئەوە ئەبێ هەقی خۆی بدرێتێ، بەڵام وەکو یاساکە بەعام تەتبیق ئەبێ بەسەر غاباتی خاسەش و بەنیسبەتی غاباتی عامەشەوە، حەز ئەکەم مولاحەزەیەکی تر بدەم، ئەگەر کوردستان بە حدود تەحدید نەکراوە، بڵێین دەملیۆن هێکتارو زەوی بێ، لە 67٪ زەویەکانی ئێمە بەردەڵانی و غابات و مەراعیە، یەعنی 33٪ ئەمێنێتەوە بۆ ئەرازی زراعی، من مولاحەزەکانم هەر ئەوەندە بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر هیچ تێبینیت هەیە، یان بچینە سەر ماددەیەکی تر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوە ئاویەکان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئێستا قانونەکەی عیراقم بینیوە، ڕاستە چەند ئۆڤەر لاپیشی تیایە بەس ئەوەی ئێمە ئەمانەوێ ئیزافەی بکەینە سەری، بەڕاستی ئێستاکە کە باسی ئەهدافەکان دەکەین وەلەو نەگەیشتینەتە ئەوێ، ئێمە ئەمانەوێ بیکەینە(18:00) لەوێ بەڕاستی باسی فەیەزانی نەکردووە، دوای کێشەیەکی گەورە کە ئێستا بەرامبەر غابات هەیە، پێی ئەڵێن (فرانك مینتەیشن) تەفتیت، کە بەڕاستی لەناو ئەو قانونە هەر باس نەکراوە، بەشێکی تر کە وا خەتەرێکی زۆرە لەسەر غابات و ئەو ئاژەڵ و ئەو زیندەوەرانەی کە لەناوی ئەژین، ئەوەیە کە تەفتیت کرا، ئێستا هەموو عالەمەکە ئەچن، ئەگەر تەفتیتیش کرا، ئەبێ مەمەرات هەبێ بۆ ئەوەی جین پوڵەکە زۆر هینی تێنەکەوێ، ئەمانەوێ ئەمە هەمووی بخەینە ناو قانونەکەی خۆمان کە لە قانونەکەی بەغدا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

چونکە قانونێکی بەدیل نیە ئێستا، ئەگەر ئێمە ئەوە ڕەفز بکەینەوە ئەو موناقەیە، ئەبێ مەشروعێکی بەدیل هەبێ، فەرموو کاك فرست.

بەڕێز فرست احمد/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك دلّشاد داوای ئەوە ئەکات ڕەفزی ئەو پڕۆژەیە بکرێت، ئینفازی قانونی عیراقی بکرێت، ئێمە وەکو سەرۆکایەتی ناتوانین ئیلزامی ئەندامان بکەین بۆ ئەوەی ئەو پڕۆژەیە پێشکەش بکەین، ڕەئی من ئەوەیە تووشی فەراغەك نەبین، هەروەختەك پڕۆژەکە هات ئەگەر پەلەی لێ بکەن پێش موناقەشەی ئەو قانونە تەواو ببێ، ئەو وەختە پێشنیاری کاك دلّشاد بخەنە دەنگدان کە ئەو پڕۆژەیە ڕەفز بکرێتەوە یان ڕەفز نەکرێتەوە، ئەما ئێستا ڕەفز بکرێتەوە پڕۆژەکە وجودی نیە، وابزانم تووشی خەلەلەك ئەبین.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم بابەتە کە ئێمە ئەو قانونە ڕەفز بکەین و قانونی عیراقی دەقاو دەق هەیە، ئێمە لە کاتێك هەرێمێکی فیدرالّین، دەسەلاّتی تەشریعیمان هەیە بەپێی دەستووری عیراقی، هەتا ئەو یاسایەی کە هەشە ئێمە پێویستە یاسای تایبەتی خۆمان هەبێ، بۆ ئێمە دەسەلاّتی خۆمان بەکارنەهێنین؟، لەبەر ئەوە پێویستە بەبێ ئەوەی کە کاك جلال فەرمووی تایبەتمەندێتی عەواملی کە لەو یاسایە پێویستە، هەموو یاساکان پێویستە، ئێمە هەوڵ بدەین یاسای تایبەتمان هەبێ بۆ کوردستان، مادام دەسەلاّتمان هەیە با بەکاری بهێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی مەسەلەکە ئەوەنیە کە ئێمە قانون دەردەکەین یان دەرناکەین، ئەو برادەرانە دەڵێن ئەو قانونەی کە لە عیراق هەیە زۆر لەوەی خۆمان نزیکە، ئیکتیفا دەکات بە واقعی کوردستانیش، بۆ ئەوەی ئینفازی بکەین، زیاتریش پابەندە بە تەعلیماتە دەولیەکەوە، فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ تاکە یەك ئەندام ئەو تەرحەی کردووە، دوو کەسی کە پشتگیری نەکردووە، دوو کەسیش بێ، ئەبێ سێ کەس بێ، ئێمە دائیمەن کردوومانە بە عادەتی و بووە بە عورف لەم پەرلەمانە سێ کەس ئەو داوایەی کردووە، ئەمە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم، فەرقێکی زۆر جەوهەری لە یاسا عیراقیەکە هەیە، شورتەی دارستانی نیە، لە هەرێمی کوردستان شورتەی دارستانمان هەیە، ئەم شورتەی دارستانانە دەبینین ڕۆژانە چ حاڵەتێکیان هەیە کە ڕاوی ئەو کەسانە ئەکەن کە ڕاو کەرن، تەعەداشیان لێ دەکرێت، خۆ دەبێت تۆ لە چوارەچێوەی یاسایەك بتوانی دیاری بکەی کە ئەرك و کارەکانی ئەوان چیە؟، خاڵی سێهەم، ئێمە مەحمیاتی تەبیعیمان هەیە، قۆپی قەراغ لە زەمانی مەلەکیەوە مەحمی تەبیعیە، بڕۆ بزانە چ

تەجاوزاتێکی لەسەر کراوە، ئەی ناکرێ ئەم سەروەتە قەومیە تۆ بێنی لە چوارچێوەی یاسایەك خاسە تایبەتە بە خۆتەوە، بێیت رێکی بخەیت، بۆ ئیلا دەبێ نەفاز بە یاسایەك بکەی کە لە عیراق هەیە، ڕەچاوی ئەو خالانەی نەکردووە کە لە هەرێمی کوردستان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

هاوڕاز خان فەرموو.

بەڕێز هاوڕاز خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش بەڕاستی لە دوای ئەوەی کە تەماشای یاسای ژمارە (30) ی 2009 م کرد، هەمان یاسایە، یەعنی من هەر ماددەی دووت بۆ بخوێنمەوە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، هەمووی وەکو خۆی تەرجومە کردووە، تەنها دوو خاڵی لێ لاداوە، دوو خاڵەکەش یەکێکیان دەڵێ (توفیر فرص العمل والقضاء على البطالة) خاڵی دووەمی کە لێی لاداوە (تشجیع الاستثمار الزراعی) با من شتێك بڵێم بەڕاستی ئەوەی عیراقیەو بە ئەوە تەرجومە کراوە، ئەگەر شتێکی لێ کەم کرابێ، یان ناوێکی لێ گۆڕدرابێ، لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە یاسای ژمارە (8) ی ساڵی 2008 مان هەیە، ئەوەی بەڕێزان زۆر تەئکیدی لەسەر دەکەنەوە، ئێمە کێشەیەکمان هەیە لە هەرێمی کوردستان کە بوونی یاسایەکی زۆرمان هەیە، یاسای ژمارە (8) ساڵی 2008، بەڕاستی من زۆر تر بینیم ئەوەی جەختی لەسەر دەکرێتەوە، ئایا ئەوە یاسای ژمارە (8) ساڵی 2008 مان کە بەڕاستی نەچۆتە بواری جێبەجێ کردن و جێبەجێ ناکرێ؟، ئێمە ئەگەر ئەو یاسای ژمارە (8)ی ساڵی 2008 ە هەموو ئەوەی کە باسی باڵندەو باسی بەڕێەکەش دەکات، باسی دارستانیش دەکات هەموو ئەوانەی تێدایە بەشێوەیەك لە شێوەکان، من لەگەڵ ئەوەدام کە یاسایەك هەبێ بۆ حیمایەی دارستان، بەڵام ئەمە یاسایەکی عیراقیەو هاتیە لێرە نەقل کراوە، منیش لەگەڵ ئەوەدام بەڕاستی ئەو یاسایە ڕەفز بکرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم، من پێموابێ فەرقێکی جەوهەری لە بەینی ئەم دوو ڕەئیە نیە، ئەوەی کە قانونەکەی عیراق ئینفاز بکرێ بە هەمواری چەند خاڵێکەوە، کە بە خسوسیەتی ئێمەیە، لەگەڵ ئەوەی کە ئەیانەوێ ئەو یاسایە وەکو خۆی گفتوگۆی لەسەر بکرێ، چونکە لە نەتیجە نیەتی هەردوو لا پاراستنی دارستانە کە بۆخۆی لە قانونەکەی عیراقیش وایە، دووەم، من پێموایە ئەو پێشنیارە زیاتر لەو هاتووە کە ئێمە سابیقەیەکی تری لەو جۆرەمان هەیە، کە ئێمە هەرێمی کوردستانین و هەقی دەرکردنی یاساشمان هەیە، بەڵام ئێمە لە خولی گرێدانەکانی پێشوو تر یاسایی خزمەت و خانەنشینی هێزەکانی ناوخۆ وەکو خۆی ئینفازمان کرد بە هەموار کردنی چەند بڕگەیەك، ئەم هەموو وەختەمان بە هەموو یاساکە وە نەبرد، کە لیژنەی یاسایی بۆ

خۆشیان ئامادەیان کردبوو ڕاپۆرتەکە، ڕەئیەکەی ئەوانیش وابوو کە قانونەکە ئینفاز بکرێتەوە، هەندێ ڕەئی جیاوازی ئەندامانی پەرلەمان هەبوو، بە چەند خاڵێك هەمووار کرا، چەند ماددەیەك هەموار کرانەوە، کەواتە نیەتی ئەساسی ئەوەیە مادام قانونەکە هەدەفی حیمایەی غاباتە، ئێمە بۆ گێڕانەوەی وەخت فریا بکەوین لەو چەند مانگە کەمەی داهاتوو کە هەمانە، زۆرترین یاسای کەڵەکە بوو کە هەمانە، پڕۆژەی کەڵەکە بوو هەمانە تەواوی بکەین، ئەمە بە تەنیا بۆ گێڕانەوەی وەقتە، سێهەم، بە منەوە بوو بە چوار کەس کە پێشنیاز ئەکەین کە پەیڕەوی ناوخۆ وەکو خۆی جێبەجێ بکرێت، ئەو پێشنیازەش بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.عمر فەرموو.

بەڕێز د.عمر حمدامین نورەدینی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا هەر دوو پڕۆژەکە شتی هاوبەشیان تیایە ئەمە هەقیقەتە، بەڵام خسوسیەتێکیشی پێ دراوە، تایبەتمەندێتی لە هەرێمی کوردستان لەناو یاساکەدا وەکو بەڕێزان باسیان کرد، لەهەندێ خاڵ خۆی دەبینێتەوە، بەڵام ئەگەر سەیری ڕێڕەوی قانونی مامەڵە کردن لەگەڵ ئەو پڕۆژە یاسایە بکەین، ئەمە حکومەت ناردوویەتی، لە سەرۆکایەتی داخیلی بەرنامەی کار کراوە و خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە، لیژنە پەیوەندیدارەکان گفتوگۆیان لەسەر کردووە، چەندین کۆڕو کۆبوونەوەی لەسەر کراوە، بیرو بۆچوونی وەزارەت وەرگیراوە، جارێکی تر داخیلی بەرنامەی کار کراوەتەوە، ئێستا پڕۆسەی گفتوگۆ دەستی پێ کردووە لەسەری، ئەمەی کە بەڕێزان پێشنیاریان کرد دەکرا، بەس لەو حاڵەتەدا کەهەردوو لیژنەی بەڕێز ڕاپۆرتیان ئامادە دەکرد، لیژنە پەیوەندیدارەکان پێشنیارێکی هاوبەشیان بکردایە، ئەو کات بیان وتبایە ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە عیراقیەکە تەنفیز بکرێ ببێتە بەدیلی ئەو پرۆژەیە، وارد بوو، بەس لە ئێستادا داخیلی گفتوگۆ بووین، وەستاندن و گەڕاندنەوەی لە پەیڕەوی ناوخۆش تۆزێك تەناقوزی تیابێ، لە لایەکی تریشەوە ڕاستە هەندێ نموونەی تریشمان هەیە، جگە لەوەی کە خانە نشینی هێزەکانی ناوخۆ، بەڵام هێزەکانی ناوخۆش بە ڕەئی من پێویست بوو کە ئێمە سیمایەك و تایبەتمەندێتی خۆمانی پێ بدەین، بۆ؟، لەبەر ئەوەی یەکسەر جێبەجێمان کرد بە تەعدیلێکی بەسیتەوە، ئێستا جارێکی تر پڕۆژە پێشکەش کراوەتەوە بۆ ئەوەی تەعدیلی بکەینەوە، لەبەر ئەوەی بەڕاستی بەشێوەیەکی تێرو تەسەل گفتوگۆمان نەکرد لێرە لە هۆڵی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێموایە دوو ڕەئی هەیە ئەوە بە دەنگدان یەکلایی ئەکرێتەوە، لەسەر ئەوە قسە نابێ بکرێت کە پڕۆژەی عیراق نەفاز بکرێ یان نا، چونکە ئەوە دەبێ بە پڕۆژە یاسا پێشکەش بکرێ، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێت، دوای خوێندنەوەی دووەم، دەبێ لە خوێندنەوەی یەکەم یەکلا بکرێتەوە کە نەفاز بکرێ یان نا، ئێستا دوو ڕەئی هەیە، دەکرێ بۆ ئەوەی کە وەختیش نەڕوات و جەنابیشتان مەشغول نەبن بەوەوە بخرێتە دەنگدانەوە، بەردەوام بین، یان بەردەوام نەبین؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فرسەت.

بەڕێز فرست احمد/سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکی وازح و سەریح هاتووە، کو پڕۆژەکە ڕەفز بکرێت، مەوزوعی بەردەوام بین و بەردەوام نەبین باشە بە دەنگدان وای لێهات کە بەردەوام نەبین، مەسیری مەشروعەکە چی لێدێت، تەئجیل دەکرێت؟، یەعنی مانای ئەوەیە نە ڕەفزە، ناکرێ موعەلەق ئەمێنێتەوە، بە ڕەئی من مەوزوعی ڕەفز هەر ئەندامێك بۆی هەیە ئەو پێشنیارە بکات لەهەر مەرحەلەیەکی موناقەشە، ئێمە وەکو سەرۆکایەتی ناتوانین موسادەرەی مافی ئەندامێك بکەین، کو داوای ڕەفز ئەکات، فەرموون ئێوە موافق بن، خۆ هیچی تێدانیە ئەو زۆر ئیعتیادیە، ئەما هەرکە بڵێین مەرحەلەیەکی موناقەشە تێپەر بووە، لیژنەکان ڕاپۆرتی خۆیان تەقدیم کردووە، لەناحیەی قانونی ئەوە هیچ بنەمایەکی نیە، ئەندام پەرلەمان ئەتوانێت لە تەسویتی نیهائی ئەوەی لەسەر قانون دێتە کرن، فیعلەن هەندێك لە ئەندامان موافق نابن لەسەر تەسویتی نیهائی، یەعنی مانانی ئەوەیە کە داوای ڕەفزی پڕۆژەکە دەکەن، لە هەر مەرحەلەیەك ئەندام پەرلەمان ئەتوانێت داوای ئەو پێشنیارە بکات، وەکی تر برادەران ئەگەڵ نەبن ئەغلەبیە، ئەوە هەقە ڕەفزی ئەو موقتەرەحە بکەن، شتێکی زۆر ئیعتیادی و سروشتیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا شتەکە وازحە، فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەسنای موناقەشە کە تەرحێك هاتووە دوو کەس کردوویەتی، بە نوقتەی نیزام ئەوە پێی ناوترێ پشتگیری، بە نوقتەی نیزام خەڵك ناتوانێ بڵێ من داوا دەکەم، خۆمان هەموومان باش ئەزانین نوقتەی نیزام یەعنی پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆ کارێکت کردبێ، نوقتەی نیزام ئێستا لێرە دەربڕینی ڕایە، نوقتەی نیزام پێشنیاری تازەیە، ئاخر ئەمەی کە ئەکرێت لە دەرەوەی پەیڕەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا چوار کەس چەند کەس داوای کردووە ئەم پرۆژەیە رەفز بکرێت، دوایی پرۆژەیەکی تر تەقدیم بکرێت، ئێستا دوایی ئەوان دەتوانن بیکەن بۆ خۆیان، پرۆژەیەکی تر تەقدیم بکرێت بۆ ئینفاز کردنی ئەو قانونەی کە لە عێراقدا هەیە، کەواتە دوو رەئی جیاواز هەیە رەئیەك دوورترە کە دەڵێت رەفز بکرێت، کێ دەیەوێت ئەو پرۆژەیەی کە ئێستا موناقەشەی دەکەین رەفز بکرێت تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کاکە هەر ئەوەیە، فەرموو کاك عبدالله.

بەڕێز عبدالله محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە دانیشتنی ئەمڕۆ تەئجیل بکرێت تا بەیانی پرۆژەکە ئامادە دەکرێت، بۆ ئەوەی ئەم حزوری پرۆژەکە مەوجود بێت، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە شتەکە وازیحە، برادەران شتەکە وازیحە رەئیەك دەڵێت ئەو پرۆژەیە رەفز بکرێت، دەتوانن دوایی تەبعەن ئەوە ئارەزووی خۆیانە پرۆژەیەك تەقدیم بکەن بۆ ئینفاز کردنی ئەو قانونەی کە لە عێراقدا هەیە، دوایی خۆیان دەتوانن تەقدیمی بکەن، نەك رەبت بکرێت، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە با نەچینە ناو جەدەلێك کە هیچ نەتیجەیەکی نییە، ئەگینا ئێستا قانون هەیە لە عێراقدا ئینفازیش دەکرێت بەبێ ئەوەی بە پەرلەمانیش داچوو بێت، قانونی مەجلیسی خدمەی جامیعی خۆ ئینفاز دەکرێت و بە پەرلەمانیشدا نەهاتووە، ئێمە قسە لەسەر چ دەکەین دەڵێین ئایا ئەو پرسیارە لە خۆمان بکەین ئێمە موناقەشەی چەند رۆژە بکەین بۆ یاسایەك کە هەمان ناوەڕۆك و ئامانجی هەیە، یاسایەکی حازر هەیە، ئەگەر ئیزافەیەکیش هەبێت لەسەر تایبەتمەندی کوردستان بیکەین لەسەر ئەو نیەتە وا بکەین، یان ئیدامە بەو یاسایە بدەین چەند رۆژێکی تر خەریك بین دەریچووێنین کە کاتی پەرلەمان دانیشتن دەکوژێت، جگە لەوە بەڕاستی بۆ پەرلەمانتاریش نییە رێ و شوێن بۆ ئەندامانی پەرلەمان دادەنێت، حەقی ئەوەت هەیە ئەمە نوقتەی نیزامە، ئەمە نوقتەی نیزام نییە، ئەمە چیە؟

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئێمە چۆن حەسمی ئەم مەسەلەیە دەکەین؟ دەبێت ئێمە خاڵێکمان هەبێت بۆ ئەوەی یەکلایی بکەینەوە، فەرموو کاك دکتۆر ئەحمەد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خۆی لەڕاستیدا ئەوە دەکرێت بە دەنگدان یەکلا بکرێتەوە وەکو جەنابت باست کرد، بەڵام ئێمە ئەگەر ئەو رێو شوێنانەش بگرینەبەر کە جارێکی تر ئەو پرۆژەیە پێشکەش بکرێت بۆ ئینفاز دەبێت خوێندنەوەی یەکەمی بۆ بکرێت، پاشان دەبێت لیژنەکان دیسان راپۆرت ئامادە بکەن و هەندێك گۆڕانکاری لەناو یاساکە بکەن بەپێی تایبەتمەندی هەرێمی کوردستان، ئەو پرۆژەی کە ئێستا هەیەو ئێمە موناقەشەی دەکەین هەندێك گۆڕانکاری تێدا کراوە لەڕاستیدا لەگەڵ عێراقیەکە جیاوازی هەیە، لیژنەکانیش هەندێکیان پێشنیاریان کردووەو ئیزافاتیان کردووە بەپێی تایبەتمەندی هەرێمی کوردستان، کە پێموایە لە یاساکەی عێراقیدا ئەوانە نین، یەعنی تا ئەو ئیجرائاتانەی ئێمە دەیکەین کە پرۆژەیەکی تر پێشکەش بکرێت، پێموایە ئەو پرۆژەیە ئێمە دەتوانین موناقەشەی بکەین و تەواویش ببین، بۆیە من رەئیم وایە موناقەشەکە بەردەوام بێت، بەڵام دەتوانین بۆ ئەو پەرلەمانتارە بەڕێزانە بخەیە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی حەسم بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا لەسەر پرسیارەکەی بەڕێزتان دوو رەئی هەیە، یەکێکیان/ ئەوەیە کە قانونی عێراقی ئینفاز بکەین بە هەندێك تەعدیلاتەوە، یاخود بەردەوام بین لەسەر ئەمە، تەواو، ئەو دوو رەئیەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە ناتوانین ئەوە بڵێین، چونکە ئەو قانونەی بۆ ئینفازەکە لەبەردەستمان نییە، تەقدیم نەکراوە، ئینفازی قانونی عێراقی لەبەردەستمان نییە تا بڵێین ئەمە رەفز دەکەین ئەوی دەکەینە مادەی بەدیل، ئەوەی ئێستا هەیە، ئەوەی لەبەردەستمانە رەفز بێت، یان کاری لەسەر بکەین، دوایی خۆتان ئێوە ئازادن تەقدیمی دەکەن، تەقدیمی ناکەن مەوزوعێکی تر، ناتوانین بە یەکەوە رەبتیان بکەین، فەرموو ئەڤین خان.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم ئێمە لە سندووقەکانماندا بەرنامەی کار دیاری کراوە، ئێمە لە هۆڵی پەرلەمانتدا تەنها دەتوانین ئێستا کار بکەین، یاخود ئەوەی کە لەم هۆڵە ئەو جەدەلە دەکرێت لەسەر بەرنامەی کاری ئیشەکانمان ئەمڕۆ دەیکەین، بۆیە بە خوێندنەوەی ئێمە بۆ بەرنامەی کار خاڵی دووەم دەڵێت گفتوگۆ کردن لەسەر ئەم پرۆژە یاسایە، نەگوتراوە ئێمە تەعدیلی، یاخود نەفازی یاسایەکی تر بکەین، باشە من بەش بەحاڵی خۆم

یاساکەی عێراقم نەخوێندۆتەوە، وابزانم لە 90٪ی برادەرانیش یاساکەی عێراقیان نەخوێندۆتەوە، چۆن نەفازی دەدەینێ؟ ئەمە یەك.

خاڵی دوو/ ئێمە بەپێی یاسا ناتوانین نەفازی یاسایەك بکەین ئێستا ئێمە چۆن بڵێی وجودی نییە، یاخود وەکو پرۆژە لەبەردەستماندا نییە، تەنها و تەنها ئێمە بەردەوامی لەسەر گفتوگۆکردنە، دەتوانین وەکو بەڕێزت ئاماژەت پێ کرد دەتوانرێت بخرێتە دەنگدانەوە، ئەم پرۆژە یاسایە یان رەفز بکرێت، یان بەردەوام بین لەسەری، وەئیلا ئێستا لەم حاڵەتەدا، لەم دانیشتنەدا ئێمە بۆمان نییە بەپێی یاساکان نەفاز بدەینە ئەو پرۆژە یاسایەی کە لە عێراقدا هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد تۆ خاوەنی ئیقتیراحەکەی، دەتوانین یەك شت بخەینە دەنگدانەوە ئەویش رەفزی ئەم موناقەشەی ئەم پرۆژەیە بکرێت، یان نەکرێت؟ بەڵێ فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێ دەچێت پێشنیارەکە لەبەر ئەوەی بۆ هاوکارانم لە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان تازە بێت، بۆیە من پێموایە فورسەتێك بدەین بە برادەرانی ئەندامانی پەرلەمان بۆ ئەوەی یاسا عێراقیەکە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی هاوتاکەی بکەن، من رەئیم وایە هەروەکو چۆن هاوکارانم گوتیان هەندێکیان نەیانخوێندۆتەوە یاسا عێراقیەکە، بۆیە رەنگە بە قسەکان وا تێ بگەن ئەوەی عێراقیەکە جیاوازترە لەمە، بۆ ئەوەی تێگەیشتنێکی گشتی دروست بێت لە دانیشتنێکی تردا لە گفتوگۆدا ئەم مەوزوعە بخەینە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو، ئێمە دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ دەڵێت ئەم پرۆژەیەی کە لەبەردەستماندایە موناقەشەی دەکەین رەفز بکرێت، پەیوەندی بە هیچ شتێکی ترەوە نەبێت؟ فەرموو کاك فرسەت.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

موقتەرەحی کاك دڵشاد موعەلەق بوو لەسەر شەرتێك ئینفازی قانونی عێراقی، ئەگەر کاك دڵشاد موسیر بێت لەسەر ئەو رەبتەی نێوان رەفزەکە لەگەڵ شەرتی نەفازی قانونی عێراقی، بە رەئی من نابێت بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام ئەگەر لە یەك جیاوازیان بکەین، مەجەرەد رەفز، چونکە هی تر ئێمە ناتوانین تەحقیقی بکەین، ئەوە مەربوتە لەسەر ئیرادەی ئەندامان، ئەگەر رەفزەکە بە تەنیا بێت بە رەئی من سەرۆکایەتی

دەتوانێت بیخاتە دەنگدانەوە، بەلأم ئەگەر موعەلەق بێت لەسەر شەرتی پێشکەش کردنی پرۆژەیەك بۆ ئینفازی قانونی عێراقی بەو شەرتە، ئێمە ناتوانین پێشنیاری رەفزەکە بخەینە دەنگدانەوە، لەگەلْ رێزم.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەتەوێت رەبتی بکەین بە قانونی عێراقیەوە، ئەوە نابێت، ناخرێتە دەنگدانەوە، کەواتە بەردەوام بین لەسەر موناقەشەی خۆمان، باشە، یەعنی دەکات تۆ سەحبی رەئیەکەی خۆت کرد، باشە، فەرموون بۆ ماددەی دووەم.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

ئامانجەکان

ماددەی (2):

ئامانجی ئەم یاسایە ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم: رێکخستنی کارگێڕی و پاراستن و نۆژەنکردنەوەو چاك کردنی دارستان و زیاد کردنی رووبەرەکەی.

دووەم: بەشداری کردن لە:

1-چاك کردنی ژینگەو نەهێشتنی بە بیابان بوون و هۆکارەکانی دامالْین.

2- دابین کردنی هەندێ کەرەستەی سەرەتایی کە پیشەسازی پێویستی پێیەتی.

3- هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکالّی.

سێیەم: پاراستنی کەلەپووری کشتوکالّی و چەشنەکانی کشتوکالْ و سەرچاوە بۆ ماوەییەکانیان لە کوردستاندا.

چوارەم: دابین کردنی ناوچەی گەشتوگوزاری و خوشگوزەرانی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە عەرەبیش تکایە.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

الاهداف

المادة الثانية:

يهدف هذا القانون الى ما يأتي:

اولاً: تنظيم ادارة وحماية وصيانة وتحسين الغابات وزيادة مساحتها.

ثانياً: المساهمة في:

1- **تحسين البيئة ومكافحة التصحر وعوامل التعرية.**

2- **توفير بعض المواد الاولية التي تتطلبها الصناعة.**

3- **تشجيع الاستثمار الزراعي.**

ثالثاً: حماية التراث الزراعي والاصناف الزراعية ومواردها الوراثية في كوردستان.

رابعاً: توفير المناطق السياحية والترفيهية.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

زەکیە خان فەرموو بە کوردی بخوێنەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

ئامانجەکان

ماددەی (2):

ئامانجی ئەم یاسایە ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم: ڕێکخستنی کارگێڕی و پاراستن و نۆژەنکردنەوەو چاك کردنی دارستان و زیاد کردنی ڕووبەرەکەی.

دووەم: بەشداری کردن لە:

1-**چاك کردنی ژینگەو نەهێشتنی بە بیابان بوون و هۆکارەکانی دامالێین.**

2- **دابین کردنی هەندێ کەرەستەی سەرەتایی کە پیشەسازی پێویستی پێیەتی.**

3- **هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکاڵی.**

سێیەم: پاراستنی کەلەپووری کشتوکاڵی و چەشنەکانی کشتوکاڵ و سەرچاوە بۆ ماوەییەکانیان لە کوردستاندا.

چوارەم: دابین کردنی ناوچەی گەشتوگوزاری و خۆشگوزەرانی.

بەڕێز د.ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ئێوە تێبینیتان هەیە؟

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم، ئێمە لەسەر بڕگەی یەکەم تێبینیمان هەیە کە بەشێوەیەك دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیە:

(ڕێکخستن و بەڕێوەبردن و پاراستنی دارستان و چاککردن و زیاد کردنی رووبەری و پارێزگاری لە جێگیری و هاوسەنگیە سروشتیەکەی و درێژە پێدانی)، بەم شێوەیەی لێ بێت.

بڕگەی دووەم هیچ تێبینیمان لەسەر نییە.

بڕگەی سێیەم وەکو ئەو پێشنیارەی لەلایەن لیژنەی کشتوکاڵ کراوە پشتگیری لەوە دەکەین کە بەو شێوەیەی ئەوان پێشنیاریان کردووە دابڕێژرێتەوە.

بڕگەی چوارەمیش پارێزگاری کردن لە جوانی سروشتی و ژینگەیی و بەدەستهێنانی ناوچەی گەشتیاریی و خوشگوزەرانی بە مەبەستی هاندان و بووژاندنەوەی جوولّەی گەشتیاریی لە هەرێمدا، بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە.

هەروەها بڕگەیەك زیاد بکرێت بە ریزبەندی بڕگەی پێنجەم (روو پێو کردن و رووماڵکردنی دارستانەکان بە مەبەستی دابڕشتنی بەرنامە بۆ پەرەپێدان و پارێزگار کردنیان بە هاوکاری و هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان)، ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت ببێتە ریزبەندی بڕگەی پێنجەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تەندروستی فەرموو.

بەڕێز د.تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی دووەم ئەم تێبینیانەمان هەیە لەسەری:

بڕگەی دوو بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

(1-چاککردنی ژینگەو فەراهەم کردنی شوێنی پارێزراو و نەهێشتنی بە بیابان بوون و هۆکارەکانی دابڕووخانی خاك و رامالّین.

2- دابین کردنی هەندێ کەرەستەی خاو کە پیشەسازی پێویستی پێیەتی.

3- وەك خۆی.

بڕگەی سێیەم: وەك خۆی.

بڕگەی چوارەم دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیە:

(دابین کردنی ناوچەی گەشتیاری و حەوانەوە).

بڕگەی پێنجەم زیاد بکرێت بەو شێوەیەی کە لە راپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێریدا هاتووە.

پێنجەم: هێشتنەوەی جوانی.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی کشتوکاڵ.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانی لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری، لیژنەکەمان پێشنیاری ئەمانەی خوارەوە دەکات، ئامانجی ئەم یاسایە ئەمانەی خوارەوەیە:

یەکەم/ پاراستنی ئارامی ژینگەیی و باڵانسی سروشتی، چاك کردنی دارستانەکان، زیاد کردنی رووبەڕەکانی.

دووەم/ بەشداری کردن لە:

1- **چاك کردنی ژینگە، فەراهەم کردنی شوێنێکی پارێزراو بۆ گیانلەبەرو پەلەوەرە کێویەکان و پاراستنی هەمە جۆری ژینگەیی.**

2- **فەراهەم کردنی هەندێك کەرەسەی پێویست بۆ پیشەسازیەکان، ئەوەش بە چالاك کردنی وەبەرهێنان لەسەرچاوە دارستانیەکان.**

3- **کەم کردنەوەی داڕووخانی خاك و رامالێنی، ئەمەش سەرچاوەی هەڕەشەن بۆ ئاوڕێژی رووبارو دەریاچەکان، خەزێنی ئاو بۆ پاراستنی سەرچاوە ئاوییەکان، کە شادەماری ژیانن بۆ دانیشتوانی کوردستان.**

سێیەم/ پاراستنی دارستانەکان کە سامانی نەتەوەیی و نیشتمانە، هەروەها پاراستنی جۆرە خۆرسکەکانی کە گونجاون و، چاك کردنیان و، هێشتنەوەی خۆرسکە رەچەڵەکدارەکان لە هەرێم.

چوارەم/ ئیزافەی دوو بڕگە، کە هێشتنەوەی جوانی بۆ ناوچە خۆشگوزەرانیەکان.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو جەنابی وەزیر.

بەڕێز سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و ئاودێری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، لە ژێر (ثانیاً)، (1- تحسین البیئة وتقلیل عوامل التصحر والتعریة والفیضانات وحمایة المیاه الجوفیة)، چونکە وامان بۆ بکات.

دووەم هیچ گۆڕانکاری لەسەر نییە.

(3- تشجیع الاستثمار الزراعي) بۆی زیادە بکەین (فی مجال الغابات).

لە ژێر سێیەم (ثالثاً: حمایة التراث الزراعي والاصناف الزراعیة) بۆی زیاد بکەین (النباتیة الاصلیة)ئەو نەباتانەی کەوا لە کوردستاندا دەردەچن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە ناوی دەنووسین؟ ئەم خوشك و برا بەڕێزانە ناویان نووسراوە ڕێزداران (کاك دلێر محمود، گەشە خان، کاك فازل، کاك صباح، سیوەیل خان، مامۆستا کاوە، کاك جەمال، بێریڤان خان، پەروین خان، تارا خان، شەونم خان، دکتۆر ئەحمەد) دانیشتنی ئەمڕۆمان کۆتایی پێ دەهێنین تا بەیانی سەعات (11) بەخواتان دەسپێرین هەربژین.

2-خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پێشنیاری یاسای سندوقی هاوکاری کردنی نەخۆشیەکانی شێرپەنجەو نەخۆشی قورس.

بەخێرهاتنی گەرمی وەزیری کشتوکاڵ و مامۆستا (سعد) و وەفدی یاوەری دەکەین، ناوی ئەندامانی پەرلەمان لەدانیشتنی ژمارە (2) ی ئاسایی لە 2012/9/17 مۆڵەت پێدرابوون یان ئامادە نەبوون ئەمانەن:

اسماعیل سعید	مۆڵەت
سالم تۆما کاکۆ	مۆڵەت
سەردار رشید	ئامادەنەبووە
شڤان احمد	مۆڵەت
شێردڵ تحسین	مۆڵەت
صبیحه احمد	مۆڵەت
عمر صدیق	مۆڵەت
نەسرین جمال	مۆڵەت
نیشتیمان مرشد	مۆڵەت

داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین، بێن بۆ ئێرە، خاڵی یەکەمی بەرنامەی کار:

-بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو وگفتوگۆ کردنی پڕۆژە یاسایی پاراستنی دارستان لە هەرێمی کوردستان.

دیارە گەیشتینە ماددەی دوو، کۆمەڵێك بەڕێز ناوی خۆیان نووسی بوو بۆ قسە کردن لەسەر ماددەی دووی پڕۆژە یاسای دارستان، بەڕێز کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ماددەی دووی ئەم یاسایە من چەند تێبینیەکم لەسەری هەیە، بڕگەی یەکەمیان بەم شێوەیە ئیزافە بکرێ و دابڕێژرێتەوە، ڕێکخستنی کارگێڕی و پاراستن و نۆژەنکردنەوە و چاککردنی دارستان، زیاد کردنی ڕووبەرەکەی و پارێزگاری کردن لە هاوسەنگیە سروشتیەکەی، درێژە پێدانی بەردەوام، بە گوێرەی بڕگەی سێهەمیش، من پشتگیری لە ڕاپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵ و یاسایی دەکەم کە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، پاراستنی دارستان وەکو سامانێکی نەتەوەیی و نیشتیمانی پارێزگاری لە جۆرە سروشتی و گونجاوەکانی و چاککردنی، هەوڵدان بۆ مانەوەی بنچینەییە بۆماوەکانی لە کوردستاندا، بە گوێرەی بڕگەی چوارەمیشەوە ئەوەی کە هەیە، من پێموایە کە فراوانتر بکرێ، چونکە هەموومان ئەزانین کوردستان ولاتێکی دڵ فرێن و جوانە دیمەنەکەی، سروشتێکی جوانی هەیە، شوێنی گەرمیان و کوێستانی هەیە، بەشێوەیەکە ئەگەر بێتو کوردستان حکومەت هاوکاری بکات، خەڵکیش خۆی هەوڵ بدات ئەتوانێ ناوچەی گەشتیاری زۆر جوان و بەهێزی تیا دروست بکرێ لەناوچەکە، کە سەرنجی ولاتانی چوار دەور بەتایبەتی

ئەو ولاتانەی کە لێمان نزیکن، ئەو ولاتانەی کەنداو ڕابکێشێ بۆ کودستان، هەر بۆ ئەم مەبەستەش ئەمە ئەبێتە هۆی گەشە کردنی ئابووری، چونکە کەرتی گەشتیاری چەند گەشەی کرد، ئابووری ئەو ولاتە گەشە ئەکات، وەکو چۆن کەرتەکانی تر گەشە بکەن ئابووری گەشە ئەکات، ئەمە خۆی لەخۆیدا ئەبێتە دۆزینەوەی هەڵی کار، بەتایبەتی ئەمڕۆ لەکوردستاندا، لەبەر ئەوە من وای بەباش ئەزانم خاڵی چوارەم، بڵێین بڕگەی چوارەم بەم شێوەیە نەبێت، بە شێوەیەکی تر دابڕێژرێتەوە کە هەیە، پارێزگاری کردن لە جوانی و ژینگەیی و بەدەست هێنانی زیاتری ناوچەی گەشتیاری و ڕابواردن بە شێوەیەکی هاوچەرخ، تا ببێتە هۆی بووژاندنەوەی کەرتی گەشتیاری و ئابووری لە هەرێمی کوردستان، منیش لەگەڵ زیاد کردنی بڕگەیەکی ترم کە لیژنەی یاسایی و کشتوکاڵ ئاماژەیان پێی کردووە، کە دەڵێت، ڕووپێو کردن و ڕووماڵ کردنی دارستانەکان بەمەبەستی دارشتنی بەرنامە بۆ پەرەپێدان و پارێزگاری کردنیان بە هاوکاری و هەماهەنگی لایەنە پەیوەندیدارەکان، لە هەمان کاتدا بەنیسبەتی لیژنەی کشتوکاڵەوە، بەتایبەتی سەرۆکی لیژنەکەو لیژنەکە شارەزان، بڕگەیەکی تریان ئیزافە کردووە، لەگەڵ ئیزافەکانی ئەوانیشم، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەم لەسەر بڕگە دووی ئەم ماددەیە هەیە، کە موساهەمەکان زیاد بکەین لەکاتێکدا کە دارستان دەپارێزین، مەبەست لە چاککردنی ژینگە، ڕێگە گرتنە لە بیابان بوون و عەواملی تەعریە، گلدانەوەی ئاو، وابزانم بەڕێز وەزیر دوێنێش ئاماژەی پێدا کە دەبێتەهۆی زیاد کردنی ئاوی ژێر زەوی، ڕێ گرتن لە با، پاراستنی ژیانی زیندەوەرانی هەمە چەشنی کە وەکو وتمان دارستان بە تەنها پێك نەهاتووە لە دارەکان، بەڵکو لەو بوونەوەرانەی کە لە دارەکانیش ئەژین، لەبەر ئەوە ئەو سێ خاڵەی بۆ زیاد بکرێ باشە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دوو باسی چاککردنی ژینگە و نەهێشتنی بە بیابان بوون دەکرێت، بەڕاستی ئەوەی کە من مولاحەزەم هەیەو نیشانی دەدەم، هەتاوەکو ئێستا وەکو شێوەیەکی بەرنامە ڕێژی، بەرنامەیەك نیە بۆ ڕزگار بوونی کوردستان لە بیابان بوون، چونکە لە سالانی ڕابردووش لەم پڕۆژەیەشدا هاتووە، کە چۆن ئیهتیمام بە کەلەپووری کشتوکاڵی بدرێت، بەڕاستی ئەوەی کە زۆر زۆر گرنگە، کوردستان لە بیابان بوون ڕزگار دەکات، مەسەلەی دروست بوونی بەنداوە، کە بەنداو ئەوە چەند ساڵە باسی لێوە دەکرێت، هەتاوەکو

ئێستا وەکو پێویست ڕاستە لە هەندێ شوێن کاری سەرەتایی لێ کراوە، بەڵام بەڕاستی تاوەکو ئێستا نەچۆتە بواری جێبەجێ کردنێك کە جوتیاران و خەڵکی کوردستان دڵی پێ خۆش بێ، ئەمە زۆر زەروورە، لە بڕگەی دووشدا هەرچەندە خوشکی بەڕێزم باسی کرد، دابین کردنی هەندێ کەرەستەی سەرەتایی و پیشەسازی پێویستی پێیەتی، ئەمە بەڕاستی دابین کردنی کەرەستە دوو لایەنی هەیە، نازانم هەردوو لایەنەکە بۆ دابین کردنی یان تەنها لایەنێکی، ئەویش لایەنی دابین کردنی کەرەستەی زەبت کردنی ئەو ئاگرانەی کە لە کوردستان سالآنە دەکەوێتەوە، بە هەزارەها دۆنم دارستان و پووش و پاوان دەسووتێن، لەگەڵ ئەو گیانەوەرانەی کە لەناو کوێستانەکانن، بە هیچ شێوەیەك زەبت ناکرێ، لەبەر ئەوەی نە جادەی بۆ ڕۆیشتووە، نە کەرەستەی زەبت کردنی ئاگرەکان هەیە، نەتوانراوە ئەمسالێ تەنها لە یەك میحوەری هەڵجەوە هەژدە هەزار دۆنم دارستان و پووش و پاوان سووتاوە، من ئەوەم ئاگا لێیە، لەناوچەکانی تریش دەبینم کە بەشێوەیەکی زۆر ئاگر دەکەوێتەوەو پووش و پاوان دەسووتێ، بنە دەوەنێك بە دە، پانزە سالێ دێتە بەرهەم ئەوەی کە تۆ بیبینی و دیمەنێك لە کوردستان دروست بکات، بەڵام لە کون فەیەکونیکا بە هەزارەها دۆنم دەسووتێ و هیچ کەرەستەیەکی زەبت کردنی ئەو ئاگرانە نیە کە نەیەڵێ ئەو هەموو پووش و پاوان و دەوەنانە بسووتێن، لایەنێکی تر مەسەلەی دابین کردنی کەرەستەی کشتوکاڵی، بەڕاستی هەتاوەکو ئێستا نابینین وەکو پێویست کەرەستەی کشتوکاڵی درابێ بە جوتیارەکان، بۆ ئەوەی بتوانن بەرووبوومی جوتیاری کە بەرووبوومی جوتیاری کۆمەڵێك گرنگی هەیە، یەکێك لەوانە کوردستان لە بیابان بوون ڕزگار دەکات، سەوزاییەکی جوان بە کوردستان دەبەخشێ، لایەنێکی تر سوودی جوتیاران لە دابین کردنی کەرەستەی جوتیاری، بەعەکسەوە ئەو کەرەستانەی کە حکومەت دەیدات، پێمواید گرانترە کە لەبازاڕی ڕەش دەفرۆشرێت، بۆیە بەڕاستی ئەگەر ئێمە بمانەوێ کەرەستەی کشتوکاڵی بۆ جوتیار دابین بکەین، کوردستان لە بیابان بوون ڕزگار بکەین، ئێمە زۆر لە پرۆژەکانی....، زۆر کولفە دابین کراوە بۆ زۆر پێداویستی بەڵام بە هەقیقەت ئەوەی کە زۆر پێویستە، چونکە بەرووبوومی جوتیاری یان کشتوکاڵ یەکێکە لە دەستکەوتە زۆر مەزنەکان، لە هەر کوێیەکی دونیا، یەعنی بەداخەوە ئێمە لە ولاتێکی کشتوکاڵی تاوەکو ئێستاش سەوزەو خیارو تەماتە لە سوریاو ئێران و فلآن و فیسانەوە بۆمان دێت، کە سالێ ڕابردوو بەعامی جوتیارانی کوردستان گلەیی و گازندەیان لەوە هەبوو بەرووبوومەکەیان لە لایەنی حکومەتەوە وەرناگیرێ، لە سەرەتای سالەوە بازاڕەکانی هەرێمی کوردستان پڕ ئەبێ لە هەناری میسری و سوری، ئەمە کەواتە حیساب نەکردنە بۆ بەرووبوومی جوتیاری، ئاخیر خالم ئەوەی کە پێویستە ئیشارەتی پێ بکەم، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، بەڕاستی من پێشنیار دەکەم لە مەسەلەی دابین کردنی شوێنی گەشتیاری، پێویستە ئەو هەموو ئوتێل و ڕێستورانتانەی لەناو شارەکان دروست دەکرێ، بگوازرێتەوە بۆ سەر چیاکان، مەسەلەن ئەگەر لەسەر چیای سەفین چەند ئوتێلێك هەبێ، پێمواید دیمەنێکی زۆر جوانتر هەم بە هەرێم ببەخشێ، گەشتیارانیش دەچن بۆ ئەو شوێنە، ئەگەر ئوتێلێك لەسەر چیای حەسەن بەگ دروست بکرێ، لەکوێ شوێنی وا دەست ئەکەوێ بۆ حەوانەوەو بۆ پشوو دانی خەڵك و لەزەت کردن لە شوێنی گەشتیاری،

پێشنیار دەکەم هەندێك لەو شوێنانە بگوازرێتەوە بۆ سەر چیاو شوێنە دارستانەکان لە هەرێمی کوردستان، دیمەنێکی جوان بە ولاتیش ئەبەخشێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئیلتیزام بە کاتەوە بکەن، لە بابەتەکەش دەرنەچن، بەڕێز کاك صباح بیت الله.

بەڕێز صباح بیت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی دووەم، من پێشنیار دەکەم کە ماددەکە هەمووی بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، المادة الثانية (تتحقق اهداف القانون بالوسائل الاتية:

اولاً: دعم وزارة الزراعة والموارد المائية للغابات والمشاجر وانشاء المشاجر الصناعية ودعم الموجود واحجامها من خلال:

أ/ الاشراف الفني.

ب- توفير الشتول.

ثانياً: توفير الحمايه للغابات والمشاجر.

ثالثاً: اجراء المسح والجرد للغابات.

رابعاً: توفير فرص العمل والقضاء على البطالة.

خامساً: توفير المناطق السياحية والوسائل الترفيهية) سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو ماددەیە، ئەگەر وشەی ڕابواردن لابببەین لەناو ئەو داڕشتنە، چونکە وشەی ڕابواردن زۆر مەعنای دیکە دەدات، بەو شێوەیە بیخوێنینەوە، دابین کردنی ناوچەی گەشت و گوزاری بەمەبەستی بووژانەوەی جوولّەی گەشتیاری لە هەرێمدا، پشتیوانی لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەکەم، بڕگەیەکیان زیاد کردووە ئەویش ڕووپێو کردن و ڕوومالّ کردنی دارستانەکان، بەمەبەستی داڕشتنی بەرنامە....هتد، با درێژەی پێ نەدەم، پشتیوانی لەو ڕەئیە دەکەم ئەگەر زیاد بکرێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ماموّستا کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

به قەناعەتی من ماددەی دووەم بە هەر چوار بڕگەکەوە، هەرسێ لقی بڕگەی دوو بە عەرەبیەکەی زۆر ڕێك و پێکە، بێ کەم و کوڕیە، بە مورەکەزی مانای تەواوە، ئەگەر تەرجومەیەکی باشی کوردی بکرێ هیچ کێشەیەکی نیە، بۆیە من هەر تەعدیلێك لەسەر ئەو بڕگەیە بە زیادی دەزانم، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك جمال طاهر فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مولاحەزەم تەنها (اولاً: تنظيم ادارة وحماية وصيانة وتحسين الغابات وزيادة مساحتها) علمیەن نابێ تەنزیم پێشی ئیدارە بێ، چونکە ئیدارە خۆی لە ئەسڵدا دەستەواژەیەکی فرەوانترە لە تەنزیم و تەختیت و.....هتد، بۆیە من دەبینم ئەگەر بکرێ کەلیمەی تەنزیم لابدرێت، بە باشتر دەبینم ئەگەر ئەوەلەن بکرێ بە (اتباع الاساليب العلمية في ادارة الغابات) چونکە ئەو کاتە کەلیمەی (ادارة الغابات) سیانە و تەحسین و زیاد کردنەوەی مەساحاتی خۆی دەگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز بێریڤان خان فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوام کردبوو ناوی یاساکە ببێتە یاسای دارستان، ئەگەر هاتو لەوە سەرکەوتوو بووین، دەتوانم ئەو وەختە ئامانجەکان دیاری بکەم، ئەویش ئامانجەکان ئەوەیە، یەکەم ئامانج ئەوەیە پاراستنی دارستانە، دووەمیش، چونکە کە ئامانجەکان دەخوێنمەوە زۆر تێکەڵە حەز دەکەم دیاری بکرێ، یەکەم پاراستنی دارستان و زیاد کردنی ڕووبەری دارستان و گرنگیدانە بە سروشت، بەهێز کردنی گەشەی دارستان، دڵنیا بوونە لە بەرهەمی دارستان، هەروەها دابین کردنی ناوچەی گەشت و گوزارو بەدیهێنانی دیمەنی سروشتی، پاراستنی ئارامی و کۆمەڵایەتیشە، ئابووریە، هەروەها هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکاڵیە، لێرە باسمان کردووە دەڵێین هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکاڵیە، بەڵام لای من بەدیهێنانی پیشەسازیشە، چونکە زۆر لە دارستانەکان دەتوانین سوودی لێ وەربگرین بۆ پیشەسازی، ئەمە چۆن دەڵێین وەبەرهێنانی کشتوکاڵیە، دەبێ بە هەمان شێوە وەبەرهێنانی پیشەسازیش بیخەینە ناو، چونکە مادام وەکو سامانە سوود لەو دارانە وەردەگرین، هەروەها پارێزگاری کردنەو بەهێز کردنی جۆری دارستانە لە بارەی بیۆلۆجی دارستانەوە، چونکە مانەوەی ئەو دارە ئێمە دەبێ بیپارێزین، یاسایەکمان هەبێ بۆ ئەوەی جۆری ئەو دارە بمێنێت، بۆ کەلتورمان و بۆ گەشە کردنی، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز پەروین خان فەرموو.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت خاڵی یەکەم من پێم باشە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، ڕێکخستن و دابین کردنی پانتایی و سەوزایی زیاتر بەمەبەستی دروست کردنی دارستان و نەهێشتنی بیابان و پاراستنی باڵانسی سروشتی، بەنیسبەت خاڵی چوارەم، من پێم باشە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە، زیاد کردن و نۆژەن کردنی ناوچەی گەشت و گوزاری بەشێوەیەکی هاوچەرخ، بە مەبەستی خۆش گوزەرانی، ئەگەر بێتو سەیری کوردستان بکەین، دیارە ناوچەی گەشت و گوزارمان هەیە، بەڵام بەم شێوەیە گرنگی پێ نەدراوە، بۆیە ئێستا ئەگەر موتابەعەمان کردبێ، ئەمساڵ گەشتیارێکی زۆر ڕووی لە هەرێمی کوردستان کرد، بەڵام بەهۆی کەمی گرنگی پێدان بەو شوێنانەی گەشت و گوزار دیارە گلەییی زۆریان هەبووە لەو شوێنانە، هەروەها شوێنی گەشت و گوزارمان زۆرە، بەڵام دیارە ئەو شوێنانەش وەکو پێویست گرنگیان پێ نەدراوە، بۆیە بە زیاد کردنی ئەو شوێنە گەشت و گوزاریانە، دیارە هەرێمی کوردستان لە بیابان بوون دەپارێزێ، پانتای سەوزایی زیاتر دەکات لە هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز تار خان فەرموو.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من لەلایەن هاوڕێکانم کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم، بڕگەی سێهەم، پاراستنی کەلەپووری کشتوکاڵی و چەشنەکانی کشتوکاڵی، پێشنیار دەکەم پاراستنەکە ببێتە پارێزگاری، عەرەبیەکە ببێتە (المحافظة على التراث الزراعی) چونکە مادام قسە لەسەر کەلەپووری کشتوکاڵیە، پارێزگاری کردنی باشترە لە پاراستنی، سەبارەت بە بڕگەی

چوارەم، دابین کردنی ناوچەی گەشتیاری و گەشت و گوزاری، ڕابواردنەکە یان تەرفیهیەکە لە عەرەبی لابېرێت تکایە، چونکە ناوچەی گەشت و گوزاری تەرفیهیش لەخۆی دەگرێت، ئیتر پێویست ناکات تەرفیهیەکەی تێیدابێ، یان زیاد بکرێ، پشتیوانی لە ڕای لیژنەی یاسایی دەکەم کە بڕگەی پێنجەمی بۆ زیاد بکرێ کە ڕوو پێو کردن و ڕوومالّ کردنی دارستانەکان بە مەبەستی دارشتنی بەرنامە بۆ پەرەپێدان و ڕزگار کردنیان بە هاوکاری و هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، هەروەها پشتیوانی لە ڕاپۆرتی لیژنەی کشتوکاڵیش دەکەم کە پاراستنی سەرچاوە ئاوییەکانیان بۆ زیاد کردووە، چونکە ڕاستی پاراستنی سەرچاوە ئاوییەکان زۆر زۆر گرنگە، بەشێکی گرنگە لە پارێزگاری کردن و پاراستنی دارستانەکانمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کێشەیەکی جیهانی ئێستا ڕاستی، تەغەیوراتی مەناخی و ئیحتیباس حەراریە، سەبەبە رەئیسیەکەی ئەوەیە کە کاربۆنێکی زۆر هەیە لەناو جەو، زۆر موئتەمەراتی عالەمی کراوە کە هەوڵ دەدەن ئەم کاربۆنە کەم بکەنەوە، یەکێك لەو شێوەیەی کەکاربۆن کەم بکرێتەوە، ئەوەیە کە غابات دروست دەکەین، پێی ئەڵێن (کاربۆن سینگ) لەبەر ئەوە حەز دەکەم ئەگەر بکرێت، لە پێشنیارەکان نوقتەیەکی تر بخرێتە ناو ئەهدافەکان، بڵێ (تقليل تأثيرات التغيرات المناخية والاحتباس الحراري في كوردستان) سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز لیژنەکان بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

السريان

المادة الثالثة:

اولاً: يسرى هذا القانون على غابات الاقليم الاميرية والاراضي التي تمت تسجيلها للنفع العام وكذلك التي سيتم تسجيلها اضافة الى الاراضي الخالية من الغابات في المناطق النائية او التي يمكن ان تنشأ عليها الغابات.

ثانياً: تعين الاراضي الواردة في البند اولاً من هذه المادة بقرار من الوزير.

ثالثاً: تسرى احكام هذا القانون على الغابات الخاصة من النواحي الفنية والادارية.

رابعاً: تسجل اراضي الغابات والمراعي التي لم يتم تسويتها بأسم وزارة الزراعة والموارد المائية.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەش بخوێننەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

کار پێکردن

ماددەی سێ:

یەکەم: ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێت لەسەر دارستانی هەرێم لە (ئەمیری) وئەو زەویانەی بۆ سوودی گشتی ڕووبەراون یان دواتر دەڕوێندرێت لەگەڵ ئەو زەویانەی دارستانیان تیا نیە، لەناوچە دارستانیەکان، یان ئەوانەی کەدەتواندرێت دارستانیان تیادا دروست بکرێ.

دووەم: دەست نیشان کردنی ئەو زەویانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە هاتووە بە بڕیاری وەزیر دەبێت.

سێیەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکرێت لە ڕووی تەکنیکی و کارگێڕییەوە بەسەر دارستانی تایبەتدا.

چوارەم: زەویەکانی دارستان و لەوەڕگاکان کە کاری ڕێکاری بۆ نەکراوە بەناوی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاوەوە تۆمار دەکرێن.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لیژنەکان یەک بەیەک ڕەئی خۆیان بڵێن، سەرەتا لیژنەی کشتوکاڵ.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم هیچ تێبینیەکمان نیە.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تەندروستی فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی بڕگەی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم هیچ تێبینیەکمان نیە، تەنها بڕگەی پێنجەم زیاد بکرێ، کە بەم شێوەیە بێ، (الغابات المحمية المحضورة) سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە سەماعەکەت دروست نەبوو، ئەگەر جارێکی تر بیخوێنیەوە.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی بڕگەی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم هیچ تێبینیەکمان نیە، تەنها بڕگەیەك زیاد بکرێت، پێنجەم (الغابات المحمية المحضورة).

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی یاسایی تێبینیمان لەسەر بڕگەی یەکەم و سێیەم نیە، تەنها لەسەر دووەم و چوارەم، سەبارەت بە بڕگەی دووەم، وشەی بەندەکە هاتووە بکرێتە بڕگە، ئەوەی کە لە کۆتایی بڕگەکە هاتووە، بە بڕیاری وەزیر، ئێمە لەگەڵ ئەوە دانەبووین کە وەزیر بڕیار لەسەر ئەو بابەتە بدات، بەپێی یاسا بێ، واتە (القرار من الوزير) بگۆڕدرێت، (وفق احكام القانون) سەبارەت بە بڕگەی چوارەم، لەبەر ئەوەی ناوەڕۆکی بڕگەکە باس لە سەرەیانی قانونەکە ناکات، ئەو لایەنانەی کە قانونەکە دەیانگرێتەوە، بۆیە پێمان باشە پێشنیاری ئەوە دەکەین بڕگەی چوارەم ببێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ناوی ئەو ئەندامە بەڕێزانە دەنووسین کە تێبینیان لەسەر ئەم ماددەیە هەیە، کوێستان محمد، دڵشاد حسین، سۆزان شهاب، ئارام قادر، د.احمد وەرتی، حەمە سعید حەمە علی، بیلال سلیمان، سیوەیل عثمان، کاوە محمدامین، قادر احمد، قادر حسن، شلێر محمد نجیب، صباح بیت الله، عبدالرحمن حسین، فاضل بەشارەتی، تارا ئەسعدی، ئەو بەڕێزانە ناویان نووسیوە، بەڵێ کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیەکەم لەسەر بڕگەی چوارە، کە باسی ئەوە ئەکات دارستان و لەوەڕگاکان تۆمار بکرێ بەناوی وەزارەتی کشتوکاڵەوە، ئەوەی کە تەسویە نەکراوە، ئێمە هەموومان ئەزانین زۆربەی ناوچەکانی کوردستان تا ئێستا نە تەسویە کراون، نە تاپۆ کراون، بەڵام پشتاو پشت ئەم لەوەڕگایانە هی ئەو گوندیانەیە، ئێستا تۆ ئەمەی لێ زەوت ئەکەی تاپۆی ئەکەی لەسەر وەزارەت، کەواتە ئێمەین گوندەکان حەسر ئەکەین، لەوەڕگاکان نایەڵین ئەیخەینە سەر وەزارەت، هەروەکو چۆن کاك فاضل باسی کرد کە تا ئێستا سەوزەو میوەمان لە دەرەوە بۆ هاتووە، لەمەو دوا ئەبێ گۆشتیش لە دەرەوە بێنین، ئیتر ئەو ئاژەڵداریەی کە هەیە، ئەو ئاژەڵداریەش نامێنێ، وەکو چۆن لە کەرتی کشتوکاڵ شکستمان خوارد، لەوەش بە هەمان شێوە، بۆیە

من پێموایە ئەو بڕگەیە ئەبێ مەسائیلی لەوەڕگای لێ دەربهێندرێت، تەنها دارستانەکان تۆمار بکرێ بەناوی وەزارەتەوە، لەوەڕگاکان کە پشتاو پشتی هی گوندیەکانە بۆ خۆیان بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێ بڕگەی (1) (يسري هذا القانون على غابات الاقليم) بەس خۆی لە تەعریفەکە غاباتی ئەمیریە، وە غاباتی خاسە هەیە، پێموایە (الغابات الاميريه والخاصه) بۆی زیاد بکرێ، دووەم، یاسای غابات لە هەموو شوێنێك کۆمەڵێك ئیستیسنائاتی تیایە، ئەو کاتە لە تەعریفەکەش، بۆ نموونە، لە یاسای عیراقی، بۆیە باسی ئەکەم پێدەچێ لە کوردستانیش بشێت ئەوە، (حدائق والمتنزهات داخل حدود البلديات) ئەوەی لێ ئیستیسنا کراوە، بەستنی قیتاعی خاسی لێ ئیستیسنا کراوە، لەگەڵ دارو غاباتی ناو قەبرەستان و جێگا موقەدەسەکان، ئەوانە ئیستیسنا کراوە، یا ئەو دارو دارستانانەی کە مەساحەیان لە پێنج دۆنم زیاتر نیە، بەڕاستی ئەمە لە یاسا عیراقیەکە هەیە، بەشێك لە یاسای لوبنانیش هەیە، پێموایە ئیستیسنائاتێك ئێمە ئەگەر بزانین لەگەڵ هەرێمی کوردستان ئەگونجێ پارێزگاری لەهەندێ خسوسیات بکەین، بەتایبەتی باخچەو باخەکانی ناو شارەوانیەکان و ئەو دارو دارستانانەی کە لە قەبرەستانەکان و شوێنە پیرۆزەکانن، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من پێشەکی پشتگیری لەو زیاد کردنەی لیژنەی تەندروستی دەکەم، هەروەها پشتگیری لەو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی دەکەم، بەڵام چەند ئیقتیراح و دوو ئیزافەم هەیە، ئیزافەی یەکەم، سەبارەت بە لەوەڕگاکانە، ئەویش بێنین بەجۆرێك دایبڕێژینەوە، چونکە ئێمە هەتاوەکو ئێستا هەندێ ناوچەمان هەیە تەسویەی بۆ نەکراوە، ئەمە دەبێتە کێشە، ئەوانەی دووەم دەستن تەسویەیان بۆ نەکراوە، بۆیە کاتێ باسی لەوەڕگاکان دەکەین، لەوەڕگای تایبەت هەیە هی ئەشخاسە، کە لە ناو حدودی دێکە دایە، هەیە دووەم دست ترە، لەبەر ئەوە ئەمە ئەبێ چارەسەر بکرێ، چونکە ناکرێ جوتیار لە لەوەڕگاش مەحرومی بکەیت و بیخەیتە سەر حکومەت، ئەمەش دەبێتە جۆرێك لە کەم کردنەوەی گەڕانەوەی خەڵك بۆ دێکان، بۆیە ئەو لەوەڕگایانەی کە تایبەتن بە لەوەڕگای تایبەت، ئەبێت تاپۆ بکرێ لەسەر ئەو خەڵکانەی کە خۆیان چەندین ساڵە لە باب و باپیرانیانەوە ئەوێ لەوەڕگای ئەوانەو پاوانی ئەوانە، ئەوەی کە لە دەرەوەی حدودی بەلەدیەکەیە ئەوە عایدی حکومەت بێ، هیچ کێشەیەکی ئەوتۆی تیا

نابێ، بۆ ئەوەی پێشیشی بخات، بۆ ئەوەی حکومەت بتوانێ گەورەتری بکات، ئیهتیمامی پێ بدات، هەروەها ئێمە شتێکی تریشمان هەیە، لەناو تەسمیمی ئەساس لە ماستەرپلانی هەندێ شار غابات دەکەوێتە خودی ناو شارەکە خۆیەوە، ئەمە چۆن چارەسەر دەکەین؟، ئەمە دەبێ چی لێ بکەین؟، ئەویش بێگومان دەبێ بگەڕێتەوە مولکیەتەکەی بۆ وەزارەتی زراعە، بۆ ئەوەی هەر هیچ نەبێ لە فەوتان ڕزگاری بکات، کە دارەکانی ببڕێتەوە و خانوو و هینی لەسەر دروست بکرێ، غاباتی ناو خودی شارەکە، دەبێ زیاتر پەرەی پێ بدرێ، گەورەتر بکرێ، موحافەزە بکرێ، بۆیە من ئیقتیراح دەکەم خاڵی پێنجەم ئیزافە بکرێ(یتم تسجیل اراضی الغابات التی تقع ضمن التصمیم الاساسی في المدن لصالح وزارة الزراعة والموارد المائیة) ئەوسا موحافەزە لەسەر ئەو غاباتانە ئەکرێت، پەرەی پێ ئەدات، لە لەناوچوون دەیپارێزێ، من ئەم دوو پێشنیارەم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت(ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم بڕگەی دوو و چوار لاببرێت لەم ماددەیە، چونکە ئەم ماددەیە باس لە چوار چێوەی جێبەجێ کردنی یاساکە دەکات، بەڵام بڕگەی دوو و چوار باس لە ڕێکارێك دەکات کە چۆنیەتی چارەسەر کردنی تەسویەی غابات و زەویەکانە، کە وەك هاوکارانم باسیان کرد کە چەندین ساڵە ئەو کێشە ماوەتەوە، هەرچەندە لیژنەی تاپۆ و تەسویە دانراوە، بۆ چەندین ساڵیش ئەو لیژنانە هەر بوون، بەڵام کارێکی ئەوتۆیان نەکردووە، تەنها چەند زەویەکی دیاری کراویان تاپۆ کردووە، لەبەرئەوە من پێم باشە ئەو دوو بڕگەیە هەر لاببرێ، چونکە پەیوەست نیە بە یاساکەشەوە، یاسایەکە باس لە چارەسەر کردنی تەسویە و کێشەی زەوی و زار ناکات، بەڵکو باس لە پاراستنی دارستان دەکات، لەبەرئەوە پێم باشە ئەو دوو بڕگەیە لابدرێت، چونکە ئەوە کێشەیەکی زۆر زۆر قوڵ بۆ حکومەتیش و هاووڵاتیانیش دروست دەکات و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك ئەحمەد فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی 4 تێبینم هەیە و پێم باشە ئەگەر جەنابی وەزیر ڕوون کردنەوە بدات لەسەر زەویەکانی دارستان و لەوەڕگاکان کاری ڕێکاری بۆ نەکراوە، بەناوی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی

ئاوەوە تۆمار نەکراوە، ئەمە بەشێوەیەکی گشتی هاتووە، ئایا ئەم تۆمارکردنە چۆن دەبێ، چونکە ئێمە دەزانین کە زۆر زەوی دارستان هەیە کە کاتی خۆی تەسویە نەکراوە و تۆمار نەکراوە، هەندێ ناوچە هەبووە کە سەردەمی ڕژێم ناوچەی موحەڕەمە و قەدەغە کراو بوون بەهۆی شۆڕشەوە ناونرابوون، ئەوانە زەویان تەسویە نەکراوە و زۆر دارستان هەیە، لەبەرئەوە ئەوانە ئەو ڕێکارە چۆن تەواو دەکەن و وەزارەتی کشتوکاڵ ئەو زەویانە تۆمار دەکات؟ من پێم باشە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە و هەندێ ئیستسنای بۆ بکرێ، وەکو ئەوەی کاك دڵشادیش ئاماژەی پێدا لە قانونە عیراقیەکەش دا هاتووە، ئەم یاسایە جێ بەجێ دەکرێت لەسەر هەموو دارستانەکان کە لە ماددەی یەکەم دا هاتوون، واتە ئەوانەی کە پێناسەمان کردن لە ماددەی یەکەم، ئەمانەی خوارەوە ئیستسنا دەکرێن، یەکەم/ دارستان و باخچە و پارکەکانی کە دەکەونە سنووری شارەوانیەکان، دووەم/ باخ و باخات و بێستانە تایبەتەکان و گۆڕستانەکان، مزگەوت و شوێنە پیرۆزەکان، سێیەم/ هەموو ئەو جۆرە دارستان و باخچانەی کە لەسەر زەوی تایبەتی کەسەکان ڕووان، ناکەونە سنووری دارستانە پارێزراوەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەبارەت بە بڕگەی 2 تێبینیم ئەوەیە، ڕاستە بەندەکە بکرێ بە بڕگە، بەڵام ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەڵێ بە قانون، خۆی ئەمە قانونە و دەبێ قانونێکی تر دەربکەین بۆ ئەوەی ئەرازیەکان دیاری بکەین، ئێستا ئەمە لە تەعریفەکە دیاری کراوە (اراضی الامیریة)، ئەو ئەرزەکانی تریش کە لە بەندی یەکەم دا فەقەرەی یەکەم دیاری کراوە، دیارە کە دەڵێ ئەوانەی کە تەسجیل نەکراون یان ئەوانەی خاڵین، واتە تەعین کراون، من پێم باشە قەرارەکە لەوەزیرەوە نەبێ لە وەزارەتەوە بێ، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم/ منیش لەگەڵ ئەو ڕایەی کاك د.احمد و کاك دڵشادم، هەروەها ئەگەر بڕگەی 4 بمێنێتەوە، پێم باشە بڕگەی 4 باسی سێ شت دەکات، (أراضی الغابات یان المراعی یان التی لم یتم تسویتها) بەس غاباتەکە بمێنێتەوە، مەراعی و ئەوەی تر نەمێنێتەوە، چونکە ئەوە کێشە دروست دەکات بۆ هاوواڵتیان و بۆ بەروبوومی ئاژەڵی و ئاژەڵداری و حەیوان، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

داوا لە لیژنەکان دەکەین ئەو پێشنیارانە لای خۆیان تەسجیل بکەن، کاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵاڵ من پێشەکی پشتیوانی لە پێشنیارەکەی برای بەڕێزم کاك ئارام دەکەم بە لابردنی بڕگەی 4 و 5 چونکە پەیوەندی بە یاساکەوە نیە بەڕاستی، سەبارەت بە بڕگەی 4یش بە تایبەتی، بەڕاستی ئێمە

بەردەوام باس لەوە دەکەین کە جوتیار و کشتوکاڵ بەروی پێ بدرێت، بەڵام بەداخەوە لە یاساکانمان دا بە پێچەوانەی ئەوەوە کار دەکەین، لەسەردەمی ڕژێمی تاغوتی زۆربەی زۆری زەویەکانی هەرێمی کوردستان لەسەر حکومەت تاپۆ دەکرا، وابوو کە خەڵکی هەرێمی کوردستان نەبێتە خاوەنی مولک، بەڵام ئێستاش بە پێی ئەم یاسایە دووبارە بەڕاستی ئێمە ئەو سیاسەتەی ئەوان جێ بەجێ دەکەین، بۆیە من بە هەموو شێوەیەک دژایەتی بڕگەی 4 دەکەم کە ئەم زەویانە ئەو مەرعا و ئەو لەوەڕگایانە بخرێتە سەر حکومەت، پێویستە ئەم لەوەڕگایانە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لەوەڕگای گشتین، ئەگەر خرانە سەر حکومەت یان ئەو شوێنانەی تەسویە نەکراون، زۆر شوێن هەیە لە باب و باپیرو ئەولاد و ئەژدادیانەوە بۆیان بەجێ ماوە، تازە تەسویە نەکراوە ئێستا تۆ دەیخەیە سەر حکومەت، ئەی ئەو هاوولاتیە وئەو جوتیارە چی بکات؟ بەڕاستی ئەمە غەدرێکی گەورەیە دەکرێت، بۆیە من پێموایە ئەمە نابێ جێ بەجێ بکرێت، ئەم بڕگەیە بە تەئکید دەبێ لابرێ، داواش دەکەین لە جەنابی وەزیری کشتوکاڵ ڕوونکردنەوەی زیاترمان بداتێ و بزانین مەبەستی ئەگەر مەبەستێکی هەیە لێرە یان ئەو زەویانە کامانەن کە ئەو مەبەستیانە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

خۆی لەڕاستی مەوزوعی مەرعا ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ باگراوندی جوتیاری خۆمان بە شوێنێك دەڵێن کە هی هەموو خەڵکەکەیە، یەعنی هی یەك کەس نیە، لەبەرئەوە ناکرێ لەسەر کەسێك تاپۆ بکرێت، بۆ ئەوەش تەسەروفی تیا نەکرێ، لێرە واکراوە کە عەلەئەساس لەسەر وەزارەتی زراعە بێ بۆ ئەوەی دیسانەوە بۆ هەموو خەڵك بێ و دیسانەوە ئەمە زیاتر وەکو باستان کرد من تەئیدی ئەوە دەکەم کە جەنابی وەزیر دوایی لەسەر ئەوە تەوزیح بدات، بەس دوای قسە کردنی ئەندامەکان، سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەتی ئەو ماددەیە تەنها تێبینیەکم لەسەر بڕگەی2 هەیە، دەست نیشان کردنی ئەو زەویانە کە لە بڕگەی 1 ی ئەم ماددەیە هاتووە بە بڕیاری وەزیر دەبێت ئەگەر بە پێی یاسا بێت باشترە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

ماموّستا کاوە فەرموو.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵاّ من لەو ماددەی 3 بڕگەی 2 پێم باشە لەجیاتی (تعین الاراضی الواردة) بکرێتە (تخصیص الاراضی الواردة فی البند الاول) تەخسیس تۆزێ دەقیق تر بە قەناعەتی من، بڕگەی 4 بڕگەیەکی موهیمە، بۆیە منیش تەئیدی لیژنەی یاسایی دەکەم ببێتە ماددەیەکی سەربەخۆ زۆر لەگەڵ عینوانی سەرەوە ناگونجێت،

ئەگەر ببێتە ماددەیەکی سەربەخۆ بڕگەیەکی گرنگیشە ببێتە ماددەیەکی سەربەخۆ و پشتگیری لە لیژنەی یاسایی دەکەم و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حکومەتی هەرێم یەکێ لە ئیشەکانی لە چەند ساڵی ڕابردوودا ئاوەدانکردنەوەی دێهاتەکان بووە، بە پێدانی سلفەی عەقار و ڕاکێشانی ڕێگاوبان و کردنەوەی خوێندنگا و بنکەی تەندروستی، لە ماددەی 4 ی ئەم یاسایەدا هاتووە کە لە بەشی کوردیەکەی دا دەڵێ (تاپۆ کردنی زەیەکانی دراستان و پاوان و ئەوانەی تەرفیە نەکراون بەناوی وەزارەتی کشتوکاڵەوە) من دەپرسم کاتێ ئەم ماددەیە جێ بەجێ دەکرێ ئەم یاسایە جێ بەجێ دەکرێ، جوتیار لە لادێکاندا جگە لە خانووەکەی خاوەنی هیچ شتێك نابێ، بۆیە لە لادێکان زۆربەمان خەڵکی لادێین، دوو جۆر پاوان هەیە، پاوانێك هەیە و مولکی خاسە، مولکەی ماڵێکە، هەر هاووڵاتیەك لەلادێ بژی پاوانێکی خاس بەخۆی هەیە لە چوارچێوەی سنووری گوندەکەی خۆی دا، ئەمە مولکێکە پشتاوپشت لە باب و باپیرانیەوە بۆی بەجێ ماوە، لەوەڕگای گشتی گوندەکەش هەیە، لەبەینی دێیەك بۆ دێیەکی دیکە، خارجی ئەمانە ناوچەیەکی تری فراوانیش هەیە کە ئەمە مولکی گشتی عامی بەینی هەموو گوندەکانە، بۆیە بەبڕوای من هەرگیز ناکرێ لە لادێ کاندا بە پێی یاسا پاوانی خاس یان مەرعای گشتی گوندێك تسویە بکرێ بەناوی وەزارەتەوە، بۆیە پێویستە پاوانە خاسەکە لەسەر هاووڵاتیەکە خۆی بە پێی ماددەیەکی یاسایی تەنزیم بکرێ و لەوەڕگای گشتی گوندەکەش لەسەر خودی گوندەکە، بۆ ئەوەی حدودی هەر گوندێك لەوەڕگایەکی دیاری کراوی خۆی هەبێ، لە نێو پاوانی خاس دا دارەبەن هەیە کە بنێشتی لێ دروست دەکرێت، ڕەزی تریشی لێیە، ڕەزی بادەم و بایەم و ئەو شتانەی لێیە کە ئەو شتانە کەوتووەتە ناو پاوەنە خاسەکەوە، ئەمە مولکی گشتی نیە، مولکی گوندیش نیە، لەهەر گوندێك هاووڵاتیەك لە ماڵێك پاوانێکی خاس بە خۆی هەیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم وەك سەرجەم لە هاوکارانم، ئەمانەی باسی لابردنی ماددەی 4 ی ئەم پرۆژە یاسایە دەکات، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

شلێرخان فەرموو.

بەڕێز شلێر محی الدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ماددەی 3 بڕگەی 4ی لیژنەی یاسایی باسی قانونێك دەکات، بە نیسبەت قانونی ژمارە 32ی ساڵی 2007 کە لە ماددەی یەکەم کە دوایی تەعدیلی قانونی ڕەقەم 9 ساڵی 1975 وابزانم بڕگەی 2 باسی حەقی (کل من ادعی بحق تصرف ارض امیریة زراعیة التی لم تجری أو لم تنتهی تسویتها) یەعنی لەو

کاتە کە پەرلەمان قەرارێکی دەرکردووە بۆ ئەو زەویانەی کە تەسویەی تیا نەکراوە، ئەمە دەبێ بە کێشەیەکی گەورە با ئێمە قانونێك دەرنەکەین کە بەڕاستی جێ بەجێ نەکرێ، بەڕەئی من ئەو سەرەیانە بۆ ئەو غاباتە بێ کە یەعنی تەحسیڵ حاسڵە، هەر هینی حکومەتە خۆی، دوایی کە تەسویەی ئەو زەویانەی تر کرا دەتوانێ ئەوەی کە بەشی حکومەت بێ و یان بکرێ بەناوی وەزارەتی زراعەوە، کێشەیەکی گەورە ئێستا حالیەن لە شاری سلێمانی دا پرۆژەیەکی گەشتیاری لە شاخی قەیوان دەکرێ، ئەو موستەسمرە دەڵێ من لە باب و باپیرمەوە شاخی قەیوان هی منە، هەتا بەڕێوبەری گشتی بەستەنە زۆر دیفاعی لە زەویەکە کرد کە وتی بە شێوەیەك درەختی تیایە و چل ساڵ و پەنجا ساڵ زیاتر تەمەنیەتی بە چ حەقێك تۆ ئەچی ئەم هەموو درەختە لا ببەیت و بڵێی من هی باوباپیرمە؟، لەبەرئەوە، ئەوە بە پێی ئەو یاسایە بکرێ و یاسای 32 ی ساڵی 2007 وەزیر خۆی بتوانێ بەڕاستی کێشەیەکی گەورەیەو پێویستە زۆر کاری لەسەر بکرێ، زۆ سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ماددەی 3 (ثانیا/ تعیین الاراضی الواردة فی البند اولا) بە ڕەئی من بکرێتە (تخصص الاراضی الواردة فی الفقرة اولا) خاڵی چوارەم من پشتگیری لە پێشنیاری لیژنەی یاسایی دەکەم کە ئەم خاڵە بکرێت بە ماددەیەکی تایبەت.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی بە نیسبەت بڕگەی 3 سەبارەت بەم ماددەیە کە دەڵێ دارستانی تایبەت، مەسەلەن دارستانی تایبەت زۆر شت دەگرێتەوە لە خەڵك، خەڵك مەسەلەن ئەسپێنداری چەند بووە، بەیانی ئەو ئەسپێندارە ببڕێ، ئەم یاسایە کە دەربچێ و بچێت بڵێ بۆ ئەو ئەسپێندارە بڕیە غاباتە، یان دارێکی چاندووە بە کەڵك دێت بۆ خۆی بەیانی ئەم یاسایە دەربچێ بڵێت دارێك ببڕێ بۆ خۆی چەند ئیستفادەی لێ دەکات، ئەم تایبەتە لێرە دەبێ تەشخیس بکرێ، دوێنێش باسی کرد، بە نیسبەت بڕگەی 4 بەڕاستی لەوەڕگا، یەعنی لەوەڕگا زۆر شتێکی یەعنی موهیمە بۆ ئێمە لە کوردستان کە ئێمە هەموومان دەزانین چەندان ساڵ پێش ئێستا لە کاتی مەلیك دا زەمانی مەلیك ئێمە لە دێی ئێمە جێگایەك هەیە دەڵێن کانیە لەسەر حدودی تورکیا دەکەوێتە مابەینی ئاشوتێ و ئاروشێ، ئەو خەڵکەی لەوێ بووبێ دەزانێ، یان دەچنە کیکەلە، کیکەلە

هەر لەسەر حدودی تورکیایە، لە دوای مانگی 5 بۆ مانگی 6 تا مانگی و 9 و 10 و 11 لەوێ دەمێنن، لەوەڕگا و مەڕەکە هەمووی دەبەنە ئەوێ و جێگایەکی هەیە فراوانە هەمووی لەوەڕگایە و هەمووی گیایە و سەوزە و تا مانگی 11 سەوز دەمێنێ، ئەو لەوەڕگایەی ئێستا تاپۆ بکەن لەسەر وەزارەتی زراعە بەیانی ئەگەر ببێتە یەکێکی تر یان کەسێکی تر، ئەمە موشکیلە دروست دەکات، چۆن ئێمە قبوڵ دەکەین 200 ساڵ لەوێ لەوەڕگای ئێمە لەوێ بوویە و لەوێ هەڵسوکەوتی کردووە و ژیانی بردووەتە سەر، ئێستا وەزارەتی زراعە هەروا بە ئاسانی لەسەر ناوی خۆی تاپۆی بکات و بدات بە کەرتی تایبەت و یان بیفرۆشی و پارەی بەرامبەری وەربگرن، بەڕاستی ئەم لەوەڕگایە زۆر کێشە و موشکیلەی لەدوای خۆی دێنێ، یەعنی ئەمە وادەکات کە بەیانی خەڵك نەتوانێ مەڕ بەخێو بکات، یان لە دێیەکی مەسەلەن لەوەڕگای خۆی و جێی خۆی هەیە، هەموو کەسێك قتعە و جێی تایبەتی خۆی هەیە دوو سەد ساڵە لەسەریە، ئێستا ئاوا بە ئاسانی بەڕای من ئەو بڕگەی 4 هەر لابېرێ و نەمێنێ، چونکە لەوەڕگا زۆر خەتەرە، هەموو جێیەکی کوردستان دیاری کراوە، هەموو پارچەیەك لە کوردستان دیاری کراوە، سەد ساڵە و دوو سەد ساڵ پێش ئێستا ئێستا عورفێك هاتووە لە باب و باپیرمانەوە لەسەری ماوین و ئەوە هی ئەوەیە و ئەوە هی ئەوەیە و هەمووی دەست نیشان کراوە و پیاوێکی گەورە لەو دێیە دەزانێ پارچە پارچە هی کێیە و هی کێ نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل بەشارەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لەسەر ماددەی 3 پێشنیار دەکەم ڕوونکردنەوەی زیاتر لەو ماددەیە لە ناوەڕۆکی پرۆژەکە بدرێت بە سوودەکانی دارستان چیە، چونکە بەوەی دارستان هەر تەنها بۆ هاوولاتیان ڕوون بکرێتەوە ئەوە نیە کە بە دارستان بکرێ، چونکە دەزانین دارستان چەند سوودی هەیە لە تەختە و لە ئاردی دار و لەوەی کە دەیان مەوادی لێ دروست دەکرێ کە ئەمە بەڕاستیەکەی کە ئێمە دەبینە خاوەنی سامانێکی نەتەوەیی و سروشتی ئەمە بەڕاستی زۆر زەروەرە و ڕوونکردنەوەی زیاتر و تەوزیحی زیاتر لەناو پرۆژەکە هەبێ، من پێشنیار دەکەم کە حکومەت زیاتر مولزەم بکرێ بە جیا کردنەوەی سنووری ئەرزی زراعی و ئەرزی دارستان، چونکە تا ئێستا جگە لە سنووری شارەوانی شارەکان جیا کردنەوەی ئەرزی دارستان و ئەرزی زراعی لە کوردستان نیە، مەسەلەن من بۆ نموونە دەڵێم بە هەزارەها دۆنم ئەرز لە گەرمیان هەیەو نە ئەرزی زراعیە و نە کراوە بە دارستان، ئەمە حکومەت بەڕاستی پێویستە و باشترین سەرچاوەی ئاویش لە گەرمیان هەیە کە هەم چەمی ئاوە سپیە و هەم ئاوی سیروانە، بەڵام دەتوانم بڵێم وشك ترین و بیابان ترین شوێنیش لە کوردستان گەرمیانە، ئەمە بەڕاستی پێویستە حکومەت هەڵسێ بە سەیر کردن و ڕەچاوی کردنی ئەو

ناوچانە، هەم سوود لێی ببینێ و هەم لە ئەرزی کە دەکرێ بە دارستان و ئەرزە زراعیەکانیشی، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە پێی تێبینی خۆم، ئەم ماددەیە جێگەی لێرە نابێتەوە بە تایبەتی بڕگەی یەکەم و سێیەمی، بۆیە پێشنیار دەکەم بگوازرێتەوە بۆ حوکمە کۆتاییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

تارا خان فەرموو.

بەڕێز تارا ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیازی ئەوە دەکەم کە بڕگەی یەکەم لەگەڵ هی سێیەم ئەگەر بکرێ بەم شێوەیە (تسری احکام هذا القانون علی الغابات الخاصة والغابات الامیریة بالاضافة الی المناطق التی یمکن انشاء الغابات علیها)، واتە کورت کردنەوەی بۆ بکرێ کە هەردووکی مەبەستی سەرەیانەکەیە لەسەر چی؟ سەرەیانەکە ئەو قانونە، ئەم دووە بکرێت بە یەك، لە فەقەرە 2 کە دەڵێ (تعین الاراضی الواردة فی البند الاول من هذه المادة بقرار من الوزیر) بکرێتە (من الوزارة)، کە هەرچەندە وەزیر دیسان حاڵی وەزارەتەکەیە، بەڵام (من الوزارة)، چوارەم/ بۆ مەوزوعی ئەو تەسویەیە من لەگەڵ ئەو هاوکارانەم هاوڕام بە تایبەتی لەگەڵ شلێر خان کە مەوزوعی تەسویە کردن پێویستی بە زیاتر ڕوون کردنەوە هەیە و ئەگەر بزانین کە ئێمە قانونێك دەردێنین بۆ ئەوەی کێشە و گرفتەکانمان کەم ببێتەوە، وابزانم مەوزوعی ئەوەی کە ئەم لەوەڕگایانە کارکردن لەسەری چۆن ئێمە پێش ئەوەی تەسویە بکرێت، ئێمە یەکسەر هەمووی بکەین بەناوی وەزارەتەوە و ئەوە تێ گەیشتنێك مومکینە زیاتر پێویست بێ بۆ ڕوونکردنەوە، داوا دەکەم لە جەنابی وەزیر ئەم فەقەرەیە زیاتر ڕوون بکاتەوە، یان هەر ئەسڵەن ئەو فەقەرەیە لاببرێ و بە ماددەیەکی تر پشتگیری لە لیژنەی یاسایی دەکەم کە ئەوە بە ماددەیەکی بەجودا بێتە خواراوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك جلال دەستت بڵند کرد نازانم ڕوون کردنەوەیەکت هەیە؟ نەك وەڵام، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەندێ ڕوونکردنەوەی پێویست هەیە، وەلەو جەنابی وەزیر لێرەیە، بەڵام من بۆ یارمەتی دان ئەو ڕوونکردنانە دەدەم، هەر بۆ ئاگاداری بەڕێزتان هەر لە ساڵی 30 یەکانەوە کە

تەسویەی ئەرازی زراعی و سەخەری کراوە لە هەرێمی کوردستان، بە پێی ئەو تەسویە و تەسویەکانی دواتریش سەروو 65 هەموو ئەرازی زراعی هەرێمی کوردستان 67٪ و شتێکی ئەرازی سەخەریە، ئەرازی سەخەریش بە ئەمیری حساب دەکرێ، حەز دەکەم ڕوون کردنەوەیەکی بدەم کە باس لە مەسەلەی تەسویە و باس لە مەسەلەی لەوەڕگا دەکرێ، هەموو دێیەك سنووری ئیداری خۆی هەیە، هەموو موقاتەعەیەك کە تەوزیع کراوە لە هەرێمی کوردستان دا لە یەکەوە بۆ 400 و بۆ 2000 و بۆ چەند هەموو موقاتەعەیەك و هەموو رەقەمێك حدودی ئیداری خۆی هەیە، هیچ ڕێگریەك نیە بۆ لەوەڕگا و بۆ غاباتەکان و کە ناونراوە لەوەڕگا، ئەو قسەیەی بەڕێز د.حسن باسی کرد ئەوە مەنتقێکی زۆر گرنگە کە حەقە سوودی لێ وەربگرین، مەسەلەی کە دەڵێین ئەمە هی حکومیە و لەوەڕگا عامە، کە وتت عامە و کە وتت موقاتەعەی 1 لەوەڕگاکەی ئەمەیە و غاباتەکەی ئەمەیە و ئیتر ئەو مەنتقەیە لەو حدودی ئیداری خۆیا لێی موستەفید دەبێ، هیچ ڕێگریەك نیە بەناوی وەزارەتی زراعەوە بێ و بەناوی وەزارەتی مالیەوە بێ، هیچ ڕێگریەك نیە ئەمە مەسەلەی تەوزیعێکی ئیداری و بەڕاستی یاساییە کە ئەوە هیچ ڕێگریەك نیە و هیچ کەسێك ناتوانێ ڕێ لە لەوەڕگاو لە غابات بگرێ، ئەمە خاڵێکیان، دوو/ کە لەم یاسایە باس لە هەندێ ئیستسنا بکرێ بۆ دارستانەکانی گۆڕستانەکان و باخەکانی ناو شار و ئەم شتانە، ئەمە یاسای دارستانە، هیچ پەیوەندیەکی بەناو شار و بە باخ و بە گۆڕستانەکانەوە نیە و ئەمە یاسای غاباتە، دوو/ باس لەوە کرا کە ئەو دارستانانەی ناو شارەکان بکرێ بە ناوی ئەمیری و یان دەسکاری نەکرێ، بۆ زانیاری بەڕێزتان هەرچی مەشروعی غابات لەم هەرێمە کرابێ پێش ئەوەی دەست پێ بکرێ، زەوی مافی کوژاندنەوەی دەکرێ، زەوی ئەمیری بێ ئەوە ئیتفا دەکرێ، هی خەڵك بێ پارەی دەردێتێ، یەعنی هەر یەك بەشێوەیەك کە ئیتفا کرا، یەعنی حەقی خەڵکی تیا دەکوژێت، بەڵام ئەمەی کە مەسەلەن تەجاوز دەکرێتە سەری یان ئەوە بە غەیرە قانونی ئەمەیان شتێکی تر، بەڵام لەڕووی یاساییەوە هەموو پرۆژەیەکی دارستان کە بکرێ دەبێ لە پێشەوە، ئیتفای حقوقی خەڵکی تیا بکرێ و نەمێنێ، یەعنی حەقی کەسی تیا نەمێنێ ئینجا دەکرێ بە پرۆژە، دوو/ باسی شتێ کرا کە مەسەلەی ئەوەی بۆ بکرێ بەناوی وەزارەتی کشتوکاڵەوە، ئەوە تەنزیمە، یەعنی وەزارەتی کشتوکاڵ تەنزیمی دەکات بە پێی ئەو حدودی ئیداریەی لەدێکان داهەیە، مەسەلەن مەنتیقەی سلێمانی دوو هەزار و شەش سەد و ئەوەندە موقاتەعەی ئیداری هەیە، یەعنی موقاتەعەی زراعی هەیە کە هەچ کەسە و حدودی ئیداری خۆی هەیە، کە دەڵێن وەزارەتی زراعە دەبێ وەزارەتی زراعە ناتوانێ ڕێ لە کەس بگرێ و بەس تەنزیمی ئەو حدودە ئیداریە دەکات بۆ ئەوەی هەرکەسە شوێنی رەعی خۆی بزانێ و شوێنی قەدەغەی خۆی بزانێ، کەس تەجاوز نەکاتە سەر ئەو حدودە ئیداریەی کە هەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

ڕاستی مەوزوعی ئیستسناکان چەند ئەندامێك داوایان کردو پێشنیاریان کردبوو، بۆیە پێویستە وەکو نوقتەیەکی خۆیان لە کۆبوونەوەکانی تر و لە دانیشتنەکانی تر بخرێتە دەنگ، بەڵێ کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من نوقتە نیزامیەکەم لەسەر قسەکانی کاك جلالە، ئەو باس لەوە دەکات کە هەموو ئەرازیانەی کە بەناوی خەڵك بوونە و حکومەت ویستی تاپۆی بکات لەسەری، بەڵێ ڕاستە کێشەمان نیە لەسەر ئەوە، بەڵام ئەوناوچانەی کە تەسویە و تاپۆ نەیگرتووەتەوە، مولکەکان لە باب و باپیرانەوە بۆیان ماوەتەوە و ئێستا حکومەت بە کەیفی خۆی دەچێت غاباتی تیا دروست دەکات و ئێمە خۆمان زەویمان هەیە و حکومەت غاباتی تیا دروست کردووە، بەر لەوەی لەسەر من تاپۆ بکرێ، نە تەعویز وەردەگری و نە قەرەبوو دەکرێیەوە و غاباتیشی لەسەر دروست دەکرێ، ئەوە کێشە دروست دەکات لەسەری مەسەلەن ئەو شوێنانەی تەسویە و تاپۆ نەیگرتووەتەوە، بەهۆی بوونی شۆڕش و بەردەوامی شۆڕش لەو ناوچانە ناکرێ ئەوان لەسەر حکومەت تاپۆ بکرێن، بابێ تەسویە و تاپۆ بکرێ لەسەر خەڵکەکەی دوایی ئەگەر حکومەت پێویستی پێ بوو دەتوانێ بۆ خۆی بێ و هیچ کێشەیەك نیە و قەرەبوو بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە حەتمەن دەمانەوێ لەوەڕگا وەکو لەوەڕگا بمێنێتەوە، یەعنی ئەوە هەموومان موتەفقین لەسەری و ئەوە ئەرکی سەرشانی وەزارەتی ئێمەیە، کە فەقەرەکە بەو شێوەیە هاتووە بەڕاستی بۆ حیمایەتی حەقی عامە، من تێ دەگەم کە عورف هەیە و وەکو من تێی دەگەم فەرق لە مابەینی عورف و مابەینی قانون هەیە، ئێستا بە قانون هەموو لەوەڕگاکان مولکی وەزارەتی مالیەیە، لە کوردستان لە عیراقیش بە پێی قانونی ژمارە 2 ی 1983، جا ئەگەر سبەینێ بێین لەسەر لەوەڕگایەکە مەشروعێکی وەبەرهێنان دروست بکەین، ئەوە لەوەڕگاکەمان لە دەست دەچێ، ئەگەر لەژێر باڵی وەزارەت بێ ئەوە حەقی عامە و دەتوانین دیفاعی لێ بکەین، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم/ دارودارستانی ناو شار ناچێتە ناو تەعریفی غابەوە بەو شێوەیەی کە نووسراوە، خاڵی سێیەم وەکو برادەران باسیان کرد، غابات زۆر زۆر موهیمە بۆ هەم دیسانەوە مەسەلەکە حەقی عامە، عالمەکان پێمان دەڵێن کە ئێمە هەر شەخسێك پێویستی بە 2000 م چوارگۆشە سەوزی هەیە، بۆ ئەوەی ئۆکسجینی بۆ دروست بکات، لەناو شارەکان ئەوەمان نیە، بەڕۆاژنە و حەفتانە دەبینین کە ئەم عاصفە خۆڵە کە دێت هەموومان دەخنکێین، ئەگەر غابات و دارستانمان هەبێ لە دەوری شارەکان و ئەوەی ناو شارەکان بمێنێتەوە و نەبڕدرێ، ئەوە کەم دەکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

كاك د.احمد نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەقتە نیزامیەکەی منیش هەر لەسەر قسەکانی كاك جلال بوو، ئیزافەتەن لەسەر قسەکانی كاك اسماعیل، باس لە مەسەلەی گۆڕستانەکان و شوێنە پیرۆزەکان کرا کە دەڵێ پەیوەندی بە دارستانەکانەوە نیە، هەندێ گۆڕستان هەیە، بۆ نموونە لەناوچەی ئێمە گۆڕستانەکان زۆر کۆنن و دراستانی گەورەیان لەسەر ڕوواوە، ئەمانە بوونەتە دارستانیش، یەعنی بۆ ئیستسنا کردنیان لەوێ، بۆ ئەوەی ئەو شوێنانە نەگرێتەوە، یەعنی تەنها گۆڕستان نیە، دارستانێکی گەورە لەسەری ڕوواوە و خەڵکەکە دەسکاری نەکردووە، ئیتر بووەتە دارستان، ئەگەر داخلی حوکمەکانی ئەم یاسایە بووبێ کە حکومەت تەسەروفی بکات، سەرەیانی حوکمەکانی یاسایەکە بەسەرا بێ، ئەمە بۆیە گوتمان با ئیستسنا بکرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

كاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دارستانی گۆڕستانەکان هی ئەوقافن و لەسەر ئەوقاف تەملیك کراوە و ئەوقافیش تەسەروفی پێوە دەکات، نەك گۆڕستانەکان، هەندێ ناوچە هەیە کە ئەوقاف غاباتی هەیە، بەڵێ غاباتی ئەوقاف هەیە و ئەوە لێرە باس نەکراوە، دێتە سەر باس کردنی، ئەبێ هی ئەوقافە، لەبەرئەوە هیچ کێشەیەك نیە.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر بڕگەی 4 کەباس لە تەسجیل کردنی ئەو ئەرزی غابە و مەرعایانە دەکات کە هەتا ئێستا تەسویەی بۆ نەکراوە لەلایەن وەزارەتی زراعەوە، قەسد لەوەیە کە ئەو زەویانەی کە وەختی خۆی شۆڕشی رزگاریخوازی گەلی کوردستان لیجانی تەسویەی نەگەیشتووەتێ، تەسویە حیکمەتەکەی لە چیایە؟ تەسویەی حیکمەتی لەوەیە بوونی حەقی مولکیەتەکەی بۆ دەوڵەت تەحدید دەکرێ، بەڵام ئەو کەسەی کە لە سەریەتی و لە باوباپیریەوە بۆی ماوەتەوە لێی ناسەندرێتەوە، بەو ئەوترێ موتەسەریف، بەڵام حەقی رەقەبە لە قانون دا کە ئەمە قانونی تەسجیلی عەقاریە و قانونی ئیسلاحی زراعی و قانونەکانی تر تەحدیدیان کردووە مولکیەتی زەویەکان هەتا ئەگەر تەسویەشی بۆ نەکرێ بە حوکمی قانون عام هەموو زەویەك کە تەسجیلیش نەکرابێ هی دەوڵەتە، بەڵام ئەو کەسەی کە لە سەریەتی بەکاری دەهێنێ بۆ هەر سەبەبێك بێ پێی دەوترێ موتەسەریف و لێشی ناسەندرێتەوە حوکمی حوکمی مالیکە، حەقی هەیە

تەسەروفی پێوە بکات بە بەیع بە فرۆشتن و بە کڕین و بە ڕەهن کردن و بەهەموو جۆرە بەکارهاتنێکی تر، بەڵام تەنها حیکمەتەکە لە تەسویە ئەوەیە کە بۆ ئیدارە کردن و دەرهێنانی سورەت قەید یاخود سەنەدی تەسویە بۆ ئەوەی ئەو زەویە بە بێ سەنەد نەمێنێتەوە و مولکیەتی یان زراعە دەبێ یان بەلەدیە دەبێ یان مالی دەبێ، بەڵام موتەسەریف ئەو کەسەیە کە لەسەری بەکاری دەهێنێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا من حەز دەکەم ڕاستیەك هەیە هەموو برادەران لێی ئاگادار بن، یەعنی ئێستا ئەگەر ئەو دارستان و پاوەن و باخ و باخاتەی لە کوردستان هەیە، ئەگەر مولکی حکومەت بێ ساحبەتی یەك دار ناکات، چونکە کاتێ لەو داهاتانە ئاگر دەکەوێتەوە ئەو گوندانە هەر کەسێ لە سنووری گوندەکەی خۆی هەڵمەتی کوژانەوەی ئاگرەکە دەکات، خۆ حکومەت هیلی کۆپتەری نیە بچێ ئاگرەکە بکوژێنێتەوە، ئەگەر ئەو مولکە لە دەستی جوتیار دەربێنن بە دڵنیایەوە پێتان دەڵێم خاوەنی یەك دار نابین لە کوردستان، چونکە ئێستا جوتیار خاوەنی پاوەن و دارستانی خۆی دەکات، پێشم وانیە کە ئەو یاسایە ئەگەر دەریش بچێت، بتەوێ دارستان و پاوەن لە دەستی جوتیار دەربهێنی ئەو یاسایە بتوانی جێ بەجێ بکرێ، ڕەنگە هەندێ شوێنی گشتی هەیە بکرێ، بەڵام ناتوانی پاوەن لە دەستی جوتیار دەربهێنی، چونکە سەد ساڵە لە باب و باپیریەوە تازە لەگەڵ کاك حسین باسمان کرد بە عورف بۆی بەجێ ماوە تۆ دەتوانی بە یاسایەك پاوەنەکان تاپۆ بکەی لەسەر جوتیارەکە و شوێنە گشتیەکان و لەوەڕگاکانیش مولکی عامە بێ و خزمەتی هەموو لایەك دەکات، ئەگینا خۆ تاوەکو ئێستا ئەو دارستانانە جوتیار پاراستوویەتی، خۆ حکومەت نەی پاراستووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە (جێگری سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر قسەیەکت هەیە بۆ ماددەی 4؟ فەرموو.

بەڕێز سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەخێر هیچ قسەیەکم نییە، سوپاس.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الاول

اجراءات حماية الغابات

المادة رابعة:

تعتبر غابات الاقليم وطنية وان انشاءها وتوسيعها واقامة المرافق فيها تعد من المصالح ذات النفع العام ولايجوز التصرف فى هذه الغابات سواء اكانت مسجلة باسم الوزارة أم غير مسجلة من قبل اية جهة كانت الا وفقا للقانون، ومن قبل ذلك على وجه الخصوص:

اولا/ لايجوز نقل ملكية اراضى الغابات لاى شخص أو جهة الا فى حالة الضرورة القصوى وبقرار من مجلس الوزراء.

ثانيا/ لايجوز القيام بأى من التصروفات والنشاطات الاتية الا بموافقة الوزير:

1/ انشاء أو تبديل أو اى حق عيني اخر غير حق الملكية على اراضى الغابات مشروطة بعدم الاضرار بالغطاء النباتى.

2/ تأجير اراضى الغابات.

3/ اقامة منشأت عامة أو خاصة داخل اراضى الغابات بشكل مؤقت أو دائمى.

4/ زرع اراضى الغابات والاراضى الواقعة داخلها أو استغلالها لغير الاغراض الغابية.

5/ تشذيب أو تقليم الاشجار والشجيرات الغاباتية والنباتية البرية أو قطع الاغصان أو اية اجزاء منها بما يؤدى الى الاضرار بها أو تشويهها.

6/ قطع اى من الاشجار الغاباتية.

7/ اصطحاب الالات والوسائل الخاصة بالقطع والنقل داخل الغابة.

8- رعي الاخلاف الجديدة الناشئة.

9- اقامة سد او حاجز على نهر او جدول يمر بالغابة او تبديل جريانه.

10- انشاء المقالع و نقل الصخور او الاحجار من داخل مناطق الغابات او القيام بالحفريات فيها.

ثالثا: تسري الاحكام الواردة في البندين (اولاً و ثانياً) من هذه المادة على المشاتل ايضاً.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بە کوردیەکەی.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی دووەم

ڕێ و شوێنی پاراستنی دارستان و ڕێکخستنی لایەنەکانی سوود لێ وەرگرتنی

بەشی یەکەم

ڕێ و شوێنی پاراستنی دارستان

ماددەی (4):

دارستانەکانی هەرێم نیشتمانین و دامەزراندن و فراوان کردن و دامەزراندنی پرۆژە لەناویاندا لە بەرژەوەندی و سوودی گشتیدا دەبێت، و نابێ ڕەفتار بە و دارستانەناوە بکرێت، جا چ بە ناوی وەزارەت تۆمار کرابێ یان نا، لەلایەن هەر لایەنێکەوە بێت، تەنها بەپێی یاسا دەبێت لە نموونەی ئەوانە بە تایبەتی:

یەکەم: نابێ مولکایەتیی زەویی دارستان بۆ هیچ کەس و لایەنێك بگوازرێتەوە تەنیا لە حاڵەتی زۆر پێویستدا نەبێت بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران.

دووەم: نابێ هیچ هەڵسوکەوت و ئەم چاڵاکیانەی خوارەوە ئەنجام بدرێت تەنها بە ڕەزامەندی وەزیر دەبێت:

1-دامەزراندن یان گۆڕین یان گواستنەوەی هەر مافێکی تایبەتی دیکە، بەتها مافی مولکایەتی نەبێت، لەسەر زەوی دارستانی (مەرجدارە بە زیان نەگەیاندن بە ڕووپۆشی ڕووەکی).

2- بە کرێ دانی زەوی دارستان.

3- دامەزراندنی دەزگای گشتی یان تایبەت لەناو زەوی دارستان بەشێوەی کاتی یان هەمیشەیی.

4- چاندنی زەوی دارستان و ئەو زەویانەی دەکەونە ناویەوە یان بەکارهێنانی بۆ مەبەستی تر دوور لە دارستان.

5- بڕینەوە یان هەڵپاچینی دارو درەختی دارستان و ڕووەکی کێوی یان بڕینی لقەکان یان هەر بەشێکی دیکە کە دەبێتە هۆی زیان گەیاندن یان شێواندنیان.

6- بڕینی هەر دارێکی دارستان.

7- هێنانی ئامێر و کەرەستەی تایبەت بە بڕین و گواستنەوەیان لە ناو دارستان.

8- لەوەڕاندن لەسەر چڵ و پۆپی تازە سەوز بوو.

9- دامەزراندنی بەنداو یان بەربەست لەسەر ئەو ڕووبارو جۆگانەی بە دارستاندا تێدەپەڕن یان گۆڕینی ڕێڕەوەکانیان.

10- دامەزراندنی پرۆژەی هەڵکەندنی بەرد و گواستنەوەی تاشە بەرد یان بەرد لەناو ناوچەکانی دارستانەوە یان هەڵسان بە هەڵکەندنی زەوییەکەی.

سێیەم: حوکمەکانی هەردوو بڕگەی (یەکەم) و(دووەم)ی ئەم ماددەیە لە نەمامگەکانیشدا کاریان پێ دەکرێت.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم ماددەیان ڕاستی ڕوحی قانونەکەیە، لیژنەکان ڕەئی خۆتان، ئێستا لیژنەی کشتوکاڵ فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی دووەم:

لیژنەکەمان پێشنیار دەکات، کە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە (رێ و شوێنی پاراستنی دارستان و ڕێکخستنی لە لایەنەکانی سوودمەند) بە نیسبەت بەشی یەکەم: رێ و شوێنی پاراستنی دارستان، دیسان پێشەکیەکە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە: (دارستانەکانی هەرێم سامانێکی نەتەوەیی و نیشتمانینە)، بە نیسبەت جۆری دووەم: زۆربەی ئەندامانی لیژنە تێبینیان نیە، بەلأم پێشنیارێك هەیە کە موافەقەی بەڕێز سەرۆکی هەرێمی لەگەڵ دابێت، بە نیسبەت خاڵی یەکەم و دووەم و سێیەم و چوارەم تێبینی نیە، بەنیسبەت خاڵی پێنجەم سووك کردن و هەڵپاچینی دارو درەخت بەوشێوەیە دابڕێژرێتەوە، بەنیسیەت شەش و حەفت و هەشت و نۆ تێبینی نیە، بەنیسبەت دە: دامەزراندنی پرۆژەی، بەوشێوەیە دابڕێژرێتەوە: دامەزراندنی پرۆژەی بەردەهەڵکەندن و دەرهێنان و گواستنەوە لە ناوچە دارستانیەوە یان هەڵکەندنی زەویەکەی، دیسان لیژنەکەمان پێشنیار دەکات خاڵێکی تر زیاد بکرێتەوە، ببێتە خاڵی یازدە لەکاتی وەرگرتنی موافەقاتی یاسایی و کارپێکراو بۆ دروست کردنی پرۆژەیەك لە ناوچە دارستانیەکان، پێویستە لەسەر لایەنی تایبەتمەند لە (30٪)ی دارو درەختەکەی بهێنێتەوە بە لایەنی کەمەوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تەندروستی و ژینگە فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش دەربارەی ماددەی چوارەم، دوو تێبینیمان هەیە، یەکەمیان: بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە: نابێت مولکایەتی زەویی و دارستان بۆ هیچ کەس و لایەنێك بگوازرێتەوە، مەگەر بۆ پرۆژەیەکی ستراتیجی ئەوتۆ بێت، کە نەتوانرێت جێگایەکی لەبارتری بۆ بدۆزرێتەوە، لەو حاڵەتە دا تەنها بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران دەبێت، دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی سەرۆکایەتی هەرێم، کە بەزمانی عەرەبیش (لا يجوز نقل ملكية اراضي الغابات لأي شخص او جهة ما لم يكن المشروع استراتيجي يتعذر ايجاد موقع اخر اكثر ملائمة لتنفيذه في هذه الحالة يكون بقرار من مجلس الوزراء بعد موافقة رئاسة اقليم كوردستان)و، دووەمیان: بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە: نابێت هیچ هەڵسوکەوت و ئەو چالاکیانەی خوارەوە ئەنجام بدرێت، تەنها لە چوارچێوەی دەسەلأتێکی سنووردارى مەرجدار، بەکارکردن لە چوارچێوەی بەرژەوەندی گشتی و زیان نەگەیاندن بە دارستان و بە ڕەزامەندی وەزیر دەبێت، کە بە زمانی عەرەبیەکەی (لايجوز القيام بأي من التصرفات والنشاطات الاتية الا ضمن الصلاحيات المحدودة مشروطة بالعمل ضمن اطار المصلحة العامة وعدم الاضرار بالغابات الا بموافقة الوزير).

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

پێشەکی ماددەکە وشەی سامانی وەتەنی زیاد بکرێت، وشەی سامان لەدوای وشەی هەرێم، سەبارەت بەبڕگەی یەکەم: ئێمەش پێشنیار دەکەین کەوا ئەو بڕگەیە دابڕێژرێتەوە: کە (حالة الضرورة القصوى) واتە حاڵەتی زۆر پێویست لابدرێت، لەبەرئەوەی ئەو دەستەواژانە تەفسیر بکرێت، مەجالی ئەوەی هەبێت کە زەوی دارستان بگوازرێتەوە، مولکیەتەکەی بگوازرێتەوە بۆ کەسێك یان لایەنێك، بۆیە ئێمەش پێشنیار دەکەین، کەوا تەنها بۆ پلانی ستراتیجی و، ئەو پرۆژەیە تەنها لەو شوێنە ئەنجام دەدرێت، واتە شوێنێکی تر نیە پرۆژەکەی تێدا ئەنجام بدرێت، ناتوانرێت بگوازرێتەوە و، بڕیارەکەی ئەنجومەنی وەزیرانیش پاساوی تێدا بێت، واتە هۆکارەکانی کەوا نەقلی مولکیەت دەکرێت لەناو بڕیارەکە دیاری بکرێت، سەبارەت بە بڕگەی دووەم: ئێمە دوو تێبینیمان هەیە خاڵی سێ و هەشتەم پێویستان بە دارشتنەوە (اقامة منشات عامة) ئەوە بکرێتە شوێنی خزمەتگوزاری (مرافق الخدمية)، وە بڕگەی هەشتەمیش واتە لەو شوێنانەی کە نەمامی تازەی لێ چێنراوە، لەو شوێنانە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە خاڵی هەشتەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز وەزیری کشتوکاڵ فەرموو.

بەڕێز سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، لە ژێر ماددەی دوو، چوارەم: (زرع اراضي الغابات والاراضي الواقعة داخلها او استغلالها، لغير الاغراض الغابية)، (لغير الاغراض الغابية) لابببەین، چونکە هەر خۆی بە تەبیعەت ناکرێت، پاش دە کە دە تەواو دەبێت یازدە ئیزافە بکەین، کە سەبەبەکەش ئەوەیە ئێستا تۆژینەوە پێمان دەڵێت گەورەترین خەتەر لەسەر غابات دوو شتە، یەکێك پێیان دەڵێن (fragmentation) کە بچووك دەکرێتەوە بە حەدیك کە ئیتر ناتوانێت بژێت یەکەم، دووەمیش کە عەزل دەبێتن ئیتر ئەو ئاژەلانەی لەناوی دەژین، مەمەڕاتیان نیە ناتوانن بێن و بڕۆن، لەبەرئەوە پێشنیار دەکەم پاش دە، یازدە ئیزافە بکرێت کە بڵێت (القيام بأي نشاط قد يؤدي الى تفتيت الغابات الى مجاميع منعزلة غير مستديمة)، حەز دەکەم (ثالثا)یش ئیزافە بکەین کە دەڵێت (لايجوز قطع اشجار الغابات الا للضرورة القصوى وتنفيذ المشاريع الاستراتجية في الطرق وعندها يجب التعويض العادل من خلال تمثيل مشروع غابات يحدد خصائصه من قبل المديرية)، باسی خەصائیصی گشتی دەکەین لەناو دوو قەوسە (مساحه، عدد الاشجار، نوع الاشجار)، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەو بەڕێزانەی دەیانەوێت قسە لەسەر ئەو ماددە بکەن، ئەو بەڕێزانە ناویان نووسراوە (شەونم خان- کاك فاضل- لانه خان- کاك دلێر- ئاهەنگ خان- کاك عبدالرحمن- کاك صباح- سیوەیل خان- کاك حمه سعید- ئاشتی خان- کوێستان خان- کاك دڵشاد- پەیمان خان- کاك ئارام- سمیرە خان- شلێر خان) کەسی تر نیە؟ شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی چوارەوە، بڕگەی یەکەم (لا یجوز نقل ملکیة اراضي الغابات لأي شخص) ڕام لەگەڵ ڕایەکەی لیژنەی یاسایی دایە، کە پێویستە تەحدیدی ئەو هەدەفانە بکرێت، کە نەقلی مولکیەی غابات دەکرێت، هەدەفەکان چیە؟ ئەو (ضرورة القصوى) دەبێت لابېرێت، چونکە دەتوانرێت ئەگەر لانەبرێت، یاخود ئەهدافەکان تەحدید نەکرێت، بتوانێت بە ئەنواع ڕێگا ئەو (ضرورة القصوى)یە بەکاربهێنرێت، بۆ ئەغرازی تایبەت و کە ببێت بە زەرەر بۆ غابات، بەنیسبەت دووەم، بڕگەی چوار لێرەدا (زرع اراضي الغابات داخلها او استغلالها لغير الاغراض الغابية) ئەلێرەدا لەدوای ئەو بڕگەیە دەمەوێت دوو بڕگەی تر ئیزافە بکرێت، یەکێك لەوانە (استخدام المواد الكيمياوية كالمبيدات والاسمدة الكيمياوية مالم تتأكد من مصدرها واثارها السلبية على الحياة البرية والحياة الغابية) ئەوە پێویستە بە ئاگاداری وەزیر ئەو ئیشە بکرێت، هیچ کەسێك بۆی نەبێت مەوادی کیمیاوی لە غاباتدا بەکار بهێنێت، ئەگەر وەزیر ئاگادار نەبێت، بڕگەیەکی تر (اجراء التجارب العلمية المتعلقة بالنواحي الوراثية والجينية مالم تتأكد من الاهداف المسموح بها وفق الاداء العامة والخاصة للحياة البرية)، چونکە ئەگەر ئەو تەجوربە جینیانە یان ئەو تەجوربانە بکرێت لە غابات دا و، وەزارەت ئاگادار نەبێت لەوانەیە زەرەرێکی گەورە بە غابات بگەیەنێت، هەروەها حالأتی تایبەت دروست دەبێت، کە ئەو نەبات و درەختانەی لەناو غاباتەکە دا هەیە لە کیس بچێت، جگە لەوە بڕگەی (10): (انشاء المقالع و نقل الصخور والتربة) چونکە توربەی غاباتیش نابێت بگوێزرێتەوە لە جێگایەکەوە بۆ جێگایەکی ترو، هەروەها (انشاء المقالع ونقل الصخور والتربة والاحجار من داخل مناطق الغابات او القيام بالحفريات للاغراض الخاصة بنفع الغابة)، یەعنی ئەو توربە و بەرد و شتانە نەگوێزرێتەوە، ئەگەر بۆ سوودی غابە نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

كاك فاضل فەرموو.

بەڕێز فاضل محمد قادر (بەشارەتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارێکم هەیە لە ماددەی چوار، پێشنیار دەکەم کە باشتر وایە خاڵێك بۆ بڕگەی دووەمی ماددەی چوار زیاد بکرێت، ئەویش گرفتێکە لەو چەند ساڵەی یان با بڵێین بە دەرکردنی پرۆژەی سەرف کردنی سولفەی خانووبەرە، ئەوە بەڕاستی بریارێکی باش بوو، بەڵام گرفتێك هەیە پێویستە وەزارەت یان حکومەت چارەسەری ئەو گرفتە بکات، لە گوندەکان شوێنی نیشتەجێبوونی قەدیم کراوە بە باغ، شوێنی لەوەرگای ئاژەڵی ماڵی کراوە بە شوێنی نیشتەجێبوون، ئەمەش گرفتێکی گەورەی لە گوندەکان دروست کردووە، بەڕاستیەکەی پێویستە حکومەت مولزەم بێت و، وەزارەت مولزەم بێت بە چارەسەرکردنی ئەو گرفتە، چونکە ئەوە کێشەی گەورەی لە گوندەکان دروست کردووە، شوێنی نیشتەجێبوونی باغە، شوێنی لەوەرگای

ئاژەڵی ماڵی بووە بە شوێنی نیشتەجێبوون، ئەوە پێویستی بە چارەسەرکردن هەیە لەسەر ئەو تەسمیمەی کە لە سولفەی خانووبەرە وەزارەتی شارەوانی پێ دادەچێت، مەفروزە ئەوەش چارەسەر بکرێت، لەناو سیاغەی ئەم پرۆژەیە دا و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لانا خان فەرموو.

بەڕێز لانا احمد چەلەبی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی پشتگیری لە ڕەئی لیژنەی یاسایی دەکەم، بە نیسبەت ماددەی چوارەم لە زمنی ئەوەلەن (في حالة الضرورة القصوى) ئەوە نەمێنێتن، بەڕاستی ئەوە چونکە مەتاتییە، یەعنی مەجالی ئیجتیهاداتی زۆر لەناو دەبێتن، بەنیسبەت هەر لە ماددەی چوارەم خاڵی دووەم کە دەڵێت(لا يجوز القيام باي من التصرفات والنشاطات الاتية الا بموافقة الوزير)، هەروەها پشتگیری لە ڕەئی شەونم خان دەکەم، کە ئیستخدامی مەوادی کیمیاوی کە موبیدات و هۆرمۆنات و ئەسمیدەی کیمیاوی تەئکید بکرێتەوە، لە مەسدەرەکەی کە ئاساری سلبی نەبێت لەسەر حەیاتی بەڕی و غابات، بەس لەگەڵ ئەوەش ئیزافەکم هەیە بە نەزەر ئیعتیبار وەربگیرێتن، بەکارهێنانی موبیدات بۆئەوەی موکافەحەی حەشەراتی زارە بکرێتن بەڕاستی، چونکە ئەگەر بنۆڕین بەنیسبەت فەسڵی دووەم لە زمنی (الاهداف) لە ماددەی دووەم، لە رابعاً ئەو غاباتانە، یەعنی یەك لەو ئامانجانەیە کە وەکی مەناتقی سیاحی و تەرفیهی بەکاردێتن، مەسەلەن زۆرجار دەبینی بۆ نموونە لە شەقلاوەی حەز دەکەی لەو باخچانە دابنیشی، جێگایەکی بەڕاستی تەرفیهیە، سیاحیە، بەس لەبەر پێشکەی حەوانەوەت نیە، یەعنی مەسەلەن حەز دەکەین وەکی ولاتانی دەرەوە مەسەلەن دەبینی پڕ غاباتە و سیاحەتە، بەس هیچ پێشکە و شتێکی وانیە، یەعنی تەئسیر لەسەر ناحیەی سیاحە بکرێت، بۆیە ئەوەی بەکاربهێنین موبیدات و شتی وەها، زەرەر نەدات بە غابات و بەو باخچانە، بەس لە هەمان کاتیش ئەو حەشەراتانە دەوری نەمێنێتن و، بۆئەوەی ئیستفادەی لێ بکەین لە ڕووی سیاحی، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی چوار، من لە بڕگەی یەکەمدا لەگەڵ ئەو برادەرانەم کە ئەو (ضرورة القصوى)یە لا ببرێت، لەبەرئەوەی شتێکی بەتەواوەتی بەبێ تۆ دەتوانرێت زۆر دەستکاری بکرێت، من پێم باشە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە زیاتر لەو بڕگەیە(نابێ مولکایەتی زەویی دارستان بۆ هیچ کەس و لایەنێك بگوازرێتەوە تەنیا ئەگەر بەمەبەستی دروستکردنی پرۆژەی ستراتیجی گشتی بێت، ببێتە گەشەی زیاتری جووڵەی گەشتیاری و ئابووری لە هەرێمی کوردستاندا)، خاڵێکی تریش هەر لەگەڵ ئەوە دەڵێ (لەکاتی

گواستنەوەی ئەو مولکیەتەش دا وا باشترە بەشێوەی پشك بێت لەلایەن وەزارەتی کشتوکاڵ و کەرتی تایبەت کە دروست دەکرێت) و، خاڵێکی تر هەر لەگەڵ ئەوە پێم باشترە ئەو پرۆژە ستراتیجانە زیاتر وەزارەتی کشتوکاڵ لەگەڵ دەستەی وەبەرهێنان دا پێکەوە دایبڕێژنەوە، ئێمە کە ئەمەمان هین کرد، کەواتە پێویستە هەر وەزارەتی کشتوکاڵ لەگەڵ دەستەی وەبەرهێنان دا ڕێنمایی پێویست و گشتی دەربکات، سەبارەت بەو بڕگەیە بۆئەوەی (ضرورة القصوى) نەبێتە هۆی ئەوەی زیاتر بەرژەوەندیە شەخسیەکان زاڵ بن بەسەر بەرژەوەندی گشتی دا، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رووف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت کە ئاماژەت پێکرد وتت ئەو بڕگەیە یان ئەو ماددانە روحی قانونەکەیە، فعلەن روحێتی، ئەوەی من مولاحەزەم کردیە هەمووی (لایجوز) ئەی (یجوز ویجب) لە کوێیە؟ (یجوز ویجب) ئایا من پرسیارێك لە بەڕێز وەزیری زراعە دەکەم، ئایا ئەو هەموو (لایجوزانە) ئیحتیاجی بە هیچ سندووقێك نیە؟ هاوکاری تێدا بێت ئەو سندووقە کە دروست بکرێت لەو قانونە ، ببێتە دەعمێکی مالی بۆئەوەی ئەو غاباتانە پەرەی پێ بدەن، لە ساڵی (1891) لە ئەمەریکا کە ویستیان غاباتی پەرە پێ بدەن، لە نەسریەی وەزارەتی خارجیەی ئەمەریکی سندووقێك داندرا لەگەڵ مەسحی جیۆلۆجی لەگەڵ غابات ئەرازیەکەیان کڕیەوە، تەڵەبەی جامیعەیان هێنا ئەوەی کە ئیشی نەبوو، وتیان وەرن دار بچێنن یان ئەو تەڵەبەی کە تەخەروج دەکات، ئەو بەروبوومی ئەو دارانەیان فرۆشتەوە ناو شار، کە بووە ئیقتیصادێك ئەو سندووقە ئایا جەنابت بە پێویستی نازانی کە دروست بکرێت؟ یەك لە (یجب)کانی ئەو قانونە بێت، بۆئەوەی روحی ئەو قانونە بپارێزین، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من پێشەکی پشتگیری قسەکانی جەنابی وەزیر دەکەم، کە وتی هەولێر تۆزو خۆڵێکی زۆری هەیە، دارستانی زۆر دەوێت لە دەوروبەری بچێنی، بەڵام پرسیاری لێ دەکەم بۆ تا ئێستا داری نەچاندیە، غاباتی دروست نەکردیە لە دەوروبەری هەولێر و سەوز بکاتن؟، چ پرۆژەیەکی هەیە؟، چ بەرنامەیەکی هەیە کە ئەوە دروست بکات و جێبەجێی بکات؟ ئەمە زۆر پێویستەو زۆر گرینگە و زۆر زەرورەتە دەبێت بیکات، سەبارەت بە ماددەی چوارەم لە بڕگەی دووەم: یەکەم کە دەڵێت دامەزراندن یان گۆڕین، ئەمن کە قسە دەکەم لەسەر ئەو غاباتەی ئێستا هەیە، یەعنی ئێستا یاسایەك هەیە کە غابات بەڕێوە ببات دەڵێن غابات

ئێستا هەیە، گۆڕین مەسەلەن ئێستا بە دێیەکان، یەعنی گوندەکانی ئێمە دەڵێن ئەوە غاباتە، نابێت چڵی ببڕی و دار ببڕی، لەسەر ئەوە قسە دەکەن کە گۆڕین، کەسێك ئەرزێکی هەیە دەیەوێت ئەو دارە ببڕێت باهەیڤی لە جێگای بچینی بادام مەسەلەن، یان بیکاتە فستق یان بیکاتە گێلاس، ئەو غاباتە ئێستا دەڵێت پۆلیس لەوێیە، مەمنوعە تۆ ببڕیت، ناهێڵێت، کە بشبڕێت هەڵبەتە پۆلیس دەیگرن، مەخسەدم لێرە ئەوەیە کە ئەو گۆڕینە بۆ ئەمە هەیە بۆچی ناهێڵێت ئەو زەویەی خۆی بەکاربهێنێت؟ بیکاتە باوی لەحیاتی داریکی وشك و رەق تیا بێت یان بیکاتە فستق یان بیکاتە گێلاس، ئەمە بەڕای من زۆر گرینگە ئەم گۆڕینە ئەگەر لەسەر ئەو غاباتەی ئێستا هەیە، ئەمە بەیانی حکومەت غابات دروست بکات و بچێنێت و، دروست بیکات بەکاربهێنێت ئەمە هیچ ئەمە گلەییم لەسەر ئەوە نەیە، قسەم لەسەر ئەوە نیە، بەڵام لەسەر ئەوەی ئێستا هەیە کە جێبەجێ دەکەن، کە تەتبیق دەکەن لە کوردستان و لە شوێنەکانی شاخ، سەبارەت بە پێنجەم هەم بڕگەی دووەم: کە دەڵێت بڕینەوە یان هەڵپاچینی دار هەر لەسەر ئێستا، ئەگەر تۆ ئەو دارانە هەڵپاچی هەر وشك دەبێت، هەر تێك دەچێت دوو، سێ، چوار ساڵ یەعنی وشك دەبێت و پیر دەبێت و دەکەوێت، بە کەڵکی هیچ نامێنێت، نەك داری ئێمە ئێستا ئەو دارە نیە کە غاباتی باسی لێدەکەین، داری غابات تایبەتی خۆی هەیە، ناوی خۆی خاسی هەیە، بەرز دەبێت و دەبێتە غاباتێکی جوان، رێك و پێك لە دونیا و لە عالەم دەچینن، بەڵام ئێمە ئەو غاباتەی ئێستا هەیە لە شاخ داریکی وشکە، داریکی بەڕووە، داریکی مازیە ئەو غاباتە نیە کە ئێمە دەڵێین با هەڵپاچینی نەکەن، ئەمن لەسەر ئێستا قسە دەکەم نە بەیانی زراعە دروست ببێت، غاباتێکی دروست بکەن ئەوە هیچ ئەوە تایبەتمەندی خۆی هەیە و، ئەوە زۆر تەواوە و رێك و پێکە لەسەری، بەڵام ئێستا ئەم دارە بۆ هەڵناپاچی، بۆچی نەیبڕی؟، بۆ جوانی نەکات؟، بۆ چەقی لێ نەبات؟ بۆ دانەڕیتە هەڵکەوێ و سەرکەوێ تراشێکی بچووکە لە ئەرزە؟، ئەمە مەخسەدم لێرەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صباح فەرموو.

بەڕێز صباح بیت الله شکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی چوارەم لە سەرەتا کە دەڵێت (تعتبر غابات الاقلیم وطنیة)، منیش لەگەڵ ئەو ڕەئیەم کە ئەمە ئیزافە بکرێت(تعتبر غابات الاقلیم ثروة قومیة و وطنیة)، بە نیسبەت ئەوەلەن من تەئیدی ڕای لیژنەی ژینگە و تەندروستی دەکەم، کە بە حەقیقەت سیاغەکی باشیان دووبارە داڕشتووە بۆ ئەو بابەتە، من تەئیدیان دەکەم، ثانیاً: لە بڕگەی سێیەم: (اقامة منشات عامة) بە ڕەئی من بکرێت بە(اقامة مرافق الخدمیة)، تەئیدی لیژنەی یاساییش دەکەم، کە ئەوانیش ئەو دەورەیان هەیە و، هەروەها خاڵی یازدەم ئیزافە بکرێت بەم شێوەیە (عند حصول الموافقة القانونیة لانشاء مشروع في الغابات یجب علی الجهة المختصة الابقاء علی 40٪ من الاشجار والشجیرات کحد ادنی) ئاخیر قسەم تەئیدی هەر دوو پێشنیاری

جەنابی وەزیر دەکەم، بەلاّم حەق بە جەنابی وەزیرە لەکاتی ڕەوانەکردنی ئەو پرۆژە یاسا لە حکومەت، ئەم دوو پێشنیارەی جەنابی وەزیر لەناو ئەو پرۆژە یاسا دا موناقەشەمان لەسەر کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی چوار منیش پێم باشە سامانێکی نیشتمانیە، دەبێت وشەی سامانی بۆ زیاد بکرێت، بێینە سەر خاڵی یەکەم: نابێت مولکداری زەوی دارستان، با بڵێین لە حاڵەتی زۆر پێویست بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران ئەوە یەکەم، لە دووەمیش هاتووە هیچ چالاکیەك نەکرێتن ئیلا بە ڕەزامەندی وەزیر، لە خاڵی سێیەم و دووەمیش دا هاتووە دامەزراندنی دەزگای گشتی یان تایبەت لەناو زەوی دارستان، بەشێوەیەکی کاتی یان هەمیشەیی نابێت ئیلا بە ڕەزامەندی وەزیر، جاری وا هەیە مەبەستم ئەو وەزیرە نیە، چونکە ئەوە یاسایە بۆ چەندین ساڵ دەڕواتن، لەوانەیە ئەو کاتی ببێتە مەزاجی، مەزاجی وەزیری دەبێت لە بۆ لایەنێك موافەقەی دەکات، ڕەزامەند دەبێت لە بۆ با بڵێین چالاکیەك، لە بۆ لایەنێکی دیکە با بڵێین دەبێتە مەزاجی، دوایی وابزانم ئەو خاڵانە ئەوەی یەکەم و دووەم کە هاتیە لەگەڵ خاڵی سێیەمی دووەم، هەمووی خاڵن دژ بەیەك دەبێت، لەلایەك دەڵێت ئەنجومەنی وەزیران بیگوازتەوە، لەلایەکی تر دەڵێت چالاکیەکان دەبێت بە ڕەزامەندی وەزیری بێتن و، دواییش وا تەسەور دەکەم مەزاجی دەبێتن، ئەو کاتە فەرق و جیاوازی لێ پەیدا دەبێتن، کێشەش پەیدا دەبێتن، بە نیسبەت خاڵی شەشەمیش وا تەسەور دەکەم زیادە، لە خاڵی شەشەم نووسرایە بڕینی هەر داڕێکی دارستان واتە لە خاڵی پێنجەم: هاتیە بڕینەوە یان هەڵپاچینی دارو درەختی دارستان، خاڵی شەشەم پێم زیادە، بە نیسبەت خاڵی با بڵێین سێیەم بڕگەی سێیەم حوکمەکانی هەردوو بڕگە لەسەر مەشتەلەکان، باشە مەشتەل پەیوەندی زۆر بە دارستانەوە نیە، ڕاستە لەوانەیە مەشتەلەك هەبێت لەناو دارستان، کە ئەمە یاسایەکەمان بۆ دارستان دەرهێنا واتە مەشتەلەکەش دەگرێتەوە، وا تەسەور دەکەم تەحسیل حاسلە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك حەمە سعید فەرموو.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو جەنابت ئاماژەت پێکرد، ئەم ماددەیە گرینگە و روحی یاساکەیە و، ناوی پاراستنی دارستانە، بەلاّم بەداخەوە پێم وایە هەندێك ئیستسنای تیایە، ئەو ئیستسنایانە دارستان ناپارێزن، یەعنی ئیستسناکان وا دەکەن کە دارستان نەپارێزرێت، بۆیە لە ئەوەلەن پێم باشە ئیستسناکە نەمێنێت (لايجوز نقل ملكية اراضي الغابات لاي شخص او جهة) (الى)ـەکە تا ئاخیر نەمێنێت ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم: بڕگەی (ثانیاً)

بکرێت به دوو بڕگه، ثانیاً: (لایجوز القیام بأي من التصروفات و النشاطات الاتیة) به موتلەقی، ئەویش خاڵی یەك و دوو و سێ و چوار و نۆ بێت، ئەو پێنج خاڵە پێم وایە پێویست ناکات بە هیچ شێوەیەك تەسەروفی تیا بکرێت (لایجوز القیام بأي من التصروفات والنشاطات الاتیة)، دووەم بڕگەی یەعنی ثانیا که بۆ ثالثا (لایجوز القیام بأي من التصروفات والنشاطات الاتیة الا بموافقة الوزیر) ئەمیش ئەو خالانە بێت خاڵی (پێنج و شەش و حەوت و هەشت و نۆ)، ئەو خالانە بێت بە موافەقەی وەزیر، ما باقیەکەی نابێت هیچ تەسەروفێکی تیا بکرێت، ئەو کاتە زنجیرەی (ثالثا) دەبێت بە (رابعاً)، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی خان فەرموو.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم ماددەیە ناونیشانەکە خۆی کە باس لە حیمایە دەکات، ناکرێت لە حیمایەکردنی دارستاندا ئاماژە بە ئاگر کەوتنەوە نەکرێت، یەعنی هیچ بڕگەیەکی تیا نیە و، یەکێك لە زیانەکان کە بەر غاباتی هەرێمی کوردستان کەوتووە لە سالانی ڕابردووە، یەکێك لە کێشەکان ئەوەیە کە موستەهدف بووبێت یان بەهۆی بێ بایەخیەوە بووبێت ئاگرکەوتنەوە ڕووی داوە و، یەکێکی تر بەڕاستی لە هۆکارەکان ئەوەیە کە ژمارەیەکی زۆر لە دەغڵی جوتیاران نزیکی غاباتەکانە لە هەرێمی کوردستان، یان گوندەکان نزیکن لە غاباتەکان، بۆیە لێرەوە من بە زەروریەتی دەزانم کە بڕگەیەك هەبێت ئاماژە بەوە بکات کە پاراستنی دارستان لە ئاگرکەوتنەوە، ئەو کەسەی کە دەیەوێت پووش و پەلاش لەدوای دەغڵەکەی دەسووتێنێت، پێویستە ڕووخسەتێك وەر بگرێت، ئەم ڕووخسەتە لەلایەن پەیوەندیدار بێت و، لە زۆربەی ولاتان دا زۆر جار سەقفی زەمەنی دانراوە، بۆ نموونە لە (1)ی تەموزەوە تاوەکو (31)ی تشرینی یەکەم حەزرە کە هیچ جۆرێك سووتاندن یان پووش سووتاندن لەو ناوچانە ڕوو بدات، بۆیە ئێمە وەکو شێوازێکی پاراستنی غاباتەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم لەسەر بڕگەی یەکەمە، دیارە دارستان مولکی گشتیە و، ئێمە ئەو کێشەی کە هەمانە وەك جەنابی وەزیر باسی کرد لە کەمی دارستانە و، دارستانیش پێویست ناکات بە هیچ شێوەیەك بگوێزێتەوە بۆ هیچ کەس و لایەنێك، بەتایبەتی کە لێرە نووسراوە لە حاڵەتی زۆر پێویست، کە ئەوە دەستەواژەیەکی زۆر لاستیکیە و، دەکرێت زۆر خراپ بەکار بهێنرێت، وەك ئەو نموونەی هاوڕێم شلێر خان باسی کرد، کە ئێستا بەشێك لە شاخی قەیوان دراوە بە پرۆژەیەك کە (400) داری تیا لەناو دەچێت، بۆیە بە ڕای من

پێویستە بڕگەکە هەر لابڕێت، بەڵام ئەگەر بە دەنگدان لا نەبردراو مایەوە، ئەو گۆڕانکارییەی بەسەر دابێت کە لیژنەی تەندروستی پێشنیاریان کردووە، بەڵام لەجیاتی موافەقەتی سەرۆکی هەرێم، موافەقەتی پەرلەمان بێت، لەبەر پاراستنی دارستانەکان، بڕگەی دووەمیش کە دەڵێت تەنها بە ڕەزامەندی وەزیر بێت، من پێشنیار دەکەم کە بکرێت بە ڕەزامەندی وەزارەت نەك وەزیر و، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دڵشاد فەرموو.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك خاڵ هاوکارانم باسیان کرد، بەس من زۆر ناچمە سەر خاڵەکان، من لەسەر بڕگەی شەش (قطع اي من الاشجار الغاباتية)، تەبعەن ئەمە قەتعیە، بەڵام بەبڕوای من بڕینی داری غاباتی زۆرجار بیانی بیئی هەیە، زۆرجار بڕینی دار سوودمەندترە لەوەی بمێنێتەوە کە دارێك نەخۆش بێت، لەبەر ئەوە زۆر قەتعیە، پێم باشە ئەوە ورد بکرێتەوە، بۆ نموونە لە هەندێك یاسای بڵێین یاسای غاباتی ولاتانی تر، دارەکانی تەحدید کردووە کە نابێت ببڕێتەوە بۆ نموونە داری سنەوبەر نابێت ببڕێتەوە، لەبەر ئیجرائاتی مەسەلەن داری سنەوبەری جەبەلی و لیسان، یەعنی کۆمەڵێك دەوڵەت هەیە تەحدیدی کردووە، بڕینەوەکەی لە مەقابل دا هەندێك یاسای تریش هەیە، لە مەقابلی بڕینەوە شتی بەدیلی تەحدید کردووە، کەسێك ئەگەر بۆ نموونە کۆمەڵێك دار ببڕێت، لە مەقابلەکەی دەبێت مەساحەیەکی ئەوەندە بکات بە دار کە پێویستی کرد لەو بڕیانە، من ڕەئیم وایە لە بڕگەی شەشەم (قطع اي من الاشجار الغاباتية) زۆر قەتعیە، دەکرێت وردبوونەوەی تیا بکرێت و، ئەسبابی هەبێت لە چ کاتێك دا دار ببڕێتەوە بە موافەقەی کێ بێت و، بۆچی بێت و مەقابلەکەی چی بێت؟ بۆیە پێم وایە ئەو بڕگەیە زۆر قەتعیە دەکرێت ورد بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

پەیمان خان فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینی من لەسەر ئەوەیە، کە وەکو هاوکارانم فەرموویان پێش ئێستا، کە خاڵی یەکەم کە دەڵێت (نابێ مولکایەتی زەویی دارستان بۆ هیچ کەس و لایەنێك بگوازرێتەوە)، ئەوە تەنها بە بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران، ئەوە لێرانە ڕاست هاتووە، لە خاڵی دووەم: دەڵێت ئەو چالاکیانە ئەنجام نادرێتن تەنها بە ڕەزامەندی وەزیر نەبێت، تەبعەن وەزیر وەکو با بڵێین شتێکی ئەو هەڵسوکەوتانەی بەرامبەر بە دارستان دەکرێت، دەکرێ ڕۆژێك لە ڕۆژان مەزاجی بێت، بۆیە پێشنیار ئەکەم کە ئەنجومەنێك هەبێت لە وەزارەت کە کاری ئەو دارستانانە ڕایی بکات، بۆیە لەگەڵ ئەوە نیم کە تەنها وەزیر ئەو شتەی پێ بسپێردرێت، لەگەڵ ڕێزم، تاوەکو توانایەکی زیاتری هەبێت ئەو ئەنجومەنە کار بکات، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵێکی تر، لەو

یاسایە، یان لەو ماددەیە باسی ئەوە نەکرایە کە بە چ شێوەیەك ئەو نابێ، نابێیانە جێ بەجێ بکرێت، ئەو (لا یجوز)انە کو جێ بەجێ بکرێت؟ ئەو دەزگایە هەیە، بەلاّم کێیە تێدا ئیش ئەکات؟ ئەو ڕێکارە یاسایانە چۆنە؟ ئەو دەستەیە کێیە کە ئیشی تێدا دەکات؟ تەبعەن لێرانە بەرفراوانی هەیە ئەو قسەیە، دەبێ هەوڵ بدەین ئەو کەسانە زیاد بکەین کە هۆشیاری کشتوکاڵیان هەیە، لە قوتابخانە، لە پەیمانگا، لێرانە هیچ ئیشارەتی بۆ نەکراوە، ئەو دەزگایە کێ هەڵی دەسووڕێنێ؟ بەڕاستی پرسی دارستان پرسێکی گەورەیە، وەکو بڵێی سامانێکی نیشتیمانیە، ناکرێ هەر کەسێك بۆخۆی تەصەروف بکات، ئێمە بەهەر شوێنێك کە بەو شوێنانە تێدەپەڕین هیچ ئیشارەیەك نیە کە پێت بڵێ ئەو ڕێگایە مەحزورە، یان دارستانە، هیچ شتی وامان نیە، و ئەو کەسانەی کە ئەو کارانە ئەنجام دەدەن ئەوەش ئیشارەتی پێ نەکرایە، کەسانی پسپۆر، چۆن ماموّستا پسپۆرە بۆ دەرس وتنەوە، ئەوەی سەرپەرشتی دارستان ئەکات ئەبێ پسپۆر بێت، (نان بۆ نانەوە، گۆشت بۆ قەساب) یەعنی بەڕاستی لێرە ئیشارەتی پێ نەکرایە، تێبینی سێیەمم، خاڵی شەشەم نووسرایە بڕینی هەر داریّکی دارستان، لە خاڵی حەوتەم ئەڵێ، هێنانی ئامێری تایبەت بۆ بڕین بۆ ناو دارستان، لێرە دەکرێ لە خاڵی شەشەم بڕینی هەر داریّکی دارستان تەنها بە شێوەیەکی مۆڵەت پێدراو، کەسانی مۆڵەت پێدراو ئەو دارانە ببڕنەوە، چونکە تۆ ئامێریش دەهێنی لە خاڵی حەوتەم بۆ بڕینەوەی دارەکان، دەبێ هۆیەك هەبێت بۆ بڕینەوەی دارەکان، بۆیە ئیقتیراحیش دەکەم کە ئەگەر لە حاڵەتێك ئەو دارە وەکو کاك (دڵشاد) فەرمووی، ئەگەر پێویستی بە بڕینەوەش هەبوو چی بکرێ؟ ئێستا (فلاح)ەکان ئەو ڕێکارە پیادە دەکەن، کە داریّك کرمێ دەبێت، یان خراپ دەبێت، داریّکی تر لە هەمان شوێن دەچینن تاکو ئەو بۆشاییە دروست نەکات، کە بەرز دەبێ و بڵند دەبێ ئینجا دارە کۆنەکە دەبڕێتەوە، یەعنی بەو شێوەیە بێت، ئەوە ئیشارەتی پێ نەکرایە، و زۆر پشتگیری ئەوە دەکەم کە بەنداو و جۆگە دروست بکرێت، بۆ ئەوەی ئاو بچێت بۆ ئەو دراستانانە، هەم بۆ جوانکرکردنی شێوەکانیان، هەم بۆ سوود وەرگرتن لێیان، چونکە دەزانین کە چەند ساڵێکە کەوتینە وشکە ساڵی، کە لەوانەیە یاریدەدەر نەبێ بۆ سەوز بوونی ئەو دارستانە، خاڵێکی تریشم ئەوەیە، تەبعەن ئێمە سەردانی ئەو ناوچانەمان کردووە، ناوچەکانی دەوروبەری هەولێر، بەڕاستی هەر دارستانە و تێل بەند کرایە، یەعنی لێرە دەبێ ئەو ئەنجومەنە هەستی بەو شتە کردبێ، تێل بەند کراوە و خەڵکیش ڕۆژانە گلەیەکانیان بەرز دەکەنەوە، کە ئەو تێل بەند کردنە هی دارستانەکان یانیش مۆڵکن، خەڵك ناتوانێ وەکو لەوەرگا بەکاری بێنێ، خەڵك سوودی لێ وەرگرێ، بەرەکەی بخوا ئەگەر داری بە بەری تێدابێت، ئەوانە هەمووی کێشەنە، دەبێ ئیزافە بکرێتن، ئەنجومەنی وەزیران هەستێ بە چارەسەر کردنی ئەو کێشانە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سەمیرە خان.

بەڕێز سەمیرە عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەخێرهاتنی جەنابی وەزیر ئەکەم، و دەست خۆشی لە لیژنەکانی مەعنی ئەکەم، پشتگیریش لە لیژنەی کشتوکاڵ ئەکەم، بەتایبەتی ماددەی (4) بڕگەی (2)ەم، کە موافەقەی بەرێز سەرۆکی هەرێم زیاد بکرێت، چونکە سەرۆکی هەرێم دەستەلاتەکی تەنفیزیە، و هەروەها قسەکانی من برادەران کردیان، کاك (صباح بیت الله) کردی، نامەوێ دووبارەی بکەمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو شلێر خان.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ئەوەی کە ئەڵێ (الی موافقه الوزیر) تەئجیلی ئەرازی غابات، ئەگەر لیژنەی یاسایی پێی باش بێت یەکسەر ئەو دەستەلاتە ڕەهایەی نەبێت، حەسەب قانون بیع و ایجار اموال الدوله، ڕەقەم (32)ی ساڵی 1986 ی بۆ زیاد بکەن، چونکە بەڕاستی ئەو ناتوانێ یەکسەر خۆی تەئجیلی بکات، دوای ئەوە پشتگیری لە لیژنەی کشتوکاڵ ئەکەم، بۆچی تەحدیدی نەکەین لە دۆنمێك کە لە (40) درەخت کەمتر نەمێنێتەوە، یەعنی ئەو کەسەی کە مەشروعێکی تێدا بکات، موحافەزەی درەختەکان بکات، دوای ئەوە فەقەرەی چوارەم زیاد بکرێت، من لە بڕگەی یەکەمیش باسم کرد، وابزانم کاك (جلال) مولاحەزەکەی منی بە هەند وەرگرت، ئەگەر بێت لە یەکێك لە ئیجرائاتی حمایەی غابات، (انشاء خطوط نار عبرة تخطیط مساحات من الاراضي التي تزال عنها النباتات لمنع انتشار الحرائق) سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو د. سیروان.

بەڕێز د.سیروان بابان-وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو هەموو لایەك ئەزانێت ئەم قانونە کە هاتۆتە ئێرە ساڵی 2007، لەناو قانونەکەش کە باسی وەزیر ئەکات، باسی مەوقیع ئەکات، باسی شەخص ناکات، ئەمە ڕوون کردنەوەیەکە، خاڵێکی تر، کە لەناو قانونەکەش کە ئەڵێ وەزیر کە ئەڵێ بە تەنفیز ئەبێ بە تەعلیمات بێت بۆ ئەوەی تەنفیز بکرێت، جا لەو مەرحەلەوە بە لیژنە ئەکرێت، ڕوون کردنەوەیەکی تر، وەکو من تێبگەم، سەندوقێك هەیە پێی ئەڵێن سندوقی بیئە، کە هەرچی غەرامات هەیە ئەچێتە ناوی، دروست کردنی غابات بەشێکە لەوە، کە ئێمەش لیژنەیەکمان هەیە کە تەمسیلی ئێمە ئەکات لەوێ، لە لایەن (گرین دالّت)ەکەوە کەوا دارستان دەوروپشت بۆ ئەوەی تۆز و خۆڵ کەم بکاتەوە، لەناو ماستەر پلاندا هەیە، بە پانی (3) بۆ (4) کیلۆمەترە کە بە دەوروپشتی هەولێر ئەڕوات، وەکو من تێبگەم ئەوە مەسئولیەتی شارەوانیە، بەڵام ئێمە هاوکاریان ئەکەین،

یەکێ لە برادەران وتی کە من باسم کردووە کە خۆم چیم بۆی کردووە؟ بەڕاستی من داوای لێبوردن ئەکەم کە بە شەش مانگ غابەم پێ دروست نەکرا، سوپاس

بەڕێز حسن محمد سورەجێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ ڕاست کرنەووە، جەنابی وەزیر گوتی لە ساڵی 2007 دەوە، بەڵام بە نووسراوی ئەنجومەنی وەزیران ژمارە (2254) لە 2011/9/15 ئەم پرۆژە یاسایە پێشکەش بە پەرلەمان کراوە.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك مولاحەزات کە باسی مەوادی کیمیایی و ئەوانە کرا، ئەوە لە ماددەکانی دواوە باس کراوە، دوو، مەسەلەی سندوقی هاوکاری وەکو جەنابی وەزیر ڕوونی کردەووە، مەسەلەی حەرائیق، ماددەیەکی خاصمان هەیە، و باسیشمان کردووە لە حەرائیقدا ئێمە داوای زیاد کردنی ماددەیەکمان کردووە لە لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری، بۆ مەسەلەی دابین کردنی پێداویستیەکانی حەریق کوژاندنەوە، یەعنی ئیلزامی حکومەتمان کردووە لەو ماددە، مادام پۆلیسی غابات هەیە، مادام کرێکاری غابات هەیە، ئەبێت پێداویستیشیان بۆ جێ بەجێ بکات، یەکێ لەوانە مەسەلەی خەتی ئاگرە و مەسەلەی ئەبراجە کە جیهازی پەیوەندی پێشکەوتووی تێدا بێت، بۆ ئەوەی بزانرێت لە کوێوە غابات هەیە، لە کوێوە حەریق هەیە، ئەوەمان جێ بەجێ کردووە، مەسەلەی حەرائیقیش بە ماددەیەکی تایبەت هاتووە، بەڕاستی پێشنیار ئەکات کە پەیمان خان باسی کرد، سەقافەی غابات، پێویستە گرنگی غابات لە مەراحیلەکانی دیراسە بیکەین بە ماددەیەك ئەوە، من ئیقتیراحم بۆ لیژنەی یاسایش کرد کە مەسەلەی ئیهتیمام بە غابات و سەقافەی غابات و مەسەلەی سەوزایی هەر لە بیدایەتی پۆلەکانی سەرەتایی تێدا بێت، تا جامیعە، و داواش بکرێت کە بەشێکی تایبەت بۆ دارستان بکرێتەوە لە زانکۆکانی هەرێمی کوردستان و، سوپاس.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ویستم لە سندوق نالێم ئەو سندوقەی کە غەرامەی دێتە سەرێ، هەر وەکی جەنابت وتت ئەوە روحە، نیزامەکی موئەسەساتی ئەو سندوقەی کە دەیەوێ غاباتی پێ دامەزرێت، سندوقەکە دەبێ لە لایەن وەزارەت، ئەسحابی هیوایەت، خێرخواز، ئەوەی کە تەیر و تووال بەخێو ئەکات، ئەوەی کە مونەزەماتی دەولیە، سندوقی نەقدی دەوەلی عالەمی، ئەوەی کە خۆیان پارەی دەبەخشنە ئەو سندوقە، ئەو سندوقە وا دادەمەزرێ کە مەبلەغەکی وای هەبێت کە ئیحتیاجی بە بودجەی یەك ملیار و دوو ملیار و چەند فلسەکی غەرامەی نەبێ کە دێتە ناو ئەو سندوقەی، زۆر سوپاس

بەڕێز حسن محمد سورەجێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

ماددەی پێنجەم:

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

(الغابات المحمية وهي مساحات الغابات او الاراضي الواقعة داخل الغابات و تكون مخصصة لاغراض خاصة كالمحافظة على بعض انواع الاشجار والحيوانات و الطيور والصخور او المواقع الاثرية او المناظر الطبيعية ولايجوز دخول اي شخص فيها) ويكون انشاء وتحديد هذه المحميات بقرار من الوزير يحدد فيه:

اولا:اسم الغابة المحمية والهدف من انشاءها.

ثانيا:موقعها وحدودها ومساحتها.

ثالثا:تنظيم كيفية الدخول والخروج وتنظيم ادارتها.

بەڕێز عمر عبدالرحمن على:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج:

(دارستانی پارێزراو بریتین لە ڕووبەرەکانی دارستان، یان ئەو زەویانەی کەوتوونەتە ناو دارستان، بۆ مەبەستی تایبەتی تەرخان کراون، وەکو پاراستنی هەندێ جۆری دار و ئاژەڵ و باڵندە و بەرد و یان شوێنەواری دێرین و دیمەنە سروشتیەکان، و نابێ کەس بچێتە ناویانەوە، دامەزراندن و دەست نیشان کردنی ئەو پارێزراوانە بە بڕیاری وەزیر ئەبێت کە ئەمانە دیاری ئەکات:

یەکەم:ناوی دارستانی پارێزراو و ئامانجی دامەزراندنی.

دوو:شوێن و سنوور و ڕووبەرەکەی.

سێیەم: ڕێکخستنی چۆنیەتی چوونە ناوەوە و هاتنە دەرەوە و بەڕێوەبردنی.

بەڕێز زکیه صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە هیچ تێبینیەکمان نیە ل سەر ئەم ماددە.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نیە لەسەر ئەو ماددەیە، سوپاس

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە ماددەکە ئەکەین، تەنها یەک تێبینیمان هەیە، ڕستەیەک لە کۆتایی پێشەکی ماددەکەدا هەیە، کە هیچ کەسێک بۆی نیە بچێتە ناو ئەو جۆرە دراستانە، ئەو بڕگەیە زیادە و پێویست ناکات.

بەڕێز حسن محمد سورە-جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لە سەرەتاش جەنابی وەزیر داوای کرد کە قسە بکات لەبەر ئەوەی ئەم یاسایە لە مێژە پێشکەش کراوە، و جەنابیشی ئاگای لە ئەصلی پرۆژەکە نەبووە پێشتر، بۆیە ئەگەر ئیزافەیەکی هەبێت ئێستا قسە بکات، دوایش ڕێی پێدەدەین بۆ ئەوەی زیاتر قسە بکات، کێ تێبینی هەیە؟ (امیر گۆگە، فاضل بەشارەتی، کاوە محمد امین)

بەڕێز امیر گوگە یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی پشتگیری لیژنا یاسایی دکەم چونکە ل دوماهی د بێژیت (لایجوز دخول ای شخص فیها)، هەروەسا د خالێن سێ (تنظیم کیفیة الدخول و الخروج و تنظیم ادارتها)، ئەڤە ل ڤێرێ هاتیە چارەسەر کرن، ئان کو ئەڤ ڕێزە ل ڤێرێ (لایجوز دخول ای شخص) چونکە پێویست ناکات، ل خالاً سێ هاتیە چارەسەر کرن، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە-جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك فاضل.

بەڕێز فاضل محمد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (5) باسی ئەو شتانە ئەکات کە دەبێ پارێزراوبن، بەتایبەت تەرخان کراو، وەکو پاراستنی هەندێ جۆری دار و ئاژەڵ و باڵندە و بەرد و یان شوێنەواری دێرین و دیمەنی سروشتی نابێت کەس بچێتە ناویەوە، ئێستا دیاردەیەك هەیە لە شاری هەڵەبجە، کە بە داخەوە چونکە ئاسەوارێك یان شوێنێکی سروشتی جوان کە خوای گەورە بەخشی بێتی بە ناوچەیەك نابێت لێی بسەنیەوە، کۆچی پێ بکرێت بۆ ناوچەیەکی تر، ئێستا بۆ ماوەی ساڵێکە من چەند جارێك پرسیارم کردووە، عەلا ئەساس بە ناوی ئەمریکیەکانەوە ئەم باسە ئەکەن، ئاسەواری سنووری هەڵەبجە دەگوازرێتەوە و نازانم بۆ کوێی دەبەن، چونکە هەتا ئێستاش ئەوەی کە هەموومان دەیزانین مۆزەخانەیەکی مەرکەزی نیە لە کوردستان کەوا دەوڵەمەند بکرێ بە ئاسەوارە دێرینەکان، لەبەر ئەوە دەبێ هەر ناوچەیەك تایبەتمەندی خۆی هەبێت، و هەر ناوچەیەك مافی خۆیەتی پارێزگاری لە سروشتی و لە شوێنە دێرینەکانی بکرێ، بۆیە داواکارم حکومەت، و وەزارەتە پەیوەندیدارەکان ڕێگری هەبێ لەم بەرنامەیەی کە ئێستا بە تایبەت لە هەڵەبجە دەستی دراوەتێ و بە بەردەوام شوێنە دێرینەکان دەردێ و ئەبرێ بۆ جێگایەکی تر، سوپاس.

بەڕێز د.حسن محمد سورە-جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك کاوە.

بەڕێز کاوە محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن هـەمان تێبـینی کـاك (امـیر)م هـەبوو، بـەلأم ئـەوەی کـە لیژنـەی یاسـایش باسـیان کـردن ئـەو برگـەی ئەخیر(لایجوز دخول) تەناقوز ئەکات لەگەڵ برگەی سێیەمی ماددەکـە، (تنظـیم کیفیـة الخـروج والـدخول)، ئەگەر لاشی نەبەی دەتوانی بڵێی (لایجوز دخول ای شـخص فیهـا الی بـترخـیص و بـاذن مـن الجهـة المسؤلة او الجهة المعنیة)، ئەوەش دەبێ ئیزافەی بکەی ئەگەر بمێنێتەوە، زور سوپاس

بەڕێز د.سیروان بابان-وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر مەبەست لە مەحمیەکان لە هەموو جیهان هەر ئەوەیە، مەسەلەن زۆر نەوعی باڵندە هەیـە لـە کـاتێکی تایبەت دا هێلکە ئەکەن، لەبەر ئەوە لە هەموو جیهان ئەو ماوەیە دایئەخەن بۆ ئـەوەی خەڵکەکـە نەچـێتە ناوی، مەبەستی مەحمی ئەوەیە، سوپاس

ماددەی شەشەم:

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

اولا- للوزير انشاء مناطق وقائية في الاراضي الاميرية و اراضي الامـلاك الخاصـة والـتي تكـون جـرداء معرضـة لتعرية التربة بسبب الجريان السطحي للماء، او في الاراضي الغاباتية الاخرى وذلك من اجل:

1-تثبيت التربة على الجبال والمنحدرات التي تزيد نسبة الميل عن 50٪.

2-حماية الاراضي من اجتياح الانهار والسيول.

3-حفظ الينابيع ومصادر و مجاري المياه.

4-حفظ منظر طبيعي تابع لمركز اصطياف او الطرق الرئيسية العامة.

ثانيا- يمنع اصحاب الاراضي الخاصة من الاستثمار الغير الملائم للاهداف الوقائية.

ثالثا- للوزير الغاء قرار انشاء مناطق الوقاية عند زوال الاسباب الداعية لانشاءها.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

ماددەی شەشەم:

یەکەم- بۆ وەزیر هەیە ناوچەی خـۆ پاراسـتن دابمـەزرێنێ لـەناو زەوی مـیری یـان زەوی مـوڵکی تایبـەت کـە ڕووتەنن و ڕووبەڕووی دامالێنی خاکەکە بوونەتەوە بەهۆی تێپەڕبوونی ڕێڕەوە ئاویەکان تیایدا، یان لـەناو زەویە دارستانیەکانی تر، و لە پێناو:

1-جێگیرکردن و مانەوەی خاك و خۆڵ لەسەر شاخ و لێوارەکان کە ڕێژەی لاریی لە 50٪ زیارتـرە.

2-پاراستنی زەوی لە تەوژمی ڕووبار و باران.

3-پاراستنی کانی و سەرچاوەکان و ئاوڕێژەکان.

4-پاراستنی دیمەنی سروشتی ناوەندە گەشت و گوزاریەکان و یان ڕێگا سەرەکیە گشتیەکان.

دووەم- خاوەنی زەوی تایبەت لە وەبەرهێنان قەدەغە دەکرێت کە لەگەڵ هۆکارەکانی خۆپاراستن نەگونجێت.

سێیەم- وەزیر بۆی هەیە بڕیاری دامەزراندنی ناوچەکانی خۆپارێزی هەڵبوەشێنێتەوە ئەگەر هۆکارەکانی دامەزراندنیان نەما.

بەڕێز زکیە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە تێبینیمان نیە ل سەر ئەم ماددەیە.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نیە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەکە دەکەین و تێبینیمان نیە.

بەڕێز د.سیروان بابان-وەزیری کشتوکاڵ وسەرچاوەکانی ئاو

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها تێبینیم ئەوەیە ڕێژەی سلۆپەکە کە 50٪ یە نازانم لەسەر چ ئەساسێك دانراوە؟ چونکە زۆربەی جار کە من دەیبینم لە 45٪ و 40٪ ە، ئەگەر بیکەینە 45٪ باشە.

بەڕێز د.حسن محمد-جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ (ئاهەنگ عارف، سالار محمود)

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر لەسەر مەیلی سلۆپەکەی تەعلیقەکی هەیە، بەڵێ ڕاست دەکات، ئەگەر لێرە هەیئەتەکی مەسحی جیۆلۆجی هەبا ئێستا ئەو دەیتوانی لۆمان ڕوون بکاتەوە و جوابیش داتەوە، چونکە غابات وەحدەیەکی بەتەنێ نیە یەك کەس بتوانی قرار و قانونی بۆ دانێت، غابات یەکەم ئیحتیاجی بە مەسحی جیۆلۆجی و پلانەك هەیە، ئیحتیاجی بەو ئاوەی هەیە کە مەصدەری ئاوەکەی لە لای خۆمان نیە، موحتەمەلە لە دەولەتەکی تر، لۆیە ئەگەر مەسحی جیۆلۆجی لێرەبا موحتەمەلە ئەوان پرۆژەکەیان دەوڵەمەندتر ئەکرد، سوپاس

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا تێبینیم لەسەر ئەو صەلاحەتیە هەیە کە لەم ماددەیە دراوە بە جەنابی وەزیر بۆ ئەو مەهامانە، کە ناوچەی خۆ پاراستن دابمەزرێنێ، ئێمە لە ئامانجەکاندا و لە خاڵی یەکەم دا ناوی وەزارەت پێش وەزیر هاتووە، بێگومان وەزارەت گرنترە لە وەزیر، و پێئەچێت وەزیریش بۆ ئەم یاسایە ئیختیصاصی لە بابێکی تر هەبێت و لەم بابە نەبێ، بۆیە وەزارەتیش ڕاوێژکاری هەیە، بەڕێوەبەرایەتی گشتی هەیە، ستاف هەیە، ئەتوانێ لە ڕێگەی ئەنجومەنێکەوە ئەم مەسەلەیە یەك لایی بکرێتەوە، بۆ ئەوەی تاکە کەس تەحەکوم بەم بابەتەوە نەکات، هەرچەندە وەزیر هەم جێگەی متمانەیە و هەم جێگەی تەقدیریشە، بەلاّم بۆ مەسەلەیەکی ئەم بابەتەو بۆ ئەم ماددە و ماددەکانی تریش هەست ئەکەم داڕێژەرانی پرۆژەکە تەرکیزیان لەسەر وەزیر هەبووە، لە کاتێکدا وەزارەت گرنگترە، سوپاس

ماددەی حەوتەم:

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

الانتفاع من الغابات

المادة السابعة:

اولا: الاشخاص الساكنين داخل اراضي الغابات او بجوارها او استثناءا من احكام المادة (4) من هذا القانون الانتفاع بما لايتجاوز احتياجاتهم الشخصية من الغابات شريطة عدم الاضرار بها وذلك من خلال:

1-**الانتفاع من جميع الاخشاب اليابسة واالاخشاب اللازمة لصنع الالات والادوات الزراعية بعد الاذن بذلك.**

2-**رعي المواشي باستثناء الماعز.**

ثانيا:-للمدير العام ان يصدر مجانا اجازات ياذن بها للاشخاص المشمولين بالبند (اولا) من هذه المواد او افراد القبائل برعي مواشيهم في الغابات المجاورة لهم بشرط التقيد بتعليمات تصدر لهذا الغرض.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی حەوتەم:

یەکەم: ئەو کەسانەی کە لەناو زەویەکانی دارستان یان لە تەنیشتیان نیشتەجێن بەدەر لە حوکمەکانی ماددەی (4) ی ئەم یاسایە دەتوانن سوودمەند بن لە دارستان، کە لە پێویستی خۆیان زیاتر نەبێت، بە مەرجێك زیانی پێ نەگەیەنن، ئەمەش لە ڕێگەی:

1-**سوود وەرگرتن لە هەموو دارە وشکەکان و ئەو دارانەی پێویستن بۆ دروست کردنی ئامراز و ئامێری کشتوکاڵی دوای مۆڵەت وەرگرتن.**

2-**لەوەڕاندنی مالاّت جگە لە بزن.**

دووەم- بـۆ بەڕێوەبـەری گشـتی هەیـە مۆڵـەتی خـۆڕایی دەربکـات بـۆ ئـەو کەسـانەی بڕگـەی یەکـەمی ئـەم ماددەیـە دەیـان گرێتـەوە هـەروەها بـۆ تاکـەکانی ئـەم هۆزانـە کـە مالاّتیـان لـە دارسـتانەکانی تەنیشـتیان بلەوەڕێنن، بە مەرجێك پابەند بن بەو ڕێنمایانەی بۆ ئەم مەبەستە دەردەچن.

بەڕێز زکیە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنسبەت یەکەم، لیژنە پێشنیار دەکات بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

1-سوود وەرگرتن لە گشت دار و کۆتەرە وشکەکان کە بەکاردێت لە پشەسازیە خۆجێیەکان.

2-لەوەراندنی مالاّت باشتر وایە بە ژمارەی بزن کەم بکرێتەوە، بە نیسبەت خالّی دووەمیش تێبینیمان نیە.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیمان نیە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیمان نیە.

بەڕێز د.سیروان بابان-وەزیری کشتوکاڵ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو من لێی تێئەگەم ئێستا چەند کێشەیەکمان هەیە لە چەند فەترەیەکین هاوکاری کێشەی ئەوەش ئەوەیە کە لە هەرێمەوە ژمارەیەکی زۆ مەڕ دێت، وەکو پێم وتراوە دەوری (2) ملیۆنە، لەبەر ئەوە حەزئەکەم شتێك ئیزافە بکەین وەکو دووەم، کە وابێ:

2-لایسمح للوافدین الی الاقلیم من اصحاب المواشي دخول حیواناتهم لغرض الرعي الا بموافقة وزراة الزراعة و لفترة محددة) جا ئەگەر ئەم پێشنیارە قبوڵ کرا لە سێیەم ئەبێ دووەمی بۆ ئیزافە بکەین، سوپاس

بەڕێز حسن محمد سورە-جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ (ئاهەنگ عارف، عبدالرحمن حسین، سالار محمود، د.احمد وەرتی، امیر گوگە، سەردار رشید، شلێر محمد نجیب)

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها تێبینیم لەسەر خالّی (2) لە بڕگەی یەکەم لە ماددەی (7) هەیە، لەوەڕاندنی مالاّت جگە لە بزن، یەعنی حیکمەت چیە تەنها بزن جیاکراوەتەوە؟ ئێ خۆ بزن و مەر یەك حوکمیان هەیە.

بەڕێز امیر گوگە یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن ئەو تێبینیەیە تایبەتی خەلکێ گوندا دزانن بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، یەعنی دائیمەن بزن پتر مقاوەمێ جەوێ یەعنی یێ بەفر و تشتان هەمی خەلکێ گوندا پتر بزن بخێو دکەتن، چونکە پتر مقاوەمێ دکەتن، ئەڤە ئێك، یێ دووێ پشتگیری رایێ جەنابێ وەزیرێت دکەم، کو ئەو مەڕ دێنە خارێ بۆ کوردستانێ بێتە تەنزیم کرن، بڕێکا موافەقە، ئەگەر نەبت ئەو فەقەرە بێتە ئیزافە کرن، و سوپاس

بەڕێز سەردار رشید- بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستیدا لەم ماددەیە دوو حاڵەت هاتووە کە یەکیان بە ڕەهایی مۆڵەت دراوە کە بچێ دار ببڕێتەوە لەو دارستانانەدا، بەاڵم ئێمە حەقیقەتەن لە غابات لەوانەیە جەنابی کاك (حسین) باشتر بزانێ، جەیشێکی گەورە و گران لە فەرمانبەر و لە ئیدارە و لەوانەمان هەیە، با سەرپەرشتی ئەوانە بکەن، بۆ ئەوەی خەڵك چ گرنتیەك هەیە لەو حاڵەتە کە ئەوە داری تەڕ و ئەوە وشکە بەیەکەوە نایان ببڕێتەوە؟ دووەم ئەو حاڵەتەی برادەران باسیان کرد، لە ڕاستی دا شوانێکی فەقیر چوزانێ ئەو مەڕە یان بزنە؟ لە ولاتی ئێمە مەڕ و بزن هەمووی بە یەکەوە هین ئەکرێ، یان قەدەغە بکرێ هەردووکی، یان بەڕاستی ئەو حاڵەتە بڵێی با مەڕەکە لەو لاوە بلەوەرێ و بزنەکە لەو لاوە، بەڕاستی ئەوە لە یاسادا شتێکی هین نیە،سوپاس

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت بڕگەی یەکەم لە ماددەی حەوتەم، کە ئەڵێ (الانتفاع من جمیع الاخشاب الیابسە والاخشاب اللازمە لصنع الالات والادوات الزراعیە)، بەڕەئی من باسی هین نەکراوە، عەمەلیەی تەحتیت کە خۆمان ئەزانین بەس ئەوەیە مەنعی (الی عملیە تحتت غیر القانونی) چونکە بتەوێ و نەتەوێ ئەوە هەر خەلوزی خۆی دروست ئەکات، لەبەر ئەوە بە پێی یاسا ئەو کارەی بۆ دا ببڕێڕێت، سوپاس

بەڕێز ئاهەنگ عارف

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

100٪ تەئیدی جەنابی وەزیر ئەکەم، بۆ زیاد کردی ئەو فەقەرەیە، چونکە ئێمە بە چاوی خۆمان دیتیتمان وەختی خۆی لە گەرمیان لە ساڵەکانی .....

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە 1998 هەتا 2003 ئەوەی بکوژ و ئەنفالی گەرمیان بوون، مەڕ و ماڵاتیان لەوێ بەخێو دەکرا، ئاوای ئێران دەکران، تیجارەتی پێدەکرا، 100٪ لەگەڵ جەنابی وەزیرم بۆ زیادکردنی ئەو فەقەرەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی سەبارەت بەماددەی حەوتەم، بڕگەی یەکەم، یەکەم کەدەڵێ (بۆی هەیە دارە وشکەکان بەکاربێنێ و لەئاخیریش دەڵێ دوای مۆڵەت وەرگرتن) کەسێك لە دێیەك، لە شاخێك، بیست کیلۆمەتر لەناو مەحافەزە یان قەزا یان ناحیە دوورە، بچێ داریك، دەسکە داریك بڕێ بۆتەڤڕێ یان بۆ هەرشتەك بڕێ بێت مۆڵەتی وەربگرێ ئینجا ئەو دەسکە دارە ئەوەندە درێژە بڕێ؟ توخوا ئەوە تشتێکی زۆر ناماقولە و نایاساییە و ناریك و پێکە و ناگونجێ لەگەڵ خەڵکی ئێمە، لەگەڵ کوردستان، لەگەڵ ئەو شتەی کە لەناو ئێمەی کوردا هەیە، ئەمە هەر ناگونجێ، ئەمە ناکرێ، ئەمە زۆر تەواوە داری وشك بەکار بێنێ، داری تەڕ بەکار نەینێ، بەڵام ئەو دەسکە دارە بڕێ بۆ زراعەت بەکاری بێنێ، بەبێ مۆڵەت بێ، من زۆرم پێباشە ئەو مۆڵەتە لەوێ نەمێنێ، دوای ئەمەش ئەوەی کە دەڵێ نابێ یەعنی ئەوەی تر کە ئەڵێ بزن مەسەلەن بڕگەی دووەم کەئەڵێ مەڕ و مااڵت لەوەڕێنێ، بزن نەبێ، ئەگەر باسی غاباتی حکومەت دەکات، کە حکومەت تازە بچینێت تەواوە، من لەگەڵم، هیچ حەیوانێك نەچێتە ناوی، بەڵام ئەگەر باسی ئەو غاباتەی ئێستا هەمانە ئەی چ بخوا بزن؟ هەر دار دەخوا، هەر چڵی دەخوا، خۆ هەرگیا ناخوا، زۆر کەم بزن گیا دەخوا، هەموو چڵێ ئەخوا، ئەمە هەر ناکرێ، ئەمەش لابدرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕستیدا من ڕام وایە ماددەی حەوتەم هەر بڕگەی دووەم لابدرێ، لەبەر دوو سەبەب، یەکەکیان: ئەو تەرجەمە کردنە لوغەوییەی کە مەواشی کردووە بە مااڵت، ئێمە لەزمانی کوردی بۆ مەواشی مەڕو مااڵت دەوترێ، ئەو مەڕو بۆ لادراوە؟ لەکاتێکدا مەڕ و مااڵت تەنیا وشەیەکە، وشەیەکی لێکدراوە مەڕەکەی لێبکەیتەوە مااڵتەکە مانایەك نابەخشێ، من تەسەوڕم وایە مااڵت لە ئەموالەوە هاتووە لەزمانی عەرەبیدا، تەسەوڕم وایە لە تەرجەمە کردنەکەدا دیقەت نییە، ئەگەر لەماددەکانی پێشوودا هەستەکەم بەو شێوەیە ڕۆیشتووە، ئێمە دەنگمان لەسەر وشەیەك داوە کە وشەکە نازانین ماناکەی چییە، واتە دەنگمان لەسەر وشەیەکی بێ مانا داوە بۆ مەسەلەیەك کە مانا بگەیەنێ، بۆیە هیوادارم لەماددەی حەوتەم ئەوە چارەسەر بکرێ، ئەگەر لەماددەکانی پێشوودا نەهاتبێ، ئیتر قسەی لەسەر نەکراوە بۆ ئەوەی کە ئەمە واتا نابەخشێ

له ڕاستیدا، بۆیە دەبێ تەرکیزی بکرێتە سەر، ئەگەر دەمینێتەوە مەڕ و مااڵت ئیزافە بکرێ، کە وتت مەڕو مااڵت ئەو جیاکارییە ناگەیەنێ کە برادەران باسی بزنیان کرد لەڕاستیدا کە ئەمەش خۆی مەسەلەیەکی شازە، لە کوردەواریدا نوکتە هەیە، بەاڵم ئێرە جێگای نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

شتێکە دەربارەی بزن دوو ئەگەر بیگۆڕین بەشێوەیەك بڵێ (راعي المواشي باستثناء الماعز فى الغابات الناشئة والغابات التي تتعرض للحرائق)، چونکە کێشەکە بەراستی لەوێدایە، بزنەکەیە کە غاباتەکە تازە دەبێتن نەمامەکە هەمووی دەخۆن، ئەگەر ئاگریش بێتن کە سەر لەنوێ تازە دەبێتەوە مەجالی نادەن بۆ ئەوەی پەرە بەخۆی بدا، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

فەرموو کاك جلال.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عەفوو زۆر باسی بزن کرا، بەڕاستی ئێمە دەوڵەتە دراوسێکانمان (ئێران، تورکیا) ئەوانەی کە غاباتیان هەیە، بەڕاستی خاوەنی غاباتن ئەصڵەن هەر قەدەغەیان کردووە، بزن کێشەیەکی هەیە شێوەی ددانی بزن گۆپکە دەخوا، ئەو گۆپکەیەی کەلقی لێدروست دەبێ و لقەکە ئەبێتە دار، کێشە ئەوەیە ئەو ددانی وایە کە گۆپکەکە دەخوا، لەبەر ئەوە کەم کردنەوەی بزن ڕاستە لای ئێمە شاخ و کێوە ئەبێ هەبێ، بەاڵم کەم کردنەوەی شتێکی خراپ نییە، چونکە هەموومان ئاگادارین ئێستا لە زۆر شوێن و دێهاتی هەرێمی کوردستان جاران پەنجا سااڵ لەمەو پێش یەك مەڕی تێدا نەبووە، ئێستا (500) مەڕی تێدایە و بزنیشی تێدایە، ئێمە گوتوومانە کەم کردنەوەی لەبەر ئەوەی بزن بەدارا هەڵبگەرێ دوومەتر، سێ مەتر، دانی وادروست بووە کە گۆپکە دەخوا کە نایەڵێ لقەکان دروست بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

فەرموو بۆ ماددەی هەشت.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (8):

اولا: يخصص وزير المالية بناءا على طلب من وزير الزراعة و الموارد المائية المساحات المروية المطلوبة من الاراضي الاميرية لاغراض التشجير و انشاء الغابات و توسيعها في المناطق التي لا تنمو فيها الاشجار بصورة طبيعية.

ثانيا: لوزير الزراعة و الموارد المائية القيام بتشجير المساحات الجانبية لجداول الري و احواض السدود و جوانب الطرق العامة خارج حدود البلديات وغيرها بالتنسيق مع الجهات ذات العلاقة.

بەڕێز حسن محمد سوره / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

فەرموو بەکوردییەکەی

بەڕێز عمر عبدالرحمن.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8):

یەکەم: وەزیری دارایی لەسەر داوای وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو رووبەری پێویست لە زەوی میری بەراو تەرخان دەکات بەمەبەستی دار چاندن و دامەزراندنی دارستان و فراوانکردنیان لەو ناوچانەی بەشێوەی سروشتی داریان لێناڕوێ.

دووەم: وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بۆی هەیە رووبەرەکانی تەنیشت جۆگەکانی ئاو و ئاودێری و حەوزی بەنداوەکان و تەنیشتەکانی ڕێگا گشتییەکان لەدەرەوەی سنووری شارەوانییەکان و هی تر بەدار بچێنێ بەهەماهەنگی لەگەڵ لایەنی پەیوەندیدار.

بەڕێز حسن محمد سوره / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی کشتوکاڵ ڕەئیتان، فەرموو.

بەڕێز زکیه صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیمان نییە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سوره / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی تەندروستی و ژینگە، فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیەکمان نییە لەسەری، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سوره / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەکە دەکەین و تێبینیمان نییە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، هەر ئیزافەیەك لەژێر (دووەم) تەشجیرەکە بۆ کێ بێت؟ (القيام بتشجير) ئیزافە بۆ بکرێ (المناطق المعرضة للتصحر والتعرية والفيضانات) لەپاشان (المساحات الجانبية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

کێ دەیەوێ قسە بکات؟ تکایە دەستی بەرز بکاتەوە، ئەو بەڕێزانەی قسە لەسەر ئەو ماددە دەکەن، ناویان نووسیوە (ئاھەنگ خان، شلێر خان، كاك سەردار، كاك سالار، شەونم خان، تارا خان، كاك فرمان، بەیان خان)، فەرموو ئاھەنگ خان.

بەڕێز ئاھەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە، بەنیسبەت ماددەی (1 و 2)، دەڵێ (يخصص وزير المالية) فەقەرەیەکی بۆ زیاد بکرێ بڵێ (بتعاون مع هيئة المسح الجيولوجي)، چونکە ئەو زەوییانەی کەسەر بەوەزارەتی ماڵییە دەبن زۆرجار بۆ هەر ئەسبابێك بی دەچێتە لای وەزارەتی ماڵییە لەسەر قانونەکانی ئیستیملاك پێشتر کە لە سەردەمی کاتی ڕژێمی بەعس بوو، بۆیە هەیئەی مەسحی جیۆلۆجی زۆر زۆر بەسوود دەبێ، لەوەزارەت ماڵییەش لەوەزارەتی زراعەش کە تەعاونێکی لەگەڵ وەزیری ماڵییەی بکات بۆ ئەو فەقەرەیە، فەقەرەی دووەم لێرە دەڵێ (: لوزير الزراعة و الموارد المائية القيام بتشجير المساحات) ئەوە با هەر لەگەڵ وەزیری ئیعمار پێشتر باسمان کرد، ئێستا وەزارەتی ئەعمال ئەرکی سەرشانییەتی کە دەستی هەبی لە تەشجیری ڕێگا و بان و سەد و ئەو غاباتەی کە دەکەوێتە ناو ئەو ڕێگا و بانانە، ئەگەر تەماشای ئیتیحادی ئەوروپی بکەی، مەشروعەکیان هەیە(نیو ڕۆد کۆنسترەکشن کۆنسێت) (2n nn 2c nr2c) ئەوە هەتا فەقەرەیەکی هەیە لەشەشەمین فەقەرەی دەڵێ (سمارت ئان سێفتی) ئەو ڕێگایەی کە تۆ تەشجیری دەکەی وەزارەتی ئەعمار دەبی پێوەرەکەی موحەرەماتەکەی لەگەڵ وەزیری زراعە بە تەعاون ئەوەی بکا، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

شلێر خان فەرموو.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بەنیسبەت ئەوەی کە ئەڵێ (جوانب الطرق العامة خارج حدود البلديات) ئێمە یاسایەکمان هەر لەم پەرلەمانە دەرکرد کەیاسای (طرق العامة)یە، ئەوە ڕێگا گشتییەکان ئەو تەشجیرە ئەبێ بە تەنسیق بێ لەبەر ئەوە کە ئەڵێ (جهات ذات العلاقة) من تەسەوڕ دەکەم هەر وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بێ، لەبەر ئەوەی زیان بە جادەکە نەگەیەنێ و لەمەحەرەماتی ئەو جادەیە بێ بەپێی ئەو قانونە کە لەپەرلەمان دەرچووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکەی من کرا.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من پرسیارێکم هەیە، ناوهێنانی وەزیری دارایی لەبڕگەی یەکەمی ماددەی هەشتەمدا بۆ ئەو پرسە بۆ؟ خاڵی دووەمیش کە باسی لایەنی پەیوەندیدار دەکا دەبێ دیاری بکرێ لەڕاستیدا، من تەسەوڕم وایە ئەم دوو خاڵە وەزارەتی شارەوانی و گەشت و گوزار لێی مەعنییە وەکو ئەوەی شلێر خانیش ئاماژەی پێکرد، بەهەمان شێوە وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بەتایبەتی ئەوانەی دەکەونە دەرەوەی سنووری شارەوانی بەحوکمی فراوان بوونی شارەکان، بەحوکمی کۆمەڵێك هۆکاری تر ئێستاکە زۆر مەهام تێکەڵ دەبێ لەنێوان وەزارەتی کشتوکاڵ و وەزارەتی شارەوانی و گەشت و گوزارا لەتەرخانکردنی زەوی بۆ نیشتەجێ بوون، بۆ گەشت و گوزار، بۆ زۆر بواری تر، من تەسەوڕم وایە لەم بوارەشدا وەزارەتی شارەوانی و گەشت و گوزار کۆمەڵێك ئەرك و مەهامی دەکەوێتە ئەستۆ بە تەحدید ناوی وەزارەتی شارەوانی بهێندرێ بۆ هەماهەنگی و تەواوکردنی ئەو مەبدەئە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

شەونم خان فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا لەماددەی هەشت، بڕگەی یەکەم پشتگیری تەواو لەقسەکانی ئاهەنگ خان دەکەم، بەنیسبەت ئەوەی (بالتعاون مع هيئة المسح الجيولوجي) هەمان ڕام هەیە منیش، لەکۆتایی ئەو بڕگەشدا پێویستەکە کەدەڵێ(بناءا على طلب من وزير الزراعة و الموارد المائية المساحات المروية المطلوبة من الاراضي الاميرية

لاغراض التشجير و انشاء الغابات و توسيعها في المناطق التي لا تنمو فيها الاشجار بصورة طبيعية)، ئەوەش ئیزافە بکرێ (وكذالك لاغراض المناطق المحمية)، واتە مەحمییاتی تەبیعی کە ئەوەش هەر زەروورە لەوبڕگەیە دابێ، بەنیسبەت دووەمیشەوە پشتگیری لە قسەکانی شلێر خان و کاك سالار دەکەم، بێگومان تێکەڵ بوونێکی تەواو هەیە لە ئیشەکانی وەزارەتی زراعە لەگەڵ وەزارەتی شارەوانی و ئاوەدانکردنەوە، بەتایبەتی لەو ڕێگایانەی کە بەناو غاباتەکاندا دەڕۆن، لەبەر ئەوە پێویستە لێرەدا دەسنیشان بکرێ ئەو بڕگەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

فەرموو تارا خان.

بەڕێز تارا ئەسعدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی من وجودی وەزارەتی ماليیە لە هەر پڕۆژەیەك کە هەریەکە بەئیختیساسی خۆی، بۆنموونە ئەمە هی وەزارەتی زراعەیە، با وەزیری زراعە خۆی شتەکان دەستنیشان بکات، تەتبیق کردنەکە با لەلایەن وەزیری ماليیەوە بێ، نەك ئەو تەختیتیش بکات و ئیشی شارەوانیش و هی زراعەش، سەر بەمالییە، لەوە دەچێت لەفەقەرەی یەکەم وادابنرێ کە ئەو بڕیار دەدات چەند دابنرێ بۆ تەشجیر، بۆ بڵێین زراعەتکردنی ئەو شوێنانەی کە دەتواندرێ غابات و شتی تێدا بکرێ، بەڵکو ئەمە بەس بە تەعاون بێ لەگەڵ یەکێتی نەك ئەوە بکرێت، دووەمیشی (لوزير الزراعة) دیسانەوە دەیڵێمەوە وەزیری زراعە بەتەعاون لەگەڵ وەزیری وەزارەتی تەختیت و شارەوانی کارەکان لەگەڵ یەکێتی دەکرێ، بۆئەوەی حدودی بەلەدییە بڵێین ڕەچاو بکرێ بۆ هەر شتێك کە دەچێندرێت، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

کاك فرمان فەرموو.

بەڕێز فرمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەبەستمان لێرە ئێمە کە باس لە پاوەن و زەویەکانی میری دەکەین، یەعنی وردە وردە بەرەو تەسك بوونەوە دەڕۆن، لەبەر ئەوەی ئەو گرێبەستە کشتوکاڵیەی کە لەگەڵ جووتیارێکی دیاریکراو کراوە، (30) دۆنمی لە بۆ دیاریکراوە، ڕەنگە هەموو ئەو گرد و شاخ و تەپۆلکەی لە دەوروبەری زەوییەکە هەیە دووبارە دەیکێڵێتەوە، ئێمە لەکوێ دارستان بڕوێنین؟ یەعنی وردە وردە ئەو زەوییە ئەمیریانەی ئێستا ئێمە لەم پرۆژە یاسایە لەداهاتوودا بەتەماین بیچێنین، بەڕاستی مەجالی تێدا نامینێت، لەبەر ئەوەی جووتیارەکە

بۆی دیاریکراوە چ دۆنمەکە، لەدوای (30) دۆنمەکەی ئەو دەوروبەرەکەی خۆی هەر هەمووی دەکێڵێ دەیکاتە زەوی کشتوکاڵی، یەعنی وردە وردە زەوییەکەی خۆی فراوان دەکا لەسەر بنەمای نەمانی پاوان، هەروەها دارستان، کەواتە لێرە بەڕاستی دەبێ جێگای بکرێتەوە ئەو زەوییە، جووتیارەکە کە گرێبەستی لەگەڵ کراوە بەهیچ شێوەیەك دەست درێژی نەکاتە ئەو زەوییانەی کە دەوروبەری زەوییەکەی ئەون، چونکە لێرە ناتوانین ئێمە دارستان بچێنین، هەروەها لەوەڕگاش کەمدەبێتەوە بۆ درامەتی گیانلەبەری لەکوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەیان خان فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد کۆچەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن دەست پێکێ ئەز پشتەڤانیا بۆچوونا کاك سالاری دکەم، هەروەسا ب قەناعەتا من چاندنا دارا کو بەحس ل هاتیە کرن، ئەڤرۆکە هەرێما کوردستانێ پێدڤیە هەڵمەتەکا نیشتمانی هەبیتن ژ بۆ چاندنێ، لوما ئەز پشنیارێ بڕگەیەك دکەم ئەم زێدەبکەین ئەم فی ماددێ ژ شێڤەیا خوارێ (اصدار مرسوم هەرێمی للاحتفال بيوم وطني لحماية البيئة والتشجير)، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی وەزیری مالییە دێت، لەبەر ئەوەی بەڕاستی ئەوان خاوەن زەوین، ئەوان زەوییەکە تەخسیس دەکەن، ئەمە یەکەم، دووەم حەزدەکەم شتێکی تریش ئیزافە بکەین هەر لەگەڵ فەقەرەی دووەم پاش فەیزانات (احواض السدود والانهار)یش بخەینە سەری، چونکە ئەوە هاوکار دەبێت بۆ (احواض السدود والانهار)، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارین لەکاتی سیاغەکردنەوەی هەموو ئەو بەڕێزانەی کە تێبینیان لەسەرە، ئامادەی کۆبوونەوەکە بن، فەرموو بۆ ماددەی نۆ.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (9):

تعمل الوزارة على تشجيع انشاء و انماء وتطوير الغابات و مشاتل الغابات الخاصة و ذلك من خلال:

اولا: تخصيص اراض غير مكسوة بالغابات وفق القوانين والتعليمات.

ثانيا: تقديم الخبرة الفنية و الشتلات و البذور و المعونات الاخرى.

ثالثا: تقديم القروض الميسرة لهذا الغرض.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کوردییەکەشی.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی نۆیەم:

وەزارەت کاردەکات بۆ هاندان و دامەزراندن و پەرەپێدان و گەشەسەندنی دارستان و نەمامگەکان دارستان، دارستانی تایبەت لەڕێگای:

یەکەم: تەرخانکردنی ئەو زەوییانەی بەدارستان دانەپۆشراون بەپێی یاسا و ڕێنمایی.

دووەم: پێشکەش کردنی شارەزایی تەکنیکی و نەمام و تۆو هاوکاری دیکە.

سێیەم: پێشکەش کردنی قەرزی پێویست بۆ ئەم مەبەستە.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

ڕەئی لیژنەکان سەبارەت بەم ماددەیە، سەرەتا لیژنەی کشتوکاڵ، فەرموو.

بەڕێز زکیە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تێبینیمان نییە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

لیژنەی تەندروستی و ژینگە، فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نییە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

لیژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ماددەکە دەکەین، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هیچ تێبینیم نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو ناسك خان.

بەڕێز ناسك توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەی نۆیەمە باس لە تەشجیع کردن دەکا بۆ پێگەیاندن و ئینماء و تەتویری غابات، من وا بۆی دەچم ماددەی دەیەم، فەقەرەی دووەمیش هەربەشێکە لە ئەو، باس لەوە دەکا تەوزیعی شەتڵ و ئەوە بەسەر بەلەدیات و مونەزەماتدا هەست دەکەم ئەمەش هۆکارێکە بۆ تەشجیع، کەواتە ئەگەر فەقەرەی دووەمی ماددەی دەیەم، ببێتە چوارەم لەم فەقەرانە جوانتر دەردەچێ بۆ شێوازی یاساییەکەش، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

.لەبڕگەی دووەم کەباس لە پێشکەش کردنی شارەزایی تەکنیکی و نەمام و تۆو هاوکاری دیکە دەکا لەلایەن وەزارەتەوە، من پێم باشە مادام شارەزایی تەکنیکی پێشکەش دەکرێ لەلایەن وەزارەتەوە خولی مەشق و ڕاهێنانیش بۆ خاوەن نەمامگەکان و دارستانی تایبەت زۆر زەروورە لەڕاستیدا، لەبەر ئەوە لە ولاتان ئەوانەی کە کشتوکاڵ دەکەن زۆر بەیان موهەندیسی زراعین، بەڵام ئەوانەی لای خۆمان شارەزاییەکی ئەو تۆیان نییە، ئەو خولی مەشقەیان بۆ بکرێتەوە شتێکی زۆر باشە، مادام نەمام و تۆ دابەش دەکرێ وابا شترە پەین و مەسەلەن مەوادی دژە نەخۆشی و ئەوانەش بە هەمان شێوە دابین بکرێت، سێیەم کەدەڵێ (پێشکەش کردنی قەرزی پێویست بۆ ئەم مەبەستە) نازانم ئەو پرسیارە لەو لیژنە بەڕێزانە دەکەم قەرزی کشتوکاڵی ناتوانن ئەوانە وەری بگرن؟ یەعنی سوودمەند بن لەقەرزی کشتوکاڵی بۆ ئەو پرۆژانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی نۆ، بڕگەی سێ (پێشکەش کردنی قەرزی پێویست بۆ ئەم مەبەستە) لەڕاستیدا قەرزی کشتوکاڵی هەیە، بەڵام بۆ غابات، کە غابات خۆی سەرپەرشتی ئەو وەزعە دەکات، ئایا ئەکرێ قەرز بدات بەخەڵکی دیکە؟ پارە بدات بەخەڵکی دیکە؟ تکایە ئەمە روون بکەنەوە، چونکە دەبێتە یاسا، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قەرزەکە بۆ مەشتەلە وەکو ئەمن لێی تێبگەم؟ سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو بۆ ماددەی دە.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (10):

اولا: للوزير تحديد ايام التشجير خلال السنة.

ثانيا: للمدير العام توزيع شتلات الغابات مجانا على البلديات والمنظمات و دوائر الدولة و الاهالي للقيام بحملات غرس و تشجير وطنية.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

بەکوردییەکەی.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دەیەم:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە رۆژانی دارچاندن لەساڵدا دیاری بکات.

دووەم: بۆ بەڕێوەبەری گشتی هەیە نەمامی دارستان بەخۆڕایی دابەش بکات بەسەر شارەوانییەکان و ڕێکخراوەکان و فەرمانگەکانی دەوڵەت و هاووڵاتیان بە مەبەستی بەشداری کردنیان لە هەڵمەتی نیشتیمانی چاندنی نەمام.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی کشتوکاڵ ڕەئیتان، فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەکەمان پێشنیار دەکا بەم شێوەیە دابڕێژێتەوە ماددەی دە:

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە وەرز و رۆژی دارچاندن دیاری بکات لە ساڵدا، لێرەدا وەرزیش ئیزافە بکرێت.

دووەم: بۆ بەڕێوەبەری گشتی هەیە نەمام بەخۆڕایی دابەش بکات بە شارەوانییەکان و ڕێکخراوەکان و فەرمانگەکانی دەوڵەت، هەستان بەهەڵمەتی دارچاندن لە بۆنە نیشتیمانی و میللیەکاندا، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

لیژنەی تەندروستی و ژینگە، فەرموو.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە تێبینیمان هەیە لە خاڵی یەکەم (وەزیر بۆی هەیە وەرز و رۆژی دارچاندن دیاری بکات لە ساڵدا) کە پشتگیری لیژنەی کشتوکاڵ دەکەین، بۆ ئەو باسە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

لیژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك لیژنەی یاسایی تێبینیمان لەسەر کۆتایی بڕگەی دووەم هەیە، (دوائر الدولة) بکرێ بە (دوائر الاقلیم)، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیم نییە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کێ دەیەوێ قسە بکا؟ ئەو بەڕێزانە ناویان نووسراوە دەیانەوێ قسە بکەن (ئاهەنگ خان، کاك محمد، سمیرە خان، سیوەیل خان، کاك امیر، ماموستا فرمان)، فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم لە بڕگەی دوو، فەقەرەیەکی بۆ ئیزافە بکرێ (خاصة طلبة الجامعة) یان خەریج بێ یان ئەوەی دەوامی جامیعەی دەکا، ئەو شێوازەی لە جامیعەی بلکەند هەیە لەتورکیا، هەر خەریجەك، هەر تەڵەبەك، کە داخیلی ئەو جامیعەیەی دەبی یان تەخەروج دەکا لەدارستانەکانی وێندەر دارەکی دەچێنێ، بەرهەمەکەی دەبینێ، ئەو چەند ساڵی کە دەخوێنێ لەو جامیعەی ئاگای لەو دارە دەبێ، کەتەخەروجیش دەکا دەبینێ دارەکە گەیشتۆتە چ قۆناغێك، بەراوردی دەکاتەوە لەگەڵ ئاستی عیلمی خۆی و دەرچوونی لەو

جامیعەیە، جۆرە روحیەتێکی دەداتێ کە ئەوە زۆر مهیمە، دارستانیش پێش دەکەوێ، لۆیە ئەمن پێشنیار دەکەم خاصەتەن تەڵەبەی جامیعەی بچێتە ناوی بۆ ئەوەی بەرهەمەکەی خۆشیان ببینن لەڕوانی دارستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد احمد شارەزووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا پشتگیری پێشنیارەکەی لیژنەی یاسای دەکەم (دوائر الدولة) بکرێ بە (دوائر الاقلیم).

دوو/ لە یاساکە دوای فەرمانگەکانی دەوڵەت هاووڵاتیانیشی گوتووە، بەڵام ڕاپۆرتی لیژنە هاووڵاتی تێدا دووبارە نەکراوەتەوە بۆیە من داوام وایە کە فەرمانگەکانی هەرێم و هاووڵاتیانیشی بۆ ئیزافە بکرێت لە ڕاپۆرتەکەی لیژنەی کشتوکاڵدا، چونکە هاووڵاتیانی تێدا دیاری نەکردووە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو سمیرە خان.

بەڕێز سمیرە عبدالله.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەڵێ بۆی هەیە وەزیر ڕۆژەك دیاری بکا، من نالێم بۆی هەیە، دەڵێم پێویستە، یەعنی بۆی هەیە دیاریشی نەکا مادام وایە، بەڵام پێویستە دیاری بکات، هەروەها دەڵێ بۆی هەیە بەڕێوەبەرایەتی گشتی نەمام، نا ئەویش پێویستە تەوزیع بکا، چونکە زۆر زەوی هەیە مەتروکە تائێستا من ئامادە نیمە مەسەلەن خەڵکەك دەڵێ من ئامادە نیمە بچم بکرم ئەم دارەیە گرانە، نرخەکەشی گرانە، پێشنیاریش دەکەم هەرمندالێك لەدایك دەبێ بەیان ویلادەی نەدەنێ هەتا نەمامێك یان دارێك دەچێنێ، ئەوجا بیدەنێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەومادەدەیە خاڵی دووەم، نازانم نووسرایە بۆ بەڕێوەبەری گشتی هەیە، بەڕێوەبەری گشتی جاری وایە لەقەزاو ناحییەکان نییە، دائیرەی زراعە هەیە، لە دائیرەی زراعەی قەزاو ناحییەکان دارستانیشی لێیە، نموونەمان هەیە مەسەلەن ئێستا لەشاری کۆیە ئەمە هەمانە لەهەیبەت سولتانی دار و نەمام زۆر دەچێندرێ، یەعنی پێویست دەکا ڕەزامەندنی بەڕێوەبەری گشتی لەهەولێرێ وەربگرێت و ئینجا نەمام دابەش بکاتن؟ ئەگەر بکرێتە دائیرەی زراعەی باشترە، بەنیسبەت تەڵەبەی جامیعات تەبعەن تەڵەبەی

جامیعەی ئەو سالّ ئاگادارم کۆلیژی کشتوکالّ نەمامێکی زۆریان چاند، هەموو سالّێ دەچێنن ئەوسالّ یەعنی فەرزبوو لەسەر هەرتەڵەبەکی چەند دارەکی بچێنێت و دوای ئەمە بەرهەمەکەی لەدوای دابەش بکرێتە سەر هاوولاّتیان و دائیرەکانی تر، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کاك امیر فەرموو.

بەڕێز امیر گوگە یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دکەم فی سیغەتێ ئێك و دوو بهێتە دارشتن (للوزاراء للوزیر اصدار التعلیمات اللازیمة لتحدید ایام التشجیر والقیام بحملات الغرس والتشجیر في الاقلیم) ئەوە هەموو واتاکەی تەواو دەداتن، تەواو دبتن، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو مامۆستا فرمان.

بەڕێز فرمان عزالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئێمە مەبەستمانە لەیاسایەکە هەرجێی بکەینەوە نەمام چاندن بێ و دابەشکردنی هەر بەخۆڕایی بێ، بەڕاستی تاوەکو ئێستا لەکوردستاندا بەمەلاین نەمام دابەشکرایە، ئەو نەمامانەی کە دابەشکرایە لەکوردستاندا چاندرا، ئەگەر ئاوبدرابایە و چاودێری بکرابایە ئێستا کوردستان خۆی لەخۆیدا بەڕاستی دارستان بوو، لەبەر ئەوەی ئێمە گوێمان لێدەبێ لەڕاگەیاندنەکان لە بۆنەیەکی دیاری کراو ملیۆن نەمام چێندرا، لەبۆنەیەکی دیاری کراوی تردا دوو ملیۆن نەمام چێندرا، نازانم ئەو نەمامانە چییان لێهاتووە؟ بەڕاستی دەچێندرێ و پارە و پوولێکی لەسامانی گشتی لێ سەرف دەکرێ، پاشان ئاو نادرێ و ئیتر نەمامەکە وشك دەبێت و جێگای نابێتەوە، ئەگەر ئەو یاسایە دیسان نەمام ئەوە دابەشی دەکات و دیسان لەسامانی گشتی نەمامی پێدەکڕێ یان لەنەمامگەی وەزارەتی کشتوکاڵی دابەشدەکات، بەڕاستی ئەویش هەرسامانی گشتییە، بەڕاستی هەر نەکرێ باشترە، لەبەر ئەوەی دەزانیین دارستانەکان بەودارستانانەوە دەچێ کە هەتاوەکو ئێستا یەك دارمان نییە کەلەموناسەبەکان چاندیتیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د. سیروان بابان / وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو زانیارەی من هەمە لەلیژنەی بەدواداچوون هەیە بۆ دارستانەکان ئەوانەی دەچێنن، تائێستا نیسبەی نەجاحی 70٪ بەرەو سەرەوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو کاك جلال.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەلا ئێمە کەباسی ئەو نەمام دابەشکردنە دەکەین، بەڕاستی لە بۆنە نیشتیمانییەکاندا مەسەلەن رۆژی چاندن لە 4/21 لەو بۆنەیانەدا بۆیان هەیە یان کەدیاری بکرێ چ رۆژێ بۆئەوەی هەموو کەس بچێ داری تێدا بچێنێ،دیاری کراوە بۆ کەیە؟ ئەگەرنا بەڕاستی نەمامێ ئەگەر دینارەکی تێبچێ بۆ شەتلّ رواندن دە دیناری دەوێ، یەعنی بۆ موتابەعەی کەبیڕوێنی موتابەعەی بکەی دە دیناری دەوێ، لەبەر ئەوە قسەکەی مامۆستا فرمان زۆر ڕاستە داریٚك کەدەڕوێندرێ دەبێ موتابەعە بکرێ و ئاو بدرێ، ئەوە ئیشی وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاوە، بەڵام ئەو تەوزیحە کە بۆی هەیە جەنابی وەزیر سەلاحییەت دەدا بە بەڕێوەبەری گشتی و بەڕێوەیەری گشتیش سەلاحییەت دەدا بەمەسئول مەشتەلەکان لە هەموو قەزا و ناحییەکان کە لەو بۆنەیەدا بەخۆڕایی دابەشی بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

فەرموو بۆ ماددەی یانزدە.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

استثمار الغابات

المادة (11):

تحدد بضوابط يصدرها الوزير مجالات وشروط استثمار الغابات بما لا يتعارض و المحافظة على طبيعة هذه الغابات وما فيها من الاشجار و النباتات الاخرى و الحيوانات، مع اخذ واقع الحال بنظر الاعتبار.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان

کوردییەکەی.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

وەبەرهێنانی دارستان.

ماددەی (11): وەزیر ڕێنمایی دەردەکات بۆ ڕێکخستنی بوارو مەرجەکانی وەبەرهێنانی دارستان کە ناکۆك نەبێت لەگەڵ پاریزگاری کردن لە سروشتی دارستانەکان و ئەو دارو ئاژەڵ و رووەکانەی دیکە تێیدان بەشێوەیەك کە واقیعی حاڵ لەبەرچاو بگیرێ.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کشتوکاڵ رەئیتان.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هیچ تێبینیمان نییە لەسەر ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تەندروستی و ژینگە رەئیتان.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هیچ تێبینیەکمان نییە لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك لیژنەی یاسایی تەئیدی ماددەکە دەکەین و هیچ تێبینیەکمان لەسەری نییە.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە دێری دووەم کە دەڵێت (المحافظة على طبيعة هذه الغابات وتطويرها)ی بۆ ئیزافە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

چ بەڕێزێك قسەی لەسەر ئەم ماددەیە هەیە؟ بەڕێزان (دکتۆر ئەحمەد، کاك خورشید، گەشە خان)، فەرموو کاك ئەحمەد.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەست لێرە لە کۆتایی ماددەکە کە دەڵێت بەشێوەیەك کە واقیعی حاڵ لەبەرچاو بگیرێ، واقیعی حاڵ چیە؟ یەعنی دەبێت تۆ روونی بکەیتەوە کە واقیعی حاڵ چیە، تۆ لێرە دەتەوێ ئەمە رێك بخەیت، تەبعەن لێرە پێویستت کردووە لەسەر وەزیر کە رێنمایی دەربکات بۆ رێکخستنی بوارو مەرجەکانی وەبەرهێنانی دارستان کە ناکۆك نەبێت لەگەڵ پاڕێزگاری کردن لە سروشتی دارستانەکان و ئەو دارو ئاژەڵ و رووەکانەی

دیکه تێیدان بەشێوەیەك كه واقیعی حاڵ لەبەرچاو بگیرێ، جەنابی وەزیر رووني بكاتەوه كه واقیعی حاڵ چیە؟ چونكه تۆ دەتەوێت لێرە رێكی بخەیت، كە رێنمایی دەردەكەیت رەنگە واقیعی حاڵەكە لەگەڵ رێنماییەكە بگونجێت، یان دەبێت رێنماییەكە لەگەڵ واقیعی حاڵەكە بگونجێنین، دەبێت رووني بكاتەوه، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك خورشید فەرموو.

بەڕێز خورشید احمد سلیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم سیاغەكە بەو شێوەیە بێت (تحدد بضوابط یقترحها الوزیر ویتم المصادقة علیها من قبل مجلس الوزراء)، ئیزافەی مەجلیسی وزەرا زۆر موهیمە، چونكه لەوانەیە ئەگەر جەنابی وەزیر بە تەنیا لەو مەجالە بێت، فشار بخرێتە سەری بۆ ئەوەی بەكارهێنانی غابات هەندێك مەبەستی ئەوەیە، لەبەر ئەوەی من پێشنیار دەكەم وەزیر ئیقتیراحات دروست دەكات ئەنجومەنی وەزیران موصادەقەی لەسەر بكات لە بابەتی ئیستیسمار، تەنها وەزیر نەبێت لە مەسەلەكە، بۆ ئەوەی شوێنی غابات بەكار نەیەت بۆ غەرەزێكی تر، یەعنی بەو سیغەیە بێت (تحدد بضوابط یقترحها الوزیر ویتم المصادقة علیها من قبل مجلس الوزراء)، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز گەشە خان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە زەوابتەكان بۆ نەهێشتنی رۆتین، من پێم باشە مودیر عامەكانیش لە شارەكاندا بتوانن بەپێی ئەو سەلاحیەتەی كه وەزیر دەیانداتێ، سەلاحیاتی دانانی زەوابتیان هەبێت بۆ مۆڵەت، هیچ ماددەیە لەم فەسڵەدا دیاری نەكراوە بۆ دانان، یان تەحدید كردنی شوێنی تایبەت بۆ سائیح، لەبەر ئەوە پێویستە ماددەیەك ئیزافە بكەین كه لە ئیستسماردا شوێن دابنرێت بۆ زائیرو سائیح، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری كشتوكاڵ و سەرچاوەكانی ئاو:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، تێگەیشتنەكەی من بۆ واقیعی حاڵ بە نەزەری ئیعتیبار بەم شێوەیە، چونكه ماددەكه باسی دوو شت دەكات موحافەزەو تەتویریش، ئەگەر ئیزافەمان كرد، چەند حاڵاتێكی بیئی هەیە ئێستا لە تەئسیراتی مەناخیەوە، وەكو باسمان كرد غابات لە ژێر زەختێكی زۆر زۆرە، چونكه مەناخ دەگۆڕێت، كه

مەناخ گۆڕا هەموو نەباتێك، غاباتیش وایە لە زورفێکدا دەژی پێی دەڵێن (باوەند ریکۆندیشنز) (Bawnd reconditions)، کەواتە لەناو ئەو زورفەدا لە دەرەجەی حەرارە ئەوەندە بۆ ئەوەندە، لە رتوبە لە ئەوەندە بۆ ئەوەندە، بیئە گۆڕانکاری بەسەردا دێت، هەندێك جار ناتوانین موحافەزە بکەین لەسەری ئەوە وەزعێکە، وەزعەکەی تریش، لەوانەوەیە موحەدداتی جیۆلۆجی بێت، کە نەتوانین تەتویری پێ بکەین، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بۆ ماددەی دوازدە.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (12):یسمح لاصحاب الغابات الخاصة وفق الشروط والمعايير الفنية التي تحددها الوزارة باستثمار غاباتهم بالتقليم او تبديل اشجارهم الغاباتية باشجار مثمرة شريطة حصولهم على رخصة من الوزارة ودفع الرسوم المقررة.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەی تکایە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (12):

ڕێگە بە خاوەن دارستانی تایبەت دەدرێ بەپێی مەرج پێوەرەکانی تەکنیکی کە وەزارەت دیاری دەکات، کە وەبەرهێنان لە دارستانەکانیان بکەن بە هەڵپاچین، یان داری دارستانەکانیان بە داری بەردار بگۆڕن بە مەرجێ مۆڵەت لە وەزارەت وەربگرن و، یان ڕەسمی یاسایی بدەن.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کشتوکاڵ ڕەئیتان.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەکەمان پێشنیار دەکات بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

(ڕێگە بە خاوەن دارستانی تایبەت دەدرێ بەپێی ئەو مەرج و پێوەرە هونەریانەی وەزارەت دیاری دەکات، بە وەبەرهێنانی دارستانەکانیان بکەن بە هەڵپاچین و سووك کردنی، یان گۆڕینی داری دارستانەکان بە دارو درەختی بەرداری گونجاو بەو مەرجەی مۆڵەتی یاسایی لە وەزارەت وەربگرن).

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی تەندروستی و ژینگە ڕەئیتان.

بەڕێز تارا عبدالرزاق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیەکمان نییە.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیمان نییەو پشتگیری ماددەکە دەکەین.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تێبینیم نییە.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ قسەی لەسەر ئەم ماددەیە هەیە؟ ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسە بکەن، (کاك سەردار، کاك عبدالرحمن، بەفرین خان، کاك سەرهەنگ)، فەرموو کاك سەردار.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا جەنابی وەزیرو جەنابی کاك حسینیش دەزانن لە کوردستاندا تاکو ئێستا دارستانی تایبەت نییە، باغ هەیە، باغیش ناچێتە ئەو چوارچێوەیە، یەعنی ئەوە حاڵەتێکە، بەس لە لادێی خۆمانمدا لەوانەیە جوتیارێك دەڵێت ئەوە قەدەغەی منەو ناهێڵم کەسی تێ بچێت، یەعنی ئەو حاڵەتە هەیە، لەبەر ئەوە ئەگەر شتێك نەبێت چۆن لە یاسا رێنمایی بۆ دەردەچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دوازدە لە ئاخیردا کە دەڵێت (بە هەڵپاچین، یان داری دارستانەکانیان بە داری بەردار بگۆڕن بە مەرجێ مۆڵەت لە وەزارەت وەربگرن و، یان ڕەسمی یاسایی بدەن)، ئەمە دەبێتە ئیشکال، مەسەلەن گوندێك دەیەوێت زەویەکە بگۆڕێت بە شتێکی تر، کەی بگاتە وەزارەت؟ یەعنی مانگێکی پێ دەچێت، لەوانەیە ئەمری وەزارەت نەگاتێ، بەڵام کام لە دائیرە نزیکە، لە دائیرەی زراعە نزیکە ئاگاداری بکاتەوە، نەك بڵێت مۆڵەت وەربگرێت، یەعنی بڵێ ئاگاداری دائیرە بکرێتەوە بڵێت کە ئەم زەویە وا دەگۆڕم

بەم شێوەیە، من پێموایە بەس ئاگادار کردنەوەی دائیرەی زراعە بێت، نەك مۆڵەت وەرگرتن لە وەزارەت، ئەمە ئیشکالیەتێکی زۆر گەورەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز بەفرین خان فەرموو.

بەڕێز بەفرین حسین خەلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم هیچ مەعقولیەتێکی تێدا نییە باخەوانێك، یان خاوەن دارستانێکی تایبەت بۆ هەڵپاچینی باخەکەی خۆی بچێت مۆڵەت لە وەزارەت بخوازێت، یەعنی زۆر جار کە گوندێکی دووڕە دەستە هەتا مۆڵەتێکی هەڵپاچین وەردەگرێت لە وەزارەت، لەوانەیە وەرزی هەڵپاچین بەسەر بچێت، ئێمە دەزانین ئەوەش وەرزی تایبەتی خۆی هەیە، ڕەسمی یاسایی بۆچی بدات، وەك کاك عبدالرحمن فەرمووی مەسەلەن کاك دائیرە لە خۆی نزیکە لە خۆیەوە دەتوانێت لەوە مۆڵەت وەربگرێت، بەڵام بۆ مەرج و پێوەرە تەکنیەکان زۆر ئاساییە وەزارەت، بەڵام بۆ هەڵپاچین ئەمە شتێکە یەعنی مەعقول نییە تۆ بۆ هەڵپاچینی باخەکەی خۆت پێویست بەوە هەبێت مۆڵەت لە وەزارەت بخوازیت، من داوا دەکەم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت و زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، من تەقریبەن ماددەکە هەر بە زیادە دەزانم لە ئەساسدا، بەڵام ئەگەر بمێنێتەوە، قەرار بێت بمێنێتەوە مەسەلەی وەزارەت، بۆ وەزارەت؟ یەعنی وەزارەت رەنگە رۆتینەکە زیاتر بکات، رەنگە هاوولاتیەکە درەنگ بگاتە وەزارەت، وەکو ئەوەی کە برادەرانم باسیان کرد، دەکرێت فەرمانگەیەکی سەر بە وەزارەتی زراعە بێت، بێینە سەر کوردیەکە کە لەبەردەستی من دایە، دەڵێت (یان وەزارەت ئاگاردار بکاتەوە و، یان ڕەسمی یاسایی بدەن)، یان یەعنی یەکێك لەمانە ئیختیار بکات، بە کەیفی خۆی، ئەمە دەبێت یەکلایی بکرێتەوە، ئینجا بۆ ڕەسم بدات؟ یەعنی کابرا بۆ ڕەسم بدات لە ئەساسدا؟ سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی وەزیر.

بەڕێز د.سیروان بابان/ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێگەیشتنەکەی من ئەوەیە ئێستا غاباتی خاص هەیە، غاباتی سپیدارو ئەمانە لە دهۆك، بەو شێوەیەی کە کۆمەڵگای ئێمەش دەڕوا، یەعنی هەموومان تەوەقوع دەکەین کەوا غاباتی خاص دروست دەبێت، دەبێت تەنزیمی بکەین بە قانون، سوپاس.

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پڕۆتۆکۆڵەکان

83

سالّی/ 2012 – بەرگی هەشتاو سێ

چاپی یەکەم/ سالّی 2013

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (8) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە 2012/9/26 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (9) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە 2012/10/3 ل 67

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (10) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2012/10/8 ل 153

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (11) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2012/10/10 ل 257

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (12) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2012/10/15 ل 325

المقدمة وبعد المناقشة والدراسة توصلت اللجان الى اعادة صياغة المشروع بالشكل الاتى والمرفق مع هذا التقرير.راجين التفضل بالاطلاع وعرض الصياغة القانونية للقانون على البرلمان لابداء الراى المناسب والتصويت.

قانون رقم ( ) لسنه2012

قانون غابات اقليم كوردستان –العراق

الباب الأول

التعاريف والاهداف والسريان

الفصل الأول

" التعـاريف "

المادة(1):

يقصد بالتعابيروالمصطلحات الاتية المعاني المبينة ازاءها لاغراض هذا القانون:

أولاً: الوزارة: وزارة الزراعة والموارد المائية في اقليم كوردستان.

ثانياً: المديرية العامة: المديرية العامة للبستنة والغابات والمراعي.

ثالثاً: مديرية شرطة حماية الغابات والبيئة في الإقليم: مديرية الشرطة المكلفة بحماية الغابات ومنتجاتها ومكوناتها.

رابعاً: الغابة: الوحدة الحياتية المتكاملة والتي تتكون من الأشجار والشجيرات والأعشاب والنباتات سواء أكانت نابتة بصورة طبيعية اوغير طبيعية والحيوانات والطيور والاحياء الدقيقة.

خامساً: الغابات الاميرية: هي الغابات الطبيعية اوالمشاجر وأراضي الغابات العائدة ملكيتها للاقليم سواء عليها حق الانتفاع للغير ام لم يكن.

سادساً: الغابات الخاصة: هي الغابات المنشأه من قبل اشخاص طبيعيين اومعنويين التي تعود ملكيتها أو حق التصرف فيها لهؤلاء الاشخاص.

سابعاً: إنتاج الغابة: كل مادة في الغابة ثابتة أو منقولة كالخشب الصناعي وخشب الوقود والفحم والراتنج والعفص والاصماغ والمواد الدباغية والثمار والبذور والجذور والألياف واللحاء والعسل ومن السما والدبال والتراب والصخور والأعشاب والفطر واللحوم وفراء الحيوانات البرية والطيور والاسماك والبيض والأزهار وابصال الزينة وغيرها.

ثامناً: الشجرة: كل نبتة ذي ساق خشبي لجميع أدوار نموه.

تاسعاً: المشتل: الاراضي المخصصة لانتاج وتربية شتلات أشجار وشجيرات الغابات والمشاجر.

عاشراً: المواشي كل الحيوانات الرعوية الداجنة.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

بابەت/ ڕاپۆرتی هاوبەش

دوابەدوای ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری یاسایی ژمارە 217 لە 2012/7/31 و ڕاپۆرتی لیژنە پەیوەندارەکان هەر سێ لیژنەی کاروباری یاسایی و کشتوکاڵ و ئاودێری و لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە کۆبوونەوەیەکی هاوبەشیان ئەنجام دا لە ڕۆژی 2012/10/3 ی زایینی بەرامبەر بە 13/ڕەزبەر/2712 ی کوردی، دوابەدوای کۆتایی هاتن بە گفتوگۆی ماددەکانی پرۆژە یاسای پاراستنی دارستان لە هەرێمی کوردستان بە مەبەستی پۆلین کردن و دیاری کردنی ئەو ڕاوبۆچوون و پێشنیارانەی پێشکەش کران، لیژنەکان گەیشتنە ئەو ئەنجامەی کە پرۆژەکە بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە کە هاوپێچە لەگەڵ ئەم ڕاپۆرتە، لەگەڵ ڕێزدا، تکایە بفەرموون بۆ ئاگاداری و داڕشتنەوەی پرۆژە یاسایەکە و بخرێتە بەردەم پەرلەمان بۆ دەنگدان لەسەری.

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2012

یاسای دارستان لە هەرێمی کوردستان-عێراق

دەروازەی یەکەم

پێناسەو ئامانج و کارپێکردن

بەشی یەکەم

" پێناسەکان "

ماددەی (1):

مەبەست لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە واتا دیاریکراوەکانی بەرامبەریانە بۆ مەبەستی ئەم یاسایە:

یەکەم: وەزارەت: وەزارەتی کشتوکاڵو سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان-عێراق.

دووەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی باخداریو دارستانو پاوان.

سێیەم: بەڕێوەبەرایەتی پۆلیسی پاراستنی دارستانو ژینگە: بەڕێوەبەرایەتی پۆلیس کە ڕاسپێردراوە بە پاراستنی دارستانو بەروبوومەکانیو پێکهاتەکانی.

چوارەم: دارستان: پێکهاتەیەکی ژینەوەری تەواوکارە ، کە پێکدێت لە دارو دەرخت و ، پووش و پاوان و ، ڕووەکەکان و ، گیانلەبەر و باڵندە کێویەکانو ، زیندەوەری بەچاو نەبینراو ، جا چ سروشتی بن یا ناسروشتی.

پێنجەم: دارستانی میری: بریتیە لە دارستانی سروشتی و دەستکرد و ، زەویوزاری دارستان کە مولکیەتی ئەگەڕێتەوە بۆ هەرێم ، جا مافی سوود وەرگرتنیان بۆ کەسی تر بێت ، یان نا.

شەشەم: دارستانی تایبەت: ئەو دارستانانەی لەلایەن کەسانی ئاسایی یا مەعنەوی دروستکرابنو، مولکایەتی یا مافی بەکارهێنانیان بۆ ئەو کەسانە دەگەڕێتەوە.

حەوتەم: بەری دارستان: هەر ماددەیەك لە دارستان جێگیر بێت ، یا گوازراوە وەك تەختەی پیشەسازیو ، داری سووتەمەنی، خەڵوز و راتینج و مازوو و کەتیرە و کەرەستەی پیشەسازیو ، بەڕوو و تۆو ، ڕەگ و ڕیشاڵو تۆپکڵو هەنگوینو گەزۆو ، گڵو گیا و قارچك و گۆشتو پێستی ئاژەڵی کێوی و باڵندە و ماسی و هێلکە و گوڵ و پیازی جوانی و بەروبوومی دیکە.

هەشتەم: دارەخت: هەموو ڕووەکێك کە قەدێکی دارینی هەبێ بە هەموو قۆناغەکانی گەشەکردنەوە.

نۆیەم: نەمامگە: زەوی تەرخانکراو بۆ بەرهەمهێنانو پەروەردەکردنی دارو دارەختی خۆڕسك و دەستکرد.

دەیەم: مااڵت: سەرجەم ئاژەڵە ماڵییەکان کە لەسەر گژو گیا دەلەوەڕێن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیار دەکەم پێش ئەوەی ئەوماددەیە بخرێتە دەنگدانەوە ناونیشانی پرۆژە یاسایەکە بخرێتە دەنگدانەوە، چونکە ئەوەی لە حکومەت هاتووە یاسای پاراستنی دارستانە، بەاڵم ئەوەی لە تەقریری موشتەرەکە یاسای دارستانە و چەند پێشنیارێکی دیکەش هەبوو، من پێم باشە بەدەر لەوەی ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی یاسایی دەڵێن چی؟ د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لەو پێشنیارە دەکەین سەرەتا ناوی یاسایەکە دواتر ماددەکە وەکو ئەوەی خوێندرایەوە بدرێـە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

باشە ناوی یاسایەکە بخوێننەوە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(قانون غابات اقلیم کوردستان ـ العراق)، بە کوردیەکەشی (یاسای دارستانی هەرێمی کوردستان ـ عیراق).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئەو ناونیشانەی کە د.ڕۆژان خوێندیەوە بۆ ئەو پرۆژە یاسایە کێ لەگەڵە دەستی بەرز بکاتەوە تکایە؟ کێ لەگەڵ نیە؟ 5 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، دێینە سەر ماددەی یەکەم، بەو شێوەیەی

به کوردی و عەرەبی خوێندرایەوە کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 3 کەس لەگەڵ دانین، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەی دووەم.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

" الاهـداف "

المادة (2):

يهدف هذا القانون الى :

أولاً: الحفاظ على الاستقرار والتوازن الطبيعي وادارة وتنظيم الغابات وزيادة مساحاتها.

ثانياً: تحسين البيئة وتقليل تأثير التغيرات المناخية والحفاظ على التنوع البيئي.

ثالثاً: توفير بعض المواد الأولية والتي تتطلبها الصناعة.

رابعاً: تشجيع الاستثمارالزراعي في مجال الغابات.

خامساً: الحفاظ على الاصناف الطبيعية من النباتات والابقاء على أصولها الوراثية في كوردستان.

سادساً: توفير المناطق السياحية.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

" ئامانجەکان "

ماددەی (2):

ئامانجەکانی ئەم یاسایە:

یەکەم: پاراستنی سەقامگیریو هاوسەنگی خۆرسکی بۆ بەڕێوەبردنو ڕێکخستنی دارستان و بەرەودان بە زیادکردنی ڕووبەرەکان.

دووەم: چاککردنی ژینگەو ، کەمکردنەوەی کاریگەری کەشوهەوا و ، پاراستنی هەمەچەشنەی ژینگەیی.

سێیەم: فەراهەمکردنی هەندێ کەرەستەی سەرەتایی ، کە پیشەسازی پێویستیەتی.

چوارەم: هاندانی وەبەرهێنانی کشتوکاڵ لەبواری دارستاندا.

پێنجەم: پاراستنی جۆری خۆرسك لە ڕووەکەکانو ، هێشتنەوەی خۆرسکە ڕەچەڵەکدارەکان لە کوردستاندا.

شەشەم: دەستەبەرکردنی ناوچە گەشتوگوزاریەکان.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ماددەی دووەم بەو شێوەیەی بە عەرەبی و کوردی خوێندرایەوە تکایە کێ لەگەڵ دایە دەست بەرز بکاتەوە؟

کێ لەگەڵ دانیە؟ 1 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەی 3.

جەنابی وەزیر ئەگەر تێبینیەکت هەبوو پێشتر ئاگادارمان بکەوە، بۆ ماددەی 3 فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

" الســريان "

المادة (3):

أولاً: تسري أحكام هذا القانون على:

1/غابات الاقليم والاراضي التي تم تشجيرها للنفع العام إضافة إلى الاراضي الخالية من الغابات في المناطق الغابية أو التي يمكن أن تنشأ عليها الغابات.

2/ الغابات الخاصة من النواحي الفنية والادارية.

3/ المحميات الطبيعية.

ثانياً: تخصص الاراضي الواردة في الفقرة (أولا) من هذه المادة بقرار من الوزارة.

يوجد اقتراح بتحويل ثالثا الى المادة الرابعة.

المادة (4):

تسجل أراضي الغابات والمراعي التي لم يتم تسويتها بإسم وزارة الزراعة والموارد المائية.

يوجد اقتراح بتحويل رابعا الى المادة الرابعة مستقلة.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێ ئەو بڕگەیە لەو ماددەیە یەکلا بکرێتەوە، لەبەرئەوەی پێشنیار دەکرێ بە ئیلغا کردنی بڕگەی 4 ی ئەو ماددەیە، پێشنیارێك هەیە بەوەی کەوا ئەو بڕگەیە بکرێتە ماددەیەکی سەربەخۆ، ئەگەر ئەو دوو پێشنیارە یەك لەوانە دەنگی هێنا ئەگەر نا ئەوجا ماددەکە بدرێتە دەنگدان، واتە مەسیری بڕگەی 4 یەکلابکرێتەوە ئەوجا ماددەکە دەنگدانی لە بۆ بکرێ و سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کوردیەکەی بخوێنەوە دواتر قسەی لەسەر دەکەین.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم
" کارپێکردن "

ماددەی (3):

یەکەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەبێت لەسەر:

1/ دارستانەکانی هەرێمو ، ئەو زەویانەی کراون بە دارستان کە دارستانیان تیا نییە لە ناوچە دارستانیەکاندا کە ئەتوانرێت دارستانی لەسەر دروستبکرێت.

2/ دارستانە تایبەتەکان لەڕووی هونەریو کارگێڕییەوە.

3/پارێزراوە خۆرسکیەکان.

دووەم: زەوییە تەرخانکراوەکان بەپێی بڕگەی (یەکەم) لەم ماددەیە بە بڕیارێك لە وەزارەتەوە.

(پێشنیار هەیە (چوارەم) بکرێتە ماددەیەکی تایبەت).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لێژنەی هاوبەش ئێوە بۆ ئەو پێشنیارە ڕەئی هاوبەشی خۆتانمان پێ بڵێن فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت بڕگەی 4 کە داوا کراوە ببێتە ماددەیەکی موستەقیل و هەروەها باسی لەسەر کراوە کە ئەو زەویانەی تا ئێستا تەسویە نەکراون، تەسویە بکرێن وتەسجیل بکرێن بەناوی وەزارەتی زراعەوە و مەواردی مائیەوە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان ئەمە کارێکە پێچەوانەی یاسا جێ بەجێ کراوەکانە، چونکە ئەو زەویانە کە تا ئێستا تەسویە نەکراوە ئێستا لیجانی تەسویە ئەگەڕێ ئەو زەویانە مالیك حەقی رەقابەکەی ئەکرێ بەناوی وەزارەتی مالیە و دواتر ئەو کەسانەی کە لەسەری فەلاحەت دەکەن خۆیان یاخود بۆیان ماوەتەوە لە باوباپیرانیانەوە ئەوانە بە گوێرەی یاسا دەبنە موتەسەریف، یەعنی حەقی تەسەروفیان دەبێ، بەڵام حەقی رەقابە و حەقی مولکیەتی ئەو زەویانە لە ئەسڵدا هی دەوڵەت دەبێ، موتەسەریف مالیك فەلاحەکەیە یاخود وەرەسەی ئەو فەلاحانەن و حەقی تەسەروفیش لەو حەقانەیە کە لە قانون هەموو حەقێکی وەکو حەقی مالیکی پێ دەدرێ، لەبەرئەوە ناکرێ ئەو زەویانە بەناوی وەزارەتی زراعەوە تەسجیل بکرێن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.سیروان بابان(وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس سەرۆکی پەرلەمان دەربارەی فەقەرەی 4 کە لەغو بکرێتەوە یان نا، بەڕاستی ئێمە پشتگیری دەکەین کە بمێنێتەوە، لەبەر سەبەبێك ئەوەیە کە وەکو شەرحیان کرد خۆی ئەساسەن بەناوی وەزارەتی مالیە دەبێ، قانونەکە ناوی قانونی غاباتە، ناوەڕۆکەکە باسی حیمایە وتەتویر دەکات، کە ئەو ئەرکە بە وەزارەتی ئێمە دراوە، بۆ ئەوەی بتوانین ئەو ئیشە بکەین زیاتر ئاسان دەبێ بۆ ئەوەی قانونەکە تەبیق بکرێ، ئەگەر ئەوە نەکرا بە ناوی وەزارەتەکەی ئێمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەڕاستی ئەوە زۆر موناقەشە کراوە، ناکرێ موناقەشە بکرێتەوە جارێکی دیکە، ئەوە پێنج، شەش کەس دەستیان بەرز کردووەتەوە، ئەوە ناکرێ بەڕاستی، ئێوە ڕەئی خۆتان گوتووە ئێستا بزانین لیژنەی هاوبەش دەڵێ چی؟ دەست پێ بکەینەوە بە موناقەشات جارێکی تر دەچینەوە سەر خاڵی سفر، فەرموو لیژنەی هاوبەش بزانین ئاخر ڕەئیتان چیە؟ کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێویستە ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی ئایا تەسویەکە لەسەر وەزارەتی زراعی بێ، چونکە لە پرۆژەکە هاتووە یاخود ئیلغا بکرێ ئەو ماددەیە، وەکو باسمان لەسەری کرد و تەوزیحیکمان دا هەموو ئەو زەویانە دەکرێ کە تەسویە دەکرێ کە تاپۆی نیە دوایی کە تەسویەی بەسەردادەکرێ دەبێتە مولکی وەزارەتی مالیە، موتەسەریف ئەو فەلاحە دەبێ کە خۆی یاخود ئەگەر مردبێ وەرەسەکەی دەبنە موتەسەریف لەسەر ئەو زەویە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێمە ئێستا دەمانەوێ دوو کەس ئەوەی کە داوای کردووە ئیلغا بکرێ، کێ لەگەڵ ئەوە دایە کە ئیلغا بکرێ، دوو کەس وەردەگرین، ئەوانەی کە دەیانەوێ ئیلغا بکرێ، کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە کاك عمر دەکەم، لەبەرئەوەی ئەو ناوچانە تێدا زەرەرمەند دەبن کە تا ئێستا دوو یاسا هەیە و یاسای تەملیك هەیە و یاسای تەسویەش هەیە، یاسای تەملیك و تەسویە ئەو ناوچانەیە کە زیاتر بووني شۆڕش و بەردەوامی شۆڕشی تێدابووە مەنتیقەکان، دەسەڵاتی شۆڕشی تێدابووە حکومەت نەیتوانیوە مەنتیقەکان تەسویە بکات یان تاپۆ بکات لەسەر ئەو خەڵکانەی ئەو زەوی و شتانەیان لەبەردەستە، کە بە میرات لە باوباپیرانیان بۆیان ماوەتەوە، ئەو دوو یاسایە کەی جێ بەجێ بوون حکومەت توانی یاسایەکە جێ بەجێ بکات ئەو کاتە حکومەت کە پێویستی پێ بوو لە هەر شوێنێك دەتوانێ بەکاری بهێنێ، بۆیە من پشتیوانی دەکەم کە ئیلغا بکرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك بلال فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان (بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بڕگەیە تاپۆ کردنی یان بڵێین تەسویە کردن و بەناو کردنی ئەو زەویانەی کە ئەو هاوواڵتیانەی بەتایبەتی ناوچە شاخاویەکان کە دەبینین لەسەردەمی ڕژێم ئەو ناوچانە زۆر مەحروم کراون و ڕاگوێزراون و غەدریان لێ کراوە ئێستاش جارێکی دیکە بەو یاسایە غەدرێکی دیکەیان لێ دەکرێ بەوەی کە ئەم زەویانە جارێکی دیکە دەدرێن بە حکومەت بێ ئەوەی خاوەنەکانیان کەلەبەردەستیانە وخزمەتیان کردووە چەند ساڵە و زۆر لەو لادێیانەی کە خەڵك و هاوواڵتیانەی لە لادێکان بوون ئەسڵەن نەیانزانیوە تاپۆ چیە و ئەوە چیە، پێی وایە کەمواڵکی خۆیەتی و لە باب و باپیری بۆی ماوەتەوە و هەر هی خۆیەتی، ئێستا حکومەت بێ و بەناوی خۆی بکات بەڕاستی زوڵمێکی گەورەیە و پێشمواید کێشەی گەورەی لێ دەکەوێتەوە، ئەم کێشەیەش دواجار ئێمە خۆمان دێین ئەم یاسایە ئیلغا دەکەین، لەبەرئەوەی کێشەکە ئەوەندە گەورە دەبێ لەوانەیە بگاتە ئەوەی کە حکومەت و هاوواڵتی دژی یەك بوەستنەوە، ئەمەش بەڕاستی حەقی هاوواڵتیە و زوڵمە لە هاوواڵتی دەکرێ بە تایبەتی لە فلاح، بۆیە من بە هەمووشێوەیەك دژی دەوەستمەوە، بەهیچ شێوەیەك نابێ ئەم زەویانە بەناوی حکومەت بکرێن، ئەو خەڵکانەی کە بەناویانە یان بەدەستیانەوەیە حەقە لەسەر ئەوان تاپۆ بکرێ نەك لێیان بسەندرێتەوە و بدرێ بە حکومەت بێ ئەوەی حکومەت هیچ حەقێکی بەسەریانەوە هەبێ، من پێمواید بەڕاستی ئەم بڕگەیە پێویستە ئیلغا بکرێ نابێ بەهیچ شێوەیەك زوڵم لە فلاح بکرێ بە عەکسەوە دەبێ ئێمە بێین ئەم یاسایە تەفعیل بکەین کە پێویستی تاپۆکردنی زەویەکان و تەسویە کردن بەناوی ئەو فلاح و ئەو خەڵکانەی کە بە دەستیانەوەیە، هیچ زەویەك نیە لەو کوردستانە بە دەست کەسەوە نەبێ، جا بەناوی حکومەت کراوە یان هەر نەکراوە، موهیم نیە، گرنگ ئەوەیە بە دەستی کەسێکەوەیە و داوا دەکەم لە هاوکارانی بەڕێزم دەنگی پێ نەدەن بە هیچ شێوەیەك، چونکە بەڕاستی گەورەترین گرفت دروست دەکات، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێستا دوو کەس دیفاع بکات لەوەی کە بمێنێ، جەنابی وەزیر تۆ دیفاع دەکەی کە بمێنێ؟.

بەڕێز د.سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەفسیرەکە ئەوەیە لەهەر حاڵەتێك دا هەر مواڵکی حکومەتە، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا مواڵکی وەزارەتی مالیەیە یان مواڵکی وەزارەتی زراعەیە؟ باسی قانونی غابات دەکەین کێ تەتبیقی دەکات و کێ ئاسانکاریەکەی بۆ دەکات؟ ئیشی ئێمە ئەوەیە کەوا پشتگیری لە فەلاح بکەین و شەڕەکەیان بۆ بکەین، ئەگەر بەناوی ئەمە بێت ئێمە مەشروعی وەبەرهێنانیان بۆ ناکەین، وەکو غابات و مەراعی دەمێنێتەوە،

یەعنی پرسیارەکە ئەوەیە، بەناوی وەزارەتی زراعە بێ کە بتوانین پشتگیری لێ بکەین یان بچێتە سەر وەزارەتی مالیە، هەموو حاڵەتەکان هەر بەناوی حکومەت دەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵاڵ من هەر ڕوونکردنەوەیەك دەدەم، 67,4 ٪ هەموو زەوی هەرێمی کوردستان سەخەریە، یەعنی بەردەڵانیە، شاخە و دۆڵە و بە کەڵك نایە و ئەم سەخەریە لە ئەسڵدا کە تەسویە کراوە ساڵی 1957 بە ئەمیری دانراوە، یەعنی ئەمیریە و ئەمە هیچ پەیوەندیەکی بە بەرژەوەندی جوتیار و خەڵکەوە نیە، هیچ مەزڵومیەتێکی تیا نیە، هەموو وەحدەیەکی ئیداری سنووری ئیداری خۆی هەیە، مەرعای خۆی هەیە و قەدەغەی خۆی هەیە، ئەمە تەنها ئەوەیە کە بە وەزارەتی دارایی نەبێ بۆ ئەوەی ئەم یاسایە یاسای وەزارەتی کشتوکاڵە، وەزارەتی کشتوکاڵ بتوانێ لە دادگاکان و لە مەجلیسەکان دا لە بوارەکانی موناقەشات دیفاع لەم زەویانە بکات، ئەگینا وەکو جەنابی وەزیر گوتی ئەو زەویانە لە ئەسڵدا لە 1957 یشەوە وپێشی 57 یشەوە ئەمیریە کە لە ساڵی سییەکان دا خەریتەی کادسترۆی هەموو هەرێمی کوردستان دروست کراوە ئەمیریە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئێستا کێ دەیەوێ بڕگەی 4 لە ماددەی 3 ئیلغا بکرێ تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ 44 کەس لەگەڵ ئەوەیە کە لەغو بکرێ، کێ دەیەوێ بمێنێتەوە؟ تکایە دەست بەرز بکەنەوە؟ 14 کەس لەگەڵ دایە بمێنێتەوە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ لەغو کرا، ئێستا بڕگەکان بخوێننەوە هی ماددەی 3 کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثالث

" الســـريان "

المادة (3):

أولاً: تسري أحكام هذا القانون على:

1/غابات الاقليم والاراضي التي تم تشجيرها للنفع العام إضافة إلى الاراضي الخالية من الغابات في المناطق الغابية أو التي يمكن أن تنشأ عليها الغابات.

2/ الغابات الخاصة من النواحي الفنية والادارية.

3/ المحميات الطبيعية.

ثانياً: تخصص الاراضي الواردة في الفقرة (أولا) من هذه المادة بقرار من الوزارة.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

" کارپێکردن "

ماددەی (3):

یەکەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەبێت لەسەر:

1 / دارستانەکانی هەرێمو ، ئەو زەویانەی کراون بە دارستان کە دارستانیان تیا نییە لە ناوچە دارستانیەکاندا کە ئەتوانرێت دارستانی لەسەر دروستبکرێت.

2/ دارستانە تایبەتەکان لەڕووی هونەریو کارگێڕییەوە.

3/پارێزراوە خۆرسکەکان.

دووەم: زەوییە تەرخانکراوەکان بەپێی بڕگەی (یەکەم) لەم ماددەیە بە بڕیارێك لە وەزارەتەوە.

ئەوەی تریش کە ئیلغا کرا.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەکەڵ دایە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 3 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الباب الثاني

اجراءات حماية الغابات وتنظيم أوجه الانتفاع فيها.

الفصل الاول

" إجراء حماية الغابات "

المادة (4):

أولا: يمنع التصرف بالغابات سواء كانت مسجلة بأسم الوزارة أم غير مسجلة الا وفق القانون.

لێرە هینیکی تێدایە (، و من قبيل ذلك على وجه الخصوص.) ئەوە زیادە نووسراوە لە هینەکە، مسوەدەکە.

ثانيا: لايجوز نقل ملكية أراضي الغابات الاميرية لأي شخص أو جهة مالم يكن المشروع إستراتيجي يتعذر ايجاد موقع أكثر ملائمة لتنفيذه وذلك بقرار مسبب من مجلس الوزراء.

ثالثا: لايجوز القيام بأى من التصرفات والنشاطات الآتية إلا بموافقة الوزارة:

1- إنشاء أو تبديل أو نقل أي حق عيني أخرغير حق الملكية ،على اراضي الغابات (مشروطة بعدم الاضرار بالغطاء النباتي).

2- تأجير أراضي الغابات.

3- إقامة منشأت عامة أو خاصة داخل أراضي الغابات بشكل مؤقت أو دائمي.

4- زرع أراضي الغابات أو إستغلالها.

5- تشذيب أو تقليم الاشجار والشجيرات الغاباتية أو القطع بما يؤدي إلى الاضرار بها أو تشويهها.

6- قطع أي من ألاشجار الغاباتية.

7- إصطحاب الآلات والوسائل الخاصة بالقطع ونقلها داخل الغابة.

8- الرعي داخل المناطق التي جرى فيها حريق واشجارها كليا مقطوعة لفترة محددة او داخل مناطق الاخلاف الجديدة الناشئة.

9- إقامة سد أو حاجزعلى نهر أو جدول يمر بالغابة أو تبديل جريانه أو مد خطوط الكهرباء ذات الضغط العالي.

10- إنشاء المقالع أو إستخراج ونقل الصخور والاحجار والاترية من داخل مناطق الغابات أو القيام بالحفريات فيها.

11- عدم تفتيت أراضى الغابات.

رابعاً: يمنع رعي الحيوانات في:

1- الغابات التي شب فيها حريق ، أو المقطوعة أشجارها كلياً ، الأ بعد مضي فترة محدودة و حسب نوع الأشجار.

2- الغابات المحمية والمناطق الوقائية الواردة في المادتين (الخامسة) و (السادسة) ، وكذلك الغابات التي تقل اعمار أشجارها عن عشر سنوات.

خامساً: عند حصول الموافقات الاصولية والقانونية لإنشاء المشروع فى مناطق الغابات يجب على الجهة المختصة ذات العلاقة الإبقاء على (30 ٪) من الاشجار والشجيرات كحد ادنى.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان)؛

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی دووەم

ڕێوشوێنی پاراستنی دارستانو ڕێکخستنی لایەنەکانی سوود لێوەرگرتنی.

بەشی یەکەم

" ڕێوشوێنی پاراستنی دارستان "

ماددەی (5):

یەکەم: ڕێگە نادرێت رەفتار بە دارستانەکانەوە بکرێت ، چ بەناوی وەزارەت بێت یان نا ، لەنموونەی ئەوانە بەتایبەتی.

دووەم: ڕێگە نادرێت مولکیەتی زەوی دارستانە میرییەکان بگوازرێتەوە بە هیچ کەس یا لایەنێك ، ئەگەر بۆ پرۆژەیەکی ستیراتیژی نەبێت ، کە نەتوانرێ جێگەیەکی گونجاوی بۆ بدۆزرێتەوە. بۆ جێبەجێکردنی ئەمەش بە بڕیارێکی پێشتر لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە.

سێیەم: ڕێگە نادرێت هیچ کارپێکردنو ، ئەم چالاکیانەی خوارەوە ئەنجام بدرێت تەنها بە ڕەزامەندی وەزارەت نەبێ:

1- **دروستکردن یان گۆڕین یان گواستنەوەی هەر مافێکی دیاریکراوی تر ، تەنها مافی مولکداری لەسەر زەوی دارستان ، ئەمەش مەرجدارە بە زیان نەگەیاندن بە ڕووپۆشی رووەکی.**
2- **بەکرێدانی زەوی دارستان.**
3- **دامەزراندنی دەزگای گشتی و تایبەت لەناو زەوی دارستاندا بەشێوەیەکی کاتی یا هەمیشەیی.**
4- **چاندنی زەوی دارستانەکان یا بەکارهێنانی بۆ مەبەستی تر.**
5- **هەڵپاچین و سووککردنی دارودرەختی دارستانەکان یان بڕینەوەی کە ببێتە هۆی زیانگەیاندن یان شێواندنی.**
6- **بڕینەوەی هەر دارێکی دارستانەکان.**
7- **هێنانی ئامێر و کەرەستەی تایبەت بە بڕینەوە و گواستنەوەی لە دارستانەکاندا.**
8- **لەوەڕاندن لەو ناوچانەی کە سووتاون و دارەکانی بەتەواوی بڕاونەتەوە بۆ ماوەیەکی دیاریکراو ، یا ئەو ناوچانەی پەلی تازەی دەرکردووە.**
9- **دامەزراندنی بەنداو یا بەربەست لەسەر ڕووبار و جۆگەی بە دارستاندا تێپەڕ ئەبن ، یان گۆڕینی ڕێڕەوی یا ڕاکێشانی خەتی کارەبای وزە بەرز.**
10- **دروستکردنی کانەبەرد و دەرهێنانی تاوێر و بەرد و خۆڵ لەناوچە دارستانیەکاندا یان هەڵکەندن تیایدا.**
11- **کەرت نەکردنی زەویەکانی دارستان.**

چوارەم: لەوەڕاندنی مالاّت قەدەغە دەکرێت لە:

1- **ئەو دارستانانەی ئاگرکەوتنەوە تیایدا ڕوویداوە یا دارەکانی بڕاونەتەوە بەتەواوی تەنها دوای بەسەرچوونی ماوەیەکی دیاریکراو بەپێی جۆری دارەکان.**
2- **دارستانە پارێزراوەکان کە لە ماددەی (پێنجەم) و (شەشەم) هەروەها ئەو دارستانانەی تەمەنیان لە (10) سالّ کەمترە.**

پێنجەم: لەکاتی دەربڕینی موافەقاتی کارپێکراوی یاسایی بۆ دروستکردنی پرۆژەیەك لەناو دارستانەکاندا پێویستە لەسەر لایەنی پەیوەندیدار لانی کەم (30٪)ی دارودرەختەکان بهێڵرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

د.صباح نوقتەی نیزامی هەیە فەرموو.

بەڕێز د.صباح بەرزنجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێش ئەوەی ئەمە بخرێتە دەنگدانەوە لێرە ئەگەر بەراوردێك بکەین بڕگەی 3 دەڵێ (لایجوز ذو القیام بەمانەی خوارەوە) 11 دەڵێ (عدم تخطیط اراضی الغابات) یەعنی ئەمەوێ بزانم ئایا جائیزە تەفتیتی ئەرازی یان جائیز نیە؟ یان ئەگەر عەدەم تەفتیت بێ دەبێ عەدەمەکە لابچێ، بۆ ئەوەی لایەجوزەکە نەچێتە سەری.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان؟.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، پێویستە ئەو وشەیە عەدم لە دەقە عەرەبیەکە لابڕێ، لەبەرئەوەی لە پێشەکی بڕگەکە هاتووە کە (لایجوز) پێویست ناکات عەدەمەکە لێرە بمێنێ، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر تەماشایەکی خاڵی 11 بکەین دەڵێ (عدم تفتیت اراضی الغابات) وابزانم وشەی تەفتیت لێرە کوردیەکە دەڵێ کەرت نەرکردنی، وشەی تەفتیت و کەرت نەکردن لە یەك جیان، دەبێ چاك بکرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر تێبینیەك بۆ ئەوەی بڵێین 10 و 11 عقوباتی بۆ دانەنراوە، دوایی کە دەچیتە فەسڵی دووەم، لەژێر (رابعا) خاڵی دووەم و (خامسا و سادسا) لەوەو پێش هەڵە بوو ئێستا خۆ چاك کردەوە، لەبەرئەوەی 4 مان لەغو کرد، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە و ئەو یەك، دوو تێبینیەی کە لەسەری درا و قەبوڵ کرا، کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ تەنها 2 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (6):

الغابات المحمية: وهي مساحة الغابات أو الاراضي الواقعة داخل الغابات وتكون مخصصة لأغراض خاصة كالمحافظة على بعض الأشجار والحيوانات والطيور أو المواقع الاثرية أو المناظر الطبيعية ، ويكون إنشاء وتحديد هذه المحميات بقرار وزارى يحدد فيه:

أولاً: إسم الغابة المحمية والهدف من إنشائها.

ثانياً: موقعها وحدودها ومساحتها.

ثالثاً: تنظيم كيفية الدخول والخروج وإدارتها.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6):

دارستانە پارێزراوەکان ، ڕووبەرێکی دارستانە ، یا ئەو زەویانەی ئەکەونە ناو دارستانەکان کە تەرخانکراوە بۆکاری تایبەت ، وەك پارێزگاری لە هەندێك جۆری دارودرەخت ، گیانلەبەر و باڵندەی کێوی و شوێنەواری دێرین و دیمەنە سروشتییەکان.

دامەزراندن و نیشانکردنی ئەم پارێزراوانە بە بڕیارێکی وەزاری دەبن:

یەکەم: ناوی دارستانە پارێزراوەکە و ئامانجی دامەزراندنی.

دووەم: شوێن و سنووری ڕووبەرەکەی.

سێیەم: رێکخستنی چۆنیەتی هاتوچۆ و بەڕێوەبردنی.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە بە عەرەبی و کوردیەکەی، کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، تکایە کە دەڕۆنە دەرەوە وابکەن زوو بێنەوە، چونکە ئەوە دەنگدانە، بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (6):

أولاً: للوزير إنشاء مناطق وقائية فى الأراضي الاميرية و أراضي الملكيات الخاصة والتى تكون جرداء معرضة للتعرية بسبب جريان السطحي للماء أو في الاراضي الغاباتية الاخرى وذلك من أجل:

1. **تثبيت التربة على الجبال والتلال والمنحدرات التي تزيد نسبة الميل (40 ٪) فما فوق.**
2. **حماية الأراضي من إجتياح الأنهار والسيول.**
3. **حفظ الينابيع ومصادر ومجاري المياه.**
4. **حفظ المناظر الطبيعية لاماكن الاصطياف أو الطرق العامة.**

ثانياً: يمنع أصحاب الملكيات الخاصة من الاستثمار الغير الملائم للاهداف الوقائية داخل الغابة.

ثالثاً: للوزير الغاء قرار إنشاء مناطق الوقاية عند زوال الأسباب الداعية لانشائها.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (6):

یەکەم: وەزیر بۆی هەیە ناوچە پارێزراوەکان دروست بکات لەناو زەوی حکومی و زەوی مولکی تایبەت کە ڕووتەنن و ڕووبەڕووی رامالێنی خاك بوونەتەوە بەهۆی ڕێڕەوی ئاوی سەر زەوی یان دارستانیەکانی تردا ، ئەمەش لەپێناوی:

1- **جێگیر کردنی گڵو خاك لەسەر شاخ و گردەکان و لێژییەکان ، کە لێژاییان لە (40٪) زیاترە.**
2- **پاراستنی زەویەکان لە رامالێنی ڕووبار و لافاو.**
3- **پاراستنی کانی و سەرچاوەکانی ئاو.**
4- **پاراستنی دیمەنە سروشتییەکان لە ناوەندە گەشتوگوزارییەکان و ڕێگا گشتییەکان.**

دووەم: ڕێگە نادرێت بە خاوەن زەوییە تایبەتەکان بۆ وەبەرهێنانی نەگونجاو کە لەگەڵ ئامانجەکانی پاراستندا رێك نەکەوێت لەناو دارستانەکاندا.

سێیەم: وەزیر بۆی هەیە بڕیاری دامەزراندنی ناوچە پارێزراوەکان هەڵوەشێنێتەوە ئەگەر هۆکارەکانی دامەزراندنی نەما.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

1 ئەو ماددەیە وەکو ئەوەی خوێندرایەوە کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الثاني

" الانتفاع من الغابات "

المادة (7):

أولا: للاشخاص الساكنين داخل أراضي الغابات أو بجوارها وإستثناءً من أحكام المادة (5) من هذا القانون الانتفاع بما لا يتجاوز إحتياجاتهم الشخصية من الغابات شريطة عدم الاضرار بها وذلك من خلال:

1- **الانتفاع من جميع الأخشاب اليابسة والمكسورة والتي تستخدم لصنع الآلات والأدوات الزراعية بعد الاذن.**

2- **رعي المواشي وتقليل أعداد الماعز في الغابات المحمية.**

3- **منع دخول المواشي الوافدة خارج الإقليم الا بأمر صادر من الوزارة.**

ثانياً: للمدير العام أن يصدر إجازات بدون مقابل بأذن الأشخاص المشمولين بالبند (أولاً) من هذه المادة وأفراد القبائل برعي مواشيهم في الغابات المجاورة لهم بشرط التقيد بتعليمات تصدر لهذا الغرض.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

" سوود وەرگرتن لە دارستانەکان "

ماددەی (7):

یەکەم: ئەو کەسانەی لەناو دارستانەکاندا نیشتەجێن ، یان لەدەوروبەرین ، بەدەر لە حوکمەکانی ماددەی (5)ی ئەم یاسایە دەتوانن سوودمەند بن لە بەروبوومی دارستانەکان کە لە پێویستی خۆیان زیاتر نەبێت بەمەرجێك زیان نەگەیەنن ، ئەمەش لە ڕێگەی:

1- **سوود وەرگرتن لە هەموو دارە وشك و شکاوەکان کە بەکاردێت بۆ دروستکردنی ئامێر و ئامرازی کشتوکاڵی ، دوای مۆڵەتپێدان.**

2- **لەوەڕاندنی ماڵات ، کەمکردنەوەی ژمارەی بزن لە دارستانە پارێزراوەکاندا.**

3- **ڕێگەگرتن لە هاتنی ماڵات لە دەرەوەی هەرێم تەنها بە بڕیاری وەزارەت نەبێت.**

دووەم: بەڕێوەبەری گشتی بۆی هەیە مۆڵەتی بێبەرامبەر دەربکات بۆ ئەو کەسانەی کە بڕگەی (یەکەم)ی ئەم ماددەیە دەیانگرێتەوە و ، بۆ ئەو هۆزانەی کە مالاّتیان لە دارستانەکانی دراوسێ بلەوەڕێنن ، بەمەرجێك پابەندبن بەو ڕێنماییانەی بۆ ئەم مەبەستە دەردەچن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر تێبینی هەیە با بفەرموێ.

بەڕێز د.سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینی بچووکم هەیە، یەکەم کە باس دەکات لە (انتفاع من جميع) وابزانم ئەوە (جمع)، کە دەخوێنێتەوە (الانتفاع من جمع الاخشاب اليابسة والمكسورة)، ئەوە یەکەم، دووەم/ لە ژێر ثانیا (للمدير العام) موديرى عام لەوەوپێش تەعریف نەکراوە، لە پێشەوە، جا پێشنیارەکە ئەوەیە لە ئەوەڵ کە لە تەعریفەکە موديرى عام بڵێی کێیە، یان لێرە کە دەڵێی موديرى عام دەبێ بڵێی (المدير العام للغابات والبستنه)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالعزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی ئەوەڵەنیش ئەو ئەحکامی ماددەیە خامسا دەبێ بکرێتە ئەحکامی ماددە 4، چونکە ئێمە ماددەی 5.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك ئارام نوقتەی نیزامیت هەبوو؟ باشە، بەڕەچاوکردنی ئەو تێبینیانەی کە وترا، فەرموو کاك ئاسۆ.

بەڕێز بکر کریم (ئاسۆ):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە جیاتی وشەی بەند فەقەرە دابندرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئەو ماددەیە بە کوردی و عەربی خوێنرایەوە، ئەو تێبینیانەش کە وتران پەسەند کران، دوای ئەوە کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 1 کەس لە گەڵدانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (8):

أولاً: تخصص وزارة المالية بناءً على طلب من وزارة الزراعة والموارد المائية المساحات المطلوبة من الأراضي الأميرية لأغراض التشجير وإنشاء الغابات وتوسيعها في المناطق التي لا تنمو فيها الأشجار بصورة طبيعية.

ثانياً: للوزارة القيام بتشجير المناطق المعرضة للتعرية والمساحات الجانبية لجداول الري وأحواض الأنهر والسدود وجوانب الطرق العامة خارج حدود البلديات وغيرها بالتنسيق مع الجهات ذات العلاقة.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8): یەکەم: وەزارەتی دارایی لەسەر داوای وەزارەتی کشتوکاڵوسەرچاوەکانی ئاو رووبەری پێویست لە زەوی میری تەرخان بکات بۆ مەبەستی دار چاندن و دروستکردنی دارستان و فراوانکردنی لەو ناوچانەی کە دار ودرەخت بەشێوەی سروشتی تیادا ناڕوێت.

دووەم: وەزارەت بۆی هەیە رووبەرەکانی تەنیشت جۆگەکانی ئاودێری و حەوزی بەنداو و رووبارەکان بکات بە دارستان ، بەدەر لە سنووری شارەوانیەکان و هی تر بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

فەرموو كاك د. صباح بەرزنجی:

بەڕێز د.صباح بەرزنجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر جار هەست دەکەین موتابەقە لە بەینی عەرەبی و کوردیەکە نیە دەبێ ئەوە ڕەچاوبکرێ، ئێستا بۆ نموونە لە دووەم دا باسی (المناطق المعرضة للتعرية) لە کوردیەکە نەهاتووە.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

عەرەبیکەی دەکەین بە ئەساس، بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە، کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەیەکی تر. كاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (9):

على الوزارة وبالتنسيق مع الوزارات ذات العلاقة القيام بنشر الوعى والثقافة اهمية الغابات والحفاظ عليها وصيانتها وحمايتها من الحرائق وادخالها فى مناهج الدراسة بمراحلها المختلفة واشراكهم فى حملات التشجير.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (9):

لەسەر وەزارەت پێویستە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان بە بڵاوکردنەوەی هۆشیاری و کەلتوری گرنگیی دارستان و پارێزگاریکردن وپاراستنی لە ئاگرکەوتنەوە، وە ئەم کەلتورە بکرێتە بەشێك لە پرۆگرامەکانی خوێندن لە قۆناغە جیاجیاکاندا، هەروەها بەشداری پێکردنیان لە هەڵمەتەکانی دارچاندندا.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (10):

لأصحاب الغابات الخاصة وفق الشروط والمعايير الفنية التي تحددها الوزارة باستثمار غاباتهم بالتخفيف والتقليم واستبدال الأشجار الغاباتية بأشجار مثمرة ملائمة للمنطقة شريطة حصولهم على رخصة من الوزارة.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێنەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (11):

خاوەن دارستانە تایبەتەکان بۆیان هەیە بەپێی ئەو مەرجو ڕێنماییە هونەریانەی وەزارەت دیاری دەکات بۆ وەبەرهێنانی دارستانەکانیان بە داهێنان و سووککردنیان ، وە گۆڕینی دارستانەکان بە درەختی بەردار کە گونجاو بێت لەگەڵ ناوچەکە بەو مەرجەی مۆڵەتیان لە وەزارەتەوە پی بدرێت.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك عبدالرحمن فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئێمە لێرە هەر ڕۆتینیات زیاد دەکەین، ئێمە دەمانەوێ، جاران باسی حکومەت دەکەن ڕۆتینیانی لەناو زیادە، ئێمە یاسا دەردەکەین هەتا ڕۆتینیات دوو ئەوەندەی کە لەناو حکومەت و دامودەزگای تر هەیە زیاتر، ئێستا لێرە دەڵێ بەمەرجێ مۆڵەت لە وەزارەت وەربگرێ، ئێمە زۆرقسەمان کرد لەکاتی گفتوگۆ کردن

لەناو پەرلەمان، گوتمان با لە نزیکترین فەرمانگە بێ ئەو مۆڵەتە، ئێستا هەر وەزارەتی لەناوە، دەمانەوێ ئەو وەزارەتە ببێتە فەرمانگە و رۆتینیات کەم ببێ، جوتیارێك لەسەری ئەو پەڕی کوردستانەوە بێ بۆ هەولێر و مۆڵەتێکی بەسیت وەربگرێ بەخوا چوار سەد، پێنج سەد هەزاری دەچێ و دوو شەو لێرە دەخەوێ، ئێمە دەمانەوێ لە نزیکترین فەرمانگە ئەو مۆڵەتە وەربگرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کاك پێشەوا فەرموو.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێك ئاراستەی هەر سێ لیژنەی تایبەتمەند دەکەم وا هەست دەکەم ئەو ماددەیە ماددەیەکی زیادەی ئیزافە کراوە، چونکە لە ئەسڵی پرۆژە یاسایەکەی حکومەت ئەو ماددەیەی تێدانیە، بۆیە ئەگەر زیادە بێ پێشتر وایە بخرێتە دەنگدانەوە، ئایا ئەو ماددەیە زیاد بکرێ یان نا دوایی سیاغەکەی بخرێتە دەنگدانەوە، زۆرسوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

لیژنەی هاوبەش ڕەئیتان؟ کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە زیادە نیە، ماددەی 12 یە، بەڵام بە نەتیجەی گفتوگۆی ئەو بەڕێزانە لەناو قاعەکە سیاغەکەی بەو شێوەیەی لێ هاتووە کە ئێستا باسی لەسەر کرا، بە نیسبەتی ئەو بەڕێزەش کە باسی لە وەزارەت کرد، قەسد لەوە نیە هەموو کەسێ موراجەعەی وەزارەت دەکات، وەزارەت تەعلیمات دەردەکا و وەزارەت ئاگاداری دەوائیری تابیعەی خۆی دەکات، ئەو فەرمانگانەی کە سەر بە وەزارەتن، دەکرێ ئەو روخسەتە لەوێ بدرێتێ، پێویست ناکات هەموو کەسێ بۆ روخسەت بێتە وەزارەت، لەبەرئەوە ئەوە لە تەعلیماتی کە دوایی بۆ تەسهیلی ئاسانکاری ئەم یاسایە جێ بەجێ دەکرێ لەو تەعلیماتە دەردەچێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، ئەوە هەمان تەفسیر بوو.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئەو ماددەیە بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە کێ لەگەڵە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ 2 کەس لەگەڵ دانیە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (11): تعمل الوزارة على دعم وتشجيع وانماء وتطوير مشاتل الغابات الخاصة وذلك من خلال:

أولاً: تخصيص أراضي غير المكسوة بالغابات وفق تعليمات تصدرها الوزارة.

ثانياً: تقديم الخبرة الفنية والشتلات والبذور والمعونات الاخرى.

ثالثاً: تقديم القروض الميسرة لهذا الغرض.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (11):وەزارەت کار دەکات بۆ هاندنو پشتگیری دامەزراندن و گەشەپێدانی شەتلگاکانی دارستانە تایبەتیەکان ، ئەمەش لەڕێگەی:

یەکەم: تەرخانکردنی ئەو زەویانەی بەدارستان دانەپۆشراون و بەپێی ئەو ڕێنماییانەی وەزارەت دەری دەکات.

دووەم: پێدانی شارەزایی تەکنیکی و نەمام و تۆو و هاوکاری دیکە.

سێیەم: پێشکەشکردنی قەرزی ڕەخسێنراو بۆ ئەم مەبەستە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

نوقتەت هەیە فەرموو د.ڕۆژان.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها لە پێشەکی ماددەکە وشەی (انشاء) ئەوە هەڵەیە چاك بکرێ لە ئەسڵی ماددەکە دا نیە و لە مسوەدەکانیش دانیە، تەنها ئەو وشەیە لاببرێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

ئەو ماددیە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە کێ لەگەڵە دەستی بەرز بکاتەوە؟ انشاء لاببرێ، بەو گۆڕانکاریەی د.ڕۆژان گوتی کێ لەگەڵە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (13):

اولاً: للوزارة تحديد مواسم و أيام التشجير خلال السنة.

ثانياً: للمديرية العامة توزيع شتلات الغابة مجاناً على البلديات والمنظمات ودوائر الإقليم للقيام بحملات غرس الأشجار في المناسبات الوطنية والقومية وتصدر بذلك تعليمات عن كيفية غرس وادامة الشتلات.

ثالثاً: على الوزارة و بالتنسيق مع الجهات ذات العلاقة نشر وعي ثقافة الحفاظ على الغابات واهميتها.

تقترح اللجنة الغاء المادة.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 13 پێشنیار دەکەین ئیلغا بکرێتەوە، ئەم جۆرە بابەتانە دەکرێ بە ڕێنمایی ڕێك بخرێت.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ دەیەوێ ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێ تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ دەیەوێ بمێنێتەوە؟ تەنیا دوو کەس دەیانەوێ بمێنێتەوە، واتە بە زۆرینەی دەنگ ئیلغا کرا بۆ ماددەیەکی تر. بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 12

پێشنیار دەکەین ئیلغا بکرێتەوە، چونکە ئەمە لە سەلاحیەتی وەزارەتە ئەو جۆرە کارانە ڕێك بخات.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ ئەوە دایە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێتەوە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ لەغو کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر. بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده 15 يصبح الماده 12

المادة (12): يحق لمالكي الأراضي الزراعية او المغروسة بأشجار مثمرة والنابتة عليها بعض الاشجار الغاباتية بكثافة تقل عن (10٪) قطع ونقل وتفحيم الاشجار المثمرة وتقليم الاشجار الغاباتية بموجب اجازة يحصل عليها اصحابها من دائرة الغابات في المنطقة بعد اجراء الكشف على الموقع.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (12): خاوەن زەوی کشتوکاڵی یان ئەوەی زەویەکی بە درەختی بەردار چاندووە و هەندێ داری دارستانی لەسەر ڕووەوە بە چڕیی (10٪) کەمتر، مافی هەیە ئەم دارانە ببڕێتەوە و بیکات بە خەڵوز وە سووککردنی دارەکانی دارستان بەپێی مۆڵەتێك کە خاوەنەکانی وەرئیەگرن لە فەرمانگەی دارستانی ناوچەکە دوای ئەوەی کەشفی شوێنەکەی بۆ کرا.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ تەنها 4 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر. کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 16 يصبح المادة 13

المادة (13): لايجوز للمستثمر ان ينقل منتجات غابات الاقليم المرخص له وباستثمارها من موقع التجميع او مستودع الخزن الا باجازة نقل تصدر من مديرية الغابات في المحافظة او المنطقة يحدد فيها كمية المنتجات المنقولة وانواعها واوصافها والطرق الواجب سلوكها عند النقل.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 16 کە دەبێتە ماددەی (13):

نابێ وەبەرهێن بەرهەمی دارستانەکانی هەرێم کە ڕێگەپێدراون وەبەرهێنانی تیادا بکات لەشوێنی گردکردنەوەو یا لە گەنجینەوە بگوازرێتەوە ، تەنها بە مۆڵەت نەبێ کە لە بەڕێوەبەرایەتی دارستان لە پارێزگا یان ناوچەکە وە ردەگیرێ و بڕی بەرهەمی گواستراوەو جۆر و چەشن و ڕێگاکانی گواستنەوە دیاری بکرێن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟، سێ کەس لەگەڵ دانیە؟ بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 17 يصبح مادة 14

لشرطة الغابات حجز منتجات الغابة والادوات ووسائل النقل والاحتفاظ بها، لحين صدور حكم المحكمة بشأن التصرف بها اذا ثبت بانها تستعمل فى احداث الاضرار بالغابة أو استغلالها أو الانتفاع بها خلافا لاحكام هذا القانون.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان)؛

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 17 کە دەبێتە ماددەی 14

پۆلیسی دارستان بۆی هەیە دەست بگرێ بەسەر بەرهەمەکانی دارستان و ئامێر و هۆیەکانی گواستنەوە و گلدانەوە یان تا ئەو کاتە حوکمی دادگا دەردەچێ سەبارەت بە بەکارهێنانیان ئەگەر سەلێنرا کە بۆ ئەوە بەکاردێت کە زیان ئەگەیەنێ بە دارستان و خراپ بەکارهێنانی و سوودوەرگرتنی لێیان بە پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان؛

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرزبکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ تەنها 3 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 18 يصبح المادة 15

للوزير وبامر وزارى يصدره تعين مراكز خاصة لتكون محلا لتجميع منتجات الغابة الى ان يتم عرضها للبيع بموجب التعليمات ويستثنى من ذلك المنتجات السريعة التلف.

تقترح اللجنة الغائها لان من صلاحية الوزراء اصدار امر وزارى لتنظيم هذه المسائل.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان)؛

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح؛

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 18 کە دەبێتە ماددەی 15 پێشنیاری لێژنەیە کە ئەمە ئیلغا بکرێتەوە ئەمە لە دەسەڵاتی وەزیرە فەرمانی وزاری پێ دەربکات.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان؛

پێشنیاری ئەوە کراوە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێ کێ لەگەڵ دایە ئیلغا بکرێ؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ ئیلغا کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة 19 يصبح المادة 15

يمنع صنع الفحم فى الغابات الا بموجب ترخيص خاص يصدر من الوزارة أو ممن تخوله، لاحتياجات الاقليم فقط.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 19 کە دەبێتە 15

ڕێگە نادرێ بە دروست کردنی خەڵوز لە دارستانەکان دا تەنها بە مۆڵەتێکی تایبەت نەبێ لە وەزارەتەوە یان ئەو لایەنەی دەسەڵاتی پێ دەدرێت تەنها بۆ پێداویستیەکانی هەرێم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده 20 يصبح الماده 16

يمنع اخراج الاصول الوراثية النباتية والحيوانية من مناطق الغابات وتصدر التعليمات اللازمة بالاصول والانواع المسموحة من الوزارة.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 20 کە دەبێتە ماددەی 16

نابێ بنەچەی ڕەچەڵەکی ڕووەکی و ئاژەڵی لە ناوچە دارستانیەکان ببڕێتە دەرەوە، ڕێنمایی تایبەت دەردەچێ بەو ڕەچەڵەك و توخمانەی ڕێگەپێدراوە لە وەزارەتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز د.سیروان بابان (وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەین کە (لتصدر التعليمات اللازمه بالاصول) وشەی (کمیات) ئینجا بڵێی (انواع المسموحه من وزاره)، چونکە باسی کەمیە ناکات لێرە.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی هاوبەش، کاك جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە کەوتوومانە مەقسەد لەو شتانەیە کەدەگمەنن، ئسولّی دەگمەنن، لەبەرئەوە کەمیات بۆ شەتلات ناوترێ، لەوانەیە بە عەدەد بێ بە وەزن نەبێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە کێ لەگەڵ دایە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ کی لەگەڵ دانیە؟ یەك موعاریزە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده 21 يصبح الماده 17

اولاً: تصدر الوزارة تعليمات حول انتاج شتلات الغابات ومصادره الشتلات المنتجة لاغراض تجارية دون ترخيص.

ثانياً: لايسمح بادخال شتلات الغابات الغير مستوفية لشروط وضوابط وقاية النباتات والقوانين المرعية الى داخل الاقليم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 21 کە دەبێتە ماددەی 17

یەکەم/ وەزارەت ڕێنمایی دەردەکات سەبارەت بە بەرهەمهێنانی نەمامی دارستان و دەست دەگرێت بەسەر نەمامی بەرهەم هێنراو بۆ مەبەستی بازرگانی کە بە بێ مۆڵەتن.

دووەم/ ڕێگە نادرێ بە هێنانی نەمامی دارستان کەمەرجی هونەری و ڕێگرەکانی پاراستنی ڕووەکی تیا نیە بە پێی یاسا کارپێکراوەکانی ناو هەرێم.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

یەکەم وشەی یصدر بکرێتە تصدر، بە گۆڕینی ئەو وشەیە کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بەکۆی دەنگ پەسەند کرا فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 22 یصبح المادە 18

یمنع التجاوز علی أراضي الغابات بطرح الانقاض والنفایات والمخلفات الصلبة أو السائلة أو المشعة أو ایة مواد ملوثة للبیئة أو ضارة بها.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 22 کە دەبێتە ماددەی 18

نابێ دەست درێژی بکرێتە سەر زەوی دارستان بە فرێدانی پاشماوە و پاشەڕۆی ڕەق و شل یان تیشکدار یان هەر ماددەیەکی تر کە ژینگە پیس بکات یان زیانی پێ بگەیەنێ.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەتی ئەوماددەیە تەنها وشەی (یمنح)ە یان (یمنع)ە چونکە ئەو دوو وشەیە دژی یەکن.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

بە گۆڕینی ئەو وشەیە یان ڕاست کردنەوەی ئەو وشەیە، کێ لەگەڵە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 23 یصبح المادە 19

تحدد مدة المرعى في الغابات والمراعي حسب المواسم والمناطق المختلفة بالتنسيق مع الادارات المحلية.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

بەکوردیەکەی تکایە بیخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 23 کە دەبێتە ماددەی 19

ماوەی لەوەڕاندن لە دارستان و لەوەڕگاکان دا بە پێی وەرز و ناوچە جیاوازەکان دەبێ بە هەماهەنگی لەگەڵ کارگێڕی یان خۆجێیەکان دا.

بەڕێز د.ارسلان بايز (سەرۆکی پەرلەمان):

کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الفصل الأول

" الوقاية من الحرائق "

المادة 24 يصبح المادة 20

اولاً: يحظر حمل النار او اضرامها خارج المساكن والابنية ضمن حدود غابات الاقليم وفي خارجها ضمن مسافة 200 متر عن حدودها.

ثانياً: يمنع استعمال النار في الخيم و الورش والمصانع والإنشاءات المؤقتة الواقعة داخل غابات الإقليم أو على مسافة (200) متر من حدودها الاّ لأجل الطهي والتدفئة وفي هذه الحالة تؤخذ التدابير اللازمة.

ثالثاً: لايجوز انشاء اي مؤسسة صناعية او منشأة تستعمل النار، او انشاء مستودع لمواد مشعة ، أو بناء الدار تزيد مساحتها عن المائة والعشرون متر مربع داخل غابات الإقليم أو على مسافة أقل من (500) متر من كل حد من الحدود ضمن الغابات بدون الحصول على إجازة من الوزارة ، وتصدر توضيحات ضمن تعليمات الوزارة بذلك.

رابعاً: لايجوز لاي شخص اشعال النار داخل غابات الاقليم او على مقربة تقل عن 300 متر الا باجازة من الجهة المسؤولة عن حماية الغابات.

خامساً: على الوزارة وبالتنسيق مع الجهات الفنية توفير ادوات ومستلزمات مكافحة الحرائق الميكانيكية واليدوية وانشاء ابراج مراقبة ومكافحة الحرائق في المناطق ذات الكثافة العالية والمتوسطة.

سادساً: للوزير أو من يخوله الإستعانة بالسلطات الإدارية في المنطقة بإستخدام الآليات والمكائن لغرض اتخاذ التدابير اللازمة للوقاية من الحرائق.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

(لاتزید) پێم وایە دەڵێن زیادەیە، زۆر باشە (تزید) فەرموون بە کوریەکەی امینە خان فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی چوارەم

خۆپاراستن لە ئاگرکەوتنەوەو ڕێگە لێگرتنی

بەشی یەکەم

پاراستن لە ئاگرکەوتنەوە

ماددەی 24 کە دەبێتە ماددەی 20

یەکەم: هەڵگرتن و ئاگرکردنەوە لە دەرەوەی خانوو و بیناکان لەنێو سنووری دارستانەکانی هەرێم و دەوروبەری قەدەغەیە لە نێوان (200/م) لە سنوورەکەیەوە.

دووەم: ڕێگە نادرێت ئاگر بەکاربهێنرێت لەناو چادر و شوێنی ئیشکردن و کارگە دامەزراوە کاتییەکان کە دەکەونە ناو دارستانەکانی هەرێم یا بە دووری (200/م) لە سنوورەکەی تەنها بۆ مەبەستی خواردن دروستکردن و خۆ گەرمکردنەوە نەبێت لەو حاڵەتەدا ڕێو شوێنی پێویست دەگیرێتەبەر.

سێیەم: نابێ هیچ دەزگایەکی پیشەسازی یا دامەزراوەیەك کە ئاگر بەکاردێنێت دابمەزرێت ، یا دامەزراندنی کۆگا بۆ ماددەی تیشکدەر ، یا دروستکردنی خانوو کە نابێت لە (120 مربع) زیاتر بێت لەناو دارستانەکانی هەرێم یا لە دووری (500/م) لە هەر سنووڕێکی دارستانەکاندا بەبێ بەدەستهێنانی مۆڵەت ، هەروەها ڕوونکردنەوەی پێویست دەردەکرێت لەنێو ڕێنماییەکانی وەزارەت بۆ ئەم بابەتە.

چوارەم: هیچ کەس بۆی نییە ئاگر بکاتەوە لەنێو دارستانەکانی هەرێمدا یا لە نزیکی کەمتر لە (300/م) بە مۆڵەت نەبێت کە لەلایەن لایەنی بەرپرس بە پاراستنی دارستانەکانی دەردەچێت.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

د.ڕۆژان فەرموو تێبینیت هەبوو؟.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بڕگەی 2 (یمنع باستعمال) حرفی (ب) ئەوە زیادە، لەبڕگەی3 لە پاش ئەو (بناء) الدار تزید مسحاتها عن 120، واتە وشەی دار مساحتها زیاد بکرێ بۆ ڕیزی یەکەمی بڕگەی 3 ماددەکە سوپاس، ثالثاً: لایجوز انشاء اي مؤسسة صناعية او منشأة تستعمل النار، او انشاء مستودع لمواد مشعة ، أو بناء (الدار) زیاد بکرێ و (لا)یەکە لابڕدرێ و بەس (تزید مساحتها عن مائة والعشرون..... .).

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

زکیە خان فەرموو.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر عینوانەکە کە دەڵێ خۆپارستن لە ئاگرکەوتنەوە، پێموابێ ویقایە دەبێتە پاراستن نە خۆپاراست.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

ڕاستە پاراستنە نەک خۆپاراستن، ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نیسبەی تەحدید کردنی ئەو مەساحەیە پێمواید هەڵەیە چونکە ئەوە دەبێ بە نیسەب تەحدید بکرێ، حەسەبی زروف و زەمەن و جێی ئەو مونشەئاتە و ئەو دارستانەی کە لێی دەکرێ، بۆیە مەساحەکە لە هیچ قانونەکی دونیادا مەساحە لە قانون تەحدید ناکرێ، ئیللا بە پێی نسبەی واقع حالی ئەوەی کە دەیەوێ ئەو مونشەئە، سوپاس.

بەڕێز د.ارسلان بایز (سەرۆکی پەرلەمان):

لیژنەی یاسایی؟ کاک جلال فەرموو.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پێشنیارە لەسەر پێشنیاری بەڕێز وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بوو، بۆ ڕێگە گرتن لە سەر پێشنیاری بەڕێز وەزیری، ئەم پێشنیارە لەسەر پێشنیاری بەڕێز وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بوو، بۆ ڕێگە گرتن لە دروست کردنی قۆرخ کردن و مەساحەیەکی زۆر بۆ خانووی گەورە، ئەو ئیقتیراحی کردبوو، ئێمەش پێمان باش بوو کە داخل بکرێ.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئاهەنگ خان.

بەڕێز ئاهەنگ عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز وەزیری کشتوکاڵ و ئاوەدانکردنەوە پرسی، گوتی، ئەگەر ڕێنمایەک یان یەکێک هەبێ لێرە بزانن، بە تەحدیدیش گوتی موهەندسێک، تەعلیقیشی لێداین وابزانم من و شلێرخان بووین، بەس ئەوەی کە من لە قانونەکانی (گرین هۆم) ئەوەی کە قانونی غابات هەیە هەمووی بە پێرسەنت تەحدید دەکرێ لە دونیا، قەت نەبووە مەساحە تەحدید بکرێ، تەسبیت بکرێ لە قانون 20مەتر مورەبەع بێ بۆ هەموو لایەک، بە پێرسەنت

تەحدید دەکرێ، حەسەبی زروف و زەمان و مەکانی ئەو جێگەی، هەتاوەکو فاوندەیشن و ڕەگ و مەوادی لێ ئیستیعمال دەکرێ، کارەباو ئاو هەموو شتێکی لێی هەیە، لە (ئێم تو) ستانداردی عالەمیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

زەکیە خان تۆ تێبینیت هەبوو، ئێستا لیژنەی هاوبەش هەروەکو خۆی، بەو شێوەیەی کەخوێندرایەوە بە موراعات کردنی ئەو تێبینیانەی کە دران، تکایە کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە دەستی بەرز بکاتەوە؟، چوار کەس لەگەڵدانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة والعشرون يصبح المادة واحد والعشرون.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەش بخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 25 کە دەبێتە 21:

ڕاکێشانی هێڵەکانی کارەبای وزە بەرز قەدەغەیە لەناو دارستانە سروشتیەکان کە زۆر چڕن یان ناوەندین.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی ناوەڕۆکی ئەوە ماددەیە لە بڕگەی نۆیەمی ماددەی (4) دەنگی بۆدا، ئێمە پێشنیار دەکەین ئەو ماددەیە پێویست ناکات ئیلغا بکرێتەوە، هەروەها لە ماددەی (27) بڕگەی دووەم (ج) سزای بۆ دانراوە، بەڵام ئێمە ماددە (4) مان پەسەند کرد، لە بڕگەی (9) باس لە ناوەڕۆکی ئەو ماددەیە دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی دەیانەوێ ئەو ماددەیە لەغو بکرێتەوە، تکایە کێ لەگەڵدایە کە لەغو بکرێتەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟، کێ لەگەڵدانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، بەکۆی دەنگ لەغو کرایەوە، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده السادسه والعشرون يصبح واحد و عشرون.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەش بخوێنەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی پێنجەم:

حوکمەکانی سزادان.

ماددەی بیست و شەش کە دەبێتە بیست و یەک.

یەکەم: سزای بەند کردن ئەدرێت کە لە سااڵێک زیاتر نەبێ، یان غەرامەیەک لە سێ ملیۆن دینار کەمتر نەبێ، لە پێنج ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، هەرکەسێک سەرپێچی حوکمەکانی بڕگەکانی (1، 5، 6، 7، 8، 10) لە بڕگەی (2) لە ماددەی (4) ئەم یاسایەدا بکات.

دووەم: سزای بەند کردن و غەرامەیەکە کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێ، هەرکەسێک سەرپێچی حوکمەکانی بڕگەکانی (2، 3، 4، 11) لە بەندی (2) لە ماددەی (4) ی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون دیسان بە کوردیەکەی بخوێننەوە.

بەڕێز زکیە سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەروازەی پێنجەم:

حوکمەکانی سزادان.

ماددەی بیست و شەش کە دەبێتە بیست و یەک.

یەکەم: سزای بەند کردن ئەدرێت کە لە سااڵێک زیاتر نەبێ، یان غەرامەیەک لە سێ ملیۆن دینار کەمتر نەبێ، لە پێنج ملیۆن دینار زیاتر نەبێ، هەرکەسێک سەرپێچی حوکمەکانی بڕگەکانی (1، 5، 6، 7، 8، 10) لە بڕگەی (2) لە ماددەی (4) ئەم یاسایەدا بکات.

دووەم: سزای بەند کردن و غەرامەیەکە کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێ، هەرکەسێک سەرپێچی حوکمەکانی بڕگەکانی (2، 3، 4، 11) لە بەندی (2) لە ماددەی (4) ی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەکاتی موناقەشە کردنی ئەو ماددەیەدا، پێشنیارێك هاتە ئاراوە بۆ لیژنەی تایبەتمەند، بۆ ئەوەی کە سزای بەند کردن نەمێنێ، سزای غەرامەکە بمێنێ، دیارە سێ کەس پێشنیاری ئەوەی کرد، دواتر کاك فرسەتیش پشتگیری کردین بەوەی کە ئەگەر بکرێ، لەبری سزای بەند کردن، سزای بەدیل هەبێ، بۆ ئەوەی کەسێك دارێك هەڵکەنێ لەبری ئەوەی کە بیگری دارێکی پێ بڕوێنیەوە، بۆیە من دەپرسم بۆچی ڕەچاوی ئەو پێشنیارەیان نەکردووە لیژنەی تایبەتمەند؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش وەلآمی بدەنەوە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی هاتنە پێشەوەی بەند کردن لەم ماددانە کە باسی لەسەر کراوە، بڕگەکانی (1، 5، 6، 7، 8، 10) ی ماددەی (4) بۆیە حەپس و غەرامە هاتۆتە پێشێ، ئەگەر بگەڕێینەوە سەر یاسا تایبەتمەندەکان، یاسای عقوباتی عیراقی بەهەمان شێوە حەپس و غەرامەی داناوە، ئێمە باسمان لەسەر ئەوە کرد، کە وتمان پێویستە غابات پارێزگاری لێ بکرێ، زۆر کەس باسی لەوەکرد کە ئەمە سەروەتێکی نیشتیمانیە، سەروەتێکی وەتەنیە، پێویستە دەستی ئاگر کردنەوەو کارکردن تیایە، تەسەروف تیا کردنی و بەکارهێنانی بۆ ئەغرازی تایبەتی، پارێزگاری کردنی لە هەموو تەعەدایەك کە لەسەر ئەم غاباتانە بکرێ، غابات ناونیشانی ولآتەکەی ئێمەیە، مەنزەری جوانە ئەبێتە هۆکاری سیاحە، ئەبێتە سەروەیەکی نیشتیمانی، بۆیە پێویست کرا، عقوبەکان بەحەپس و غەرامەوە بێ، بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، عقوبەکان کە باس لە حەپس کراو، ئەوە ئەدرێتە دەست تەقدیری ئەو مەحکەمەی کە مەحاکەمەی ئەو کەسە ئەکات، حەپس لە 24 سەعات بۆ 5 سالّ، دەست پێ دەکات و غەرامەشی هەیە، ئەمەش بەگوێرەی جەسامەی جەریمەکە، یەعنی بەگوێرەی تۆندی ئەو تاوانەی کە ئەو کەسە بەرامبەر بە دارستانەکانی کوردستان دەیکات، ئێمە هەدەفمان لەوەیە ئەو دارستانانە لە هەموو دەستێکی دەرەکی و تەعەداکردنێك بپارێزین، بۆیە ئەو عقوبانە لێرە باس کراوە، ئەو عقوبانە بە هەدەفی ئەوە نیە کە خەڵك هەرچی دەستی بۆ دارستان بەرێ هەر هەمووی عقوبە بدرێ و حوکم بدرێ و بخرێتە سجنەوە، ئەمە هەدەفی موشەریعە، لە دانانی عقوبە ئەوەیە کە مەنعی خەڵك بکات لە تەعەدا کردن، نەوەك هەدەفی ئەوەبێ کە سزای خەڵك بدات بە ئەمەلی سزادان، بە ئەمەلی ئەوەیە کە ئەمە ببێتە شتێك خەڵکی دور کەونەوە لەتەعەدا کردن، لە دارستانەکان، لەبەر ئەوە ئەو سزایانە کە لێرە هاتووە هاوڕایە و تەریبە لەگەڵ هەموو یاسا سزایەکان، پێویستیشە ببێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەمە بڕگەی سێیەمە، لە ماددەی چوار، نەوەك دووەم، دوو لە هەمان ماددە ئەمجارە ئەم دوو زاراوە یەك بخرێ باشترە، یەعنی بەشی دووەم، نووسراوە بەندی دووەم، لە دووەم نووسراوە بەند لە ماددەی پێنج، چاك بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕاستی منيش پشتگيری قسەكانی كاك پێشەوا ئەكەم، ئێمە زياتر لە چوار، پێنج ئەندام پەرلەمان لێرە گوتمان با ئەو سجنەی تيا نەمێنێ، كەچی ئێستا هەروا هاتووە، دەبێ بيخەنە دەنگدان، ئێمە داوا دەكەين ئەوە بخەيە دەنگدان، دوای ئەوە ئەو برگەيەی كە كاك خليل باسی كرد، بەڕاستی ئەوە كەمتر نەبێ لە پێنج سالّ، با ئەويش بچێتە پالّ برگەی يەكەم، لە سێ مليۆن تا پێنج مليۆن بێت، نەوەك لە پێنج كەمتر نەبێ، يەعنی ئاوا ڕەق بين لەسەر ئەمە، ئەوە ڕاستە شتێكی نيشتيمانيە، بەس ئەو نيشتيمانەش هەر هی مەيە، ئەو خەڵكەش هەر خەڵكی خۆمانە، ئێمە دەبێ ياسايەك دەربكەين لەمەسلەحەتی خەڵك بێ، نەوەك هەر بۆخۆمان دروست بێ، باشەو تەواو، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/ سەرۆكی پەرلەمان:

سيوەيل خان فەرموو.

بەڕێز سيوەيل عثمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنيسبەتی ئەو ماددەيە بابلێين عينوانەكەی بە كوردی نووسراوە (دەروازەی پێنجەم) بە عەرەبيەكەی نووسراوە (الفصل الثاني) بە كوردی نووسراوە حوكمەكانی سزادان، بە عەرەبيەكەی نووسراوە (العقوبات) بەخۆی ئەگەر يان كورديەكەی بگۆڕين يان عەرەبيەكەی بگۆڕين، لە هەردوو لا، چونكە حوكمەكانی سزادان ئەحكامی خيتامييەوە، لێرە نووسراوە (العقوبات) لە دوو لا ئەگەر زەحمەت نيە بزانين، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز/ سەرۆكی پەرلەمان:

خۆی عادەتەن لێرە عەرەبيەكە دەبێتە ئەساس، كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفيق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تێبينيەكەی من لەسەر ئەوەيە مادام بەپێی پەيڕەوی ناوخۆ كاردەكەين، ئەگەر زياتر لە سێ ئەندامی پەرلەمان پێشنيارێكی پێشكەش كرد، مەفروز وايە لەكاتی دابڕشتنی سياغە كردنی ڕاپۆرتی موشتەرەك، ڕەچاوی ئەوە بكرێ، بۆيە من پێشنيار دەكەم ئەوەی كە كاك عمر باسی كرد، من قسەم لەسەر ئەوەنيە، قسەم لەسەر پێشنيارەكەيە، ئەوەی كە ئێمە داوامان كرد، پێموانيە هيچ ناكۆك بێ لەگەڵ قانونی عقوبات، بۆيە حەز دەكەم ئەگەر كاك فرست ڕوونكردنەوەی زياتر بدات، ئەگەرنا ئەو پێشنيارەی ئێمە بخەنە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بايز/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە باس لە کەم و زۆری سزاکەو غەرامەکە هات، من جارێکی تر ئەیلێمەوە، حەپس بە گوێرەی قانونی ئسولی مەحاکەماتی جەزائی، قانونی عقوباتی عیراقی لە 24 سەعات هەیە بۆ 5 سالّ، شەرت نیە دەقاو دەق پێنج سالّ حوکم بدرێت، بەگوێرەی قورسی و سووکی ئەو تاوانە، بۆ میسال باسمان کردووە ئەلێین فەقەرە (1، 5، 6، 7، 8، 10) فەقەرە (1) ی ئەو ماددەیەکە لە بەندی سێیەمی ماددەی چوار باسی لەسەر کراوە، ئەگەر بگەڕێینەوە سەری باس لە گواستنەوەی حقوقی عەینی دەکات، حقوقی عەینی لەو هەقە موکتەسەبانەیە کە ناکرێ بە ئاسانی خەلّك ئەو هەقانە بگوێزێتەوە لە یەکێك بۆ یەکێکی تر، پێویستە سزای بۆ دابندرێت، هەروەها باس لە فەقەرەی پێنج دەکات، فەقەرە پێنج باس لە بڕین و هەلّکەندن و ئەو دارە بە تەمەن و نادرانە ئەکات کە لە یاساکە هاتووە، هەروەهاکە باسمان لە غەرامەکە کردووە ئەلێین لە سێ ملیۆن کەمتر نەبێ، لە پێنج ملین زیاتر نەبێ، بەواتا شەرت نیە دەقاو دەق لە پێنج ملیۆنەکە، ئەمە نەسی یاسا کە دێت بەم شێوەیەی خوارەوە دێت، ئەمەش ئەگەڕێتەوە سەر سەلاحیەتی ئەو مەحکەمەیەی کە ڕووبەڕووی تاوانبارەکە بە گوێرەی گرنگی و سووکی و قورسی تاوانەکەی مەعامەلەی لەگەلّ ئەکات، بۆیە موشەریع پێی باشە یاسا سزایەکان بەم شێوەیە بێ، من تکراری ئەکەمەوە، ئێمە هەدەفمان لەوە نیە هاوولاّتیانی خۆمان بکەینە ژووڕەوە و غەرامەی لێ بسێنین، هەدەفمان لەم یاسایە ئەوەیە لەبەر ئەم سزاو غەرامەیە دەستکاری غاباتەکان نەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر نوقتەی نیزام بێ، نوقتەی نیزام نەبێ، فەرموو.

بەڕێز بێریڤان سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەڕێز پێشەوا وتی، ڕاستە یەکێك بووم لەوانەی کە وتم سزانەبێ دار بچێنن، هەر ئەوکاتە لیژنەی یاسایی دەستخۆشی لێ کردین و وتی پشتگیریت دەکەین، یەعنی ئەندامی تریش هەیە لێیان پرسینەوە کێ ئەوەی داوا کردووە، بزانن ئەگەر سێ کەسن یان چوار کەسن، دەبێ بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی موختەس، لیژنەی یاسایی بەیەکەوە هەردوو لیژنەکە بە کاملی، ئەو سیاغەیەیان کردووە، بەلاّم کاك پێشەوا هەلّسە ئاخیر هینەکەی خۆت بکە، بەتایبەتی ئەیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر پێشنیازەکەی خۆم سوورم و داواش دەکەم بخرێتە دەنگدانەوە، پێشنیازەکەمان ئەوەیە کە سزای بەند کردن نەمێنێ لە یاساکە، سزای بەدیلی هەبێ، من قسەم لەسەر غەرامەکە نەبوو، بۆیە سزای بەند کردن نەمێنێ، بەدیل هەبێ جێگرەوەی سزای بەند کردن بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیارێکی وا هەیە کە سێ کەس دەڵێن سزای بەند کردن نەمێنێ، بەس غەرامە بێ، کێ لەگەڵدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 16 کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ ئەوەدایە وەکو سیاغەکە چۆن هاتووە ئاوا بمێنێتەوە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، (34) دەنگ دەڵێ وەکو خۆی بمێنێتەوە، کەواتە دەقی ماددەکە وەکو ئەوەی کە خوێندرایەوە، بەکوردی و عەرەبی، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرز بکاتەوە، کێ لەگەڵدانییە؟ تکایە دەست بەرز بکاتەوە، (14) کەس لەگەڵدانییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (27):

مع عدم الاخلال بأية عقوبة أشد ينص عليها القانون

أولاً: يعاقب بالحبس مدة لاتقل على ستة اشهر و بغرامة لاتقل على خمسة ملايين دينار كل من قام:

أ- قطع وحرق الاشجار الغاباتية المعمرة أو النادرة أو تجريدها من قشورها أو تشويهها بأية صورة.

ب- من تسبب بقصد من نشوب حريق أو إضرام النار في الغابات والاراضي الغاباتيه والمحميات والمناطق الوقائية والمراعي.

ج- قام بزراعة واستغلال اراضي الغابات والمحميات المحروقه.

د- يعاقب بالحبس مدة لاتقل على ثلاثة اشهر ولا تزيد عن سنة واحدة و بغرامة لاتقل عن خمسة ملايين كل من قام بصناعة الفحم بدون موافقة الوزارة.

ثانياً:

أ- يعاقب بالحبس مدة لاتزيد على ثلاثة اشهر وبغرامة لاتقل عن خمسمائة الف دينار كل من تسبب بخطأ و مخالفة لاحكام هذا القانون أو التعليمات الصادرة في احداث حريق في غابة عامة أو خاصة.

ب- يخالف أحكام المادة (23) من هذا القانون كما ويلزم بأزالة ورفع المواد التي قام بالقائها وعلى نفقته الخاصة.

ج- إقامة سد أو حاجز على نهر أو جدول يمر بالغابة أو جريانه أو مد خطوط الكهرباء ذات الضغط العالي.

د- إمتنع عن تقديم المساعدة من إطفاء حريق نشب في الغابة او المحمية أو رفض المساعدة بدون عذر.

هـ- يعاقب بالحبس مدة لاتقل على ستة اشهر وبغرامة مضاعفه بقيمة المادة(الفحم) كل من قام بنقلها واخراجها الى خارج الاقليم بدون موافقة الوزارة مخالفه لاحكام هذا القانون.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کوردییەکەشی فەرموو.

بەڕێز زکیە صالح عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (27) کە دەبێتە ماددەی (22):

لەگەڵ لانەدان لەهەر سزایەکی توند کەلەم یاسایەدا هاتووە:

یەکەم: سزا ئەدرێت بە بەندکردن بۆ ماوەیەك لە شەش مانگ کەمتر نەبێت وەغەرامەیەك کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێت هەر کەسێك کە هەڵسا بە:

أ- بڕینەوە یا سووتاندنی دارە بەتەمەنەکانی یا دەگمەنەکانی دارستان یا لێ کردنەوەی تۆپکڵەکانیان یا شێواندنیان بەهەر چی جۆرێك بێت.

ب- هەر کەسێك بوو بەهۆی ئاگرکەوتنەوە یا ئاگر تێ بەردانی دارستان و زەوی دارستانەکان و پارێزراوەکان و ناوچەکانی پاراستن ولەوەڕگاکان.

ج- هەڵسێ بە چاندن و خراپ بەکار هێنانی زەویەکانی دارستانە پارێزراوەکان و دارستانە سووتاوەکان .

د- سزا ئەدرێت بەبەندکردن بۆ ماوەیەك کە لەسێ مانگ کەمتر نەبێت و لە سااێك زیاتر نەبێت و بەغەرامەیەك کە لە پێنج ملیۆن دینار کەمتر نەبێت هەر کەسێك خەڵووز دروستبکات بەبێ ڕەزامەندی وەزارەت .

دووەم :

أ- سزا ئەدرێت بەبەندکردن بۆ ماوەیەك لە سێ مانگ زیاتر نەبێت وەبەغەرامەیەك کە لە پێنج هەزار دینار کەمتر نەبێت ، هەر کەسێك هۆکار بێت بە هەڵەکردنی یا پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە یا ئەو ڕێنماییانەی دەرئەچێت بەڕوودانی ئاگرکەوتنەوە لە دارستانێکی گشتی یان تایبەت.

ب- سەرپێچی حوکمەکانی ماددەی (23)ی ئەم یاسایە بکات وەپابەند ئەکرێت بەلابردن و هەڵگرتنەوەی ئەو ماددانەی فڕێ ی داوە وەلەسەر ئەرکی (پارەی) خۆی .

ج- دروستکردنی بەربەست یا ڕێگر لەسەر ڕووبار یا جۆگە کە بەدارستاندا ڕێرەوئەکات یان ڕاکێشانی هێڵی وزە بەرز .

د- ڕێگربێت لەپێشکەشکردنی یارمەتی بۆ کوژاندنەوەی ئاگرێك کە کەوتبێتەوە لە دارستان و پارێزراوەکانی یان یارمەتیدان ڕەتبکاتەوە بەبێ پاساو.

هـ- سزا ئەدرێت بەبەندکردن بۆ ماوەی شەش مانگ کەمتر نەبێت وە بەغەرامەی دوو هێندەی نرخی ماددەی (خەڵوز) هەر کەسێك هەستا بە گواستنەوە و بردنە دەرەوەی هەرێم بەبێ ڕەزامەندی وەزارەت وە بەپێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەماددەی (27) کە دەبێتە ماددەی (22) لەبڕگەی اولا لەکۆتایی بڕگەکە وشەی (قام) هاتووە پێویست ناکا، کل من، لەبەرئەوەی بیدایەتی بڕگەکان هەمووی بە فیعل دەست پێدەکات، (قطع، تسبب)، لەبڕگەی (ب) وشەی (من)کە لابدرێ لەبیدایەتی بڕگەکە، (تسبب بقصد من نشوب حریق) (من)کەشی ناوێ، لە(ج) وشەی (قام)ەی ناوێ (بزراعة) بەفیعل دەست پێدەکا، بڕگەی (د) لەبەر ئەوەی سزایەکەی جودایە لەگەڵ ئەوەی لەبڕگەی یەکەم هاتووە، ئەوە ڕیز بەندەکە بەهەڵە چاپکرایە، ثانیا، واتە (د) دبێتە دووەم، لەبەر ئەوەی سزای لەگەڵ بڕگەی یەکەم جودایە، دووەم دەبێتە سێیەم، لەبڕگەی (هـ) دووبارە سزایەکە جودایە لەگەڵ بڕگەکانی دیکە، پێویستە (هـ)یش ببێتە (رابعا)، (هـ) دەبێتە چوارەم، دووەم دەبێتە سێیەم، (د) دەبێتە دووەم، یەکەمیش وەکو خۆی تەنها بیدایەتی بڕگەکان بەفیعلەکان دەست پێ بکرێ، (قطع، تسبب، زراعة واستغلال اراضي) (من)کە و (قام)ەکە نەمێنێ، لە (ب، ج)، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەکاتی گفتوگۆدا زیاتر لەسێ ئەندام باسیان لە بڕگەی (د) کرد، کە ئەو کەسەی داوای بڕگەی یارمەتی لێدەکرێ دەبێ عقوبە بدرێ، وتمان ئەوە پێچەوانەی بنەماکانی ماف مرۆڤە، یەعنی لیژنەکە هیچ ئاماژەیەکی پێ نەکردووە کە ئەو بڕگەیە ئەوها بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەکانی هاوبەش فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو داوا کردنەی کە بۆ یارمەتیدان داوا کراوە بۆ ئاگر گوژانەوە، ئەوە موخالەفەی بنەماکانی مافی مرۆڤ نییە، بەپێچەوانەوە ئەوە مەبدەئێکی ئەساسییە، لەهەموو یاساکاندا هاتووە، بەتایبەت لەقانوونی عقوباتی عێراقی لەماددەی (370) تەڵەبی ئیجازە، داواکردنی یارمەتی، ڕەفز کردنی بەپێی مەحزەرە، عقوباتی خۆی هەیە، ئێمە لێرە عقوبەکەشمان زۆر بەکەمتر داناوە، لەبەر ئەوە هەر کەسێك داوای موساعەدەی لێبکرێ، داوای هاوکاری لێبکرێت، لەکاتی کەواریسدا (فەیەزان، لافاو ، بوومەلەرزە، خنکاندن، ئاگر کەوتنەوە)، ئیستیعدادی هەبێت یەعنی بتوانێت یارمەتی دەر بێت بۆ هاوکاری کردن، نەیدا بەقەست، تاوانبارە و عقوبەی هەیە، لەبەر ئەوە پێویستە ئەو برگەیە بمێنێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سیوەیل خان فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو کاك ئارام باسی کرد چەند ئەندام پەرلەمانێك پێشنیاریان کرد، ئاخر سجن ماقوولێ نییە، یەعنی تەمەنا دەکەم ئەندام پەرلەمانێك تووشی ئەو حاڵەتەی بێ بزانە قبوولێ دەکا سجنی بکەن؟ سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە لەکوێ کاك عمر ڕێزم هەیە باسی دەکا دەڵێ ئەگەر توانای تێدا هەبێ، ئێمە لەکوێ دەزانین ئەو پیاوە، ئەو کەسە توانای تێدایە یان تێدا نییە؟ بەشکو کەسێکە دەترسێ، لەئاگر دەترسێ، لەلافاو دەترسێ، لەئاو دەترسێ، چۆن دەزانێ؟ دەبێ بچێ فەحسی توبی بکا، بزانێ چی تێدایە یان نا، ئەمە بەڕای من ئەو برگەیە هەر زیادە، یەعنی نابێ ئێمە ئیجباری بکەین، دەمێنێ لەسەر ناخی ئینسان ئەگەر وەتەنییە، ئەگەر دڵسۆزە، دڵی بە وەتەنەکەی دەسووتێ، دڵی بەغاباتەکەی، بەماڵی کەسێکی تر دەسووتێ، یارمەتی دەر بێ، خۆی دەڕوا، خۆی لەناو ئاگر فەڕێدەدا، بەڵام کەنەڕوا ئیتر تۆ چی لێدەکەی؟ ئەمێنێتەوە لەسەر شەخسی خۆی، پێمواید ئەم برگەیە زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هاوڕام لەگەڵ هاوڕێکانم، مەسەلەی ئەوەی کە تۆ داوا لەیەکێك دەکەی بێ ئاگرت لەگەڵ بکوژێنێتەوە، جارێ هەر ئاگر کوژاندنەوە بەتایبەتی لەدارستانێکدا پێویستی بە تەدریب هەیە، پێویستی

بەجلی تایبەتی هەیە، پێویستی بە ئامادەکاری هەیە، یەعنی ئەمە بێگاری نییە یەکێك لەوێ دەڕوا بەزۆر بیهێنی ئاگری پێ بکوژێنێتەوە؟ کەنایکا بێی حەپسی بکەی، ئەمە لەکوێی دونیا شتی وا هەیە؟ تا ئێمە کەسێك بەوێ ددەڕوا داوای لێدەکەی ئاگر بکوژێنێتەوە، نایکاتن، جلی وی قایم نییە، تەدریبی نەکردووە، نازانێ ئەو ئیشە بکاتن، چۆن دەیهێنی بەزۆر ئاگری پێدەکوژێنیتەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەئیجازەی سەرۆکی پەرلەمان، بەردەوام دەبم، بەڵێ ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکانی کاك عمر دەکەم، ئەوەی کاك عمر باسی کرد ئەوە بنەمای یاساییە، ئەوە لەیاسای عقوباتدا هاتووە، ئێمە ناتوانین لێرە شتێك دەر بکەین، موخالفی بنەماکانی یاسا بێت، یاسای عقوبات ئیمتیناعی لەهەندێ حاڵەتدا بەجەریمە داناوە، یەعنی تۆ یەکێك غەرق دەبێ مەلەش نازانی، ئەبێت هاوکاری بکەی، بۆیە حەرق لێرەدایە، یەعنی غابات ئێمە دامانناوە بە مومتەلەکاتی وەتەنی و چۆتە مەسەلەی ئەمنی قەومییەوە، ئەوە لێرە جەریمەیەکە ئەگەر تۆ ئیمکاانیاتت هەبێ، هاوکاریشت دەکەن، ئەو کەسەی کە داوای یارمەتی لێدەکا هەڵبەتە تەسهیلاتت بۆ دەکا، ئیجرائاتی بۆ دەکا، بۆیە بەڕاستی خۆی ئەمە بنەمایەکی قیاسییە لەیاسای عقوباتدا هاتووە، ناتوانین ئێمە لێرە بەم قانوونەیە موخالەفاتی دانێین، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

پێمواید زۆر وازیحە، دوو ڕەئی هەیە، کاك سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار رشید محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا لەڕاستیدا من لەسەر بڕگەی (ھ) قسەم هەبوو، سزا دەدرێ بەبەند کردنی بۆماوەی شەش مانگ، بەغەڕامەی دوو هێندەی نرخی ماددەی خەڵوز، نازانیین خەڵوزەکە خۆمالێیە ناو هەرێمە یان ئەوەی کە دێتە ناو هەرێم؟ دوای ئەوە یەعنی بۆچی نرخی بەڕاستی خەڵوز؟ یەعنی حەقە غەڕامەکە دیاری بکرێ، بڕی پارەکە ئەوەندە بێ، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئاهەنگ خان فەرموو.

بەڕێز ئاهەنگ عارف رؤوف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەر کەوارسەك یان هەر تەواریيەك لەدوونیایێ کە ڕووەدات، تیپی خاسی خۆی هەیە، لەصەحەی دەگری، لە غابات دەگری، لەحەریق دەگری، بە پێچەوانەوە زۆرجا زۆر کەس هەیە کە دێ موساعەدە تەقدیم دەکات، لێت دەشێوێنی، ستاندەردی خۆی و تیمی خاسی خۆی بەخۆیان دەزانن، حەریق بەخۆی دەزانی غابات لەکوێ دەکوژێتەوە، چۆن شۆفەری دەینی و چۆن خەتەکەی لۆ بنبڕ دەکا، حکومەتی عێراق ئەوێ سااڵێ گەنمی هەولێری هەموو سووتاند، بەیەك شقاتەی، بەاڵم لێنەگەڕان هەتا دەڕاسەکان بچن خەتی لۆ لێدەن، چونکە دەڕاسەکان ئاگریان تێبەردەبوو، ئەوە ستاندەردی عالەمییە و شتەکە مواسەفاتی هەیە، هەرتیمەك کە دەچێ شتەکی بکوژێنێتەوە، ئەو تیمە بەخۆی دەبێ موختەس بێ بەوشتە، قانوونی عقوبات لەگەاڵ تۆمە، بەاڵم من شەخسەکی دەینم بەشەرە قەلبی گرتییە، وەاڵا ئەوە کەواریسە فەیزانەك هاتە ماڵەکی، من دەبێ بزانم کو ئەو فەیزانەی مەنع دەکەم، تیمی خاسی خۆی هەیە، بەاڵم من لەگەاڵ تۆمە ئەگەر مەسەلەن غاباتەك ئاگری تێبەر دەبێ، من بیرەکەم هەیە، بیرەکەیان لۆ پێنەکەم، ئەرێ وەاڵا حەقە عقوبە بدرێم، ئەوە حەقە بەتەعلیمات بێتە دەرێ، حەق نییە بچەسپێ لەقانون، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخیر کەس کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ایوب نعمت (ئارام):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وتم پێچەوانەی بنەماکانی ماق مرۆڤە نەك پێچەوانەی یاسای عقوباتی عێراقی، قانوونی عقوباتی عێراقی کۆمەاڵێك یاسای تێدایە، زۆر قاسییە بەرامبەر بەئازادی مرۆڤ و مرۆڤ بەشێوەیەکی گشتی، ئێستا زۆربەی زۆری دادگاکانیش داوای هەموار کردنی ئەو یاسایە دەکەن، لەبەر ئەوە هاوکاری کردنیشی تەوعییە، بەزۆر ناکرێ بەهیچ شێوەیەك بڵێی بەیاسا بسەپێندرێت، سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

هەروەك باسم کرد دوو ئیتیجاە هەیە، ئیتیجاهێکیان عەلەساس نایاساییە، ئەگەر نایاسایی بێ ناتوانین بیخەینە دەنگدان، بۆیە لیژنەی یاسایی ئاخر تەعلیقی خۆیان لەسەر ئەو بابەتە، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەسەلەی ئیغاسەکە کەئێمە باسمان لەسەر کردووە، ئەگەر ئەو بەڕێزانە بەتەواوەتی بیخوێننەوە باس لە ڕەفزی موساعەدە دەکەین (بدون عذر) یەعنی ئەوە نییە پەلی هەرکەسێك بگری بڵێی ئاگر بکوژێنەوە، بڵێی نەیکوژانەوە بیخەنە سجنەوە، بەبێ مەعزەرە بۆ نموونە کابرایەك وەکو ئێستا ئاهەنگ خان باسی کرد، ئاگرێك کەوتۆتەوە، سێ تەنکەر ئاوی لەبەر دەستدایە، بیرێکی هەیە، ئیمکانیەتی ئاوی هەیە، مەکینەی هەیە، شتی لەبەر دەستدایە، بەبێ مەعزەرە سەیر بکاو هەر نەیدا، هەر شوێنەکە بسووتێت، یا ئەو زەاڵمە لەئاوەکە غەرق بووە، پەتێکی پێیە

بەدەستییەوە، نەیداتێ، یارمەتی نەدا، ئەمە کاکە لەقانونی عقوباتدا هاتووە، ئەم قانوونی عقوباتە لە بنەما عالەمییەکان وەرگیراوە، من باسی ئەوە ناکەم ڕاست دەکا

ماددەی (155 و 157) باسی لەوە کردووە هەرچ کەسێ زدی حزب و سەورە بێ ئەوە عقوبەی شەدیدی سێدارەی هەیە، ئەمە باس لە عامی بەرژەوەندی گشتی دەکا، ئەمە باس لەوە دەکا کە هەر کەسێ ئیغاسەی ئەم کارەساتانەی نەکرد (لافاو، فەیزان، بوومەلەرزە، حەریق، غەرق) بەبێ مەعزەرە، ئێمە وتوومانە (بدون عذر) یەعنی هەرکەسێك مەعزەرەی هەبوو مەعفییە لە عقوبەکەی، بەڵام کە مەعزەرەی نەبوو ئەبێ سزا بدرێ، چونکە هاوکار نەبووە، بۆ ڕزگار کردنی ئەو کەسە یان کوژانەوەی ئەو ئاگرە یاخود وەستانی ئەو کارەساتەی کە روو ئەدا، لەبەر ئەوە پێویستە ئەم ماددەیە، ئەو بڕگەیە لەشوێنی خۆیدا بمێنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز حسن محمد سورە / جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لیژنەی یاسایی تەئکید دەکەنەوە وەك خۆی بێ، بۆیە ئەو ماددەیە وەکو خۆی دەخەینە دەنگدان، کێ لەگەڵدایە؟ بەو دەستکاریانەی کەلیژنەی یاسایی کردی، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە، (29) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵدانییە؟ تکایە با دەستی بەرز بکاتەوە، (18) کەس لەگەڵدانییە، بەو دەستکاریانەی کەلیژنەی یاسایی باسی کرد درا دەنگدان دەنگی وەرگرت، زۆر سوپاس، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك پێشنیارێك کراوە لیژنەی یاسایی نەیکردۆتە پێشنیار، یان زۆرینە لەگەڵ نەبووە، ناکرێ ئەو پێشنیارە فەرامۆش بکرێ، یەعنی نەخرێتە دەنگدان، ئایا بخرێتە ناو یاساکە یان نا؟ پێشتریش موناقەشەی لەسەر کراوە.

بەڕێز بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەوەی کە ئەو خستیە دەنگەوە دەنگی نەهێنابایە ئەویتری ئەخستە دەنگەوە.

بەڕێز فرست احمد-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر پێشنیارەك موخالفی قاعیدەیەکی قانونی بێت یان مەبدەئەکی قانونی بێت، غەڵەتە بیخەینە دەنگەوە، چونکە حەقمان نیە قەواعیدی قانونی ئیلغا بکەین، مەبدەئی قانونی ئەوەیە هەر کەسێکە بکەوتە خەتەرەك، کەسێکی تر بتوانێت یارمەتی بدات، و ئیمتیناع بکا، ئەوە بە جەریمە حیساب ئەبێت لە هەموو قانونی عقوباتی دونیا، لە قانونی عقوباتی عێراقیش هاتووە، ئەگەر ئەو ماددەیە ئیلغائیش بکرێ لێرە هەر مەفعولەکەی ئەمێنێ، چونکە نەصەکە لە قانونی عقوباتی عێراقی مەوجودە.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کۆیستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە باسی دارستان ئەکات باسی شەخص ناکات، ئەمە یەك، دووەم، هەرکاتێك سێ ئەندامی پەرلەمان پێشنیارێکی کردبێ خراوەتە دەنگدانەوە، ناکرێ نەخرێتە دەنگەوە، قسەی ئەندام پەرلەمان بە هەند وەرنەگیرێ، ئەمە باسی دارستان ئەکات، باسی شەخص ناکا.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

باشە دارستان شەخص نیە؟ من لە قانونەکە نازانم، بەڵام دارستان نابێتە هۆی زراعەت، سووتانی مالّی خەڵك، جاری وا هەیە کە ئاگرێك ئەکەوێتەوە سەدان مالّ ئەگوازرێنەوە بۆ ئەوەی تووشی خەتەر نەبن، فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەردوو پێشنیارەکە خرا دەنگەوە، پێم وایە ئێستا نازانم موناقەشە لەسەر چ دەکەین؟

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەرچەند دەنگیشم لەگەڵ چەسپاندنەکەی نەدا، بەڵام نەتیجەکە عەینی شتە، کێ لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی، ئیلغا بکرێ، کێ لەگەڵ ئەوەیە بمێنێتەوە، هەردووکی یەك ئەنجامە، یەعنی ئێستا بشیخەیتەوە دەنگ بۆ ئەوەی ئیلغا بکرێ یان ئیلغا نەکرێ، تەقریبەن نەتیجەکە یەك شتە، ئەگەر دەنگێك یان دوو دەنگ فەرق بکات،سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك احمد فەرموو.

بەڕێز د.احمد وەرتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من سەرنجەکە لەسەر ئەوەیە لیجانی موشتەرەك ڕەئی ئەندام پەرلەمانەکانیان کۆ کردۆتەوە لە کاتی موناقەشەدا نەك ڕەئی لیژنەکان، لەبەر ئەوە پێویستە هەر فەقەرەیەك کە دوو کەس ڕەئیان لەسەر دابێ پێویستە لیجانەکان بە ڕەئی هێنابێتیان، ئەوەی من تێبینی ئەکەم لە ڕاپۆرتەکە ئەو ڕەئیانەیان نەهێناوە لە زۆر شوێنی تریش، تەنانەت ڕەئیدان لەسەر ماددەکان ئەڵێ (تقترح اللجنە)، نالّێ (تقترح

اللجان)، یەعنی ئەمە ڕاپۆرتی سێ لیژنەیە، لەبەر ئەوە ڕەئی ئەو ئەندام پەرلەمانانە با وەرگیرێ، کۆکردنەوەی ئەو ڕاپۆرتانە و بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دلشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا بە پێی یاسای پاراستنی دارستان لە زۆر ولاێتدا، دەستەلاێتی جێ بەجێ کردن ئەتوانێ پەنا بەرێتەبەر هەرکەسێك کە لەو ناوچەیەیە کە ئالیەتی گواستنەوە بێ یان هەر شتێك بێ بۆ هاوکاری کردن، بەلاێم لە هیچ یاسایەك نیە هاوکاری نەکردنی عقوبەی هەبێ، یەعنی ئەتوانێ دەستەلاێتی جێ بەجێ کردن لەم یاسایە هەیە، بەلاێم دەستەلاێتی جێ بەجێ کردن لەو ناوچەیە، پۆلیسی دارستان، بۆی هەیە پەنا بەرێتە بەر هەموو کەسێك، ئیتر ئیسنان بێ، ئامێری گواستنەوە بێ بۆ ئاگر کوژانەوە، بەلاێم ئاگر کوژانەوە ئیجبار نەکراوە، پێم خۆشە پێم بڵێن لە چ قانونێك هەیە، سوپاس

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە ئەگەر ئەم عقوبەیە لەم یاسایە باس نەکەین، بە تایبەت ئەم فەقەرەیە، ئەگەر شتێك لەم حادیسەیە ڕووی دا و ئیغاسەکە نەکرا، ناچار ئەگەڕێتەوە بۆ ئەم قانونی عامە، قانونی عامیش قانونی عقوباتە کە ئێستا جێ بەجێ ئەکرێ لە کوردستان و لە عێراقیش، لە قانونی عقوباتی عێراقی ماددەی 370 لە فەصڵی (الامتناع عن اغاثة) عقوبەکەی لەم عقوبەیە زیاترە کە ئێمە ئێستا باسمان کرد، با بۆتان بخوێنمەوە بە یارمەتی بەڕێز سەرۆکی پەلەمان، لە بابی ماددەی 370 لە فەصڵی (الامتناع عن اغاثة) فەقەرە (1) ئەڵێ (یعاقب بالحبس مدە لا تزید علی ستە اشهر و بغرامە لاتزید علی خمسین دینارا او باحدی هاتین العقوبتین کل من امتنع او توانی بدون عذر عن تقدیم معونة طلبها موظف او مکلف بخدمة عامة مختص عند حصول الحریق او الغرق او کارثة اخری، و یعاقب بالعقوبة ذاتها من امتنع او توانی بدون عذر عن اغاثة ملهوف في کارثة او مجنی علیة في جریمة)، بە ئیتلاق ناوی هێناوە، ئەم نەصە ئێمە تەخفیفیشمان تێدا کردووە، هاوکاریشمان کردووە، و باسیشمان کردووە لە ئاخیرەکەدا ئەڵێت (بدون عذر)، یەعنی ئەگەر ئارەزوو مەند بوو بە بێ بەڵگە هەبێ، ئەگەر هەر عوزرێکی هەبێ مەعفی ئەبێ لەو عقوبەیە، ئەمە لە خۆمانەوە نەمان هێناوە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن یـەك پرسـیار ئاراستـەی کـاك عمـر دەکـەم وەکـو نوقتـە نیـزام، جـەنابی زۆر پـەنا ئەباتـە بـەر قـانونی عقوبات، من پرسیارێکی لێ ئەکەم، ئەگەر ئەوە سەری گرت و دەنگی هێنا، ئەو کەسـە چـوو لـە ترسـی ئـەو قانونە سووتا یان گیانی لەدەست دا یان کەم ئەندام بوو، کاك عمر با پێم بڵێ بە چ یاسایەك تەعویزی ئـەو کەسە ئەکاتەوە؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەعویزی ئەو کەسە ناکەمەوە، قانونی عقوبات قانونێکە لا یەزال نـافیزە لـە هـەرێمی کوردسـتان، هـەرکات ئـەم قانونە نەفازی نەما ئێمە لە پەرلەمان و جەنابتان توانیتان مەشروعێك تەقدیم بکەن ئەم یاسایە ئیلغـا بکـرێ، یـان تەعدیل بکرێ ئەوکاتەش ئەم عقوبەیە ئیلغا ئەکرێ، بەلأم لا یەزال ئەم قانونە و عقوبەکەش نافیزە.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە ئـەم ماددەیـە دەنگـی لەسـەر دراوە، کۆتـایی هـاتووە، ئێستا موناقەشـە ئەکـەن خـۆ جـارێکی تـر دەنگـی لەسـەر نادەینەوە؟

بەڕێز کاردۆ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گرفتمان لە یاساکە نیە، ئەوەی کاك عمر دەڵی بابڵێین ڕاستە، قسەمان لەسەر مەبدەئەکەیە، پێشنیار هەیە، ئەمە عورفە لای ئێمە کە پێشنیار هەبێ خراوەتە دەنگدانەوە، لەبەر ئەوە قسە لەسەر مەبدەئەکە ئەکەین، جگـە لـەوە موشـکیلەی تـر نیـە، ئێمـە دیفـاع لـە مەبدەئەکـە ئەکـەین کـە پێویسـتە پەرلـەمان یـان لیژنـە هاوبەشەکان کە پێشنیار هەبوو بیخەنە دەنگدانەوە، یان ڕوون کردنەوە بدەن بڵێن لەسـەر ئـەو ئەساسـە بـا ڕەفز بکرێتەوە.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاردۆ ئەڵێن مەبادیئ و سـەوابتی قـانون دەنگـی لەسـەر نـادرێ، ئـەوە یەکێکـە لـە مـەبادیئ و سـەوابتی قانون.

بەڕێز دڵشاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش بڕۆ سەر ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الماده 28: يعاقب بالسجن مدة لاتزيد على سبع سنوات كل من حاز أو اشترى بسوء النية نتاج الغابة وهوعلى علم بأن مايحمله متحصلة خلافاً لأحكام هذا القانون و يعاقب الحائز بالحبس بشرط عدم المساهمة بارتكاب الجريمة التي تحصلت منها تلك المنتوجات.

بەڕێز زکیە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 28 **کە دەبێتە** 23: **سزا ئەدرێ بە بەند کردن بۆ ماوەیەک کە لە** 7 **ساڵ زیاتر نەبێ هەرکەسێک بەرهەمی دارستانی لێگیرا یان کڕینی بە مەبەستی خراپ کە ئەزانرێ ئەوە پێیەتی پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە سزا ئەدرێ بە گرتن بە مەرجێک بەشدار نەبێ لە ئەنجام دانی ئەو تاوانە کە ئەو بەرهەمانەی پێ گیراوە.**

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ 8 **کەس لەگەڵ دا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر.**

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة: (29):

اولاً: يعاقب بالحبس مدة لاتقل على سنة واحدة و بغرامة لاتقل على ثلاثة ملايين دينار مع مصادرة ما يضبط معه كل من يخالف احكام المادة (21) من هذا القانون.

ثانياً: يعاقب بالحبس أو بغرامة قدرها الف دينار للشتله الواحدة وتصادر الشتلة كل من أنتج أو أدخل شتلات لاغراض تجاريه أو غير مستوفاة للضوابط وفق احكام هذا القانون,

ثالثاً: كل ما لم يذكر من الجرائم المنصوص اعلاه في هذا القانون تعتبر مخالفه لاحكامه

بەڕێز زکیە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی 29 **کە دەبێتە** :24

1-**سزا دەدرێ بە ماوەیەک کەمتر نەبێ لە یەک ساڵ یان بە غەرامەیەک کەمتر نەبێ لە** 3 **ملیۆن دینار لەگەڵ دەست بەسەر داگرتنی ئەوەی پێی گیراوە هەرکەسێک پێچەوانەی حوکمەکانی ماددەی** 17 **لەم یاسایە.**

2-**سزا ئەدرێ بە گرتن یان بە غەرامەیەک** 1000 **دینار بۆ هەر نەمامێک لەگەڵ دەست بەسەر داگرتنی هەرکەسێک بەرهەمی بهێنێتە یان بهێنێتە ناوەوە بۆ مەبەستی بازرگانی یان بە پێی ڕێنماییەکان نەبێت و بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.**

3-هەموو شتێك كه باس نەكراوه لەو تاوانانەی ئەم یاسایه بەسەر پێی دائەنرێ بۆ حوكمەكانی.

بەڕێز د.ارسلان بایز-سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا ماددەی 20 كه بوو به 24 بەو شێوەیەی كه خوێندرایەوه كێ لەگەڵ دایه؟ كێ لەكەڵ دا نیه؟ 11 كەس لەگەڵ دا نیه، به زۆرینەی دەنگ پەسەند كرا، فەرموو بۆ ماددەیەكی تر.

بەڕێز جلال علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة(30): كل من رعى حيواناً ، أو اطلقه في غابات الإقليم ، خلافاً لأحكام هذا القانون يُعاقب بالحبس مدة لاتزيد على شهر وبغرامة لا تقل عن خمسة آلاف دينار عن كل رأس غنم أو بقر ، و عشرة آلاف دينار عن كل رأس من الماعز والخيل والبغال والحمير وغيرها.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیەكەی.

بەڕێز زكیه سید صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددە (30) كه دەبێته (25)، هەركەسێك ئاژەڵ بلەوەڕێنیت یا بەرڵلاێبكات لە دارستانەكان بەپێچەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایه سزا ئەدرێت بۆ ماوەیەك له مانگێك زیاتر نەبێت و به غەرامەی پێنج هەزار دینار بۆ هەر سەر مانگایەك و، دە هەزار دینار بۆ هەر سەر بزنێك یا ئەسپ و گوێ درێژ و هی دیكه.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك پێشەوا.

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددەیەش پێشنیازبوو كه ئیلغا بكرێتەوه، من نازانم، یەعنی ئەو پێشنیازانه كه دەكرێن، ئەگەر بەهەند وەرناگیرێن بۆچی؟ ئەگەر بەهەندیش وەردەگیرین، حەقە بەڕاستی مەسەلەن ڕەچاوی ئەوه بكرێتن، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی هاوبەش وەلامتان.

بەڕێزعمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وابوو ئەوه له كاتی گفتوگۆ وا بڕیار وابوو ئەو ماددەیه هەر لا ببرێ، ئێمەش وەكو لیژنەی یاسایی ئەو كاته لەگەڵ لیژنەی موشتەرەكه، هاوڕا بووین له سەر ئەوەی كه ئەوه لابېرێ، بەڵام دواتر دیاره له كاتی سیاغه ئەبێ بیر چووبێ، یان ئیزافه كرابێ، لەبەر ئەوەی ئێمه هاوڕاین لەگەڵ ڕەئەكەی كاك پێشەوا بە لابردنی ئەو بڕگەیه، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ ئەوەدایە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێتەوە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ یەك کەس لەگەڵ دا نیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسند کرا، فەرموو بۆ ماددەیەکی تر، ئیلغا کرا،

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (31) يصبح المادة (25):

الاحكام الختاميه

(على الوزير اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ أحكام هذا القانون)

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەی،

بەڕێز زکیه سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (31) کە دەبێتە (25):

حوکمە کۆتاییەکان

پێویستە لە سەر وەزیر ڕێنمایی پێویست دەربکات بۆ ئاسان جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بە کۆی دەنگ پەسند کرا فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة (32) يصبح المادة (26)، (يوقف العمل بقانون الغابات العراقي رقم (75) لسنة 1955 في إقليم كوردستان _ العراق)

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەی،

بەڕێز زکیه سید صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (32) کە دەبێتە (26) (کارکردن بە یاسای دارستانی عێراقی ژمارە (75)ی ساڵی (1955) ئەوەستێنرێ لە هەرێمی کوردستان_عێراق).

بەڕێز ایوب نعمت قادر (ئارام).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به هەمان شێوە پێشنیارێك هەبوو كە ئەم ماددەیە لا ببرێ، بگۆڕێ بە دەقێك، كە كار ناكرێ بە هیچ دەق و بڕگەیەك كە پێچەوانە بێ لەگەڵ ئەم یاسایەدا،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو د. احمد.

بەڕێزد. احمد ابراهیم علی(وەرتی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە كۆمەڵێك تەعلیمات هەیە، كە بە پێی ئەو یاسایە دەرچووە كاتی خۆی، ئەگەر ئەم یاسایە ئیلغا بكرێت، ئەم تەعلیماتانەی كە بە پێی ئەم یاسایە دەرچوون، یەعنی هەمووی لەگەڵ ئیلغا دەكرێن، دەبێ ئێمە ئیستسنایەك بكەین، كار بەو تەعلیماتانە دەكرێ كە بەپێی ئەم یاسایە دەرچوونە، مادام پێچەوانە نەبێ لەگەڵ حوكمەكانی ئەم یاسایەدا، لەبەر ئەوە ڕەنگە ئەمە كێشە بۆ هەم بۆ وەزارەتی زراعەو بۆ هاوولاتیانیش دروست بكات، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو لیژنەی هاوبەش

بەڕێزد. ڕۆژان عبدالقادر احمد دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەبارەت بە بوونی دەقێك بەوەی كەوا كار بەهیچ دەقێك یان بڕیارێك ناكرێ پێچەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە بن، لەگەڵ ڕاگرتنی كاركردن بە یاسایەكی عێراقی كە تا ئێستا كاری پێ دەكرێ، ئەوە دوو شتی جیاوازە، لەبەر چی؟ لەبەر ئەوەی ئەگەر ئەو دەقە نەبێ، واتا كاركردن بەو یاسایە ڕانەگیرێ دەقێك هەبێ، پێچەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایەی ئێستا پەرلەمانی كوردستان پەسەندی دەكا، ئەوە لە هەرێمی كوردستان كاری پێ دەكرێ، بابەتەكان جیاوازە، سەبارەت بە تێبینیەكەی بەڕێز د. احمد، ڕێنماییەكانی كە لە بۆ ئاسانكاری جێبەجێكردنی یاسا عێراقیەكەی سالّی 1955 دەرچووە، ئەوە لە یاسای عێراقی ژمارە (30) سالّی 2009، ئەو بڕگەیەی تێدایە، واتا كە یاسایەكەیان هەڵوەشاندۆتەوە و، هەموو ئەو ڕێنماییانەی بۆ ئاسانكاری جێبەجێكردنی یاساكە دەرچووە ئەوان كاری پێ دەكەن، بەشێكی كە پێچەوانەی حوكمەكانی یاسا نەبێ، ئەو دەقە لە عێراقیەی تێدایە، لەبەر ئەوەی یاساكەیان هەڵوەشاندۆتەوە، ئێمە بەڕێزان تەنها كاركردن بەو یاسایە لە هەرێمی كوردستان ڕادەگرین، دوو بابەت و بڕگەی جیاوازە، ئەو ڕێنماییانەی كە بۆ ئاسانكاری یاساكە دەرچووە، ئێمە كە یاساكە جێبەجێ نەكەین، ڕێنماییەكانیش جێبەجێ ناكەین، ئێمە كە یاسای خۆمان لە هەرێمی كوردستان پەسەندكرد، دەسەڵات بە وەزیر درایە لەو ماددەیەی كە دەنگمان بۆ دا، ماددە كە بووە، (25)، ڕێنمایی پێویست دەركا بۆ ئاسانكاری جێبەجێكردنی ئەو یاسایە، بۆیە ئێمە پێویستمان بە ڕێنماییە عێراقیەكە نیە كە كاتی خۆی دەرچووە، بۆ ئاسانكاری جێبەجێكردنی یاسای ژمارە (75)ی سالّی 1955، سوپاس،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/سەرۆكی پەرلەمان:

دوای ئەو نوقتە نیزام و تەوزیحاتانەی کە دران، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرز کاتەوە، کێ لەگەڵ دا نیە؟ تەنیا دوو کەس لەگەڵ دا نیە، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة(33) يصبح المادة (27)، ينفذ هذا القانون أعتباراً من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/سەرۆکی پەرلەمان:

بە کوردیەکەی.

بەڕێز زكيه سيد صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی(وەقایعی کوردستان) کاری پێدەکرێت.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵ دایە؟ کێ لەگەڵ دا نیە؟ بەکوی دەنگ پەسەندکرا، فەرموون بۆ هۆیەکانی دەرچوون، -

بەڕێز جلال على عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

-الأسباب الموجبة -

القوانين النافذة في إقليم كوردستان بشأن الغابات أصبحت لاتتلائم و متطلبات حماية الغابات، و لغرض تنظيم إدارة و حماية و صيانة تحسين الغابات، و زيادة المساحات الخضراء والمساهمة في تحسين البيئة، و توفير مناطق سياحية و ترفيهية التي أصبحت في الوقت الحاضر من ضروريات الحياة. و لمواكبة الظروف الراهنة و السياسة الغاباتية التى يجب أن تتبع في حماية الغابات بإعتبارها ثروة قومية و وطنية والحفاظ على الأصناف الطبيعية الملائمة والإبقاء على اصولها الوراثية في كوردستان، فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیەکەی.

بەڕێز زكيه سيد صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

- هۆیەکانی دەرچوون -

ئەو یاسایانەی لە هەرێمی کوردستاندا بەرکارن سەبارەت بە دارستانەکان لەگەڵ پێویستیەکانی پاراستنی دارستانەکاندا ناگونجێن و، بە مەبەستی رێکخستنی ئیداری و پاراستن و پارێزگاری و چاککردنی دارستانەکان و زیاد کردنی رووبەری سەوزایی و بەشداریکردن لە چاککردنی ژینگەو بەدەستهێنانی شوێنی گەشتیاریی و رابواردن، کە لە کاتی ئێستادا بۆتە پێویستیەکانی ژیان و، بۆ خۆ گونجاندن لەگەڵ بارودۆخ و سیاسەتی دارستان، کە پێویستە